

Valeriu Bărbuceanu

Dicționar de instrumente muzicale

© 2015. Casa de Editură GRAFOART

Toate drepturile rezervate pentru prezenta traducere.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BĂRBUCEANU, VALERIU

Dicționar de instrumente muzicale / Valeriu
Bărbuceanu ; ed.: Matei Bănică. - București : Grafoart, 2014
ISBN 978-606-8486-86-4

I. Bănică, Matei (ed.)

81'374.2:681.81=135.1

ISMN: **979-0-707653-50-0**

Editura Muzicală GRAFOART

Str. Brașov nr. 20, sector 6, București

Tel.: 0747 236 278 ; fax.: 0318 15 15 13

Comenzi online: www.LIBRĂRIAMUZICALA.ro

Valeriu Bărbuceanu

Dicționar de instrumente muzicale

Editura Muzicală
GRAFOART

PREFAȚA AUTORULUI

Scopul DICȚIONARULUI DE INSTRUMENTE MUZICALE este de a informa despre un domeniu mai puțin cunoscut al muzicologiei, și anume – organologia, care se ocupă cu descrierea și istoria instrumentelor întâlnite în practica muzicală universală.

Cuvântul-titlu indică numele instrumentului, însoțit de sinonime și de corespondentul său în cel puțin 5 limbi: italiana, franceza, germana, engleza, spaniola etc. În cazul instrumentelor exotice, de proveniență extraeuropeană, am respectat echivalența relativă a sistemelor de transliterare a grafiei latine adoptate de publicațiile de specialitate cercetate.

Conceptul general al lucrării se bazează pe descrierea și istoricul instrumentului, repere minime de instrumentație, notație muzicală, întindere scrisă diatonică sau cromatică, efectul sonor real (în cazul instrumentelor transpozitorii), limite optime de folosire, structura fiecărei partide de instrumente din orchestra simfonică. Fiecare articol a fost redactat și extins după caz, respectând cu rigurozitate o schemă-tip de desfășurare. Am inclus muzicieni interpreți din România, din muzica cultă, populară, ușoară și de jazz, dintre cei cu o activitate artistică de prestigiu, națională și internațională. La sfârșitul lucrării se află o bibliografie selectivă și un cuprinzător index de nume de persoane.

Sistematica instrumentelor muzicale din prezentul dicționar este fundamentată pe modul de producere a sunetului, unul dintre numeroasele criterii adoptate de specialiști.

Lucrarea este un real instrument de lucru pentru muzicologi, compozitori, dirijori, cadre didactice, elevi și studenți din liceele și universitățile de muzică; prezintă un interes deosebit pentru publicul meloman și pentru filателиtii preocupați de tematica Muzică.

Prima ediție a fost publicată în anul 1992 de către Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, fiind analizată și apreciată favorabil de către Comisia de Muzicologie.

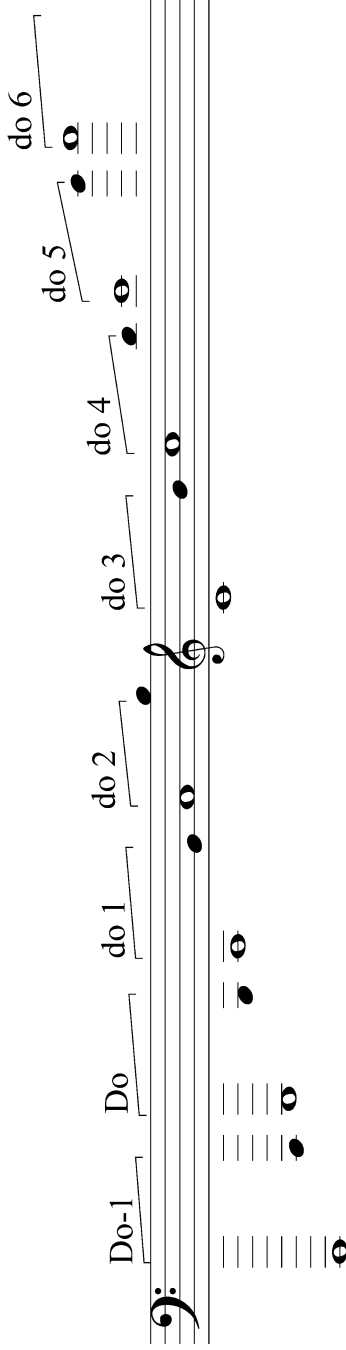
VALERIU BĂRBUCEANU

Clarinetist solo în Orchestra Simfonică a Filarmonicii „George Enescu” și
profesor la Academia de Muzică din București

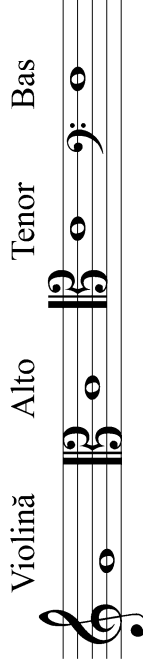
SISTEMATIZAREA INSTRUMENTELOR MUZICALE

1. Pseudo-instrumente		
2. Instrumente de percuție	idiofone	cu sunet determinat
		cu sunet nedeterminat
	membranofone	cu sunet determinat
		cu sunet nedeterminat
3. Instrumente cu coarde	frecate	cu un arcus
		cu o roată
	ciupite	cu degetele
		cu un mecanism cu claviatură
	lovite	cu o baghetă
cu un mecanism cu claviatură		
4. Instrumente de suflat (aerofone)	cu ambușură terminală	fără orificii digitale
		cu orificii digitale
	cu ambușură laterală	cu orificii digitale
		cu un mecanism cu clape
	cu ancie simplă din lemn	fără orificii digitale
		cu orificii digitale
		cu un mecanism cu clape
	cu ancie simplă din metal	
	cu ancie dublă	cu orificii digitale
		cu un mecanism cu clape
	cu muștiuc	cu culisă
		cu clape (valve)
		cu pistoane
		cu orificii digitale
cu rezervor de aer	cu ancie simplă sau dublă	
	cu claviatură	
5. Instrumente hibride		
6. Instrumente muzicale mecanice, electrice și electronice		

SCARA GENERALĂ SONORĂ ORGANIZATĂ PE SISTEMUL OCTAVELOR

NOTAȚIA MUZICALĂ ÎN CHEI

TABEL CU ABREVIERI

Abrevieri generale	Popoare
abrv.= abreviere	alb.= albanez
acomp.= acompaniament	bulg.= bulgar
c.= coarde	cro.= croat
cca.= circa	dan.= danez
crom.= cromatic	engl.= englez
diat.= diatonic	elv.= elvețian
d.Hr.= după Hristos	estn.= eston
echiv.= echivalent	fin.= finlandez
ef. real= efect real	fr.= francez
gr. etn.= grup etnic	germ.= german
instr.= instrument	gr.= grec
î= înălțime	it.= italian
î.Hr. = înainte de Hristos	irl.= irlandez
înt. scr. = întindere scrisă	isl.= islandez
înt. crom. = întindere cromatic	lat. = latin
L = lungime	let. = leton
l = lățime	lit. = lituan
lim. op. = limite optime	maced. = macedonian
not. muz. = notație muzicală	magh. = maghiar
prov. = provincie	norv. = norvegian
reg. = regiune	old. = olandez
sec. = secol	port. = portughez
	rom. = român
	slov. = slovac
	sp. = spaniol
	srb. = sârb
Sigle	
'= picior, veche unitate de măsură a lungimii în Anglia cu valoarea de 32,4 cm.	
► = sinonim	
↑ = vezi	
b = bemol	
# = diez	
Ø = circumferință	

A

AARTSCISTER, old. ↑ archicister.

AARTSLUIT, old. ↑ arciliuto.

ABA, instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, de factură populară, tip de oboi fără clape, întâlnit în Egipt.

ABENDAIR, instrument de percuție membranofon, tip de tamburină cu strune, prezent în practica muzicală africană din Algeria, Maroc, Sahara, Tunisia. Echiv.: bandar, pandero.

ABENG, pseudo-instrument de suflat, var. de mirliton răspândit în Gabon (Africa ecuatorială).

ABUB ► Anbūb, termen sirian și ebraic pentru instrumente de suflat de lemn cu ancie dublă. În *Talmud* (legea mozaică) indică un flaut sau un cimpoi. În ebraica modernă înseamnă oboi. Echiv.: hālilu, imbubu, m'abuba.

ABUBOYO, instrument cu coarde ciupite, var. de sanza congoleză fără cutie de rezonanță, formată dintr-un număr variabil de lamele metalice de diferite lungimi, prinse pe un cadru de lemn. Sunetele se obțin ciupind lamelele cu degetele.

ACBABA, instrument monocord persan.

ACETABULA ► Acitabula, lat.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de talgere folosite în practica muzicală din Roma antică. Este semnalat mai întâi de eruditul latin Cassiodore și de Isidor din Seville.

ACITABULA, lat.: ↑ acetabula.

ACORDEON, [it. armonica a manticino, fish-armonica; fr. accordéon; germ. Akkordeon, Ziehharmonika; engl. accordion]. Instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură. Claviatura mâinii drepte este formată din clape, iar cea a mâinii stângi din butoane numite „bași”. Fiecărei claviaturi îi corespunde un spațiu în interiorul instrumentului, unde sunt fixate, pe rame speciale, lamele sau ancie metalice. Apăsând pe o clapă sau pe un buton se deschide o supapă de admisie a aerului spre lamelă, punând-o în vibrație. Burduful, format din mai multe pliuri, poate fi manevrat în ambele sensuri, el asigurând o rezervă continuă de aer. Claviatura mâinii drepte realizează melodia, iar claviatura mâinii stângi o armonizează cu acorduri standard până la patru sunete. Butoanele bașilor se împart în două categorii: butoane ce redau un singur sunet și butoane ce redau trei sau patru sunete diferite sub formă de acorduri majore, minore, septimă dominantă și septimă micșorată. Instrumentele profesionale sunt dotate cu taste capabile să schimbe automat timbrul sunetelor emise. Unul din cele mai evaluate

modele este acordeonul electronic de concert – Elkavox. Partea electronică a acestuia este formată din: registre timbrale de chitară, violină, ukulele, oboi, clarinet, saxofon, trompetă, trombon și nai; un sintetizator solist cu Preset; memorizări digitale complete cu patru comenzi; 24 de ritmuri; modulații stereofonice. Partea mecanică cuprinde: claviaturi cu 46 de clape și 120 de bași; registre de voci pentru acordaj principal de tip Master Tune; 4 voci de canto; o pedală pentru efecte de glissando. ♦ La începutul sec. al XIX-lea în Europa, G. J. Grenie a reactualizat sistemul cu anci libere metalice, puse în vibrație cu ajutorul unei surse de aer. Procedul este cunoscut din Antichitatea chineză, aparținând împăratului chinez Nyukua (cca 3000 de ani î.Hr.) și menționat în una din cele cinci cărți clasice, *Shi Jing* (*Cartea Poemelor*, cca 1100 de ani î.Hr.). La început aceste lamele erau din trestie sau din lemn, înlocuite mai târziu cu lamele metalice. Acest procedeu a stârnit interesul multor muzicieni și inventatori europeni care au creat o serie de instrumente noi ca armoniu (1810), aeolina (1816), Physharmonika (1818), colina (1820), aura (1821), muzicuța (1821),

Handharmonika, Handäoline (1822), symphonium (1825), concertina (1829) etc. La 6 mai 1829, austriacul C. Demian a obținut brevetul de invenție pentru noul său instrument Akkordeon. Primul model a lui Demian avea corpul instrumentului cu $L = 21$ cm, $l = 9$ cm și $\hat{h} = 6$ cm, dotat cu o singură claviatură, 5 clape și un burduf prevăzut cu 5 pliuri. În același timp, la Berlin exista un instrument numit Handäoline (Akkordeon), inventat de D. Buschmann, în anul 1822. Spre sfârșitul sec. al XIX-lea, italianul Beraldi a adăugat a doua claviatură. Sistemul de producere al sunetelor la acest instrument se baza pe principiul bisonor: două sunete diferite emise corespunzător mișcărilor „tras-împins” ale burdufului. Un constructor anonim, substituind principiul bisonor cu unul nou unisonor, a obținut un sunet continuu valabil pentru ambele mișcări ale burdufului. Ulterior, instrumentul a fost perfecționat dându-i-se dimensiuni mai mari, două claviaturi mai extinse și un burduf format din până la 20 de pliuri. Acordeonul de concert a fost definitivat de francezul P. Manichon, în anul 1950. La una dintre edițiile Salonului Internațional de Muzică din Frankfurt, s-a

ADUNGU, 1. Instrument monocord, arc muzical cu rezonator, folosit de gr. etn. Acholi din Uganda (Africa de est). 2. Instrument cu coarde ciupite, var. de harpă africană de formă triunghiulară, prevăzută cu 7 c. din maț. Este semnalat la gr. etn. Alur din Uganda (Africa de est). ↑ Olodero.

AENEATORES, lat.: vechi instrument de suflat de lemn sau bronz, var. de tubă (2), folosit în mediul militar din epoca romană, sec. II și I î.Hr.

AEOLIAN HARP, engl. ↑ harpa eoliană.

AEOLINE ► Äoline, 1. Germ.: instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, var. de armoniu cu o claviatură de 6 octave. A fost inventat de B. Schlimbach și J. J. Eschenbach în anul 1816. 2. Engl.: termen folosit în Anglia pentru muzicuță.

AEOLIPOLYKA, instrument cu coarde și arcuș, tip de violoncel cu 6 c. inventat la începutul sec. al XIX-lea, de maghiarul M. Benichzi.

AEOLODICON ► Aeolodion, instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, var. de aeolina, realizat și perfecționat de J. J. Eschenbach, în anul 1800 la Hamburg. Menționăm de asemenea pe F. Brunner din Varșovia care a conceput după un proiect al prof. Hoffmann, din anul 1824, „un model asemănător numit „aeolomelodicon”.

AELOPANTALON, instrument hibrid cu claviatură, combinație de pian și aeolomelodicon, obținut în anul 1824 de J. Dlugosz la Varșovia. Fr. Chopin a dat două concerte publice (27 mai și 10 iunie 1825) cu acest instrument în sala Conservatorului din Varșovia.

AERO-CLAVICORDE ► Anemocorde, fr.: instrument hibrid de suflat prevăzut cu coarde, claviatură și rezervor de aer. Sunetele se obțin cu ajutorul aerului generat de un burduf. Invenția aparține germanului J. J. Schnell care împreună cu Tschirski expun instrumentul la Paris, în anul 1789. Pianistul și compozitorul german H. Herz se inspiră după acest model și construiește în anul 1851 un pian eolian.

AGANGA ↑ ganga.

AGHANIN ↑ clarinet.

AGIOSIDERON, gr.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de toacă din metal, prezent în mediul rural din Grecia.

AIJIEKE ► Haerzhake, instrument cu coarde și arcuș, var. de kemāngeh persan. Cutia de rezonanță emisferică este acoperită cu piele de capră, prevăzută cu trei rânduri de perforații rotunde. Fața instrumentului se constituie dintr-o placă subțire din lemn lipită pe cutie și prevăzută cu orificii în formă literei „O”. În interiorul corpului de rezonanță se află un pop din lemn, plasat astfel ca să ridice și să mențină plăcuța pe care se sprijină piciorul drept al călușului. Interiorul

de aripă (în lat., ala = aripă) cu coardele desfășurate pe verticală. Coardele se ciupecă cu degetele. Paulus Paulirinius citează un model sinonim numit ala integra, ale cărui coarde se ciupecă cu un plectru. Reprezentări iconografice ale instrumentului se găsesc în *Biblia lui Velislav*, document datat din 1340 și păstrat la Biblioteca Universitară din Praga. Muzicologul Alex. Buchner remarcă prezența acestui instrument în vechi documente de origine cehă.

ALABU-SĂRĂNGÎ, instrument cu coarde și arcuș tipic indian, var. de sărăngî prevăzut cu 4 c. acordate: sib₁, fa₂, do₃, sol₃, suplimentate cu alte 7-8 c. de rezonanță acordate diatonic: sol₃, la₃, sib₃, do₄, re₄, mi₄, fa₄, care vibrează prin simpatie. I se mai spune violina indiană din Bengal.

ALA INTEGRA ↑ ala bohemica.

ALAPÎNÎ VÎNĂ, instrument cu coarde ciupite, var. de vînă folosit în Bengal, India.

ALAUDE, port. ↑ lăuta.

ALĂUTĂ ► Lăută, denumire populară pentru cobză, de unde se pare că a derivat termenul lăutar, astfel: al'ud (termen arab) → alăută → lăută → lăutar.

ALBISIPHON, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut bas sistem Böhm, transpozitoriu acordat în Do, plasat cu o octavă mai jos decât flautul oblic de orchestră. Instrumentul a fost inventat în anul 1911 de italianul A. Albisi din Milano. De asemenea acesta a construit și un model contra-alto acordat în Fa. ♦ Not. muz.: cheia de violină (cheia Sol); înt. scr. = si₃ – fa₃; ef. real = si₂ – fa₄.

ALBOGON, sp. 1. Instrument de suflat cu ancă simplă cu rezervor de aer, tip de cimpoi cunoscut în timpul lui Lope de Vega. 2. În organologia spaniolă din sec. XVI–XVII, termenul desemna un instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de talgere.

ALBOKA ► Alboquea, Albuquerque, termen basc derivat din arabul al-buq sau al-buk, care indică o var. de clarinet dublu construit din bambus sau din lemn cu cele două tuburi unite la capete de un inel metalic. În fiecare tub se află câte un fragment de corn de animal în care se fixează câte o ancă simplă batantă. Cele două tuburi sunt prevăzute cu 8 orificii digitale. Este întâlnit la populația bască situată pe cele două versante ale munților Pirinei.

ALFANDOQUE ► Alfandoke, sp.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de maracas compus dintr-un tub cilindric din bambus închis la cele două capete, în interiorul căruia sunt introduse boabe uscate de porumb sau bile mici din metal. Prin agitare, instrumentul produce un zgomot asemănător unei ploii torențiale. Este răspândit în Columbia, Ecuador și Peru de sud.

ALGHAÏTA ↑ ghaïta.

Toate tipurile noi de A. sunt construite din lemn, mai rar din metal, prevăzute cu muștiuc asemenea celui de trompetă sau de trombon. ♦ De origine foarte veche, instrumentul este remarcat în special la locuitorii munteni din Alpii elvețieni, de unde își trage numele de Alphorn. Prima menționare cu numele latin “lituum alpinum” este întâlnită la Conradus Gesner în *De raris... herbis* (cca 1555); la istoricul P. C. Racitus, în lucrarea *Germania* apare cu numele de “cornua alpina”. Prin anul 1600 apare o primă reprezentare grafică a instrumentului la Daniel Lindtmayer. Acesta ilustrează grafic fabricarea brânzei în două imagini sugestive: mulsul vacilor și prepararea brânzei. În prima imagine se află un cioban stând în picioare suflând din Alphorn. Mai târziu M. Praetorius și J. J. Rousseau îl prezintă în lucrările lor teoretice (1619 și 1768). Primul mare concurs național are loc în anul 1805, în localitatea elvețiană Interlaken. „A la gloire du cor des Alpes”, sunt cuvintele imprimate pe prima medalie bătută tot în 1805 cu ocazia primei sărbători a ciobanilor alpini de la Unspunnen. Compozitorul german J. Brahms impresionat de frumoasele semnale auzite la acest instrument

într-un voiaj helvetic făcut în reg. Rigi (12 septembrie 1868), notează o asemenea melodie și o trimite Clarei Schumann, pe care compozitorul o va folosi mai târziu în partea lentă din prima sa simfonie. Devenit simbol pentru elvețieni și astăzi se mai obișnuiește ca în sunet de Alphorn să se înalțe drapelul țării. Unii compozitori îi dedică piese sau chiar concerte cu orchestră: Leopold Mozart, *Sinfonia Pastoella*, J. Daettwyler, *Concert*, C. Rütli, *Concert*, P. Linder, Bauschteler Gruess, F. Farkas, *Echo des Carpathes*, M. Linder, *Em Vatter z'lieb*, H. J. Sommerm *Suite filr Hornvieh* op. 110, S. von Wartensee, *Alpenleid auf Rigi*, Etienne Isoz, *Récitatif et Prière*. Virtuozii ai instrumentului: Matthias Kofmehl, Markus Linder, Théo Demund. Aria de răspândire a acestui instrument este deosebit de mare: țările scandinave, Polonia, România, Etiopia, Hindustanul de nord și pe continentul Americii de Sud. ♦ Echiv.: bucium, fakürt, Holztrompette, kuhhorn, langlur, ligawka, liti, lur (2), Stockbückel, tulnic, Waldhorn (2). 2. Registru de orgă de 8' și 4' cu tuburi sonore metalice labiale, conice.

ALTFLÖTE, germ.: ↑ flaut alto.

ALTFLÜGELHORN, germ.: instrument de suflat din familia saxhorn, acordat în *Mib*; înt. crom. = $la_1 - mi_b_4$. Echiv.: Althorn alto, saxhorn.

ALTGEIGE ► Bratsche, germ. ↑ alto.

ALTGORN, rus. ↑ fligorn.

AL'ŪD, [arab 'ud, rom. lemn]. Vechi instrument arab cu coarde ciupite, cunoscut astăzi cu numele de lăută. Cutia de rezonanță este piriformă, foarte bombată. Fața de rezonanță din lemn alb cu aspect plat este perforată (după mărime) cu 2–3 orificii acustice în formă de rozetă, numită în arabă 'uyun, (rom. – ochi). În prelungire se află un gât scurt divizat de mici prăgușuri transversale, care se termină cu un jgheab ranversat. Modelul cu 5 c., numit 'uruq, (rom. – vdrîe) este acordat: sol₂, la₂, re₃, sol₃, do₄. Unele modele au și a șasea coardă acordată în fa₄. Coardele se ciupesc cu un plectru, folosind o tehnică specială. ♦ Simbol al muzicii tradiționale arabe, al'ud (arab ud, rom. – lemn sau lemn flexibil) derivă din instrumentul persan barbat și cel arab mizhār. Primele modele fără tastieră, introduse în Arabia pre-islamică, au aparținut perioadei Sasazinilor din vechea Persie (224–651 d.Hr.). Tipul clasic avea 4 c. simple. Fiecare coardă era divizată

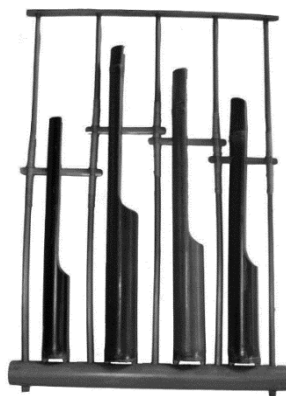
în șapte intervale compuse din sferturi de ton sau alte microintervale caracteristice sistemului modal muzical arabo-persan. Abdul Hassan Ibn Nafi, zis Ziriyab, i-a adăugat în registrul grav cea de a cincea coardă. Ele erau acordate re₄, mi₄, la₄, re₅, la₅. După numeroase perfecționări aduse de virtuozii ai instrumentului s-a ajuns la forma definitivă, cea actuală. Prezența instrumentului se face cunoscută în cultura muzicală arabă din Uncia până în Iran și în țările magrebiene: Algeria, Maroc și Tunisia. Prima consemnare a fost făcută de filozoful și teoreticianul Al Farabi în *Kitab al-musiqui al-kabir* (*Marea carte a muzicii*). Instrumentul se numea kettarah la asirieni, qitār la arabi și kwitarah în vestul Egiptului. O dată cu acțiunile militare de cucerire întreprinse de arabi (711–718), a avut loc și pătrunderea acestui instrument în sud-vestul Europei (Spania, Portugalia, Italia meridională). Datorită diferitelor transformări de structură organologică instrumentul s-a adaptat modurilor muzicale medievale din Europa. ♦ Echiv.: lăută, tanbur.

AMADINDA, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, var. de madimba fără rezonatoare. A. o întâlnim frecvent în formații instrumentale europene din muzica cultă contemporană. Este cu predilecție răspândită în Congo (Africa ecuatorială) și în Uganda (Africa de est).

AMAN KHUUR ► Temür khuur, instrument hibrid, tip de drâmbă mongolă cunoscută în două variante: temür khuur, cu lamela metalică și khulsan khuur, cu lamelă din bambus.

diatonic. Instrumentul a fost menționat pentru prima dată de scriitorul englez S. Pepys în *Jurnal*, 1659–1669 și de J. Matthenson în *Das neuerdffnete Orchester*, 1713. 2. M. Mersenne îl consideră o var. de clavecin prevăzut cu cilindrii. Înt. diat. = $do_1 - mi_3$.

ANGKLUNG, 1. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, indonezian, var. de morișcă culisată. Este constituit dintr-un cadru din lemn, în interiorul căruia sunt montate 2–3 tuburi din bambus subțiate spre vârf, diferite ca lungime și diametru. Cu ajutorul lor se poate obține o gamă pentatonică de tip „slendro” fiecare notă poate fi dublată sau triplată la octavă. Când se scutură cadrul, tuburile alunecă prin mici șanțuri producând sunete distincte dublate de un efect sonor de talangă. A. face parte din formațiile instrumentale de tip „gamelan” jawanez, dar și din formațiile constituite numai din același instrument, unind la un loc până la 60 de exemplare (vestul insulei Jawa). 2. Instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, tip de xilofon cu claviatura formată din 12–14 tuburi din bambus suspendate vertical pe un stativ. Prezent în folclorul indonezian din insula Bali.

ANGREMUT, 1. Instrument de percuție idiofon, var. de tambur fără membrană, obținut dintr-un trunchi de arbore exotic golit de miez, prevăzut cu o fantă pe centru. Este întâlnit în Oceania. 2. Instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, tip de xilofon primitiv (după C. Sachs).

ANGUN, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut nazal cu orificii digitale, lipsit de clape, semnalat în insulele Pacificului (Arhipelagul și statul Micronezia, S.U.A.).

ANKA-KEPA, pseudo-instrument de suflat, tip de kepa peruan de dimensiuni mai mari.

ANTARA ► Ayarichi, Aymara, vechi instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de nai format din 3–33 de tuburi din trestie, construit uneori și din ceramică (teracotă). Este reprezentat în picturi ce aparțin culturii clasice precolumbiene „nazka” din Peru. Astăzi mai este întâlnit la gr. etn. Quechua din Peru. Un model cu 5 tuburi este semnalat și în Bolivia.

ANTIIPHONEL, fr.: instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, var. de armoniu, perfecționat de Alex. Fr. Debain, la Paris, în anul 1848.

ANTIQUÉ CYMBALS, engl. ↑ crotale.

ANTSIVA, pseudo-instrument de suflat din Madagascar, obținut dintr-o scoică marină, aparent asemănătoare cu un corn de animal. Echiv.: bakora.

ARCHI-BOMBARDON, fr.: instrument de suflat de alamă cu pistoane și muștiuc, tip de bombardon caracteristic în muzica militară franceză. El îndeplinește rolul de bas armonic ca și contrabasul sau tuba din orchestra simfonică.

ARCHICISTRE, fr. ↑ arciliuto.

ARCHIGUITARE, fr. ↑ chitarrone.

ARCHILAUD, sp. ↑ arciliuto.

ARCHILUTH, fr. ↑ arciliuto.

ARCHIVIOLA DI LIRA, it.: instrument cu coarde ciupite, tip de lăută bas, prevăzută cu 24 c. A fost deosebit de apreciată în Italia sec. XVII–XVIII. O întâlnim menționată la M. Praetorius în *Syntagma Musicum*, 1618.

ARCHLUTE, engl. ↑ arciliuto.

ARCICEMBALO ► Arciorgano, it. [gr. archiorgano]. Vechi instrument cu coarde ciupite și claviatură, var. de cembalo conceput pentru muzica polifonică greacă. Instrumentul era prevăzut cu 6 claviaturi sau manuale, dotat cu un mecanism special care permitea mânuirea lui în trei modalități: diatonic, cromatic și enarmonic. Din sec. al XVII-lea, claviatura s-a redus la 3 manuale. Instrumentul a fost inventat în anul 1551 de N. don Vicentino și prezentat în *L'antica musica ridotto alia moderna prattica* și în *Descrizione dell'arciorgano*, 1561. Menționăm și o altă opinie precum că adevăratul inventator ar fi Domenico da Pesaro (Domenius Pisarensis) care realizează acest instrument după indicațiile lui G. Zarlino (descrie în *Institutioni harmoniche*, Veneția, 1558). O consemnare anterioară a fost dată și de spaniolul F. Salinas în *De musica libri septem*, 1557.

ARCICHITARRA, sp. ↑ chitarrone.

ARCILIUTO, it. [fr. arcilute; germ. Erzlaute, Baßlaute; engl. archlute; sp. arcilaud]. Termen generic caracteristic unor vechi instrumente cu coarde ciupite din familia lăută specifice registrului grav. Ele se deosebesc prin faptul că prezintă

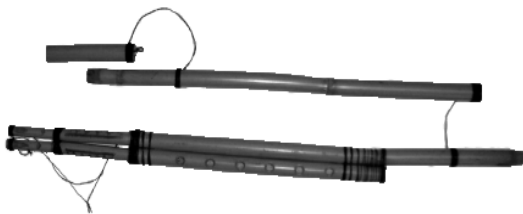

două volute. Pe voluta principală sunt prinse un număr variabil de coarde pentru melodie, iar pe voluta secundară se găsesc de obicei 6-8 c. simple sau duble, numite coarde burdon (de acompaniament), acordate diatonic. Coardele se ciupeau cu un plectru. În practica muzicală A. îndeplinea rolul de bas cifrat

dansatori acompaniați de doi instrumentiști din care primul sprijină pe piept cu mâna stângă un arc muzical îndreptat cu coarda spre el, iar în mâna dreaptă ține un fel de arcuș rudimentar; al doilea mănuieste un tambur cu două membrane. Ca urmare a acestei descoperiri arheologice, muzicologul bulgar Gh. Iantarski prezintă o comunicare științifică din care rezultă că tipul de arcuș rudimentar apare reprezentat cu mii de ani înainte de Hristos. Conviețuirea celor trei tipuri de arcuri: cel de vânătoare, războinic și arcul muzical, este dovedită și astăzi la unele triburi din Africa Centrală și America de Sud. Prin unirea mai multor arcuri s-a creat pluriarcul. ♦ Echiv.: amzad (1), babakungu, bagili, bummum, burumba, busoi, caramba, carimba (1), chitende, cora (2), darkun, egobore, ekidongo, elem, gabus, ganza (1), goaramba, gualambo, gubo, guru, hungo, ibigumbri, igbombo, isitontola, itikili, jejilava, jigijigi, kabarome, kakulumbumba, kalumba, kambaua, kashane, kijonga, kinanga (2), kiturege, kodili, koholo, ko'olo, lontana, luk muzyczny, lusuba, makhweyane, malaba, mbulumbumba, mitote, mutanda, mutevu, ndono, nkango, nkungu, omudage, outa, pango, papakungbu, paruntzi, pinăka, pingoru (1), recumbo, rukung, sekitulege, sogai, thipendani, thitendole, timbirimba, to (2) tomangu, trompa (3), tshizambi, ugubo, zambi.

ARFA, termen slav pentru harpă.

ARGHÛL ► Argûl, instrument de suflat de lemn cu ancie simplă, arab, tip rudimentar de clarinet lipsit de clape, compus din două tuburi cilindrice de lungimi diferite montate paralel, construite din trestie sau din lemn. Primul tub, cu rol melodic, are 6 orificii digitale; al doilea, mai lung, cu rol de bas-burdon, este lipsit de orificii emițând un sunet continuu numit „ison”. Acordajul se

modifică prin cuplarea după caz a unor fragmente de tub special confecționate. După modul de construcție se întâlnesc trei tipuri: arghûl-el-kebyr ($L = 1,40$ m), prevăzut cu trei tuburi de schimb; arghûl-el-sogha yr ($L = 0,40$ m), cu două tuburi de schimb; arghûl-el-asgh ar ($L = 0,40$ m), cu un singur tub de schimb. Se cunosc modele de dimensiuni mai mari, de 0,60–2,50 m, cu orificii digitale pentru melodie. Instrument specific folclorului din Egipt (Africa de nord-est).

ARGUN ↑ CLARINET.

ARIGOT, fr. ↑ larigot.

ARMGEIGE ► Armviola, germ.: instrument cu coarde și arcuș, tip de viola da braccio, răspândit în Germania din sec. al XVII-lea.

Modelul prezentat de Mustel era dotat cu un mecanism cu dublă expresie, capabil să execute nuanțe progresive de la piano la forte și invers. Desigur A. poate fi considerat un acordeon de mari dimensiuni. ♦ Not. muz.: pe două portative, în cheia de violină (cheia Sol) și de bas (cheia Fa). ♦ Echiv.: aeoline, antiphonel, echiquier, harmonicor, melodina, mediophone, orchestrelle, orga americană, orga expresivă, orphéal, pansymphonicon, physharmonika, piano mélodieux, triphonium, typophon, vocalion.

ARMONIU PIAN, instrument hibrid, combinație de pian cu armoniu, prevăzut cu două rânduri de ciocănele, inventat și perfecționat de W. Hlawatsch.

ARMVIOLA, germ. ↑ Armgeige.

ARNOLO, instrument cu coarde și arcuș din familia viola d'amore, prevăzut cu 4 c. duble și un număr variabil de coarde de rezonanță. Model prezentat la Expoziția Universală de la Paris, ediția 1900.

ARPA, 1. It. ↑ harpa. 2. Termen pentru tambur din Papua Noua Guinee.

ARPA A CEMBALO, it. ↑ clavicterium.

ARPA CITARA, sp. ↑ arpanetta.

ARPA CON LE CORDE INCROCIATE DI DUE ORDINI, it.: numele primei harpe cromatice cu coarde încrucișate, concepută în anul 1634 de medicul B. Giobernardi pentru regele Franței, Filip al IV-lea. O descriere în detaliu este consemnată de acesta în *Tratado de la musica*, 1634. Italian de origine, stabilit la Madrid, Giobernardi a desfășurat o deosebită activitate ca harpist, muzicolog și constructor de instrumente. Invenția acestui tip de harpă a fost greșit atribuită lui Juan Lopez și G. Lyon.

ARPA DI VETRO, it. ↑ harpa de sticlă.

ARPA DOPPIA, it. ↑ harpa.

ARPANETTA ► Chitara d'amore, it. [germ. Flüsterharfe, Harfenettgen, Spitzharfe, Switzerharfe: engl. pointed harp; sp. arpa citara]. Instrument cu coarde ciupite, var. de țiteră cu cutia de rezonanță plasată vertical. Cele 36 c. din metal sunt repartizate astfel: pe dreapta, registrul mediu și acut cu coarde din oțel (destinate melodiei); pe stânga, registrul grav cu coarde din alamă (pentru

ASOR, vechi instrument cu coarde lovite, var. de psalterium cu 10 c., de origine feniciană; adesea menționat în textele biblice cu numele de *nevel asor*; *asarah*, (rom. = zece).

ASPIROPHON, fr.: instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, tip de orgă americană, prezentată de francezul Alex. Fr. Debain la Paris, în anul 1870.

ATABAL, sp.: termen derivat din acadianul *tabālu*, care indică tambur, răspândit în Spania și în Sierra Leone (Africa de vest).

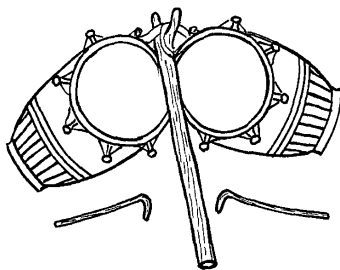
ATABALA, termen popular basc pentru tambur.

ATABOR, sp. ↑ *tabor*.

ATEKOKOLI ↑ *akocotl*.

ATECUCULLI ↑ *akocotl*.

ATOPANI, instrument de percuție membranofon, var. de timpan de format mic, folosit perechi, uniți cu un cordon legat de un băț gros. Este semnalat în practica muzicală din Togo (Africa de vest).

ATAVUR, pseudo-instrument de suflat obținut dintr-o scoică marină, semnalat în folclorul din insulele indoneziene.

AULOS, gr. [lat. *tibia*]. Vechi instrument de suflat cu tub conic sau cilindric, cu ancie dublă sau simplă, considerat unul din strămoșii oboiului modern. ♦ După o legendă antică, se spune că instrumentul a fost conceput de Hyagnos (rege în Frigia, cca 1506 î.Hr.) pentru fiul său Marsyas, cel care a cutedat să-l înfrunte într-o dispută cu caracter muzical pe zeul luminii și artelor frumoase, Apollon „ocrotitorul oficial al cântecului poetic” (după Victor Kernbach). În ruinele străvechiului oraș Ur (cca 2700 î.Hr.) s-a descoperit într-un mormânt un exemplar de A. cu ancie dublă. Asemenea instrument se construia din trestie, lotus, merișor, corn de animal, fildeș și chiar din metal. În Grecia era unul dintre instrumentele de suflat cele mai răspândite. Herodot consemnează prezența a două tipuri, aulos feminin și aulos masculin. Ele erau folosite câte două, astfel așezate încât să formeze un unghi, fie orizontal, fie vertical. După Aristoxenos de Tarente, în practica muzicală se foloseau cinci modele conform întinderii vocii umane: aulos virginal, aulos juvenil (ambele pentru registrul acut), aulos la unison cu cithara (pentru registrul mediu), aulos perfect și aulos mai mult ca perfect (ambele pentru registrul grav). Paralel cu acestea, în Grecia antică se utilizau și alte tipuri: monaulos, plagiaulos sau syrinx monocalamus. Pe diferite fresce sau vase antice se întâlnește un model cu două tuburi numit diaulos sau tibiae geminae, prevăzut cu 4-5 orificii digitale, mânuit de un singur interpret. Gama diatonică a instrumentului putea fi extinsă prin atașarea unor fragmente de tub prinse cu mici coliere metalice. Pentru a ușura efortul muscular facial,

AZUMA KOTO ↑ wagon-koto.

AZZURINU, it.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de trianĝlu folosit în Sicilia.

BAINA, instrument de percuție membranofon, tip de tambur indian.

BAJON, sp. ↑ fagot.

BAK, Baq ↑ buk.

BAKILO, instrument de percuție idiofon, var. de tambur complet din lemn, prevăzut cu fantă, fără membrană, folosit în Madagascar (Malgașă).

BAKORA ► Akora, pseudo-instrument de suflat obținut dintr-o scoică marină, folosit în Madagascar (Malgașă).

BALA, termen pentru kidi în dialectul „kanembu” din nord-vestul Ciadului (Africa centrală).

BALABAN ► Balamon, 1. Instrument de percuție membranofon, tip de tobă mare întâlnită în mediul rural din Turcia. 2. Instrument de suflat de lemn cu ancie simplă, folosit în Turcia (sec. XVI–XVII), Azerbaidjan, Uzbekistan.

BALAFON, ► Balo, Balafo, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, tipic african, strămoș al xilofonului. Claviatura se constituie din 12–20 plăci din lemn exotic așezate orizontal pe un stativ improvizat din bambus. Sub fiecare placă se află un rezonator acustic natural din tigvă-dovleac, nucleu de cocos etc. Baza rezonatorului are un orificiu astupat cu piele de șarpe, de pește sau de liliac cu ajutorul căruia se obține un efect de mirliton. Instrumentul este manevrat de unul sau doi executanți, folosind câte două baghete din lemn. ♦ Balafon este un cuvânt în dialectul „malinke” din Guinea și Mali. El derivă din bala, denumire atribuită celui ce cântă la acest instrument și fon, rom. = sunet. Tipurile primitive se foloseau în practica magiei negre, fiind considerate fetișuri accesibile numai războinicilor. B. este un instrument melodic folosit solo, duo sau în formații numai de balafoane, în muzica populară sau în diverse ceremonii. În Africa centrală se asociază cu sanza, pe când în Africa de vest îl întâlnim împreună cu kora. Numeroase cântece populare africane sunt acompaniate de acest instrument sau de un grup ritmic de tamburi. Prima menționare este făcută de fizicianul și muzicologul J. B. Laborde în lucrarea *Essai sur la musique ancienne et moderne*, Paris, 1780. Muzicologul francez A. Schaeffner face o prezentare detaliată a instrumentului în articolul *Notes sur la musique des Afro-américaines* din revista „Menestrel” din 9–16 iulie, 1926. ♦ Echiv.: akadinda, balak, baza, marimba, mbila, xilofon.

BALAK, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, var. de balafon folosit în zonele locuite de gr. etn. Mande și Soninke din Nigeria (Africa de vest).

BALALAIKA, rus. instrument cu coarde ciupite caracteristic folclorului rus. Cutia de rezonanță de formă triunghiulară se prelungește cu un gât și o tastieră lungă, divizată cu taste. Cele 3 c. din maț sau din metal sunt acordate în funcție de mărimea instrumentului. La B. se cântă lovind coardele în ambele sensuri cu degetul arătător de la mâna dreaptă sau prin ciupirea lor cu un plectru. ♦ Primele

BALINGI, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, tip de xilofon congolez cu claviatura formată din 8 plăci din lemn exotic, acordate, lipsite de rezonatoare.

BALȘOI BARABAN, rus. ↑ toba mare.

BAMBAM, instrument de percuție membranofon, var. de tambur tubular cu două membrane. Instrumentistul lovește cu palma mâinii una dintre membrane, în timp ce cu cealaltă mână lovește cu un băț bazinul tamburului. Instrumentul este semnalat la gr. etn. Lobi din Volta Superioară (Africa subecuatorială).

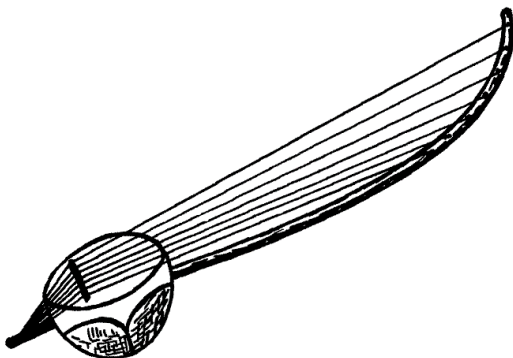
BAMBARA, instrument de percuție idiofon, var. de tambur sudanez construit complet din lemn, prevăzut cu o fantă în loc de membrană.

BAMBULA ► Bambola, 1. Instrument de percuție membranofon, tamburină răspândită în Antile și India de vest. 2. Instrument de suflat cu ambușură laterală, var. de flaut oblic construit din bambus, lipsit de clape, prezent în folclorul afro-cuban. F. Ortiz îl menționează în *Los instrumentos de la musica afrocubana*, Havana, 1952–1955.

BANA, instrument cu coarde ciupite din Liberia (Africa de vest).

BANDAIR, termen arab dat unui instrument de percuție membranofon, var. de tambur basc.

BANDAR ► Bender, 1. Instrument de percuție membranofon, tip de tambur basc cu următoarele dimensiuni: $\varnothing = 32\text{--}46\text{ cm}$, $î = 7\text{--}12\text{ cm}$ (după S. Marcuse). 2.

Instrument cu coarde ciupite, var. de harpă arcuită cu 7 c. (după Paul Arma).

BANDASKA, ceh.: instrument de percuție membranofon, tip de buhai folosit de copiii din Boemia cu ocazia sărbătorilor creștine premergătoare Crăciunului (Marea sărbătoare a nașterii Domnului Iisus Hristos).

BANDIL, instrument de percuție membranofon, var. de tambur african de formă tronconică, prevăzut cu două membrane. B. este semnalat la gr. etn. Barma și Arabă Salamat din Ciad (Africa centrală).

BANDURA, instrument cu coarde ciupite tipic ucrainean, înrudit cu lăuta. Cutia de rezonanță prezintă spatele bombat și fața ovală. Gâtul scurt și lat ($L = 15\text{ cm}$, $l = 7,1\text{ cm}$) se continuă cu un jgheab ușor înclinat spre spate. Pe centrul feței de rezonanță se află un orificiu acustic sculptat în formă de rozetă. Spre baza instrumentului sunt lipite două călușuri pe care se sprijină coardele; cele mai lungi, numite „bași” sunt prinse de cuie plasate în jgheab, iar restul de coarde din ce în ce mai scurte, numite „pristrunki” sunt fixate aproape de eclise în cuie metalice, reglabile. Coardele se ciupest cu degetele sau cu degetare speciale. ♦ Modelul arhaic de bandura avea 12–25 c. duble, acordate diatonic. Astăzi fabricile specializate construiesc modele prevăzute cu 50 c. acordate cromatic. B. se construiește în mai multe mărimi: sopran, cu „pristrunki” cromatici (înt. scr. = $fa_2 - fa_3$) și bași diatonici (înt. scr. = $do_1 - fa_1$); alto, cu „pristrunki” cromatici (înt. scr. = $sol_1 - sol_4$) și bași diatonici (înt. scr. = $La - sol_1$); bas (înt. scr. = $La - mi_3$); contrabas (înt. ser. = $Do - do_3$). La B. se cântă cu instrumentul așezat în poziție verticală, numai tipul sopran se așază pe genunchiul interpretului.

BANDURRILLA ↑ bandurria.

BANDURKA, instrument cu coarde ciupite, var. de chitară cu 5 c. acordate $sol_3, re_3, sol_2, si_2, re_3$ sau $do_2, sol_2, do_3, mi_3, sol_3$. Instrument răspândit în Ucraina.

BANDURRIA ► Bandurra, Mandurria, sp. [lat. - pandura, gr. - pandoúra]: instrument cu coarde ciupite, var. de chitară. Cutia de rezonanță piriformă, de mici dimensiuni ($L = 55\text{--}58\text{ cm}$) are în prelungire un gât scurt prevăzut cu o tastieră divizată cu 6-14 taste. Paralel cu tastiera sunt desfășurate 6 c. duble, acordate $sol\#_2, do\#_3, fa\#_3, si_3, mi_4, la_4$. Sunetele se obțin ciupind coardele cu un plectru. ♦ Instrument de mici dimensiuni, tipic spaniol, *bandurria* a fost cunoscută în Spania începând cu sec. al XIV-lea. În sec. al XVI-lea instrumentul avea 3 c. acordate sol_3, re_4, la_4 . Aceste modele prezentau spatele drept și un gât neted, fără taste. Muzicologul J. Bermundo, în *Declaration de instrumentos*, 1549-1555, prezintă un model cu 4 sau 5 c. acordate $do\#_3, fa\#_3, si_3, mi_4, la_4$. Tipul din registrul grav se numea *bandolón*, iar cel din registrul

BANSI, 1. Instrument de suflat cu ambușură laterală, tip arhaic de flaut oblic fără clape cu tubul prevăzut cu 8 orificii digitale. Se spune că B. era instrumentul preferat al zeului Krishná, cel mai popular și cel mai vechi din mitologia vedică. Este răspândit în India. 2. Instrument de suflat cu ancie simplă, de factură populară, tip de chalumeau prezent în folclorul indonezian. 3. ↑ Suling. 4. Instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de flaut drept de factură populară, fără clape. Tubul din bambus prezintă 6 orificii digitale. Răspândit în Sumatra - Indonezia.

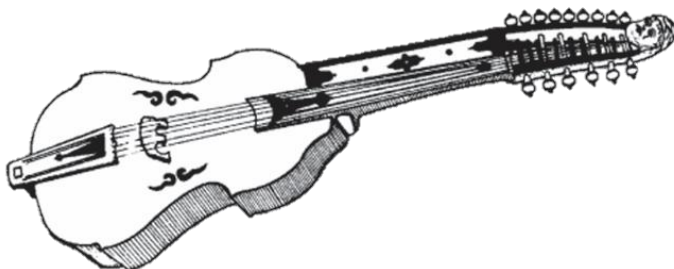
BARABAN, *slav.: instrument de percuție membranofon, tip de tobă mică.*

BARATAKA, *instrument de suflat cu ambușură naturală, var. de trompetă naturală de mari dimensiuni, prevăzută cu muștiuc. Este prezent în Bengal - India.*

BARBAT ↑ al'ud.

BARBITOS ► Barbiton, Bariton, gr. 1. Vechi instrument antic grecesc cu coarde ciupite, asemănător cu o lyră de mai mari dimensiuni. Se vehiculează diferite păreri privitoare la forma cutiei de rezonanță. Coardele, în număr de la 4 la 9, erau acordate la cvartă și octavă. Se spune că modelul cu 7 c. era cel mai solicitat. Coardele se ciupeau cu degetele sau cu un plectru. Instrumentul se folosea așezat vertical, sprijinit pe genunchii instrumentistului. ♦ Termenul *barbitos* este menționat de autori greci și latini începând cu sec. al VI-lea î. Hr. (la Anacreon și Saffo). Invenția instrumentului este atribuită lui Terpandru (sec. VII î. Hr.) din perioada clasică grecească. A fost folosit la marile banchete și sărbători bahice ca să acompanieze vocea sau alte instrumente. 2. Instrument cu coarde ciupite, var. de theorba întâlnită în sec. XVI - XVII în vestul Europei.

BARITON, [it. - viola di bordone, viola di fagoto; germ. - Baryton, Fagottgeige; engl. - baryton, viola paragon, gr. – barytonos]. 1. Instrument cu coarde și arcuș de talia unui violoncel, a cărui construcție aparține mai curând de

familia violelor. Specialiștii îl consideră un veritabil bas de viola *d'amore*. Coardele destinate melodiei, în număr de 6-7, erau făcute din intestin de animal, acordate astfel: Si, mi₁, la₁, re₂, sol₂, si₂, mi₃. Limba era divizată cu taste transversale pentru a marca semitonurile. Sub căluș și limbă sau la dreapta gâtului se montau de la 7 la 44 c. de rezonanță din oțel. Acestea se ciupeau cu

BABGEIGE, germ.: termen întâlnit în literatura germană de specialitate din sec. XVII, destinat să desemneze un model de violoncel de construcție germană.

BABPOSAUNE, germ. ↑ trombon bas.

BASTARDVIOLE, germ. ↑ viola bastarda.

BASTUBA, germ. ↑ saxhorn contrabas.

BASING-BASING APEMPENG, instrument de suflat cu ancie simplă, tip rudimentar de clarinet fără clape format din două tuburi îngemănate, prevăzute cu câte 5 orificii digitale. Este prezent în folclorul muzical din Sulawesi (Celebes), Indonezia. Echiv.: arghul.

BASOVÎI FLEITA, rus. ↑ flaut bas.

BASSANELLO, it. 1. Vechi instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, asemănător cu bombardă, prezent în Italia sec. XVI–XVII. Tubul conic era prevăzut cu 6 orificii digitale dispuse la distanțe egale. Singura clapă din alamă, prevăzută cu perinuță, era plasată la baza instrumentului (așa cum se întâlnește astăzi la Blockflöte bas). Clapa era acționată de degetul mic de la mâna dreaptă. Fabricile construiau trei mărimi: discant ($L = 80$ cm) înt. diat. = $re_2 - sol_3$; tenor-alto ($L = 1,10$ m) înt. diat. = $sol_2 - do_3$; bas ($L = 1,50-1,61$ m) înt. diat. = $do_1 - fa_4$. ♦ Invenția instrumentului aparține venețianului A. Bassano (~1558–~1617). A fost consemnat pentru prima oară în anul 1577 într-un inventar ce a aparținut arhiducelui Carol de Austria. M. Praetorius în *Syntagma musicum*, 1619, vol. 2, îl descrie ca un tub cilindric din lemn în formă de S, prevăzut cu 7 orificii digitale. 2. Registru de orgă de 8' și 4' cu tuburi linguale din grupa instrumentelor de suflat din lemn.

BASSAUNE, fr.: veche denumire în organologia franceză pentru trombon.

BASS CLARINET, engl. ↑ clarinet bas.

BASSE À CLEVS, fr.: instrument de suflat hibrid cu muștiuc, tip de oficleid bas.

BASSE D'ARMONIE, fr. ↑ oficleid.

BASSE DE CROMORNE, fr.: instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, tip de fagot baroc, consemnat de germanul J. Ph. Eisel în *Musikus Autodidaktos oder Der siech selbst Informierende Musikus*, Erfurt, 1738 și de S. de Brossard în *Dictionnaire de musique*, 1703 – primul dicționar de specialitate, în limba franceză.

BASSE D'HARMONIE, fr. ↑ oficleid.

BASS DRUM, engl. ↑ toba mare.

BASS FLUTE, engl. ↑ flaut bas.

BASSE DE FLANDRE ► guimbarde à cordes, epinette des Vosges, fr. [it. basso di Flandra; germ. Blase und Saite, Bumbafi, Teufelsgeige; engl. bladder and

Beethoven, C. Saint-Saens, R. Strauss etc. Astăzi unele fabrici de instrumente muzicale construiesc modele după aspectul și caracteristicile unui clarinet alto inclus în registrul tenor al clarinetului. ♦ Not. muz.: în cheia de bas (cheia Fa) și de violină (cheia Sol). B. este plasat la o cvintă mai jos decât clarinetul în Do. Înt. scr. = $do_2 - sol_5$, ef. real = $fa_1 - do_5$ (pentru model în Fa), și $mib_1 - sib$ (pentru model în Mi $\flat$). 2. Registru de orgă de 8' de tip lingual, întâlnit în Pedalier.

BASSETTO ► Violetta da gamba, Violoncellino, it. 1. Instrument cu coarde și arcuș, var. de viola da gamba cu 5–6 c. Invenția aparține italianului C. Bonoris, Mantova, 1568. B. a fost folosit cel mai mult în formații camerale italiene din sec. al XVIII-lea. ♦ Echiv.: cellone. 2. Registru de orgă de 4' de tip labial, întâlnit în Pedalier.

BASSETTO DI MANO, it.: instrument cu coarde și arcuș, înrudit cu viola da spalla sau Fagottgeige. Leopold Mozart l-a numit Halbbass.

BASSE-TUBA, fr.: instrument de suflat de lemn cu ancie simplă, cu clape, var. de clarinet bas, construit de G. Fr. Lot din Paris. Invenția a fost consemnată în *Avant Courreur* din 11 mai 1772.

BASSE VIOLON, fr. ↑ viola da braccio.

BASSO DI CAMERA, it. ↑ bassetto (2).

BASSO DI FIANDRA, it. ↑ basse de Flandre.

BASSO FLICORNO, it.: termen pentru saxhorn bariton.

BASSON, fr.: termen generic pentru instrumente de suflat din lemn cu ancie dublă din familia fagotului.

BASSON ANTIQUE, fr.: instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, dolcian cu 7 orificii digitale, prevăzut la baza tubului cu o singură clapă.

BASSONE, it. ↑ fagot.

BASSONETTO, it. ↑ dolcian.

BASSONORE, fr.: instrument de suflat cu ancie dublă, tip de fagot din metal, prevăzut cu 13 clape, conceput de N. Winnen la Paris, în anul 1834. Patentul invenției a fost obținut la Paris în anul 1844 și aparține fiului său Jean. Instrument tipic de fanfară. ♦ înt. ser. = Sib - re $_4$.

BASSON RUSSE, fr. ↑ fagot rus.

BASSOON, engl. ↑ fagot.

BASSOON-FIDDLE, engl.: echiv. viola paradon.

BASS SHAWN, engl. bombardă.

BASS VIOL, engl.: instrument englez cu coarde și arcuș, tip de viola da gamba cu 6-7 c.

BEABOBO, pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, întâlnit în Madagascar (Malgașă).

BEBEN-WOJSKOWI, pol.: termen popular polonez pentru toba mare.

BECKEN, germ. ↑ talgere.

BECKEN-FUBMASCHINE, germ. ↑ talgere cu pedale.

BEDON, fr.: vechi termen francez (sec. XIII— XVII) pentru tambur sau timpan.

BEDON DE BISCAYE, fr.: instrument de percuție membranofon, tambur basc din sec. al XVI-lea. în lucrarea lui M. Mersenne *Harmonie universelle*, 1636, figurează cu numele de *Tambour de Bisquaye* uriaș.

BEDUNG, instrument de percuție membranofon, tip de tambur jawarez cu două membrane, suspendat pe un suport din lemn, folosit pentru semnalizări fonice.

BEGENA ► Bagana, instrument cu coarde ciupite, var. de lăută grecească de formă pătrată cu 10 c. care se ciupesc cu un plectru. B. este folosit în acompaniamentul vocal al unor cântece populare din Etiopia și Sudan (Africa de est). ♦ Echiv.: kerār.

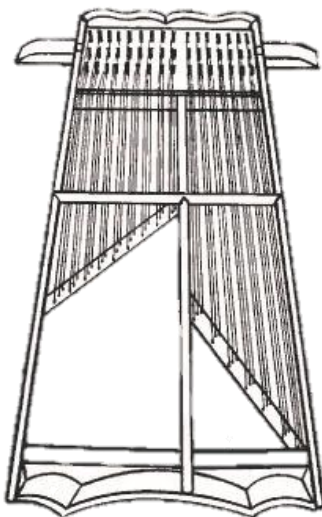
BEIAARD, old. ↑ Glockenspiel.

BELANGY ↑ balangy.

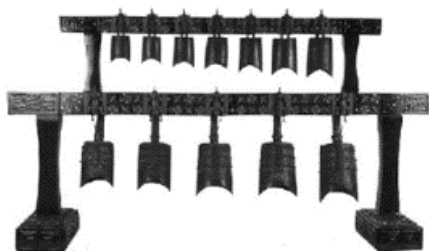
BEL ORGAN, engl.: instrument electronic cu claviatură, printre primele module tranzistorizate. Instrumentul folosește sistemul cu 12 oscilatoare și divizoare de octavă. Claviatura este formată din 48 de clape.

BELLS CHIME ► Chime bells, engl.: ↑ carillon.

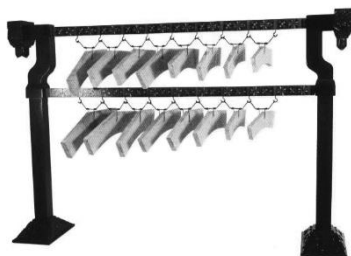
BELL HARP, engl.: vechi instrument cu coarde ciupite, var. de psalterion inventat

BIÂN ZHONG, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, var. de biân qing chinez, compus din 12–16 clopote, grupate pe două șiruri numite „yang” și „yin”.

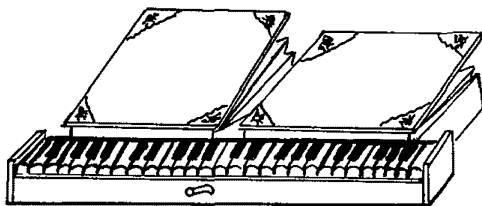

Biân Zhong

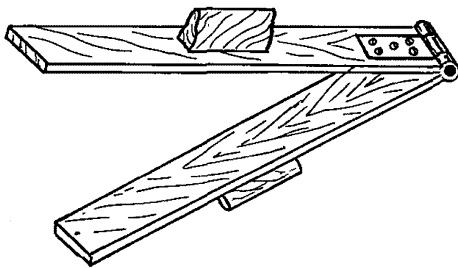
Biân Qing

BIBELREGAL ► Bibelclavicord, Flotchen, Orgelregal, germ. [it. regale; engl. book regal, bible regal; sp., port. realejo, rigabellum]. Vechi instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, var. de armoniu de mici dimensiuni, portabil, lipsit de tuburi sonore. Instrumentul este prevăzut cu una sau două claviaturi, compuse dintr-un singur registru de anci metalice. Sunetul se obține prin

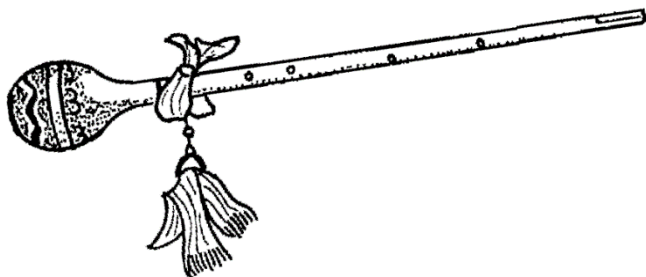
oscilația periodică a anciilor cu ajutorul aerului produs de două burdufuri cu mai multe pliuri de forma unei cărți. Instrumentul a fost inventat de G. Voll din Nürnberg, în anul 1575, cu scopul de a corecta vocile din cor; de asemenea a fost inclus în formații instrumentale pentru a dubla basul continuu. Cu timpul a fost folosit și în muzica laică.

BICI, [it. frusta, verga; fr. fouet, verge; germ. Peitscheknall, Rute, Waldeufel; engl. slap stick, switch, whip; sp. latigo; rus. knut-lopushka]. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat compus din două plăci din lemn dur ($L = 45$ cm), prinse între ele cu o balama. Fiecare placă are în prelungire o curea din

piele de care se apucă instrumentul. Lovite între ele, plăcile produc un pocnet sec ce se aseamănă cu plesnitura unui bici. B. este frecvent folosit în lucrări

BIGUAN, instrument de suflat de factură populară, cu ambușură laterală, tip de flaut oblic fără clape, construit din bambus ($L = 55\text{ cm}$), prevăzut cu 3–4 orificii

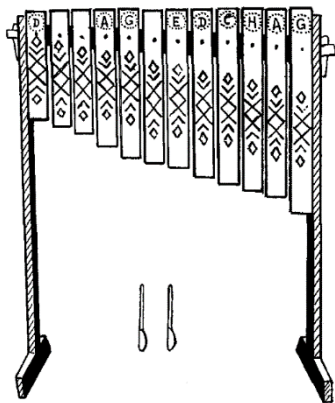
digitale corespunzător sunetelor fa_3 , sol_3 , sib_3 , do_4 . Pavilionul, de mici dimensiuni, este confecționat din tigvă-dovleac uscat. B. este folosit solo sau în acompaniament vocal. Este semnalat la gr. etn. Buyi, din prov. chineză Guizhon.

BIHUELA ↑ vihuela.

BIKA ► Burrogato, magh. ↑ bici.

BIKKOY ↑ clarinet.

BILA, estn.: instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, var. de xilofon

format din 12 plăci de lemn dur, atârdate pe un stativ în poziție verticală.

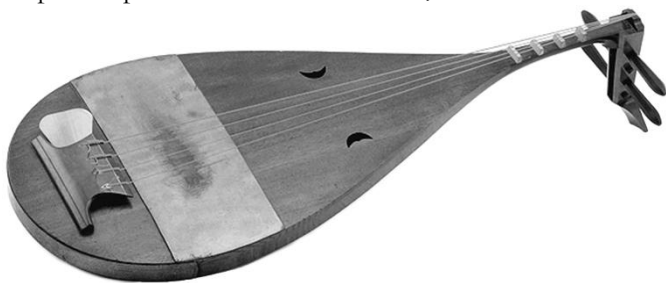
BILANCOJEL, instrument de suflat indian cu ambușură terminală, var. de flaut drept fără clape. Tubul este perforat cu 7 orificii digitale.

BISSEX, lat.: instrument cu coarde ciupite, var. de chitară cu 12 c. din care 6 c. pentru melodie sunt așezate paralel cu tastiera și celelalte 6 c. burdon sunt plasate spre exterior, paralel cu gâtul instrumentului. B. a fost imaginat de van Hecke la Paris în anul 1770 și realizat de J. H. Nadermann în anul 1774.

BITI, 1. Instrument cu coarde ciupite, senza congoleză prevăzută cu o cutie de rezonanță din lemn. 2. După C. Sachs este o marimbă.

BIWA, instrument cu coarde ciupite japonez, tip străvechi de p'i-p'a, de origine chineză. Corpul instrumentului se compune dintr-o cutie de rezonanță ovoidală largă și adâncă, prevăzută cu un gât foarte scurt terminat cu un jgheab recurbat în unghi drept. Începând din sec. al X-lea d.Hr., instrumentul devine caracteristic

folclorului japonez. În mod frecvent, are 4 c. din mătase acordate la₂, mi₃, la₃, do₄. Acestea se ciupesc cu un plectru. Se cunosc mai multe tipuri: bugaku-biwa, dān ty bà, gaku-biwa, heike-biwa, moso-biwa, satsuma-biwa, shikuzen-biwa. Este întâlnit în orchestra clasică „gagaku” compusă din: hichiriki, kakko, koto sau wagon, ryū teki, shō, shōko, taiko.

BIWABON, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de nai răspândit în Japonia.

BI WANG ► Pi wang, instrument cu coarde ciupite, tip rudimentar de lăută chineză cu gâtul scurt, având coardele acordate în cvarte. Întâlnită în reg. Xizang, Tibet.

BLADDER-AND-STRING, engl. ↑ basse de Flandre.

BLASE UND SAITE, germ. ↑ basse de Flandre.

BLASSHORN, germ. ↑ serpent.

BLIKAN, instrument cu coarde ciupite, tip de lăută cu 2 c. prezentă în folclorul indonezian din insula Borneo.

BLOASG, irl.: instrument de suflat cu ambușură naturală, tip de trompetă naturală construită dintr-un corn de animal sau din metal.

BLOC DE BOIS, fr. ↑ lemn.

BLOCCHI DI LEGNO COREANI, it. ↑ nuca de cocos.

BOMBARDE, fr. ↑ bombarda.

BOMBARDINO, 1. Sp. ↑ eufoniu. 2. It.: instrument de suflat de alamă, tip de fligorn bariton acordat în *Sib*.

BOMBARDO, it. ↑ bombarda.

BOMBARDON, fr. 1. Instrument de suflat de alamă asemănător cu tuba, component al familiei saxhorn-ului. Tubul conic prezintă 3–4 pistoane (ventile) și un muștiuc din metal. El este acordat în Mib sau Fa. După anul 1835 termenul desemna o tubă cu 3–4 sau 5 ventile, creată de C. W. Moritz. După alte opinii invenția instrumentului este atribuită lui I. Stowasser, la Viena, anul 1849. În Belgia se construiau mai multe mărimi; cel din registrul grav era numit helicon, prevăzut cu o pâlnie enormă, motiv pentru care interpretul îl așeza în jurul corpului, sprijinit pe umărul stâng. 2. După J. Riedl semnifică un model de oficleid bas cu 12 clape creat de acesta în anul 1820, la Viena. 3. Registru de orgă de 32' și 16' plasat în Pedalier.

BOMBARDON CONTRABASSE, fr. ↑ tuba bas.

BOMBARDONE, it.: instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, tip de bombarda bas, răspândit în Italia și Germania din sec. XVII.

BOMBETO, instrument monocord, var. de arc muzical format din mai multe arcuri (↑ pluriarc), întâlnit în Congo (Africa ecuatorială).

BOMBO, 1. Sp. ↑ Toba mare. 2. Instrument de percuție membranofon, tip de tambur de mici dimensiuni, întâlnit în Spania, America de Sud și Cuba. 3. Instrument monocord, arc muzical cu sau fără rezonator acustic, prezent în Congo (Africa ecuatorială).

BOMBULUM, lat.: instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, tip primitiv de orgă cu 7 tuburi, întâlnit în Roma antică.

BOMBYX, 1. Gr. Instrument de suflat cu ancie dublă, tip de aulos întâlnit în Grecia antică. 2. Echiv. keras. 3. ↑ Cimpoi.

BOMHART, germ. ↑ bombarda.

BONANG, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, compus dintr-un grup de 10–14 gonguri cu mamelon, de mărimi diferite, așezate orizontal pe un suport, ordonate pe două rânduri. Gongurile se lovesc cu două baghete. În orchestrele jăwaneze de tip „gamelan” se folosesc trei dimensiuni: penembung, barung, peverus – mare, mijlociu și mic. În Europa, instrumentul a fost semnalat în literatura de specialitate începând cu sec. al XVIII-lea.

BONDELIRE, dan. ↑ chironda.

BONDIN, fr.: pseudo-instrument de suflat medieval constituit dintr-un corn de animal, folosit ca instrument muzical.

BRATSCH ► Armgeige, germ.: ↑ alto.

BRAU, fr. ↑ buhai.

BRELKA ↑ jaleika.

BRENCALO, srb., cro. ↑ clopot.

BRIETZALO ↑ buben.

BRIOLKA, rus. jaleika.

BRUMMEISEN, germ. ↑ drâmba.

BRUMTOPH, germ.: instrument de percuție membranofon, var. de buhai prevăzut cu strune metalice.

BRUNDA, srb., cro. ↑ buhai.

BRUSKI, rus. ↑ lemn.

BUBBOLO, it. ↑ clopoței.

BUBENTZ, rus. ↑ zurgălăi.

BUBEN ► Brițalo, rus. ↑ tamburina (cu strune).

BUBENCIKI, 1. rus. ↑ talanga. 2. ↑ Clopoței.

BUCAČ, Bukoti, ceh. ↑ buhai.

BUCCINA ► Bocina, Bucciana, lat. 1. Vechi instrument de suflat din bronz cu muștiuc, al cărui tub de formă semicirculară cu $L = 3,40$ m se termină cu un pavilion în formă de cap zoomorf. ♦ De origine etruscă, buccina s-a întrebuințat în perioada Romei antice în mediul militar pentru semnalizări fonice. Adesea

instrumentul se confunda cu *cornu*. Virgiliu îl consemnează în *Eneida* în versul „Bello dat signum ranco cruentum buccina”. Cei ce foloseau instrumentul se numeau „buccinatores”. Muzicologul român V. Tomescu consemnează prezența instrumentului în cele mai vechi izvoare scrise ale limbii române: *Psaltirea Scheiană* din anul 1515 și *Psaltirea pre versuri tocmită*, scrisă de Dosoftei,

BUGELHORN ► Althorn, Flügelhorn, germ. ↑ fligorn.

BUGLA CU CLAPE, [it. cornetto a chiavi; fr. bugle à clefs, clairon chromatique; germ. Klappenflügelhorn; engl. keyed bugle]. Instrument de suflat hibrid, var. de trompetă naturală cu tub conic metalic, prevăzut cu 5–6 orificii digitale acoperite cu clape caracteristice instrumentelor de suflat din lemn (↑ clarinet, fagot). Invenția este atribuită irlandezului J. Holliday la Dublin, în anul 1810. Instrumentul se construia în două mărimi: sopranino, acordat în Mib și sopran acordat în Do, Sib sau La.

BUGLA CU PISTOANE ► Fligorn, [it. flicorno; fr. bugle à piston, saxhorn; germ. Flügelhorn, Saxhorn; engl. bugelhorn]. Instrument de suflat de metal cu muștiuc, transpozitoriu, din familia saxhorn-lui. Tubul conic este prevăzut cu un mecanism cu 3 pistoane. Se construia în patru mărimi: mică, sopran, alto, bariton. Dintre acestea s-au menținut: bugla mică, acordată în Mi $\flat$, înt. crom. = fa# $_2$ – do $_5$, ef. real = la $_2$ – mi $\flat_5$ și bugla bariton, acordată în Sib, înt. crom. = fa# $_2$ – do $_5$, ef. real = mi $_2$ – si $\flat_5$.

BUGLE, engl.. fr. ↑ fligorn.

BUGLE À CLEFS, fr. ↑ bugla cu clape.

BUGOSIP, magh. ↑ fagot.

BUHAI, [it. caccarella; fr. cri de la belle mère; germ. Reibtrommel, Brummtopf, Rummelpot].

Instrument de percuție membranofon, cu sunet nedeterminat, var. de tambur cu o membrană. Folcloristul român T. Alexandru, dă următoarea definiție:

„buhaiul este o tobă mică de frecare, făcută dintr-o cofă sau putinică desfundată, cu gura închisă de o

membrană din piele de oaie, prin centrul căreia trece o șuviță de păr de coadă de cal înnodată în interior. Trăgând șuvița cu mâinile ude, instrumentul scoate un sunet grav, neacordat, evocând mugetul taurului. Pentru a schimba înălțimea efectului sonor produs, se apasă cu mâna pe marginea membranei, aproape de recipient. B. este legat în mod tradițional de sărbătoarea Nașterii Domnului Iisus Hristos (Crăciunul) și a Anului Nou, când copiii adunați în cete, utilizați cu diferite instrumente de percuție printre care și buhaiul, pornesc după obiceiul strămoșesc să colinde din casă în casă. B. se întâlnește în România îndeosebi în Moldova și mai rar în Muntenia și sudul Ardealului. O altă variantă de B. are în locul șuviței de păr o tijă sau vergea din lemn. Asemenea instrumente le întâlnim în Europa, Africa, America Centrală și de Sud. B. este întâlnit ocazional la

loc de cutie de rezonanță. G. Kubic propune o analogie între termenii chirumba, chirombe, întâlnit la gr. etn. Humbi și Handa cu termenul rumba, dans modern de origine cubaneză.

BUSAUN, germ.: termen folosit de teoreticienii S. Virdung și M. Agricola zis Sore, pentru a desemna un tip de trombon rudimentar cu culisă din sec. al XVII-lea.

BUSIN ► Trâmbiță, ↑ buciun.

BUSINE, germ. [lat. bucina]. Termen medieval din Europa de vest pentru trompetă sau trombon construit din metal, fără pistoane sau ventile, folosit în general cu ocazia unor sărbători câmpenești sau în turniruri cavalierești.

BUSOI, instrument monocord, arc muzical din Borneo, Indonezia.

BUZINA, port. ↑ corn de vânătoare.

BUZUK, instrument cu coarde ciupite, tip de tanbūr cu 3 c. duble, întâlnit în Siria, Irak, Liban, Albania.

BUZUKI, gr. [turc. bozuk]. Instrument cu coarde ciupite înrudit cu tanburul. Cutia de rezonanță piriformă se prelungește formând un gât îngust și lung, divizat de 17 mici prăgușuri plasate transversal. Paralel cu instrumentul sunt întinse 3–4 c. perechi, acordate la intervale de cvartă și cvintă perfectă. Coardele se ciupesc cu un plectru. Se întâlnesc modele de dimensiuni diferite cuprinse între 70 și 100 cm lungime. B. este întâlnit în folclorul citadin din Grecia modernă. ♦ Echiv.: bağlamas, sâz, tanbūr.

CALANDRONE, vechi instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi prevăzut cu 2 clape, folosit în mediul rural. Este menționat de italianul F. Buonanni în *Gabinetto armonico*, Roma, 1722 și de francezul J. B. Laborde în *Essai sur la musique ancienne et moderne*, Paris, 1780.

CALICHON, germ. ↑ colachon.

CAMACO, instrument de percuție idiofon, var. de tambur complet din lemn, prezent în folclorul venezuelean.

CAMPAÍNHA, port. ↑ clopote.

CAMPANA lat., it., port., rom., sp. 1. ↑ Clopote. 2. Instrument de percuție cu sunet determinat, var. de Glockenspiel, cu clopoșei suspendați pe un portic din lemn.

CAMPANACCIO, it. ↑ talanga.

CAMPANE DA GREGGE, it. ↑ talanga.

CAMPANELLI, it. ↑ carillon.

CAMPANETTE, it. ↑ Glockenspiel.

CAMPANE TUBOLARE, it. ↑ clopote (tubulare).

CAMYA-TALA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talger din bronz folosit în reg. Tonkin, Vietnam.

CANE DRUM, engl. ↑ bongos.

ČANKA, vechi pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, reprezentat frecvent în iconografia indiană. A fost folosit în practica religioasă în India și în Sri Lanka (Ceylon).

CANON, lat. ↑ monocord.

CANTOPHONE, fr.: pseudo-instrument de percuție cu sunet nedeterminat, var. de mirliton, construit de francezul Le Jeune, în anul 1882.

CANUN ↑ qānūn.

CAPADOR, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de syrinx folosit în Columbia.

CAPRA, lat. ↑ cabretta.

CARABĂ, rom. 1. Denumire populară pentru cimpoi. 2. Parte componentă a cimpoiului, cu rol de fluier plasat între suflător și bâzoi, prevăzut cu orificii digitale, structurat în trei părți: bucea, carabă și lulea (denumirile lor diferă de la o regiune la alta).

CARACOLA, sp. ↑ scoica marină.

CARILLON À MUSIQUE, fr. ↑ cutia muzicală.

CARIMBA, 1. Instrument monocord, tip de arc muzical cu rezonator făcut dintr-o cutie din lemn. Unica coardă confecționată din metal este prevăzută cu un căluș mobil. Este întâlnit în Honduras, Nicaragua și Salvador. 2. Instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, xilofon cu rezonator acustic plasat sub fiecare plăcă. C. este folosit în acompaniamentul unor dansuri populare din Congo (Africa ecuatorială).

CARNYX ► Carnyx gallicus, Karnyx gallicus gr.: termen dat unui instrument de suflat arhaic, construit din bronz, prevăzut cu muștiuc. Extremitatea opusă ambușurii se termină cu un pavilion cu aspect zoomorf: cap de cal, lup sau delfin. C. este întâlnit la popoarele nordice, la celți și galezi. Instrumentul era folosit pe câmpul de luptă sau pentru diferite semnale militare. Autorii antici îi remarcă prezența pe monede celtice, pe o frescă din vechiul oraș Pompei, pe celebrul monument „Columna lui Traian” ridicat în anul 115 d.Hr., Homer îl numește “salpinx al galatienilor” (populație de origine celtică stabilită în sec. al III-lea î.Hr., în regiunea centrală a Asiei Mici). Un exemplar bine conservat a fost descoperit în zona râului Witham din Lincolnshir, Anglia. ♦ Echiv.: cornu, hatzozeroth, lituus, tuba (2).

CARRACA, sp. ↑ morișca.

CARTAUD ↑ sordun.

CASCABELLES, sp. ↑ clopoței.

CASCARA, sp.: instrument de percuție cu sunet nedeterminat, tip de guiro obținut din tub de bambus sau chiar dintr-un maxilar de animal.

CASSA, sp. ↑ toba mică.

CASSA CHIARA, it. ↑ toba mică.

CASSA DI LEGNO, ↑ lemn, model american (2).

CASSA GRANDE, it. ↑ toba mare.

CASSA RULANTE, it. ↑ tambur de paradă.

CASTAGNETTES, fr. ↑ castaniete.

CASTAÑETA, sp. ↑ castaniete.

CASTANETS, engl. ↑ castaniete.

CASTAÑHOLAS, port. ↑ castaniete.

(reg. Minho și Coïmbra) cu coardele acordate sol_1 , sol_2 , si_1 , re_2 , sau sol_1 , do_2 , mi_2 , la_2 și modelul din sud de uz urban (Lisabona și Algorve). Ambele tipuri sunt răspândite și în unele regiuni din Brazilia, folosit în grupul instrumental numit „soro” format din: chitară, mandolină, flaut, clarinet, trompetă, trombon și cavaquinho.

CAVAL, rom.: instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de flaut drept (fluier) fără clape. Tubul cilindric prezintă 3–5 orificii digitale plasate după o regulă acustică precisă; al cincilea orificiu se află plasat la jumătatea distanței lungimii tubului. C. se sprijină pe buze în poziție ușor oblică. Scara muzicală (diatonică) destul de mică îl împiedică să emită melodii mai complexe. ♦ Originea instrumentului pare să descindă din Egiptul antic. Pe o frescă din sec. al V-lea sau al VII-lea d.Hr. descoperită în Turkmenia, se află reprezentat acest instrument cunoscut în practica muzicală cu numele de qawal. C. ocupă o zonă geo-culturală destul de întinsă: țări din Europa de sud-est, Indonezia, Coreea și în unele țări din America de Sud. În România se întâlnesc în vetrele folclorice din Oltenia, Muntenia, sudul Moldovei; în Dobrogea se practică un model cu 8 orificii digitale numit caval bulgăresc.

CAVONTO, gr.: instrument cu coarde ciupite, tip de lyra grecească derivat din tanbūr-ul arab. Cutia de rezonanță are spatele drept și fața ovală; gâtul este lung prevăzut cu o tastieră divizată și un căluș mobil peste care sunt întinse 6 c. din maț.

CAXAMBU ► Tame-borine, instrument de percuție membranofon, var. de tamburină. Corpul de rezonanță este o cutie metalică dreptunghiulară ($L = 18\text{--}26\text{ cm}$, $l = 12\text{--}18\text{ cm}$, $\hat{h} = 9\text{ cm}$), pe care se întinde o membrană din piele sau plastic, fixată pe lateralele cadrului. C. se prinde cu mâna stângă astfel ca degetul mare să preseze membrana, îndeplinind rolul de surdină. Mâna dreaptă lovește membrana cu o baghetă.

CĂBUZ, rom.: denumire populară pentru cobză (după T. Alexandru).

CĂI-DAN-BĂU, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă primitivă cu cutia de rezonanță confecționată din lut ars. Instrument folosit în exclusivitate de femeile vietnameze.

CĂI-DAN-NGUYET, instrument vietnamez cu coarde ciupite, var. de lăută de origine chineză. Cutia de rezonanță ($L = 1,04\text{ m}$) este rotundă ($\varnothing = 36\text{ cm}$ și $\hat{h} = 6\text{ cm}$) ce se prelungește cu un gât lung de $65\text{--}78\text{ cm}$. Cele două coarde sunt acordate în cvinte cu ajutorul cărora se poate obține o înt. diat.: $\text{sol}_1\text{--la}_3$. Echiv.: yue qin.

CĂI-DAN-TI, instrument cu coarde ciupite, var. de p'i-p'a ($L = 95\text{ cm}$, $l = 24\text{ cm}$, $\hat{h} = 7\text{ cm}$), cu 4 c. din mătase, acordate sol_1 , $\text{do}\#_3$, $\text{re}\#_2$, sol_2 . Instrument folosit în muzica religioasă sau profană vietnameză.

CĂI-HAO-BAT, denumire folosită în organologia vietnameză pentru talgere cu $\varnothing = 50\text{ cm}$.

Simfoniile 6 și 8; A. Schönberg, *Die Gurre Lieder*, 1900; R. Strauss, *Salome*, 1905, *Rosenkavalier*, 1910, *Eine Alpensinfonie*, 1915; M. Ravel, *Daphnis et Chloé*, 1909–1912; B. Bartók, *Musique pour instruments à cordes, batteries, celesta*, 1936; G. Holst, *The Planets* etc. ♦ Not. muz.: pe două portative, în cheia de violină (cheia Sol) și de bas (cheia Fa); înt. scr. = $do_2 - do_6$; ef. real = $do_3 - do_7$. ♦ Interpreți din România – Muzică cultă: Umberto Pessione, Marta Joja, Ogneanca Lefterescu, Nicolae Licareț, Ecaterina Botar, Verona Maier, Iosif Ion Prunner, Diana Spânu, etc.

CELIMELO, lat. ↑ chalumeau.

CELLO, it.: abrev. pentru violoncel folosită de editurile muzicale germane și engleze.

CELLONE, it.: instrument cu coarde și arcuș, violoncel de mai mari dimensiuni, cu coardele acordate Sol, re_1 , la_1 , mi_2 . A fost conceput de lutierul german A. Stelzner și realizat la Dresda în anul 1890. Rolul său a fost să înlocuiască contrabasul din structura formațiilor de muzică de cameră.

CEMBALO, it. ↑ clavecin.

CEMBALO D'AMORE, it.: vechi instrument cu coarde ciupite și claviatură, var. de clavecin prevăzut, cu două claviaturi. Față de coardele clavecinului acestea aveau lungimea dublă, divizate în două cu ajutorul unor călușuri pentru a putea emite același sunet. Invenția aparține germanului G. Silbermann din Freiburg. Descrieri ale instrumentului le întâlnim la J. Mattheson în *Critica musica*, 1725 și J. Adlung în *Musica mechanica Organoedi*, Berlin, 1768. ♦ Echiv.: clavecin d'amour, cymbale d'amour.

CEMBALONE, it. ↑ gravicembalo col piano e forte.

CENCERRO, sp. ↑ talanga.

CEPLANGET, instrument de percuție membranofon, tip de buhai din Kenya (Africa de est).

CERVELAS, fr. ↑ Ranckett.

CERVELLATO, it. ↑ Ranckett.

CETERA, it., rom. 1. Termen popular pentru violină întâlnit în Transilvania, zonă intens romanizată acum 2000 de ani. 2. It.: instrument cu coarde ciupite, var. de cistra cu 6–8 c. întâlnită în insula Corsica.

CETRA, it. [gr. kithara; lat. cithara]. Instrument cu coarde ciupite, var. de chitară răspândită (sec. al XV-lea) sub diverse forme și denumiri: barbiton, cistre, cistrum, citarino, forminx, kithara, orpheoreon, pandura, penocorn, țiteră tiroleză.

CETRA DA TAVOLA, it. ↑ țambal.

existența a două variante de C., ambele prevăzute însă cu ancie rudimentară, simplă. Prima variantă are tubul scurt, puțin conic, ușor curbat; semnalăm prezența instrumentului în *Codex de la familie Manasse* (cca 1310, Heidelberg, Biblioteca Universitară). O a doua variantă are tubul cilindric, drept; este pictat în tabloul *Couronnement de la Vierge*, semnat de Paolo Veneziano (Galeria Națională din Praga). Cu timpul tubul conic este înlocuit cu unul cilindric. Modelul de C. din prima jumătate a sec. al XVIII-lea se aseamănă cu un Blockflöte. Acesta era constituit dintr-un tub cilindric perforat cu 8 orificii digitale, prevăzut cu un muștiuc rudimentar, grosolan fasonat, dotat cu o ancie simplă. Tubul era prevăzut numai cu orificii digitale, iar mai târziu dotat cu 1–2

clape (înt. diat. = $la_3 - si_{b3}$). Semitonurile se obțineau cu ajutorul buzei și degetelor, adică strângând mai mult sau mai puțin ancia, ori astupând orificiile pe jumătate. Acest instrument se întâlnea din ce în ce mai frecvent în partituri de operă sau cantate. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, acesta a ocupat un loc important în structura orchestrei preclasice, la compozitorii: G. Ph. Telemann, J. Chr. Graupner, J. M. Molter, J. J. Fux, Fr. B. Conti, A. Vivaldi, W. Gluck, R. Keiser, J. B. König, J. Fr. Fasch etc. Consemnăm o evoluție spectaculoasă a unui model de C. folosit ca prototip de germanul Chr. J. Denner, care a creat un nou instrument de suflat, clarinetul (1690). 2. Registru de orgă de 8' și 4', caracteristic unor instrumente de suflat cu ancie dublă din perioada Baroc. Forma tuburilor era diferită, de aceeași factură sonoră.

CHALUMEAU EUNUQUE, fr. ↑ flaut eunuc.

CHALUNG, instrument de percuție cu sunet determinat, xilofon jawarez.

CHAMADE, fr. [it. chiamatta]. Registru de orgă, în general de trompetă naturală, ale cărui tuburi sonore sunt așezate în poziție orizontală pe fațada compartimentului principal al orgii. Această dispunere a tuburilor a fost caracteristică orgilor construite în unele țări latine. Din secolul XX, tuburile montate în „chamade” sunt introduse și în tubulatura unor orgi din alte țări.

CHAMPARETA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talgere cu Ø = 6 cm, folosit în Bosnia și Herțegovina.

CHANGA, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă arcuită întâlnită în vechea Indie.

- CHARAMELA, 1. Sp. ↑ chalumeau. 2. Port.: instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, tip rudimentar de oboi fără clape, folosit în mediul rural din Portugalia.
- CHARKA, instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, oboi rudimentar construit din bambus. Este întâlnit în Bolivia.
- CHARKHI, instrument de percuție cu sunet nedeterminat, tip de morișcă indiană folosită de copii.
- CHARLESTON, engl. talgere cu pedală.
- CHARRANGA, sp.: veche denumire din perioada primilor conchistadori din America de Sud (sec. XVI) care desemna chitara sau mandolina. Cutia de rezonanță dintr-o carapace de broască țestoasă este prevăzută cu 5 c. duble. Este întâlnit în Argentina, Bolivia, Mexic, Peru.
- CHARTAUD ↑ sordun.
- CHATZOTZERTH, fr. ↑ hatzozeroth.
- CHAYNA, termen mexican pentru flaut drept fără clape.
- CHEAPEI, instrument cu coarde ciupite, var. de chitară cu 4 c. acordate în cvinte. Cutia de rezonanță ușor rotundă, se continuă cu un gât lung divizat cu 10 taste, întors puțin spre spate. În prov. Kompong-Cham există un model a cărei cutie de rezonanță este trapezoidală, fără fund, prevăzută cu un gât foarte lung. C. ocupă un loc important în viața muzicală tradițională, fiind inclus în formații instrumentale populare de tip „fleng kmer” și „mohuri” în ceremonii religioase, la căsătorii și în muzica de divertisment din Cambodgia.
- CHEIPUR, instrument de suflat cu ambușură terminală, trompetă naturală construită din alamă.
- CHEKO, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de syrinx, folosit în practica muzicală a gr. etn. Tukano din Brazilia.
- CHEKKER, engl. ↑ echiquier.
- CHELEMPUNG, 1. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, compus din mai multe gonguri de tip „bonang” suspendate pe un stativ. Este răspândit în Sumatra centrală, Indonezia. 2. Instrument cu coarde ciupite, ȕteră jawaneză prevăzută cu 13 c. duble.
- CHELYS, gr. 1. Vechi instrument cu coarde ciupite, lyă consemnată de Aristotel în *Politica*. 2. Termen prezent în organologia vest-europeană din sec. al XVII-lea ce desemna lăuta, viola da gamba, violină.
- CHENG, fr., engl. ↑ sheng.
- CHEU SIUAN, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, chinez, format dintr-o lamă metalică fixată într-o toartă din lemn. Aceasta este pusă în vibrație cu ajutorul unei baghete.

- CHILINDRIN, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, clopot de mici dimensiuni folosit în Costa Rica.
- CHILMANI, instrument de percuție membranofon, tip de tamburină din Turkmenia.
- CHI LO, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de gong din China.
- CHILPA ↑ castaniete.
- CHIME BELLS, engl. ↑ carillon.
- CHIMES, engl.: instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, compus dintr-un șir de mici tuburi din metal sau din bambus de dimensiuni diferite și de aceeași grosime. Fiecare tub corespunde unui sunet acordat. Întregul șir de tuburi cuprinde o înt. crom. = 3 octave. Sunetele se obțin lovind tuburile cu o baghetă din lemn sau metal. Efectul sonor cel mai des produs este glissando. Este folosit în muzica cultă simfonică și de cameră. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol); ef. real = 1 octavă mai sus.
- CHIMNEY FLUTE, engl. ↑ Röhrenflöte (3).
- CHIMVALE,; termen popular românesc pentru talgere.
- CH'IN, engl. ↑ zheng.
- CHIN-CHIN, fr. ↑ talgere.
- CHINDITI, instrument de percuție cu sunet determinat, xilofon african din Angola (Africa australă).
- CHINESE CRESCENT, engl. ↑ chapeau chinois.
- CHINESE CYMBALS, engl. ↑ talgere chineze.
- CHINESE WOOD BLOCK ↑ lemn model chinez.
- CHING, 1. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de gong coreean cu Ø = 40 cm și gros de 8–10 cm. Gongul se prinde cu o coardă din cânepă de mâna stângă, iar cu mâna dreaptă interpretul lovește pe centrul instrumentului cu un ciocan învelit tot în cânepă. A fost folosit pe câmpul de luptă în semnalizări fonice să anunțe retragerea trupelor sau în procesiuni militare cotidiene. Astăzi este prezent în orchestrele regale pentru muzica rituală de tip shama și budistă, cât și în folclorul sătesc. 2. Termen pentru crotale de mici dimensiuni legate cu un șnur. Este semnalat în Thailanda.
- CHIN-KO ► Chin-go, instrument de percuție membranofon, coreean, var. de tambur cu două membrane. Corpul de rezonanță sau bazinul, vopsit în roșu are L = 155 cm și Ø = 110 cm. Cele două membrane din piele de vacă prezintă pe margini decorațiuni multicolore și pe centru se află simbolul „yin și yang”. A

celălalt claviatura. Dimensiunile lui se reduc cu timpul; lutierii ajung să construiască modele miniaturale manevrate de o singură persoană. C. a fost mai întâi un instrument de proveniență rurală. Abia în sec. al XVIII-lea, datorită meșterilor lutieri care concep modele de o construcție artistică deosebită, acest instrument pătrunde în mediul urban în saloanele nobililor.

Compozitorii încep să compună pentru C. și concep metode cu scop didactic. S-a menținut în practica muzicală până în sec. al XIX-lea. Astăzi o mai întâlnim arareori în mediul rural din Anglia, Franța, Polonia, Ungaria. În România a pătruns în Ardeal și în nordul Moldovei fiind cunoscută sub numele de liră sau vielă. Menționăm prezența unui model perfecționat prevăzut în interior cu un burduf cuplat la un șir de tuburi sonore, asemenea celor de la orga portabilă. ♦ Echiv.: bondelir, cinfonie (1), fanfoni, forgolant, hierochord, hurdy-gurdy, kolovratec, lira (2), lyra mendicorum, nikelharpa, ninera, orpheon, sinfonie (1), stampella, symphonia, tekerolant, viela (2), vielle d'amour, viola organista, zanfona.

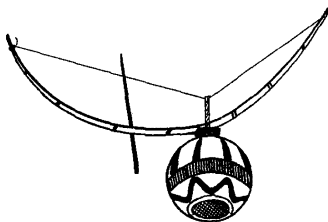
CHIRU ↑ tsiku.

CHIRULA, fr. ↑ galoubet.

CHISAKI, instrument cu coarde ciupite, tip de sanza răspândit la gr. etn. Baluba (Luba) din Congo (Africa ecuatorială).

CHITARA, rom. [it. chitarra; fr. guitare; germ. Gitarre, Guitarre, Schloggitare; engl. guitar; sp. guitarra; lat. quinterne; gr. kithara]. Instrument cu coarde ciupite, var. de lăută cu 6 c. Cutia de rezonanță este formată din două suprafețe plane, paralele, unite de eclise verticale de aceeași înălțime. Suprafața superioară – fața de rezonanță construită din brad, reprezintă câmpul de vibrație cel mai intens. Pe centru este sculptat un ornament cu perforații în formă de rozetă. Suprafața inferioară – spatele, este construită din același material. Pe gâtul lung este lipită o limbă de abanos ce formează tastiera, divizată de mici taste transversale din metal. Limita superioară a tastierei, capul, este locașul celor 6 cuie metalice cu filet, corespunzător celor 6 c. montate transversal. În partea opusă gâtului se află un căluș aplicat pe fața de rezonanță de care se prind și se sprijină coardele. Acestea se ciupesc cu degetele, cu un plectru sau cu o pană. Acordajul coardelor se face la nivelul cuielor care pot fi întinse până se obține înălțimea sunetului dorit. Heiner Viertman, renumit constructor german de instrumente cu coarde, a realizat cu ocazia Târgului Internațional de la Frankfurt pe Main o chitară gigant în greutate de

În Franța tipul cu 5 c. va prospera pe tot parcursul sec. al XVII-lea grație muzicienilor și teoreticienilor Francesco Corbetta, Gaspar Sanz sau Robert de Visés; aceasta este epoca marilor lutieri ca René Alexandre, Jean Voboam, Du Mesnil, Jacob Stadler, Joachim Thielke. Influențați de esteticul barocului, lutierii decorau aceste instrumente cu ornamente, procedeu abandonat în sec. al XVIII-lea. Din prima jumătate a sec. al XVIII-lea C. se stabilizează la 6 c. simple. Cea de a șasea coardă a fost atașată instrumentului de un lutier german anonim, în jurul anului 1790. Din surse istorice franceze, prioritatea ar aparține lutierului francez Fr. Marchai. Doar în Spania se mai păstra preferința pentru cele 6 c. duble, determinată poate de forța lor sonoră în acompaniamentul dansurilor și cântecelor tradiționale „flamenco”. Notăția muzicală era cifrată în tabulaturi asemănătoare celei de lăută. În prima jumătate a sec. al XIX-lea, trei mari orașe devin centre importante ale C.: Paris, Londra, Viena. Consemnăm mari virtuozii ai C. clasice din sec. al XIX-lea, precum F. Sor, D. F. Carulli, M. Giuliani (cunoscut și apreciat la Viena de Beethoven), N. Paganini – celebrul violonist. *Chitara moderna* este rodul creației lutierului spaniol Antonio de Torres Jurado (1817–1892) la începutul anului 1850. Instrumentul a câștigat în volum, timbrul său s-a îmbogățit cu o paletă de culori care a stârnit interesul interpreților și compozitorilor. F. Tarrega Eixea a fost cel mai desăvârșit maestru al C. din toate timpurile, cel care a reînnoit tehnica utilizării instrumentului lăsând un mare număr de lucrări și studii. Acesta a format o școală de virtuozii ai C., ca Emilio Pujol, Daniel Fortea, Miguel Llobet. Va fi continuat în sec. XX de nu mai puțin celebrul A. Segovia. Numeroși compozitori includ instrumentul în partituri de orchestră de diferite genuri muzicale: andaluz, blues, clasic, folk, jazz, rock, simfonic (Maurice Ohama, B. Britten, W. Walton, Villa Lobos, Antonio Lauro, Léo Brouwer). ♦ În România, după afirmațiile muzicologului român Th. T. Burada, C. a fost cunoscută abia la începutul sec. al XIX-lea. Cu timpul acest instrument exotic apărut în folclorul românesc a reușit să înlocuiască aportul armonic și ritmic al cobzei din unele tipuri de tarafuri lăutărești. Desigur nu mai este nevoie să subliniem prezența instrumentului în muzica ușoară și de divertisment datorată compozitorilor români. ♦ Not. muz.: cheia de violină (cheia Sol); acordajul coardelor: $mi_1, la_1, re_2, sol_2, si_2, mi_3$; înt. scr. = $mi_2 - do_3$; ef. real = $mi_1 - do_4$. Se construiesc șase mărimi: chitara bas – $La, re_1, sol_1, do_2, mi_2, la_2$; chitara terță – $sol_1, do_2, fa_2, si_2, re_3, sol_3$; chitara cvartă – $la_1, re_2, sol_2, do_3, mi_3, la_3$; chitara cvintă – $si_1, mi_2, la_2, re_3, fa\#_3, si_3$; chitara septimă – $re_2, sol_2, do_3, fa_3, la_3, re_4$; chitara octavă – $mi_2, la_2, re_3, sol_3, si_3, mi_4$. ♦ Echiv.: arpeggione, baazas, banbula, bandurka, bandurria, banjo, bissex, cavaquinho, cetra, charrango, cheapei, chitarra salterio, chitarra saracenică, chitarrone, cuatro, decachord (2), diplo-kithara, english guitar keyed, guiterne, jaronă, kaitra, kithara, melophone, nefer, octavilla, rajao, ramkie, tidinit, tipie (1), triplo, ttinya, ukulele, valiha, vihuela, violao, xuanzi, yuan, yue k'in. ♦ Interpreți din România – Muzică cultă: Vasile Colțea, Liviu Georgescu, Constantin și Aurelian Andrei, Valentin Farcaș, Ioana Gandrabur, Attila Guitar Weinberger, Cătălin Ștefănescu, Eduard Pamfil etc. Muzică ușoară: Dan Andrei

CHITENDE

CHITERNE, fr. ↑ guiterne.

CHOBRETO, fr. ↑ chevette.

CHOCA, port. ↑ talanga.

CHOCALHO, port. 1. Instrument de percuție cu sunet nedeterminat, var. de maracas cilindric cu cele două membrane din piele. Răspândit în America de

Sud; în Brazilia este întâlnit în dansul „samba”. ♦ Echiv.: tubo-maracas. 2. Instrument de percuție idiofon, tip de talangă răspândită în reg. Evora și Castro Laboneira Melgaso din Portugalia.

CHOLGO, instrument de percuție membranofon, tip de tambur de origine chineză întâlnit în Coreea. Corpul instrumentului, bazinul este așezat oblic pe un suport din lemn colorat în roșu. Unica membrană este pictată pe margini, iar pe centru se află simbolul „yin-yang”. Este folosit în muzica ceremonialului regal și în ritualuri confucianiste. Este apropiat ca funcție cu „chin-ko”.

CHONG-TU, instrument chinez de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, obținut dintr-un tub din bambus, decorat cu motive florale și încrustații superficiale cu forme geometrice.

CHORALEON, instrument de suflat cu rezervor de aer, var. de aeolina inventată de F. Brunner, Varșovia, 1825.

CHORISTE, fr. ↑ fluier cu piston.

CHORIST FAGOTT, germ.: vechi instrument de suflat de lemn, cu ancie dublă, tip de fagot, folosit în Germania în muzica bisericească, pentru a întări vocile din cor. Se construiau în patru mărimi: sopran, alto, tenor și bas. Din sec. XVI-XVII devine sinonim cu fagottino. ♦ Înt. scr. (totală) = do₁ – sol₄.

CHORUS, lat. 1. Instrument de suflat cu rezervor de aer și ancii, tip de cimpoi

CISTOLA, it. ↑ citola.

CISTRA, rom. [it. cetera, cetra; fr. archicistre, cistre, cithare, citole, sistre; germ. Cister, Cither, Citter, Erzcister, Zister; engl. cittern, citthorn]. Instrument medieval cu coarde ciupite, var. de lăută. Cutia de rezonanță piriformă prezintă spatele plat, prelungit cu un gât lung, divizat cu bare transversale, terminat la un capăt cu un jgheab suplu, ușor înclinat spre spate. Modelul francez avea montate

4 c. duble, iar cel italian 5–10 c. duble. Se construiau și modele de dimensiuni mai mari, cu gât și coarde suplimentare precum harpa-cistra, tip hibrid de cistra cu elemente de harpă, construit de lutierul G. Tieffenbrucker. Un asemenea model se află expus la Muzeul de Istorie din Viena. Tehnica de cântat era identică cu cea folosită la chitară. Numeroase tablouri pictate de J. Vermeer prezintă femei cântând la C. Instrumentul a cunoscut o mare popularitate în Anglia din sec. XVII–XVIII.

CISTRE À CLAVIER, fr. ↑ english guitar.

CISTRETHÉORBÉE, fr.: instrument cu coarde ciupite, tip de cistra din registrul grav.

CISTRUM, lat. ↑ cetra.

CITARINO, it.: termen răspândit în organologia engleză din sec al XVII-lea care indică o var. de cetra de mici dimensiuni.

CITERA, ceh., magh. ↑ țitera.

CITHARA, lat. [gr. kithara]. 1. Vechi instrument cu coarde ciupite, lyra antică grecească cu 7–12 c. 2. În perioada târzie greco-romană, termenul s-a aplicat unor instrumente cu coarde ciupite sau lovite lipsite de gât. În Evul Mediu termenul era folosit pentru a indica: fidula, harpa, lăută, crwth-ul, iar în Renaștere, țitera.

CITHARA BICHORDOS, lat. ↑ colascione.

CITHARE, fr. ↑ țitera.

CITHER, germ. ↑ cistra.

moleculelor de aer), pe care îl astupă cu ajutorul unei clape. Lăsând orificiul deschis și efectuând o presiune mai mare asupra coloanei de aer, se modifică frecvența, realizându-se o lungire teoretică a tubului corespunzător unor sunete plasate la interval de duodecimă (12 sunete). Registrul nou obținut oferea o emisie sonoră deschisă, luminoasă și clară. Denner prezintă oficial în anul 1701 noul instrument de suflat, *clarinetul*. Acest instrument avea un timbru destul de aspru, asemănător cu sonoritatea unei trompete sopran din registrul înalt. Denumirea noului registru obținut l-a numit clarino, termen italian preluat de la tipul de trompetă sopran din registrul acut. Remarcăm evoluția etimologică a termenului: clarino, chiarinetta, clarinetta, clarinetto; germ. klarinette. Pentru a-i mări capacitatea sonoră și pentru a echilibra cele două registre timbrale (chalumeau și clarino), extremitatea inferioară a tubului capătă o formă evazată, cu aspect de pavilion (pâlnie). Acest model nou de instrument avea o înt. diat. = $fa_2 - do_5$. Cel mai vechi document care atestă invenția lui Denner îl reprezintă raportul făcut de J. G. Doppelmayrs în *Historische Nachrichten von den Nurburgischen Mathematicis und Künstlern*, 1730. În cartea sa *Die Klarinette*, K. Birsak arată că este dificil a stabili cu certitudine circumstanțele apariției și chiar a denumirii C. Momentul includerii lui în practica muzicală era ambiguu datorită faptului că nu de puține ori acest nou instrument figura în compoziții cu numele de chalumeau sau clarino, motiv pentru care la el cânta flautistul sau oboistul. Prezenta lui a fost remarcată și în formațiile instrumentale bisericești. Aici, de multe ori, în lipsa trombelor se apela la un C. mic care se potrivea de minune cu timbrul acestora, substituind care dovedește folosirea noului instrument în locul celorlalte, practică menținută până spre mijlocul sec. al XVIII-lea. După K. Birsak, cel mai vechi concert bisericesc unde este prezent c., ca termen și ca instrument propriu-zis, a fost compus de Valentin Rathgeber în anul 1728; partea solo din această lucrare poartă numele de clarinetto vel lituo, (lat. lituus, termen echivalent cu corn, cromorna, trompetă și chiar Zink), lăsând deschisă opțiunea pentru cele două instrumente. De asemenea, G. M. Telemann a introdus o parte Cornettino vel Clarinetto în cantata *Jesus wirst du bald erscheinen*, compusă de bunicul său G. Ph. Telemann. Spre sfârșitul Barocului, C. era folosit frecvent în domeniul improvizației în muzica de salon, depășind cu mult preferințele acordate trompetei. El se impunea cu același sunet tăios ca de trompetă sau de corn de vânătoare, specific registrului înalt de clarino, ori cu un sunet moale și melodios în lucrări instrumentale de muzică de cameră, specific registrului grav de chalumeau. La începutul sec. al XVIII-lea, C. este menționat prima oară în Italia, în partitura operei *Caio Pompilio*, 1704, de M. A. Ziani; în opera *Conquista delle Spagne*, 1707, de A. M. Bononcini; în Franța, în creația compozitorului J. Ph. Rameau; în Anglia, K. Fr. Abel și J. Ch. Bach. Cehul V. Stamic (Stamitz) compune o *Simfonie* în anul 1755 cu clarinet și corni de vânătoare. J. Haydn, în *Messa Incarnatus*, anul 1778, include un *Trio* pentru 2 clarinete și fagot. J. Molter, în 1747, scrie primul *Concert de clarinet* (după Jack Brymer). În orchestra simfonică

Heckelphone, în 1904). Instrumentul este apreciat și folosit în orchestrele de suflători tip fanfară, foarte rar uzitat în orchestra simfonică. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de bas (cheia Fa) și de violină (cheia Sol); înt. scr. = $mi_{b2} - sol_5$; ef. real = $Re_{b1} - fa_3$ (model în *Sib*).

CLARINET MIC, rom. [it. clarinetto piccolo, otavino; fr. petite clarinette; germ. Kleine Klarinette; engl. piccolo clarinet; rus. малъ klarnet]. Instrument de suflat de lemn cu ancie simplă, var. de clarinet de mai mici dimensiuni, transpozitoriu acordat în Lab, Sol, Fa, Mi, *Mib*, Re. În orchestra simfonică se uzitează C. în *Mib* sau Re, încredințat clarinetistului 3. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol); înt. scr. = $mi_{b2} - la_{b5}$; ef. real = $sol_{b2} - do_{b6}$ (model în *Mib*) și $fa_2 - si_5$ (model în Re).

CLARINET MULTIFONIC, rom.: instrument de suflat de lemn cu ancie simplă, var. de clarinet inventat de F. Triebert la Paris în anul 1847 și apoi perfecționat în 1887 de italienii Maino și Orsi din Milano. Instrumentul avea o construcție specială, astfel încât să se poată schimba acordajul din *Sib* în La. Din cauza deficiențelor de intonație în timpul execuției, nu a fost bine apreciat de clarinetiști.

CLARINETTE, fr. ↑ clarinet.

CLARINETTE D'AMOUR, fr. ↑ clarinet alto.

CLARINETTO, it. ↑ clarinet.

CLARINETTO PICCOLO, it. ↑ clarinet mic.

CLARINI, it.: termen pentru trompetă naturală din registrul acut.

CLARINO ► Clareta, it.: termen întâlnit în practica muzicală din Germania după anul 1561 și în Italia după anul 1580, pentru un instrument de suflat din metal, tip de trompetă naturală pentru registrul înalt, cu tubul scurt, acordat în Do sau Re. Claudio Monteverdi a folosit-o pentru prima oară în partitura operei *Orfeo*, 1607. Astăzi, fabricile de instrumente construiesc copii de clarino sau trompetă cu pistoane acordată în *Sib* sau în Fa acut, special folosite pentru repertoriul Baroc. Aceste instrumente se numesc „Bach-trompete”. Adesea, în practica muzicală din perioada Baroc din Europa de vest, termenul clarino se atribuia și unui instrument de suflat cu ancie simplă numit chalumeau prevăzut cu două clape, instrument ce a stat la baza invenției clarinetului. S. Virdung și M. Agricola menționează un instrument clareta fără să-l descrie.

CLARIN TRUMPET, engl. ↑ goarna.

CLARIONET, registru de orgă de 16' și 8' cu tuburi linguale, plasat în Manual și Pedalier. Primul, reda timbrul de clarinet de orchestră acordat în *Sib*, al doilea, pe cel de clarinet bas.

CLARONE, it.: termen folosit o perioadă de timp pentru a indica familia

Constant la Versailles, în anul 1947. Înt. crom. = 3 octave. După acest model s-au creat alte tipuri ca univox și tuttivox. Instrument tipic în muzica de divertisment.

CLAVIORGANO, it. ↑ claviorganum.

CLAVIORGANUM, lat. [it. claviorgano; fr. clavecin organisé]. Vechi instrument hibrid cu claviatură, combinație de clavecin și orgă. Cele trei manuale sau claviaturi sunt cuplate cu mai multe șiruri de tuburi sonore de orgă. Între sec. XVI–XVIII au existat și alte combinații de clavecin cu clavicord sau cu spinetă etc.

CLOCHES, fr. ↑ clopote.

CLOCHES À TUBES, fr. ↑ clopote tubulare.

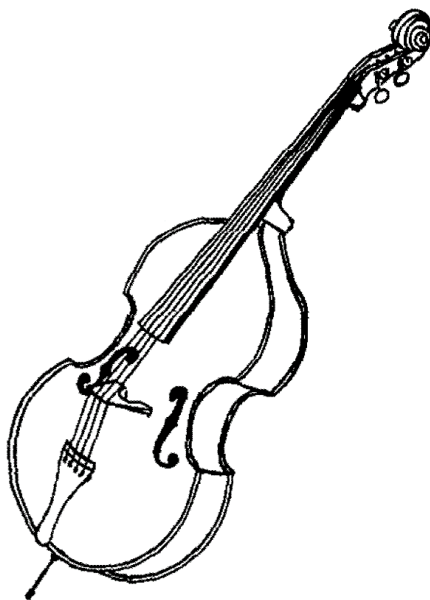
CLOPOTE TUBULARE, [it. campane tubolare; fr. cloches à tubes; germ. Glocken, Röhrengeläut, Röhrenglocken; engl. tubular bells, tubular chimes; rus. kolokol]. Instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, tip de carillon format din 8–13 tuburi sonore acordate, construite din metal, de lungimi și diametru diferite. Ele sunt prinse cu sfoară și suspendate pe un portic din metal prevăzut la bază cu o pedală de amortizare a vibrațiilor sonore produse. Tuburile au extremitatea superioară blocată, loc unde se lovește pe muchie cu un ciocan de lemn sau de cauciuc. ♦ Clopotele tubulare derivă din clopotele din bronz în formă de cupă ranversată, despre care specialiștii chinezi pretind că sunt cunoscute în China din cele mai îndepărtate timpuri (cca 2260 î.Hr.). La Beijing, în sălile Muzeului Clopotelor Antice, sunt expuse peste 160 de exemplare vechi, realizate de artizani chinezi în prelucrarea bronzului. Începând cu sec. al VIII-lea î.Hr. apar tipuri de clopote asiriene, egiptene și grecești; pe teritoriul Americii de Sud sunt cunoscute încă din perioada precolumbiană. După modul de percutare interioară sau exterioară, se deosebesc două modele; a) prevăzut în interior cu o limbă, tot din același material din care este construit clopotul; b) fără limbă. Primul model este folosit în practica de cult creștin (în biserici) sau se prinde la gâtul animalelor. Cel de-al doilea, cu percutare exterioară, este caracteristic țărilor din Orient, Africa centrală și ecuatorială. Cele semnalate în Extremul Orient se folosesc în serviciul de cult budist sau la curtea imperială, ca instrument independent sau constituiți în grupuri (↑ biân qing, biân

CONQUE TROMPETTE, fr. ↑ scoica marină.

CONSORT VIOL, engl.: instrument cu coarde și arcuș, var. de viola da gamba cu 6 c. acordate: re_1 , sol_1 , do_2 , mi_2 , la_2 , re_3 . Instrumentul este întâlnit în Anglia începând cu sec. al XVII-lea. În jurul anului 1610, O. Gibbons a compus pentru acest instrument, *Fantezii*, în trei părți.

CONTRABAS, rom. [it. contrabasso; fr. contrebasse; germ. Kontrabass; engl. double bass; port. rabecao]. Instrument cu coarde și arcuș, component al familiei violină, construit după aceleași principii, dar de dimensiuni mult mai mari. Acest instrument ocupă registrul grav din marea grupă a instrumentelor cu coarde și arcuș. Sprijinit pe un picior de lemn, C. se fixează în poziție verticală pe sol, luându-și punct de sprijin mâna sau umărul interpretului. De obicei contrabasistul cântă așezat pe un scaun înalt sau stând în picioare. Un model standard prezintă următoarele proporții: L. (totală) = 2,10 m, cutia de rezonanță L = 1,29 m, eclisele $\hat{=}$ 25 cm. Cele 4 sau 5 c. sunt acordate (Do), Mi, La, re_1 ;

sol_1 . Arcușul are L = 68–70 cm, greutatea de 120 gr., cu o șuviță formată din cca 250 de fire de păr de cal. Pentru a schimba uneori timbrul instrumentului se atașează pe călușul coardelor un accesoriu—surdină (↑ violina). ♦ Invenția instrumentului ar aparține lui M. Todini, lutier italian. M. Praetorius, renumit teoretician din sec. al XVII-lea, arată că acest instrument succede unui model de violă din registrul grav numită violone, prevăzută cu 5 c. Talia noului instrument este mai suplă spre gât, având curbura din mijloc mai pronunțată, iar tastiera mai lată, fără taste. Remarcăm evoluția numărului de coarde după cum urmează: în

diametrului tubului. Tubul conic este construit din metal, cu sau fără clape sau pistoane. Pe tubul principal se atașează mici fragmente de tub de schimb, detașabile, pentru a urca sau coborî intonația. ♦ Printr-un joc fericit al întâmplării, cornistul german A. J. Hampel descoperă, în anul 1760, sunetele înfundate „bouchés” obținute prin introducerea palmei mâinii drepte în pavilionul cornului. Acest procedeu urcă intonația cu un semiton, suplimentând scara sunetelor naturale cu noi sunete intermediare, puțin voalate și diafane. Datorită sunetului său amplu și vibrant, C. cucerește interesul compozitorilor clasici. Primul compozitor care a introdus acest instrument în orchestră a fost R. Keiser în partitura operei *Tigrane*, 1715. Manufacturile contemporane producătoare de instrumente muzicale din Europa de vest construiesc modele în toate tonalitățile: Do, Re, Mi♭, Fa, Sol, La, Sib. Sunetul fundamental (cel mai grav) reprezintă însuși tipul de acordaj. Modelul cel mai frecvent este cel cromatic acordat în Fa/Sib. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de bas (cheia Fa) sau de violină (cheia Sol). ♦ Firme: Alexander, Amati, Hans Hayer, Holton, Joseph Lidt., Jupiter, Kalison, King, Selmer, Yamaha.

CORN DE POȘTĂ, rom. [it. cornetta da postiglione; fr. cor de post; germ. Posthorn; engl. posthorn, coachhorn; sp. corneta de postillion; rus. postovîi rotok]. Vechi instrument de suflat de alamă cu muștiuc, tip de corn natural cu tubul conic de mici dimensiuni. Era folosit de conducătorul diligențelor de poștă pentru semnalizări fonice caracteristice. Este întâlnit la G. Fr. Händel în oratoriul *Belsazar*, 1744 și la W. A. Mozart în *Serenade* KV 320, *Deutscher Tanz*, KV 605, nr. 3. După unii organologi acesta a fost luat ca prototip pentru saxhorn. ♦ Echiv.: cornet (2), posta kürt, postovska trubka, probka pocztarska.

CORN DE SEMNALIZARE, rom. [it. cornetta da segnali; germ. Signal Horn]. Instrument de suflat rudimentar cu muștiuc, corn de poștă de mici dimensiuni, prezent în mediul militar din sec. al XIX-lea. Instrumentul era transpozitoriu acordat în Sib. Ad. Sax în anul 1849 și J. Distin în 1855 au construit un model cu pistoane și cilindri.

CORN DE VÂNĂTOARE, rom. [it. corno da caccia; fr. cor de chasse; germ. Jagdhorn, Hifthorn, Fürst Pleßhorn; engl. hunting horn; rus. ohotnîi rog]. Instrument de suflat de metal cu muștiuc, cu tubul conic răsucit în formă de spirală care se termină cu un pavilion larg. ♦ Forma instrumentului se pare că a fost dată de un anonim francez din sec. XVII. Instrumentul era

tshimbam.

CORNET, engl., rom. 1. Instrument de suflat format dintr-un tub conic prevăzut cu orificii digitale și o ambușură rudimentară. ♦ Instrumentele arhaice aveau forma unui corn de animal, lipsit de orificii și erau folosite în semnalizări fonice. Cu timpul tubul a fost obturat cu orificii. Modelul din registru grav, serpent, avea o formă curbată în spirală, fiind construit din lemn sau fildeș, prevăzut cu o ambușură. A fost realizat în mai multe mărimi și acordaje. În epoca Barocă, numeroși compozitori l-au folosit în orchestra de operă precum Cavalli, Monteverdi, Rossi. 2. Echiv. corn de poștă. 3. Registru de orgă de tip Mixtur, caracteristic orgilor franceze. Tuburile sunt așezate adesea pe 5 rânduri de 8', 4', 2 $\frac{2}{3}$ ', 2', 1 $\frac{3}{5}$ ', compuse dintr-o fundamentală și patru armonice. La sfârșitul sec. XVII și în sec. XVIII aproape fiecare orgă din Franța avea și un registru C. de 16' în Pedalier.

CORNETA TUERTA, sp. ↑ cornetto.

CORNET CU PISTOANE, rom. [it. cornetta, pistone; fr. cornet à pistons, cornet; germ. Ventilkornett, Kornett; engl. cornet]. Instrument de suflat de alamă cu muștiuc, var. de trompetă de mici dimensiuni prevăzută cu 3 pistoane, transpozitoriu acordat în Mib, Do sau Sib (La). ♦ Cornetul cu pistoane a apărut în Germania la începutul sec. al XIX-lea, când pe tubul unui corn de poștă s-a experimentat primul sistem cu pistoane inventat în anul 1818 de H. D. Stölzel. Primii instrumentiști care au cântat la acest instrument au fost corniștii, dar spre sfârșitul sec. al XIX-lea instrumentul a fost acceptat în partida de trompetă cu scopul de a facilita cântatul în registrul acut și supra-acut. Cu timpul Franța a devenit patria cornetelor, motiv pentru care și constructorii de orgi au creat un registru special (↑ cornet). Era folosit în formații de suflători, în muzica militară, apoi în orchestra simfonică și frecvent în formații de jazz. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol); sunetele se aud cu o octavă mai sus; înt. scr. = fa $\sharp_2$ – do $_5$; ef. real = la $_3$ – mi b_6 (model în Mi b), fa $\sharp_3$ – do $_5$ (model în Do), mi $_3$ – si b_5 (model în Sib). ♦ Firme: Bach, Benge, Besson, Conn, Couesnon, Courtois, Getzen Capri, Jupiter, King, Selmer, Yamaha.

CORNETIN, sp. ↑ cornetto.

CORNETT, engl. ↑ cornetto.

CORNETTA DA POSTIGLIONE, it. ↑ corn de poștă.

CORNETTA DA SEGNALI, it. ↑ corn de semnalizare.

CROMORNA, rom. [it. cromorne, corno curvo, cornomutto torto, piva torto; fr. crommorne, tournebout; germ. Krummhorn, Sanfthorn; engl. crumhorn; sp. orlo; rus. krumgorn], 1. Vechi instrument de suflat de lemn cu ancie dublă. Baza tubului este curbată în maniera unei crose de hochei. Pe tub se găsesc 8 orificii și două clape din metal. Particularitatea instrumentului rezidă în modul cum are loc emisia sonoră: ancia dublă este plasată într-un butoiuș, prevăzut cu o deschizătură pe unde se introduce aerul, fără ca interpretul să o atingă cu buzele, procedeu tipic instrumentelor de suflat cu rezervor de aer (↑ cimpoi). ♦

Cromorna a fost cunoscută și răspândită în Europa sec. XV–XVII. După M. Praetorius, în practica muzicală se foloseau cinci mărimi: exilent (înt. scr. = $do_3 - fa_4$), dessus (înt. scr. = $sol_2 - la_3$), alto-tenor (înt. scr. = $do_2 - re_3$), bas (înt. scr. = $fa_1 - sol_2$), ebas (înt. scr. = Sib – do_2). În Franța s-a menținut în mod excepțional până spre sfârșitul sec. al XVIII-lea. În Germania a existat un model simplu fără clape, prevăzut cu un muștiuc în loc de ancie, numit *Platerspiel*. Fabricile de instrumente muzicale contemporane construiesc copii după modelele arhaice ♦ Înt. diat. (totală) = $do_1 - fa_4$. 2. Registru de orgă de 8' și 4' cu tuburi cilindrice (↑ Krummhorn), apărut în jurul anului 1580, mai întâi în Germania apoi în Franța.

CROSS FLUTE, engl.: vechi termen pentru flaut oblic.

CROT ► Cruit, irl. ↑ cruth.

CROTALA CREPITACULUM, lat.: termen medieval pentru castaniete.

CROTALE ► Talgere antice, rom. [fr. crotalles, cymbales antique; germ. Fingerzimbel, Gabelbecken, Zimbelstern; engl. antique cymbals, finger cymbals; lat. crotala, cymbala; gr. krotalon, kymbalon]. Vechi instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de talgere. Tipurile primitive erau din lemn, fildeș, iar mai târziu din bronz. Înălțimea sunetului este determinată de diametrul (6–15 cm) și de grosimea lor. C. pot fi folosite perechi având același diametru sau mai multe, în ordine cromatică, montate pe un suport special. Lovite cu o baghetă din lemn sau metal, ele produc sunete asemănătoare cu cel de Glockenspiel. ♦ Crotalele sunt semnalate în străvechile civilizații din Orientul Apropiat, cu preponderență pe teritoriul Siriei și Egiptului. De asemenea a ocupat un loc important și în practica muzicală din Grecia și Roma antică, ca instrument prin excelență ritmic, folosit în: acompaniamentul dansurilor, în

talgere folosite în practica muzicală din Grecia și Roma antică. 2. Vechi instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, format dintr-o serie de până la 16 clopote de mărimi diferite, acordate diatonic, suspendate pe un stativ special. Acestea se percutau cu un ciocănel. Mărturii iconografice europene din sec. X–XIII dezvăluie prezența acestui instrument în combinație cu orga pneumatică sau cea portabilă. Astăzi termenul definește un registru timbral de orgă. 3. Termen cu sensul de clavecin sau tympanon folosit de F. Salinas (organist și teoretician muzical spaniol) în lucrarea *De musica libri septem*, Salamanca, 1577. ♦ Echiv.: țambal.

CYMBALUM ORALE, lat.: termen medieval pentru drâmbă întâlnit la M. Mersenne în lucrarea sa *Harmonicorum libri*, Paris, 1635–1648.

CYTARA ANGLICA, vechi instrument cu coarde ciupite, var. de harpă cu 12 c. de formă triunghiulară, prezentă în Anglia sec. al XII-lea. Este menționat de muzicologul german M. dom Gerbert în lucrarea *Decantu et musica sacra*.

de o parte și de alta a celor două membrane. Când instrumentul se agită cu o mișcare rotativă continuă în aer, bilele lovesc cele două membrane producând

un efect specific de morișcă. Este întâlnit în Himalaia, zona mongolă, Tibet, Nepal, Mongolia și în Bengal, India.

DAMPHA, instrument de percuție membranofon, var. de tambur cu bazinul mic în formă de octogon. Instrumentul se sprijină de piept cu mâna stângă, iar degetele de la mâna dreaptă percută membrana. Este cunoscut din miniaturi datate de la începutul sec. al XIX-lea din India de nord.

DÀN BĂU ► Dàn dộc huyền, denumire vietnameză pentru duzuan qin întâlnit în Nord. Al doilea termen este specific reg. din Sud, după numele orașului Hue unde se pare că a apărut pentru prima dată (sec. XIX).

DÀN CĂM, instrument cu coarde ciupite, ȝiteră vietnameză cu 7 c.

DÀN CÒ ► Dàn nhi, instrument cu coarde ciupite, tip vietnamez de ravanastron cu 2 c. acordate sol₂, re₃. În Sud era folosit în ritualul șaman, iar în Nord, în

acompaniamentul cântecelor muzicanților ambulanți. Cu timpul a fost acceptat în orchestra de teatru tradițional.

DÀN DẦY, instrument cu coarde ciupite, tip de cheapei vietnamez cu 3 c. întinse deasupra unui gât lung și divizat de taste înalte din bambus.

DÀN TINH, instrument cu coarde ciupite, var. de lăută exotică prezentă în teatrul popular thailandez.

DÀN TRANH, instrument vietnamez cu coarde ciupite, tip de Țiteră cu 16 c. de proveniență chineză zheng). Corpul instrumentului ($L = 100$ cm, $l = 13$ cm) în formă de trapez este construit din lemn exotic (*Paulownia imperialis*). Fața de rezonanță de obicei este confecționată tot din lemn exotic (*Oleococca*). Spatele este plat și obturat cu 3 orificii: primul este plasat aproape de cordar, în formă semi-circulară, de care se prind coardele; al doilea orificiu, rectangular, are scop acustic; cel de-al treilea, mic și rotund este folosit pentru a atârna instrumentul de perete, procedeu de a decora interiorul locuinței cu instrumente muzicale. Coardele din oțel sunt prinse la capete în cuie din lemn sau plastic. Uneori, pentru scopuri solistice, se suplimentează instrumentul cu încă 1–3 c. La instrument se cântă așezându-l pe un suport pe pământ sau pe genunchi. După opinia etnomuzicologului vietnamez Tran Quang Hat (n. 1944), “instrumentul este în Vietnam ceea ce reprezintă pianul în Occident”. Pentru sălile mari de concerte soliștii folosesc un model electric de mai mari dimensiuni. În practica muzicală populară este folosit: solo, duo cu *dàn kim* sau cò; în ansamblul instrumental „ngu tuyet” format din: *dàn kim*, *dàn ty bà*, *dàn cò*, *dàn dôc huyen* (monocord) sau *dàn tam*; în ansamblul „*fuong bat im*” din Vietnamul de Nord; în orchestra de teatru „*cai luong*” din Vietnamul de Sud. ♦ Echiv.: kayakeum, kin, koto, zheng.

DÀN TY BÀ, instrument cu coarde ciupite, model vietnamez de p’i-p’a cu 4 c. acordate în două variante: do_2 , fa_2 , sol_2 , do_3 , sau sol_2 , do_2 , re_3 , sol_3 . ♦ Echiv.: biwa.

DÀN XÊ, instrument cu coarde ciupite, var. exotică de lăută cu 3 c. Corpul instrumentului de formă octogonală este confecționat din lemn acoperit cu piele de șarpe. Gâtul este divizat de 17 călușuri din lemn sau bambus. Acordajul cel mai uzitat este fa_2 , do_3 , fa_3 . Pentru a obține diferite sunete, interpretul deplasează pe lungimea coardelor un căluș mobil din os sau fildeș. De origine mongolă, instrumentul este răspândit și în Vietnamul de Sud.

DAOLA-DAOLA, instrument de percuție, var. de tambur construit complet din lemn prevăzut cu o fantă largă pe mijloc, întâlnit în Indonezia.

DAOÛLI, gr.: instrument de percuție membranofon, toבă mare construită în diferite dimensiuni cu $\varnothing = 40\text{--}100$ cm. Prezent în folclorul din Grecia în combinație instrumentală cu gaida sau lyra cretană.

DARABANĂ, rom.: denumire populară dată în Moldova pentru toba mică.

DĀRĀBUKKA ► Derboka, Derbuga, Derbuk, Derbukka, Tarabuka, instrument de percuție membranofon, var. de tambur exotic în formă de olan cu picior, construit din lemn, aluminiu sau lut ars, ale cărui dimensiuni diferă de la o țară

DEBLEK ► Dümbelek, Dümlek, instrument de percuție membranofon, tip de dārābukka inclus în formațiile instrumentale din sudul Turciei. ♦ Echiv.: dombak.

DECACHORD, gr. 1. Instrument cu coarde ciupite, veche harpă antică cu 10 c. de formă triunghiulară. 2. Instrument cu coarde ciupite, var. de chitară cu 10 c. inventată în anul 1826 de chitaristul italian F. Carulli.

DEFF, termen comun albanez, arab, bosniac, turc pentru tamburină.

DEFI, gr.: instrument de percuție membranofon, tambur basc folosit la acompaniamentul unor dansuri populare din Grecia modernă, mai puțin uzitat în insule.

DENACA, instrument de percuție, var. de tambur african cu bazinul cilindric, construit complet din lemn, prevăzut pe centru cu o fantă. Este întâlnit în Madagascar (Malgașă).

DEO VIOLINĂ, instrument cu coarde și arcuș, model de violină concepută de L. Hupfeld din Leipzig.

DERBOKA ↑ dārābukka.

DERBUGA ↑ dārābukka.

DERBUKKA ↑ dārābukka.

DEREN ↑ stringa.

DERCACI, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de morișcă, întâlnită în Ucraina.

DESSUS DE VIOLE, fr.: vechi instrument cu coarde și arcuș, var. de viola da gamba cu 6 c. Instrument inventat de H. Ebert în a doua jumătate a sec. al XVII-

lea. El redă registrul înalt de sopran. Modelul plasat la o cvartă perfectă mai sus se numește pardessus de viole.

DESSUS DE VIOLON, fr.: vechi instrument cu coarde și arcuș, tip de viola da braccio, întâlnit în vestul Europei din sec. XVII.

DING SO, instrument de percuție idiofon, tip de talgere tibetane (Nepal).

DINGWINTI ↑ kingulungulu.

DIPLO KITHARA, instrument cu coarde ciupite, var. de chitară dublă, prevăzută cu 43 c., împărțite în mod egal pe cele două fețe de rezonanță. Instrument inventat și brevetat în anii 1800 și 1816 de lutierul englez E. Light.

DISKANT FAGOTT, germ.: instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, tip de Chorist Fagott din registrul înalt. ♦ Înt. scr. = $\text{sol}_2 - \text{do}_4$.

DISKANTGEIGE, germ.: termen pentru violină întâlnit în organologia germană din sec. al XVII-lea. Instrumentul, după teoreticianul german M. Agricola, avea 3 c. acordate $\text{sol}_2, \text{re}_3, \text{la}_3$.

DITAL HARP, engl.: instrument hibrid cu 20 c., combinație de harpă și lăută. A

fost inventat de Ed. Light la Londra, în anul 1819.

DITANAKLASIS, instrument cu coarde lovite și claviatură, var. de pianină cu mecanică vieneză, ale cărei ciocănele lovesc coardele la mijlocul lungimii lor, prevăzut cu două genunchiere pentru intensități de forte și piano. Instrumentul a fost construit de M. Müller la Viena, în anul 1800. Acest prim exemplar se află expus în colecția H. Neupe din Nürnberg. Modelele următoare erau prevăzute în loc de genunchiere cu 2–3 pedale. ♦ Înt. crom. = $\text{Fa}_1 - \text{fa}_5$.

DITUMB, instrument de percuție membranofon, var de tambur în formă de cupă prevăzut cu o membrană. Pe rama bazinului, la 8 cm distanță, s-a fixat un tub de mici dimensiuni acoperit cu o foiță de pergament. Atunci când se lovește

DOLI, termen georgian pentru toba mare.

DOLI-DOLI, denumire dată xilofonului în Oceania.

DOLZANA, it. ↑ dolcian.

DOLZFLÖTE, germ. 1. ↑ Flaut oblic. 2. Registru de orgă de 8' și 4' cu tuburi labiale construite din lemn, plasat în Manual.

DOLZONO, it. ↑ dolcian.

DOMBAK, instrument de percuție membranofon, tip de tambur în formă de cupă cu o singură membrană, folosit în folclorul gr. etn. turc Uiguren din China.

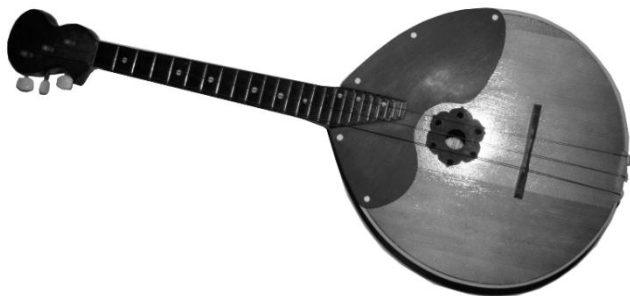
DOMBRA, instrument cu coarde ciupite, tip de tanbur clasic persan cu 2–3 c. prezent la populațiile kirghiză și kazahă.

DOMBUR ↑ domra.

DOMO, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă arcuită africană prezentă în folclorul congolez (Africa ecuatorială).

DOMPRI, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cilindric cu două membrane construit din lemn, folosit în practica muzicală a gr. etn. Bantu Bafia din Camerun (Africa de vest).

DOMRA ► Dombra, Dombur, Dumbra, Dumbrak, rus.: vechi instrument cu coarde ciupite derivat din tanbūr-ul arabo-persan. Cutia de rezonanță rotundă are în prelungire un gât lung peste care sunt prinse 3 c. metalice. Cu timpul lutierii populari i-au schimbat aspectul, dându-i o formă triunghiulară. D. poate fi considerat un posibil strămoș al instrumentului popular rus, balalaika. Se

construiesc șase mărimi: piccolo (si₃, mi₄, la₄ – re₃, sol₃, re₄, la₄); prima (mi₃, la₃, re₄ – sol₂, re₃, la₃, mi₄); alto (mi₂, la₂, re₃ – do₂, sol₂, re₃, la₃); tenor (si₁, mi₂, la₂ – sol₁, re₂, la₂, mi₃); bas (mi₁, la₁, re₂ – do₁, sol₁, re₂); c-bas (MI, LA, re₁ – DO, LA, re₁, sol₁). Modelele cu 4 c. sunt caracteristice zonei europene. Instrumentul este întâlnit în folclorul unor popoare din Asia Centrală: în Kirghizia, dumbra; în Uzbekistan, dumbrak; în Mongolia, dombur.

volumului cavității bucale, proporțional cu presiunea dinților, se obțin sunete de diferite înălțimi. ♦ Pentru prima oară drâmba este semnalată într-un tratat chinez din sec. al XI-lea, *Yue shu*, scris de Tcen Yang. Construită mai întâi din lemn de bambus apoi din aramă, fier sau oțel, D. își păstrează până în zilele noastre aceeași tehnică de execuție bazată pe principiul de producere a vibrațiilor caracteristic anciilor libere

(↑ acordeon, muzicuță, orgă). R. Brancour în *Histoire des instruments de musique*, menționează existența unui eseu din sec. al XVIII-lea în care se afirmă că invenția instrumentului ar aparține lui Tubalcaîn din timpul exodului poporului evreu prin Marea Roșie. În Europa, prezența D. (numită trombula) este descoperită în ruinele burgului medieval Tannenberg din sec. al XIV-lea. Considerată la început un pseudo-instrument, folosită de copii, D. devine cu timpul un real instrument popular solist sau de acompaniament, prezent în diferite formații profesionale. În sec. al XVIII-lea compozitorul J. G. Albrechtsberger a compus, în anul 1796, un *Concertino* și lucrări camerale pentru D., mandolină și cvartet de coarde. Virtuozii ai instrumentului au fost F. P. Koch și C. Eulenstein. În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, D. a fost înlocuită cu muzicuța. Folcloristul român T. Alexandru afirmă că la români a fost folosită din timpuri îndepărtate, răspândită în toate regiunile țării. În Maramureș și Moldova era instrumentul favorit al femeilor. ♦ Echiv.: aping, berimbao, bumbișe, crembalum, cymbalum orale, dăn mîi, darubiri, doromb, drombla, drumelka, gewgaw, gronde, guimbarda, jew's trump, judenharfe, k'apî, koma, komrat, kukau, mond trom, mosu gitara, mukkuri, rbairbe, rebube (1), ribeba, rinda, rinding, spassapensieri, stobung, su pili, trombula, trompa goajira, vargan.

DRÂNG, rom. ↑ drâmba.

DRDRALA, termen slav pentru morișcă.

DREHLEIER, germ. ↑ chironda.

DREHORGEL, germ. ↑ orgue de Barberi.

DREIECK, germ. ↑ triunghi.

DRE TSA ↑ sódina.

DRIL-BU ► Tribu, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tibetan, tip de clopoțel din bronz sculptat cu figuri simbolice. El produce un sunet limpede și de lungă durată. Este folosit în ritualul budist, fiind singurul instrument acceptat de lamaștii din Tibet, Nepal.

DRÎMBAZK, bulg. ↑ drâmba.

DRÎNIKIA, bulg. ↑ tambūră.

DULZFLÖTE, germ.: registru de orgă de 4' cu tuburi labiale conice, de construcție în general închisă. Ultimele tuburi sonore din acest registru sunt deschise sau în formă de fus.

DULZIAN, germ. ↑ dolcian.

DÜMBELEK ↑ demblek.

DÜMLEK ↑ demblek.

DUMBRAK ↑ domra.

DUNDUBHI, instrument de percuție membranofon, tip de tambur indian.

DUNG CHEN ► Rog-dung, instrument de suflat cu ambușură terminală, tibetan, tip de trompetă naturală dreaptă cu tub telescopic conic din metal, compus din trei fragmente de tub cu L (totală) = 1,5–4 m. În general se folosesc perechi,

într-un grup instrumental compus din: 2 kang dung, 2 oboi, 2 röl-mo, 2 nga, dāmaru și dril-bu – formulă instrumentală prezentă în ceremonii de cult budist. Ritualurile se desfășoară în mod frecvent într-o sală specială consacrată inițierii budiste din reg. Thami din Nepal, Tibet. ♦ Echiv.: tong qin.

DUPLEX PELITTI, instrument de suflat de alamă, var. de trompetă cu 3–4 pistoane, compusă din două tuburi conice din metal, care comunică între ele cu ajutorul unui cilindru transpozitoriu, pentru a se trece cu rapiditate în timpul cântatului, de la o transpoziție la alta. Fiecare tub prezintă la o extremitate câte un pavilion evazat cu diametrul diferit. Cilindrul transpozitoriu permite trecerea aerului dintr-un tub în celălalt, creând două instrumente independente, acordate diferit. ♦ Invenția unui asemenea instrument aparține italianului G. Pelitti, realizată la Milano, în 1843. Se pare că Pelitti s-a inspirat după o idee anterioară atribuită lui Ch. Clagget, acustician englez.

DURDAVETZ, bulg. ↑ morișca.

DUROI, rom. ↑ bâzoi.

DURUITOARE, rom. ↑ morișca.

etn. Jing, China. ♦ Echiv.: dân bầu.

DVOIACKI, slov.: termen generic pentru cimpoi.

DVOIANKA ► Cifte svirca, Devokia, Dvugliska glasnitzî, bulg.: instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de flaut drept (fluier) cu două tuburi îngemănate, prevăzut cu orificii digitale.

DVOJNICE, termen slav pentru flaut drept cu două tuburi îngemănate, din care unul este perforat cu 3–4 orificii digitale. Este întâlnit pe o arie geo-culturală largă: în Albania, Bulgaria și la unele popoare de pe teritoriul fostei Iugoslavii.

DVUGLASKA GLASNIȚÎ, bulg. ↑ dvoianka.

DZÎNGA, bulg. ↑ tambūră.

EKENDE, instrument cu coarde ciupite, model de sanza cu 9 lamele din metal, răspândit în Congo (Africa ecuatorială).

EKIDONGO, instrument monocord, var. de arc muzical compus din 3 arcuri (↑ pluriarc). Melodia se obține pe coarda cea mai lungă cu ajutorul unui căluș mobil format de bărbia instrumentistului; celelalte două coarde mai scurte produc câte un singur sunet de acompaniament. Determinat de anumite preferințe muzicale, i se atașează un recipient cu rol de rezonator pentru a putea fi folosit și ca tambur acompaniator. Este întâlnit în practica muzicală a gr. etn. Nyambo din districtul Ankole, Uganda (Africa de est).

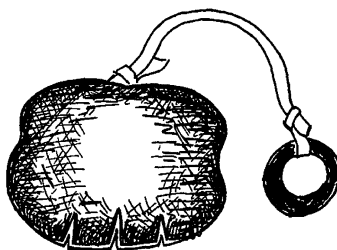

EKINIMBA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept fără clape, prevăzut cu 2 orificii digitale plasate pe centrul tubului. E. susține fondul muzical la unele poeme epice ce aparțin gr. etn. Kiga din Uganda (Africa de est).

EKIRO, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de morișcă formată dintr-un șir de clopoței, folosit în acompaniamentul dansului japonez „kabuki”.

EKRE, instrument de percuție membranofon, tip de buhai nigerian (Africa de vest).

EKUL, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip original de clopoțel obținut dintr-o nucă de cocos golită de miez, secționată în două. Un inel cu cureaua este fixat de instrument, astfel încât să poată fi prins de degetul gros de la mână. Instrumentul este specific gr. etn. Bassari din Senegal (Africa de vest).

ELEGIEZITHER, germ.: instrument cu coarde ciupite, tip de Țiteră bas de concert, construită de F. Stahl din München în anul 1850, după o idee anterioară lui G. Tiefenbrunner, lutier german din Bavaria.

ELEKTROCHORD ► Förster-Flügel, germ.: instrument electric cu claviatură, var. de pian inventat de O. Vierling la Berlin, în anul 1929 și brevetat în 1933.

ELEM, instrument monocord, tip de arc muzical răspândit în Africa de vest.

ELEMBE, termen congolez pentru tambur (Africa ecuatorială).

ELFENBEIN HORN, germ. ↑ olifant.

ENGLISH GUITAR, engl.: instrument cu coarde ciupite, model evoluat de chitară spaniolă. Este prevăzut cu 6 c. din oțel, două simple și patru duble, acordate: do₂, mi₂, sol₂, do₃, mi₃, sol₃. Sunetele se produc prin ciupirea coardelor cu un

plectru. A cunoscut o largă răspândire în Anglia, la începutul sec. al XVIII-lea. După o scurtă perioadă de uitare, a fost prezentat într-o nouă variantă realizată de J. Preston, organist și compozitor englez, care a înlocuit plectrul cu o mini-claviatură aplicată pe fața de rezonanță. Acest model a rezistat până în sec. al XIX-lea. ♦ Echiv.: cistre à clavier, keyed english guitar, viola all'inglese.

ENGLISH HORN, engl. ↑ corn englez.

ENGLISH VIOLET, engl. ↑ violetta (3).

ENTAALA ↑ akadina.

ENYASH, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept (tilincă) construit din lemn sau din bambus, fără clape și orificii digitale. Tubul este deschis la ambele capete; un capăt servește de ambușură, iar celălalt pentru melodie, prin acoperirea parțială cu degetul. Este semnalat la gr. etn. Bassari din Senegal (Africa de vest).

EOLIFONA ↑ mașina de vânt.

EOLIPHONE, fr. ↑ mașina de vânt.

EOLODICON echiv. aeolodicon.

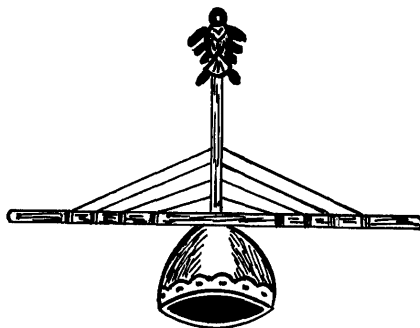
EPIGONION, gr.: vechi instrument cu coarde ciupite din Grecia antică, constituit din 5 lyre cu 8 c. fiecare. H. Woollett atribuie invenția acestui instrument lui Epigonos din Ambracia. După alți istorici ar aparține vechii civilizații egiptene.

ÉPINETTE, fr.: 1. ↑ spinetă. 2. După J. B. de Laborde, în sec. XVIII, termenul indica drâmba.

ERZCISTER, germ.: echiv. archicistre.

ERZLAUTE, germ. ↑ arciliuto.

ESANGA, instrument cu coarde ciupite congolez, var. de ȝiteră cu 4 c. prevăzută

cu un rezonator din tigvă-dovleac plasat pe centrul tubului susținător al coardelor.

ESCACHERIUM, lat. ↑ echiquier.

ESCAQUE ↑ echiquier.

ESCHEQUIER, fr. ↑ echiquier.

ESPINET, sp. ↑ spineta.

ESRĂR ► Esrāj, Taus, instrument hibrid cu coarde ciupite, combinație de sităr și sārāngi. Cutia de rezonanță are formă de păun. Gâtul prezintă o tastieră din abanos divizată de 16 creștături verticale. Paralel cu tastiera sunt întinse 5 c. pentru melodie, acordate fa₃, do₃, do₃, sol₃, do₂ și alte 12 c. de rezonanță cu rol de acompaniament. A fost adus în India în perioada dominației musulmane. Este folosit cu predilecție de femeile din Bengal, India și din Bangladesh.

ETEMB, instrument hibrid combinație de ȝiteră și arc muzical, obținut dintr-un fragment de trunchi de palmier. Coardele sunt două fâșii desprinse de pe trunchi fără a le detașa, întinse cu ajutorul a patru călușuri. Pentru a da diferite înălțimi sunetului, interpretul lovește cele 2 c. cu o baghetă subțire, în acest caz cutia de rezonanță reprezintă cavitatea bucală a interpretului. Tehnica de cântat este aceeași ca la arcul muzical. Este semnalat în practica muzicală a gr. etn. Bassari din Senegal (Africa de vest).

EUFONIU ► Figorn bariton, instrument de suflat de alamă, transpozitoriu acordat în Sib sau Do. El face parte din familia saxhorn. Este inclus în formațiile de suflători tip fanfară, unde îndeplinește rol armonic și mai rar melodic. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de bas (cheia Fa); înt. crom. = Si – re₄. ♦ Echiv.: bas fligorn, flicorno basso, saxhorn bariton, tenorhorn.

EUL-HA ↑ er-hu.

F

FABIOL ↑ flaviol.

FADENREIBTROMMEL, germ. ↑ buhai.

FAGOT, [it. fagotto; fr. basson; germ. Fagott; engl. bassoon]. 1. Instrument de suflat de lemn cu ancie dublă. Tubul conic, construit din lemn de palisandru, arțar sau abanos prezintă un mecanism cu clape și platouri realizate dintr-un metal rigid și rezistent, argintat sau nichelat. F. se construiește în două sisteme de mecanică: francez – Buffet și german – Heckel. Grifura este determinată de unul dintre aceste mecanisme. Clapele, prevăzute cu perinuțe, sunt manevrate printr-un sistem de pârghii ce închid sau deschid orificii plasate sub clape. Părțile componente ale F. sunt: port-ancia – formată dintr-o țeavă îngustă, conică, din metal, curbată astfel să formeze aproximativ litera S, numită de fagotiști „es”; corpul mâinii stângi – format din două tuburi de grosimi și înălțimi diferite, paralele și separate; tubul de tenor – în care se introduce port-ancia și tubul de bas – pe care se fixează pavilionul; corpul mâinii drepte – chiulasa, tub gros în interiorul căruia se află două tuburi cu diametrul mai mic ce comunică la bază printr-un recipient din metal sau plastic, loc unde adesea se depozitează condensul de pe pereții instrumentului; pavilionul – tub cilindric, detașabil, pe care se află o clapă cu perinuță pentru sunetul cel mai grav, *Si^b* sau *La*. Greutatea F. este susținută de un cordon desfășurat în jurul gâtului instrumentistului care se prinde de un inel metalic, montat la baza chiulasei. Pentru a nu atinge clapele în timpul cântatului și pentru a ușura digitația de la mâna dreaptă s-a fixat un suport din lemn numit „cuc” sau „scaun” pe care se sprijină palma mâinii drepte. Un accesoriu de mare importanță al F. îl reprezintă ancia dublă. Aceasta se obține dintr-o trestie special tratată (*Arundo donax*) sau chiar din material plastic. F. se acordează la nivelul port-anciei: când este acordat prea jos, tubul port-ancia se introduce mai mult în instrument; dacă acordajul se prezintă mai sus, acesta se scoate puțin. ♦ Fagotul își trage obârșia din bombardă, răspândită în Europa medievală începând cu sec. al XIV-lea. Prin dimensiunile considerabile ale tubului (de peste 3 m), bombardă era dificil de mănuit și de transportat. Italianul Afranio (degli) Albonesi, canonic și constructor de instrumente din Ferrara, a conceput teoretic, în anul 1525, un instrument de suflat de lemn, compus din două bombarde repliate ce comunicau între ele, conectate la un burduf ținut sub braț sau așezat pe pământ. Construcția și realizarea instrumentului a fost încredințată compatriotului său J. B. Bavilius (sau G. B. Ravillo). Această invenție a fost descrisă în detaliu de nepotul său Teseo Ambrogie degli Albonesi în *Introductio in Chaldaicam linguam*, 1539, din care se concluzionează că instrumentul botezat de Afranio, phagotus, nu ar fi un instrument cu suflu uman, ci mai curând o variantă de orgă portabilă de mici

Viorica Feher, Alfred Bosch, Bernad Csaba, C-tin Bolea, Mihai Marinescu, Mariana Mateș, Ion Matihac, Ion Muntean, Ion Nicolcioiu, Șerban Iuliu Novac, Cornel Săndulescu, Florin Simion, Marius Țeican etc. 2. Registru de orgă de 32', 16', 8', 4', cu tuburi linguale conice folosite cu predilecție în Pedalier.

FAGOT RUS, [fr. *basson russe*, serpent droit; germ. *Russisches Fagott*, Fagott Serpant; engl. *russian bassoon*]. Instrument de suflat întâlnit în două variante, cu ancie dublă sau cu muștiuc din metal. Corpul instrumentului era compus din două tuburi conice din lemn, un pavilion cu aspect zoomorf și un tub subțire (detașabil) din metal cu rol de port-ancie sau cu un muștiuc. Din cele 10 orificii

digitale străpunse pe tub, doar 4 prezintă clape metalice cu perinuțe. Modul de asamblare este asemănător cu cel de la fagot. ♦ După A. Lavignac, F. a fost inventat în anul 1780 de J. J. Rigibo din Lille. Instrumentul era folosit în muzica bisericească și apoi în muzica militară. Cu timpul a fost înlocuit de oficleid.

FAGOTTGEIGE, germ. [it. *viola di fagotto*]. Termen german din sec. XVII–XVIII pentru viola da spalla, întâlnit la compozitorii D. Speer și Leopold Mozart. Un acordaj frecvent al coardelor era do₁, sol₁, re₂, la₂ (ca cel de violoncel).

FAGOTTINO ► *Bassonetto*, it.: vechi instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, var. de fagot apropiat ca mărime de un oboi tenor, cu clape metalice și perinuțe. Acest model este acordat la octava superioară față de fagotul modern (înt. scr. = sol₁ – fa₃). S-au construit modele și în alte acordaje, în Sol, Fa sau Mi. A fost prezent în practica muzicală vest-europeană din sec. al XVII-lea. Astăzi instrumentul este considerat piesă de muzeu. ♦ Echiv.: Chorist Fagott (2), curtal, dolcian, kortholt, quint bassoon, Quint Fagott, Taroto, Terz Fagott.

FAGOTTO, it. ↑ fagot.

FAGOTTONE, it. ↑ contrafagot.

FAGOTT SERPENT ↑ fagot rus.

FAKOT, estn. ↑ fagot.

FAKÜRT, magh. 1. ↑ Bucium. 2. ↑ Alphorn.

constituit dintr-o pânză de ferăstrău din oțel flexibil. Arcuind progresiv pânza și frecând muchia nedințată a pânzei cu un arcuș de contrabas sau o baghetă se obțin sunete în glissando, ca cele produse de havaiană. Îl întâlnim în muzica de divertisment și mai rar în muzica simfonică sub o formă perfecționată, de mici dimensiuni numit flexaton. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol), înt. scr. = do₂-do₂.

FERRINHOS, port. ↑ triangu.

FIDDLE, engl. ↑ fidula.

FIDEILLE, fr. ↑ fidula.

FIDEL, germ.: termen medieval cunoscut între sec. VIII–XIV, care desemna un instrument cu coarde și arcuș, tip de fidula cu cutia de rezonanță mai boltită. M. Praetorius îl folosește cu sensul de Geige.

FIDELLA, sp. ↑ fidula.

FIDICULA, lat.: instrument cu coarde ciupite, tip de cithara (2), menționat de Marcus Hillius Cicero.

FIDULA, [it. viela, viola; fr. fideille, viele, vielle, viole; germ. Fidula, Fiedel, Videle; engl. fiddle, fithel; sp. vihuela, fidella, vigella: lat. vidula, vitula, viola, viella]. Termen generic care a circulat în Europa medievală pentru a indica instrumente cu coarde și arcuș de proveniență central-asiatică. Ele se deosebesc după trăsături tipic organologice: forma cutiei de rezonanță emisferică, tubulară, ovală, piriformă, construită din diferite materiale; spatele plat; fața de rezonanță din piele sau lemn; gâtul cu sau fără tastieră; după locul unde erau plasate cuiele de

prins coardele etc. ♦ Unii organologi afirmă că fidula reprezintă un real strămoș al instrumentelor cu coarde frecate și arcuș din Europa. Cunoscută mai ales în țările germanice, F. este menționată în cele mai vechi documente ca *Psaltirea de la Utrecht* (cca 860 d.Hr.), precum și într-un manuscris datat între anii 920–930 d.Hr. aflat la Biblioteca Națională din Madrid (cu cota Hh 58). Instrumentul prezintă caracteristici specifice: fața și spatele cutiei de rezonanță uneori drepte sau bombate, unite cu pereții laterali formând un contur alungit sau piriform; un gât scurt terminat cu o volută în formă de frunză pe care se fixau frontal cuiele de

FIGLE, port. ↑ oficleid.

FIKORENG, instrument de percuție idiofon, var. de tambur complet din lemn, lipsit de membrană, prevăzut cu fantă. Este semnalat la gr. etn. Bantu și Bafia din Camerun (Africa de vest).

FILOMELA, instrument cu coarde și arcuș, tip de viola da gamba din registrul înalt, cunoscut în Europa de vest din sec. al XIX-lea.

FINGERCYMBALS, engl. ↑ crotale.

FINGERKNAKERS, germ. ↑ castaniete.

FINGERZIMBEL, germ. ↑ crotale.

FIN NAM TAO, instrument cu coarde ciupite, var. de țiteră thailandeză.

FIOL, dan., norv. ↑ fidula.

FIOLEK, pol.: termen popular pentru violină.

FIOLIN, dan. ↑ violină.

FIPLE FLUTE, engl. ↑ flaut drept.

FISHARMONICA, it. ↑ acordeon.

FISCORNO ► Fliscorno, it. ↑ fligorn.

FISTULA, lat. [it. fistola]. Termen din Antichitatea romană care indică în general un tub sonor. În organologie reprezintă un instrument de suflat cu numele de syrinx.

FISTULA ANGELICA, lat.: termen din sec. XVI–XVII pentru flaut drept.

FISTULA GERMANICA, lat. ↑ fifre.

FISTULA HELVETICA, lat. ↑ fifre.

FISTULA MILITARIS, lat. ↑ fifre.

FISTULA PANI, lat. ↑ syrinx.

FISTULA PASTORALIS, lat. ↑ chalumeau.

FISTULA VULGARIS, lat. ↑ flaut drept.

FITHELE, engl. ↑ fidula.

FLABIOL ► Fluviol, sp.: ↑ flaviol.

FLACHFLÖTE, germ.: registru de orgă de 8', 4', 2' și 1' cu tuburi labiale de formă conică, de mari dimensiuni.

FLAGEL, engl. ↑ flageolet.

FLAGEOLET, fr., engl., rom. [it. flagioletto, flageoletto; germ. Flageolet; engl. flagel; sp. flayöle; lat. flabeolum]. 1. Vechi instrument de suflat de lemn cu ambușură laterală, tip de flaut oblic. Modelul răspândit în Franța din sec. XVIII

plasat pe spatele tubului. Simplitatea construcției sale a permis o largă răspândire pe toate continentele, în mod deosebit și evolutiv în Europa sec. XV–XVII. De diferite dimensiuni și acordaje, acestea s-au constituit într-o grupă compusă din sopranino, sopran, alto, tenor, bas și c-bas. Modelele din registrul grav au primit cu timpul câte o clapă adițională metalică, cu perinuță, plasată la baza tubului. Aceste modele create înainte de anul 1660 nu au mai evoluat în secolele următoare. Remarcăm pe unii dintre cei mai înzestrați constructori: J. Hotteterre, Th. Stansby, P. Bressan etc. Din sec. al XVIII-lea, perioada Baroc, F. avea tubul cilindric, pe când cel din Renaștere, conic. F. urmează un proces de declin în practica muzicală, în favoarea Flautului oblic, din ce în ce mai apreciat de compozitori și interpreți. ♦ Întâlnit la toate popoarele sub diferite denumiri (determinat de rolul pe care-l avea), instrumentul este răspândit și pe teritoriul României din vremuri străvechi, cu numele de fluier. El se constituie într-o familie importantă în practica muzicală caracteristică folclorului românesc: caval, fluier cu dop, fluier dobrogean, fluier gemanat, fluier moldovenesc, tilincă. În epoca contemporană, din dorința de a reactualiza atmosfera muzicală proprie celor două epoci stilistice, Renaștere și Baroc, se manifestă o atracție întemeiată spre modelul de F. Fabricile specializate concep copii fidele după modelul vechi,

înzestrându-le cu un acordaj superior. ♦ Not. muz: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol) pentru sopranino, sopran, alto și tenor și cheia de bas (cheia Fa) pentru F. bas și c-bas. F. sopran, tenor și c-bas sunt acordați în Do; sopranino, alto și bas sunt acordați în Fa. F. sopranino (L = 22 cm), înt. diat. = $fa_3 - fa_5$, ef. real = $fa_4 - fa_6$; sopran (L = 29 cm), înt. diat. = $do_3 - do_5$, ef. real = $do_4 - do_6$; alto (L = 42 cm), înt. diat. = $fa_3 - fa_5$, ef. real = loco; tenor (L = 59 cm), înt. diat. = $do_3 - do_5$, ef. real = $do_2 - do_4$; bas (L = 88 cm), înt. diat. = $fa_1 - fa_3$, ef. real = loco și ebas (L = 119 cm), înt. diat. = $do_1 - do_3$, ef. real = loco. ♦ Echiv.: anata, bansi (4), baushi, bida, bilancojel, boque mansur, caval, ekinimbo, enyashi, fistula angelica, ñau tino (1), flauto de garrcio, fluier, fruía, gaita (2), galoubet, gawaq, jurapei, kena-kena, khului phiang-o, kinje, kuan (1), la-bak, lira (3), madat, manjaira, maraca (2), mulizi, nal (2), nây, nây-narm, nira, nsiba, ok ci, okimang, omubanda, oseke, palua, pife, pipeau, pístala, pito, qawal, quena, recorder, rura, sambuca (1), serdam, seremei, shaku hachi, sho'or, sloskinje, stabule, tilinca, tlapistsali, tzul, wāmsi, washet, xsiao, yo (1), zuffolo.

activitate solistică în Europa și Asia. În sec. al XVIII-lea, F. prezenta doar o singură clapă $re\#_3$, aplicată de J. J. Quantz. Dificultățile de digitație ridicau numeroase probleme tehnice interpreților. Modalitatea de eliminare a acestora a fost propusă și dezvoltată de un flautist anonim, care a înțeles că pentru a obține o digitație mai comodă este necesar să se intercaleze și alte clape între cele 6 orificii digitale naturale. Acesta aplică clapele de fa_3 , $sol\#_3$, $la\#_3$. Clapa lungă de fa_3 a fost inventată de Tremnitz în anul 1786. Cele două clape pentru sunetul fa_3 eliminau poziția furcă clasică, deschizând un orificiu intermediar pentru sunetele mi_3 și $fa\#_3$. Menționăm pe flautistul german J. Tacert care a construit „clapele Tacert” cu ajutorul cărora anumite sunete aveau o emisie sonoră mai precisă și mai curată ca acordaj. Astfel, spre sfârșitul epocii Baroc, F. ocupă locul principal printre instrumentele de suflat în ce privește calitățile sale expresive. La începutul sec. al XIX-lea, F. pășește cu o zestre de 7 clape, punând bazele tipului de flaut oblic clasic. În anul 1808 Fr. Noian introduce o clapă adițională deschisă ce permitea acționarea clapei de $sol\#_3$. F. clasic era construit din lemn de merișor, abanos – lemn african (Grenadill). Primul model mai evoluat construit din metal cu 9 clape, îl introduce Miller în anul 1810. Unele muzee păstrează și alte tipuri de F. din fildeș sau porțelan, care nu s-au bucurat de aprecierile profesioniștilor din acea vreme. Francezul Laurent completează registrul grav cu un fragment de tub detașabil numit „picior de Do” pe care s-au aplicat clapele do_3 și $do\#_3$. De acum, F. devine un instrument acordat în Do, având prima octavă complet cromatizată cu clape. Cele mai mari progrese s-au realizat între anii 1829-1847, când virtuozul flautist și ingeniosul inventator german din München, Th. Böhm, sintetizează cercetările sale și realizează împreună cu acusticianul C. E. von Schafhăult, inovații tehnice bazate pe noi principii acustice, pentru construirea unor instrumente de suflat deosebite de cele existente. Tubul conic se înlocuiește cu unul cilindric, orificiile sunt stabilite nu după așezarea naturală a degetelor, ci ținând cont de legi acustice bine calculate și aplicate pe instrument. Pe acest tub este montat un mecanism compus din: clape metalice prevăzute cu perinuțe; inele mobile montate pe axe (tije de oțel); un sistem de pârghii și arcuri; un complex de cuplaje care permit ca unele orificii, plasate la distanțe mai mari, să fie deschise sau închise de clape adiționale, fără a deplasa degetele de la poziția lor naturală. Aceste caracteristici au pus bazele flautului oblic modern sistem Böhm, realizat definitiv în anul 1856 de Böhm și Boosey & Co. din Londra. Perfecționări ulterioare au fost realizate de Cappeller, Vincent, J. Dorus, Moise.

♦ Flautul oblic modern se compune din trei părți detașabile: cap, parte centrală și picior de Do. Extremitatea superioară o formează capul-corp parabolic purtător al unei deschizături rectangulare numită „ambușură” pe unde se introduce aerul, drept pentru care instrumentul se ține în poziție oblică (transversală), paralel cu buzele instrumentistului. Conturulambușurii îl formează o placă din metal (de preferat argint masiv) sau plastic, fixată pe tub. Sprijinind buzele peambușură, flautistul direcționează coloana de aer pieziș spre

FLAUT BAS, [it. flauto basso, flutone, albisifono; fr. flûte basse; germ. Baßflöte; engl. bass flute; rus. basovîi fleita]. Instrument de suflat de lemn cu ambușură laterală, var. de flaut oblic cu tubul din metal prevăzut cu un mecanism cu clape și inele mobile sistem Böhm. Datorită dimensiunilor sale considerabile, extremitatea superioară a tubului este curbată astfel încât să faciliteze mânuirea clapelor. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol); înt. scr. =

$do_3 - fa\sharp_5$, ef. real = $do_2 - fa\sharp_4$, (model în Do) și $sol_1 - do\sharp_3$ (model în Sol). F. este transpozitoriu acordat în Do și Sol. Modelul construit în Do sună cu o octavă mai jos decât un F. mare de orchestră, pe când modelul în Sol sună cu o octavă mai jos decât un F. alto în Sol. Instrumentul este folosit mai rar în orchestra simfonică, deosebit de apreciat în muzica cultă de avangardă.

FLAUT EUNUC, rom. ↑ mirliton.

FLAUT GLOBULAR, rom. ↑ ocarina.

FLAUTIN, sp. ↑ flaut mic.

FLAUTINO, it. 1. Termen care definește în același timp cele două tipuri de flaut drept și flaut oblic (↑ flaut mic). 2. Registru de orgă de 4', 2' și 1' cu tuburi labiale închise, în formă de fus.

FLAUT MIC ► Piculină, [it. flauto piccolo, flautino, ottavino; fr. petite flûte; germ. Kleine Flöte, Pikkolo Flöte; engl. piccolo flute; rus. malaia fleita]. Instrument de suflat de lemn sau metal cu ambușură laterală, var. de flaut oblic cu tubul (L = 31 cm) construit din metal sau lemn exotic african de grenadill, prevăzut cu un

mechanism cu clape și inele sistem Böhm. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol). F. este un instrument transpozitoriu acordat în Do, Mib sau Reb. Pentru modelul în Do înt. scr. = $re_3 - do_6$ ef. real = $re_4 - do_7$; lim. op. = $sol_3 - sol_5$. ♦ Mărci de capete de F.: Armstrong, Artley, August Richard Hamming, Philip Hamming, Hardy, Trevor James, Yamaha.

FLAUT NAZAL, instrument de suflat, tip de flaut lipsit de clape. Cel ce cântă la acest instrument introduce aerul în tub folosind nasul, în speță nările. Melodia,

FLET DZIOBKOWI, pol. ↑ flaut drept.

FLEXATON ↑ ferăstrău.

FLICORNO, it. ↑ fligorn.

FLICORNO ALTO, it. ↑ fligorn alto.

FLICORNO BASSO, it. ↑ eufoniu.

FLICORNO CONTRABASSO, it.: instrument de suflat de alamă cu muștiuc, tip de tubă bas acordată în Fa.

FLIGORN, [it. flicorno; fr. bugle; germ. Althorn, Flügelhorn; engl. bugle]. Instrument de suflat de alamă din grupa saxhornului, asemănător cu o trompetă cu pavilionul mai evazat. Este un instrument transpozitoriu acordat în *Mi^b* sau în Fa, tipic muzicilor militare, unde îndeplinește rolul de sopran. ♦ Echiv.: alto szarnnykürt, Bügelhorn, Hochflügelhorn.

FLIGORN BARITON, rom. ↑ eufoniu.

FLÖTCHEN, germ. ↑ Bibelregal.

FLOYERA, gr.: termen generic care desemnează instrumente de suflat din grupa flautului drept (tip tilincă), cu tubul deschis la ambele capete, prevăzut cu orificii digitale.

FLÜGEL, germ. ↑ pian cu coadă.

FLÜGELHORN ► Bügelhorn, germ. ↑ fligorn.

FLUIER, [it. flauto dolce; fr. flûte à bec, sifflet; germ. Blockflöte, pfeife; engl. wistle, pipe recorder; sp. silbato]. Termen generic din organologia românească, ce desemnează instrumente de suflat de lemn sau metal cu ambușură terminală, tip de flaut drept, cu sau fără orificii digitale, lipsit de clape. După Franz Miklosich acest termen se găsește aproape pretutindeni unde au pătruns păstorii în cadrul fenomenului de transumanță (specific în limba română, ucraineană, poloneză, sârbă etc.). F. este instrumentul preferat al țăranului român din cele mai îndepărtate vremuri, despre care folcloristul T. Alexandru afirmă că “fluietul (înzestrat cu o grifură destul de redusă) se numără printre cele mai vechi instrumente muzicale folosite alături de cimpoi, dovedită și prin numărul mare de tipuri răspândite în diferite zone ale țării, deosebindu-se prin: construcție, forma tubului, modul cum sunt ținute în decursul execuției, materialul din care este făcut și mărimea”. ♦ Interpreți din România – Muzică populară: Ion și Iacob Lăceanu, Ion Văduva, Dumitru Zamfira (Craiova), Marin Chisăr (Craiova), Florea Burnea, Marius Cârnu (Timișoara), Ion Lianu (Oradea), Costel Pițigoi (Oravița), Călin Vaier, Petrică Nicoară-Sârbu (Timișoara), Leonard Zamă (Banat) etc. ♦ Echiv.: flauto diritto, flauto de punta, Hirtenpfeifchen, tibia vulgaris, zuffolo.

FLÛTE À L'OIGNON, fr. ↑ mirliton.

FLÛTE CHAMPÈTRE, fr. ↑ flaut drept.

FLÛTE D'AMOURE, fr. ↑ flaut alto.

FLÛTE DE PAN, fr. ↑ nai.

FLÛTE DOUCE, fr. ↑ flaut drept.

FLÛTE ÈUNUQUE, fr. ↑ mirliton.

FLÛTE NASALE, fr. ↑ flaut nazal.

FLÛTE POLICALAM, fr. ↑ nai.

FLÛTET, fr. ↑ galoubet.

FLÛTE TRAVERSIÈRE, fr. ↑ flaut oblic.

FLUVIOL, sp. ↑ Flaviol.

FODRAHI, instrument de percuție membranofon, tip de tambur vertical cu o membrană, din Indonezia.

FOI DOA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de fluier gemănat, din Indonezia.

FOI DOGO, instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de fluier triplu, din Indonezia.

FOOT CYMBALS, engl. ↑ talgere.

FOOTED DRUM, engl. ↑ tambur.

FORGÓLANT, magh. ↑ chironda.

FÖRSTER-FLÜGEL, germ. ↑ elektrocord.

FOTUTO, pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, folosit în Cuba.

FOUET, fr. ↑ bici.

FOUTED DRUM, engl.: termen pentru tambur cu o membrană.

FRAME DRUM, engl.: termen pentru tambur pe cadru.

FRANKLIN HARMONICA, engl. ↑ armonica de sticlă.

FRENCH BASSOON, engl.: instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, tip de fagot baroc, folosit în Anglia din sec. al XVII-lea.

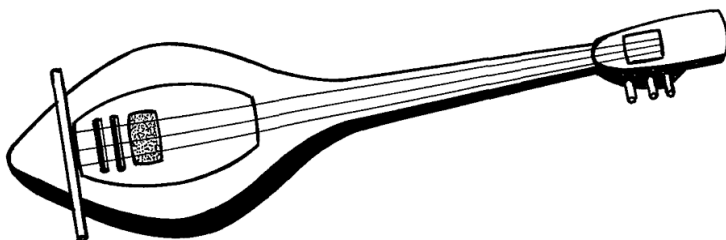
FRENCH HORN, engl. 1. ↑ Corn de armonie. 2. Vechi termen pentru corn englez. 3. ↑ Mellophone.

FRÉTIAU, fr.: termen medieval pentru galoubet folosit de G. de Machault în poemul *Prise d'Alexandrie et Li temps's pastour*.

G

GABELBECKEN, germ. ↑ crotale.

GABOUSSI, instrument cu coarde ciupite, var. exotică de lăută cu 3 c. din

arhipelagul Comores.

GABUS, instrument monocord, arc muzical din Africa centrală.

GABUSIFONO, it.: instrument de suflat de alamă, tip de tuba bas imaginat de italianul F. Gabusi la Bologna, în anul 1880.

GACHI, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală cu tub conic ($L = 2\text{ m}$) construit din metal. Este semnalat în practica muzicală a gr. etn. Moulovi din Ciad (Africa centrală).

GADZA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de morișcă, semnalat în Madagascar (Malgașă).

GAÏDA, instrument de suflat cu rezervor de aer, tip de cimpoi cu burduful de mari dimensiuni, cu caraba simplă, prevăzut cu 7 orificii digitale. Este răspândit în Europa centrală și în Balcani.

GAÏNDA, gr.: termen pentru găida întâlnit în Grecia și în insula Creta.

GAITA, 1. Sp.: termen pentru cimpoi, menționat de P. Trichet în *Traité des instruments de musique*, 1640. 2. Instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept construit din lemn sau metal, folosit în Brazilia. 3. Port. ↑ cimpoi.

GAJDE, srb., cro.: termen slav pentru găida.

GAKU BIWA, instrument cu coarde ciupite, var. de biwa japoneză cu 4 c.

GAKU DAIKO, instrument de percuție membranofon, tip de tamburină folosită la acompaniamentul unor dansuri populare japoneze.

GALA ↑ bangsi.

GALOUBET ► Flûtet, fr.: instrument de suflat de lemn cu ambușură terminală, tip de flaut drept construit din merișor, abanos sau palisandru. La baza tubului sunt străpunse 3 orificii digitale largi și ovale, două posterior și unul anterior.

Ciad (Africa de vest).

GANIBRY, instrument cu coarde ciupite, tip de tanbūr cu 2 c., folosit la acompaniamentul unor cântece și dansuri populare ce aparțin gr. etn. Kabylen din Algeria (Africa de nord-vest).

GANKOGUI, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, clopot construit în diferite mărimi, întâlnit la gr. etn. Ewe din Sudan (Africa de est).

GANZA, 1. Instrument monocord, arc muzical din Guyana (America de Sud). 2. Termen pentru morișcă răspândit la populațiile riverane Amazonului, statul Bahia din Brazilia. 3. Altă denumire pentru reco-reco, întâlnit în Brazilia.

GARA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de clopot din Kenya (Africa de est).

GARKLEIN GEIGE, germ. ↑ violetta picciola.

GARMONICA, rus. ↑ armonica.

GARNETA, maced.: denumire populară pentru clarinet.

GARRIDA, port. ↑ clopote tubulare.

GARUDE, termen pentru sheng, întâlnit în Borneo-Indonezia.

GĂTTA, instrument de percuție membranofon, tip de tambur de proveniență indiană, cunoscut și răspândit în Africa centrală.

GAWAQ, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept fără clape, construit din trestie, răspândit în nord-vestul Africii.

GAYATA, pol. ↑ cimpoi.

GBANELI, gr. ↑ tumbaneli.

GEBIRGZITHER, germ.: instrument cu coarde ciupite, tip modern de țiteră cu 5 c. principale pentru melodie și 24–37 c. secundare de acompaniament.

GEDACKT ► Gedeckt, Diapason, germ. [it. tappato; fr. bouché; engl. stoped], termen generic pentru registre de orgă cuprinse între 1' și 32'.

GEFÄßFLÖTE, germ. ↑ ocarina.

GEGE, instrument monocord cu arcuș, folosit în folclorul sârbesc.

GEIGE ► Gîge, germ. [it. giga; fr. gigue; engl. jig; sp. gîga]. Termen folosit pentru unele instrumente cu coarde și arcuș folosite în Germania începând cu sec. al XIII-lea, precum: fidel, lyra, viola da braccio, viola da gamba. Adoptat mai târziu numai pentru violină (↑ vyollon).

GEIGENPRINCIPAL, germ.: registru de orgă de 8' și 4' cu tuburi labiale cilindrice, din metal, care redă timbrul instrumentelor cu coarde.

GERMAN FLUTE, engl.: termen din sec. al XVIII-lea pentru tipul de flautul oblic cu două clape.

GESAKA, instrument de percuție membranofon, tip rudimentar de timpan algerian construit din lemn sau lut ars, acoperit cu o membrană din piele uscată de animal.

GESLIKI, pol. ↑ gensle.

GETERNE, engl. ↑ gittern.

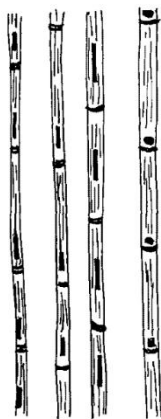
GEWGAW, engl. ↑ drâmba.

GHAÏTA ► Alghaïta, 1. Instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, tip de oboi exotic rudimentar fără clape, cu tubul construit din lemn acoperit cu piele, constituit din mai multe părți demontabile. Pe tub sunt obturate 4 orificii digitale. Baza tubului este evazată în formă de pâlnie. Este folosit de gr. etn. Kanembou și Moulovi din Ciad (Africa centrală). 2. Termen arab pentru o var. de zamr de origine algeriană, răspândit în Maroc (Africa de nord-vest).

GHANGHARU ↑ kşudra ghantika.

GHARI ► Ghariyal, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de gong în formă de disc, răspândit în India începând cu sec. VIII.

GHAU KILORI, pseudo-instrument de suflat, var. originală de orgă eoliană formată din 4 tuburi din bambus cu $i = 5-6$ cm. Fiecare segment internodal prezintă o ambușură (mică deschidere făcută cu cuțitul) în formă ovală, pătrată sau o fantă longitudinală. Tuburile sunt înfipte vertical în pământ astfel ca briza oceanică să pătrundă în acele deschideri-ambușură, producând o sonoritate asemănătoare rafalelor de vânt intermitent. Este folosit în ritualuri funebre din Guadalcanal, Insulele Solomon cu ocazia procesiunii de înmormântare (imersiune) a unui cadavru în apele oceanului. Sunetele produse de acest instrument prin acțiunea brizei oceanului vor aminti prezența spiritului mortului în comunitatea unde a trăit.

GHETA, instrument de suflat de lemn cu ancie simplă, tip de clarinet rudimentar fără clape, cu tub cilindric și orificii digitale, răspândit în Egipt.

GHIGHAK, termen întâlnit la etnomuzicologul L. Aubert pentru aijieke, instrument cu coarde și arcuș.

GHIRONDA, it. ↑ chironda.

GHITARA,: termen popular pentru chitară.

GINGRAS ► Gíglaros, gr.: instrument de suflat grecesc cu ancie dublă, var. de aulos de origine egipteană (↑ imbubu) considerat unul dintre strămoșii oboiului. A fost folosit în bocete funebre. Este menționat de J. Pollux în *Onomastikon*.

GINGRINA, lat. 1. Echiv. gíngras. 2. Termen medieval pentru chalumeau.

GINI, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de talgere din reg. Orissa, India.

GIRAFFENKLAVIER ► Giraffenflügel, germ.: instrument cu coarde lovite și claviatură, var. de pian prevăzut cu mecanică germană. Cutia de rezonanță de formă asimetrică este o consecință a lungimii descrescătoare a coardelor montate pe verticală. Din dorința de a ocupa spațiu mai puțin în saloanele nobililor, constructorii de instrumente muzicale au construit modele cu cutia de rezonanță așezată pe verticală, precum cabinet-pianoforte (creat de W. Southwell), cotage-piano (R. Wornnum), ditanaklasis (M. Müller), portable grand piano (I. Hawkins), pianina (definitivată de R. Wornum și H. Pape). Instrumentul a fost răspândit în Austria și Germania, în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea și în prima jumătate a sec. al XIX-lea.

GIRAFFEN PIANO, engl. ↑ Giraffenklavier.

GIRGIRI, termen pentru buhai folosit în India.

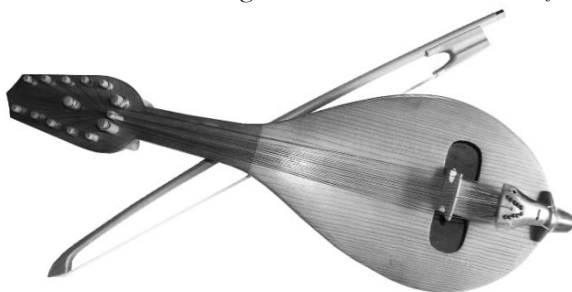
GIRIFT, termen generic turc pentru instrumente de suflat cu ambușură terminală din grupa fluierului.

GIRIN, instrument cu coarde și arcuș. Cutia de rezonanță cilindrică, construită din bambus este acoperită cu piele de șarpe. Pe o tastieră rotundă sunt montate 2 c. De origine chineză, a pătruns în Japonia unde a devenit instrumentul preferat al menestrelilor niponi.

GITARRE, germ. ↑ chitara.

GITTERN ► Gíterne, Gythren, Gythorn, engl. ↑ guítern.

GÎDULKA ► Gunilka, Lirika, bulg.: instrument cu coarde și arcuș. Cutia de

rezonanță piriformă cu spatele bombat se prelungește cu un gât scurt pe care sunt montate 3–5 c. principale acordate la₃, la₂, mi₃; la₃, mi₃, re₃; la₃, mi₃, si₃, la₃

denumirea de Glockenklavier în partitura operei *Saul*, 1738, de G. F. Haendel.

♦ Not. muz: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol), înt. crom. = sol₃ – mi₆. 2. Registru de orgă de 8', 4', 2' și 1' realizat din vergele sau chiar tuburi din oțel, montat în Manual sau în Pedalier.

GOARAMBA, termen care indică arcul muzical în San Salvador.

GOARNĂ, [it. clarino, corno segnale; fr. clairon; germ. Signalthorn; engl. clarin trumpet, duty-bugle; lat. clarus]. Instrument de suflat de alamă, var. de trompetă naturală. G. poate emite sunete naturale, cuprinse între armonicile 2 și 7, pornind de la sunetul fundamental. Modelul acordat în Do are tubul L = 2,37 m. ♦ Goarna a fost folosită încă din sec. al XVII-lea ca instrument pentru semnalizări fonice în mediul militar. O dată cu perfecționarea instrumentelor de suflat și G. se transformă într-un veritabil fligorn. Astăzi este din ce în ce mai rar folosită. ♦ Echiv.: chiarino.

GOBOI, rus. ↑ oboi.

GOCI, instrument de percuție membranofon, tambur folosit în Macedonia și Serbia.

GOJIABANA, instrument cu coarde ciupite, var. de lăută cu 5 c., prezent în folclorul gr. etn. Gondwana din India.

GO-KIN, instrument cu coarde ciupite, var. de suma-koto japonez, prevăzut cu 5 c. din care trei sunt mai groase, de culoare galbenă, iar celelalte sunt de culoare violet și albastră.

GO-MUKKA, pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, folosit în practica muzicală din Bengal, India.

GONG ► Tam-tam, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat sau determinat, format dintr-un disc de bronz convex pe centru cu marginea îndoită spre interior. G. este suspendat și prins cu două cordoane pe un stativ din lemn. El se lovește pe centru cu o baghetă având unul din capete acoperit cu postav sau piele. Vibrațiile sale puternice dau un efect sonor bogat în armonice, de lungă durată. În orchestra simfonică modernă și contemporană se folosesc diferite mărimi cu diametrul de la 20 la 120 cm, acordate astfel încât să formeze cele 12

GOTUVADYAM, instrument cu coarde ciupite, var. de vînă răspândită în sudul Indiei.

GOURD RATTLE, engl. ↑ guiro.

GRAN CASSA ► Cassa grande, it. ↑ toba mare.

GRAND PIANO, engl. ↑ pian de concert.

GRANDE CAISSE, fr. ↑ toba mare.

GRAN TAMBURO ► Tamburo grande, it. ↑ toba mare.

GRAVICEMBALO COL PIANO E FORTE, it.: nume dat primului pian cu ciocănele de B. Cristofori, renumit constructor italian de clavecine, inventatorul mecanicii pianofortului. Instrumentul, a fost imaginat de Cristofori, în anul 1698 cu numele de „arpicembalo ehe fa il piano e il forte” și realizat în 1709. Instrumentul era dotat cu o claviatură cuplată cu un mecanism cu ciocănele (primul de acest fel din lume), bazat pe un dispozitiv-pârghie, format dintr-o baghetă din lemn mobilă plasată sub ciocănel. Acest procedeu facilita independența ciocănelului, lăsând coarda să vibreze atît timp cît stă degetul pe clapă, urmat de un recul la poziția inițială. Capul ciocănelului avea formă de inel, învelit cu pergament sau piele. În literatura de specialitate a vremii era cunoscut și cu numele de clavicembalo sau cembalone.

GRAVICORDO, it. ↑ clavicord.

GREFELLE, fr.: termen pentru morișcă folosit în Elveția franceză.

GRELOTS, fr. ↑ clopoței.

GREȘOTKA, rus. ↑ morișca.

GRONDE, fr.: termen popular pentru drâmbă.

GROOTE BAS, old. ↑ contrabas.

GROßCONTRA-BAS ↑ octobasse.

GROSSE BASSE DE VIOLON, fr. ↑ violone.

GROSSE CAISSE, fr. ↑ toba mare.

GROßE GEIGE, germ.: vechi instrument cu coarde și arcuș considerat unul din strămoșii violelor. Cutia de rezonanță prevăzută cu eclise prezintă curbura laterală în forma cifrei 8. Orificiile acustice plasate pe fața de rezonanță aveau forma literei C.

GROßE BAß, germ. ↑ contrabas.

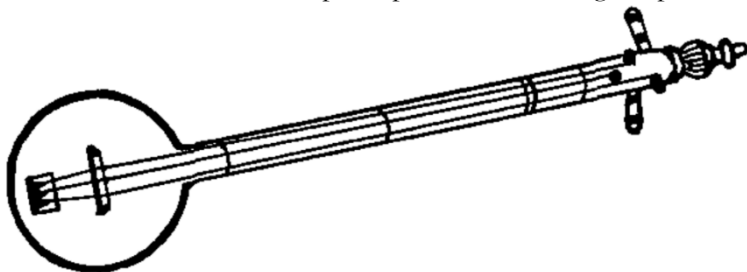
GROßE TROMMEL, germ. ↑ toba mare.

GUALAMBO, termen pentru arc muzical folosit de gr. etn. Caingua din Brazilia și Paraguay.

GUITERNE ► Chiterne, fr.: vechi instrument cu coarde ciupite derivat din chitara spaniolă. Termenul a fost întâlnit încă din sec. al XIII-lea și desemna un model de mandolă cu spatele bombat sau drept. G. avea 5–7 c., din care una sau două erau destinate melodiei, celelalte erau coarde burdon. O deosebită răspândire a avut-o în Franța între sec. XVI–XVII când termenul desemna chitara. ♦ Echiv.: gittern, gythorn, gythren.

GUKON GRUTE, instrument de suflat, tip de ocarină, din Brazilia.

GUNIBRI, instrument cu coarde ciupite, tip de lăută, cu o largă răspândire în Egipt,

Maroc și Sudan (Africa de est).

GUNDI, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă rudimentară din Camerun (Africa de vest).

GUNILKA, bulg. ↑ gîdulka.

GURU, termen congolez pentru arcul muzical.

GUSLA, slav: vechi instrument monocord cu arcuș. Cutia de rezonanță de formă ovală este acoperită cu o membrană din piele de animal: capră, asin sau oaie. Gâtul este ornamentat cu sculpturi pe toată lungimea sa. O unică coardă este desfășurată în lungimea instrumentului pe o distanță destul de mare. Degetele

de la mâna stângă ating coarda cu unghiile determinând înălțimea sunetelor cu un efect timbral propriu „flageoletelor”. G. este unul din cele mai vechi instrumente muzicale menționate încă din sec. al XII-lea, cu o largă răspândire în țările de origine slavă ca Bulgaria, fosta Iugoslavie, Rusia și Ucraina. ♦ Echiv.: guslice.

H

HABIÓLI ↑ suravli.

HACKBREDE, germ.: Hackbrett.

HACKBRET'T ► Hackbrede, germ. [it. salterio tedesco; fr., engl. dulcimer].

Termen care indică un vechi instrument cu coarde lovite, tip de psalterium de mai mici dimensiuni, folosit în sudul Germaniei și în Elveția la sfârșitul sec. al XV-lea. ♦ Echiv.: hakkebord, salterio tedesco.

HACKENHARFE, germ.: primul tip de harpă cu cârlige din sec. al XVII-lea, imaginat de constructori tirolezi anonimi.

HAEMISPHERIUM, lat.: echiv. lăuta.

HAERZHAKE ↑ aijieke.

HAKKEBORD, old. ↑ Hackbrett.

HALBBAß ► Bassett, germ. [it. basso di camera]. Termen din sec. al XVIII-lea pentru un model mai mic de contrabas, folosit cu predilecție în muzica de cameră. ♦ Echiv.: basso di camera.

HALBGEIGE, germ.: instrument cu coarde și arcuș, tip de violină de mici dimensiuni folosită în educația muzicală a copiilor (↑ violino piccolo). Coardele erau acordate do₃, sol₃, re₄, la₄.

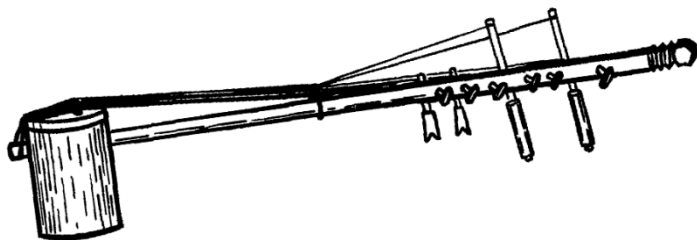
HALBMOND, germ. ↑ chapeau chinois.

HĀLILU ► Chalil, vechi instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, cu tub cilindric prevăzut cu orificii digitale. Cu timpul forma tubului a devenit conică. Instrument folosit de asirieni cu numele de halalu, akadieni și de evrei cu 4000–3000 de ani î.Hr. ♦ Echiv.: gingras, imbubu, m'at.

HAMA, instrument de percuție cu sunet nedeterminat, tip de buhai din China.

HAMBURGER, germ. ↑ cistre.

HAMI HUQIN, instrument cu coarde și arcuș. Cutia de rezonanță este metalică,

cu aspect cilindric având Ø = 11 cm. Peste fața de rezonanță acoperită cu piele

HARANG, magh.: clopote tubulare.

HARANGJÁTEK, magh.: termen pentru Glockenspiel.

HARÁNTSIP, magh.: termen popular pentru flaut.

HARDANGFELE ► Hardingfele, Hardangerfidel norv.: instrument cu coarde și arcuș, apropiat ca formă de viola d'amore. Coardele în număr de 8–9 sunt grupate astfel: 4 c. principale destinate melodiei și restul sunt coarde de rezonanță plasate sub cele principale, care vibrează prin simpatie fără să fie atinse. Coardele principale sunt acordate do₃, fa₃, do₄, sol₄ sau do₃, sol₃, do₄, mi₄. Limba instrumentului prezintă încrustații din sidef sau fildeș, iar eclisele sunt pictate. Extremitatea superioară a tastierei o formează un cap de dragon sculptat în lemn, oarecum dovedind originea sa asiatică. ♦ Instrumentul a apărut prima dată după anul 1650, în Norvegia. Scriitorul danez H. Pontoppidan din Bergen remarcă: „vioara din Hardanger a luat locul multor instrumente populare din Norvegia – cu ea se cântă la nunți și la diverse ocazii”. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol). H. este un instrument transpozitoriu, care sună cu o terță mai jos față de cum este scrisă în partitură.

HARDINE, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă cu 7 c. din Mauritania (Africa de vest).

HARFE, germ. ↑ harpa.

HARFENETT ► Harfenettgen, germ. ↑ arpanetta.

HARFENZUG, germ. ↑ clavecin.

HARIB, instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, tip de oboi rudimentar fără clape, de origine islamică, întâlnit în Tibet.

HARIGO echiv. larigot.

HARMONICA, fr. ↑ armonica.

HARMONICA À BOUCHE, fr. ↑ muzicuța.

HARMONICA DE BOIS, fr. ↑ xilofon.

HARMONICA DE FRANKLIN, fr. ↑ armonica de sticlă.

HARMONICOR DA BOCA, it. ↑ muzicuța.

HARMONICORDE, fr.: instrument de suflat cu rezervor de aer cu ancii metalice și claviatură, var. de armoniu inventat de Alex. Fr. Debain, la Paris, în anul 1851 (↑ orchestrion).

HARMONIKA, germ. ↑ armonica.

HARMONIUM, gr., fr. ↑ armoniu.

HÁROMSZOG, magh. ↑ triangu.

Etapele de tranziție de la arc la harpa propriu-zisă de tip primitiv, sunt dominate de prezența monocordului și a pluriarcului. În timpul celei de a IV-a dinastii din vechiul Imperiu egiptean (cca 3000–2778 î.Hr.), H. începe să se contureze, păstrând de la monocord doar forma sa arcuită, la care se adaugă cutia de rezonanță cu aspect curbat, naviform. Egiptologul H. Hickmann face o clasificare a H. egiptene după formă. Etno-muzicologul suedez T. Norlind a definitivat, între anii 1936–1939, o interesantă sistematică generală a instrumentelor cu coarde în *Systematik der Seiteninstrumente*, unde găsim noi date

asupra evoluției H. După C. Sachs, civilizațiile Orientului au cunoscut 3 tipuri de harpe: arcuită, unghiulară și triunghiulară, a căror caracteristică comună o reprezintă lipsa brațului de susținere – coloana. Harpa arcuită fixă ($\hat{t} = 1,50$ m) prevăzută cu 6–8 c., la care se cântă ținută vertical sau sprijinită de pământ ($\uparrow$ tebuni). Harpa arcuită portabilă, din perioada Noului Imperiu (2100 î.Hr.), cu aceleași dimensiuni, dotată cu 3–4 c. sau un model mai mic, cu 9–10 c. Ea se ținea așezată orizontal, sprijinită de umărul stâng al instrumentistului. Harpa triunghiulară, formată din două brațe ce se unesc în partea superioară în unghi

incrociate che chiamano di due ordini, realizată în anul 1633. Aceasta dovedește că H. cromatică a apărut cu mult timp înaintea modelelor concepute de J. Lopez (sec. XVIII) și de G. Lyon (sec. XX). După anul 1660, constructori tirolezi rămași anonimi introduc primul sistem de cârlige fixat pe consolă. Prin apăsare cu mâna, acestea scurtau coardele modificând acordajul cu un semiton. Lutierul german G. Hochbrücker a inventat, în anul 1720, prima harpă cu pedale. La baza instrumentului s-au fixat 5 pedale cuplate cu 5 vergele metalice montate în interiorul coloanei, corespunzând sunetelor Si, Fa#, Do#, Sol#, Re#. Invenția este descrisă în detaliu de Q. von Blankenburg (organist și compozitor olandez) în tratatul *Elementa Musica*, 1739. Noul instrument a fost prezentat la curtea imperială din Viena în jurul anului 1726. În Franța, H. cu pedală a fost introdusă de harpistul german G. A. Goepfert, în anul 1749. Aici, renumiți muzicieni interpreți ca J. G. Cousineau și J. H. Nadermann au definitivat tipul de H. de concert cu 7 pedale. Forma și aspectul acestui model au câștigat în eleganță deoarece a fost bogat ornamentată cu picturi și basoreliefuri aurite. La Paris în anul 1786, S. Érard, la insistențele celebrului harpist austriac J. B. Krumpholtz – primul său consilier-expert – înlocuiește mecanismul cu cârlige cu unul nou, cu furculițe fixate pe mici discuri din metal. Brevetul de invenție a fost obținut la Londra în 1796. În anul 1812, același S. Érard plasează câte două discuri pentru o singură coardă, creând un ingenios dispozitiv cu dublă mișcare. J. Pheiffer inventează, în anul 1820, un mecanism cu pedale plasat în partea superioară, pentru a fi manevrate cu mâna de instrumentist. Invenția a fost abandonată. Spre sfârșitul sec. al XIX-lea, G. Lyon reactualizează H. cromatică fără pedale cu coardele plasate în cruciș: pe partea stângă 32 c. vopsite în culoare neagră, iar pe dreaptă 42 c. de culoare albă. Modelul a fost abandonat în favoarea H. moderne cu pedale. Din punct de vedere al structurii și construcției sale H. nu a mai evoluat de la modelul stabilit de aproape 200 ani de Érard. În sec. al XIX-lea lutierii englezi creează noi instrumente prin combinarea elementelor de construcție ale H. cu cele de la alte instrumente cu coarde ciupite: harpa-lăută, dital-harp, harpa Ventura și harpa-chitara. ♦ Not. muz.: pe două portative în cheia de violină (cheia Sol) și bas (cheia Fa). Înt. scr. = *Dob* – *lab*₆; lim. op. = *dob*₁ – *dob*₆. H. este un instrument diatonic, acordat în tonalitatea *Dob* major. În scriitură nu se include *bb* sau *##*, compozitorii transpun enarmonic aceste notații. În orchestra simfonică, partida de harpă este formată din unu sau doi instrumentiști. ♦ Firme: Erard, Salvi, Lyon & Haley, Lossler & Josef, Obermayer. Interpreți din România – Muzică cultă: Elodia Casselli-Coandă, Sabina Niculescu, Liana Pasquali, Marica Pessione, Nicoleta Mastero, Ion și Ioana Ivan Roncea, Ioana Brustur, Margit Torok-Gheorghiu, Bernadette Sara, Doina Nora Mihăilescu, Coca Stavrache, Maria Belii, Elena Ganțolea, Stela Olteanu-Beisswänger, Simona Corjos, Magda Cochino, Ileana Pitea, Cornelia Marinescu, Carmen Lupan, Dorela Marinescu, Maria Teclu-Nemțeanu, Adriana Anca, Fraga Ghinea-Berbec, Rosalia Bulacu, Lucia Chiorean, Ileana Cruceru,

HARPA LĂUTA, [it. arpaliuto; fr. harpeluth; engl. harp-lute; sp. arpa-laúd]. 1. Instrument hibrid, combinație de harpă arcuită de tip primitiv și lăută, deosebit de răspândit în Africa de vest, Coasta de Fildeș, Ghana, Guinea și Sudan. ♦

Echiv.: gingiru, kasso, kora, o'rdu, sarong (2). 2. Model modern de harpă lăută, instrument inventat de englezul E. Light, la Londra, în anul 1810, brevetat în anul 1816. Francezii atribuie aceasta invenție lui G. Lyon.

HARPA LIRA ↑ lyro-harpe.

HARPANETTA, fr. ↑ arpanetta.

HARPE, fr. ↑ harpa.

HARPE CHROMATIQUE, fr.: harpa cromatică.

HARPE DE VERRE, fr. ↑ harpa de sticlă.

HARPE EOLIENNE, fr. ↑ harpa eoliană.

HARPICHORDUM, lat. ↑ clavecin.

HARPO-LYRE, fr. ↑ lyro-harpe.

HARPSICHORD, engl. ↑ clavecin.

HARPU, termen finlandez pentru harpă.

HARSONA, magh.: termen popular cu sens de trombon.

- HEANG TEIN, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi rudimentar, întâlnit în China.
- HECKELPHON, germ.: instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, var. de oboi bariton, transpozitoriu acordat în Do, cu o octavă mai jos decât un oboi de orchestră. Tubul conic este realizat din lemn de arțar dotat cu un sistem de clape ca cel de la oboi și corn englez, păstrând aceeași grifură. ♦ Înt. scr. = $si_2 - si_{b5}$. S-a construit și un model piccolo care sună la o octava inferioară față de oboi sau o cvartă superioară față de cornul englez. Instrumentele au fost inventate de W. Heckel, în anul 1904. Apare inclus într-o partitură de orchestră la R. Strauss, *Salomee*, 1905, *Elektra*, 1909; P. Hindemith, *Trio*, op. 41, pentru violă, pian și H. 1928.
- HEERPAUKE, germ.: vechi termen din sec. al XVI-lea pentru timpan.
- HEGEDU, magh. ↑ violină.
- HEIKE BIWA ↑ biwa.
- HELICON, 1. [gr. helix, helikon; rom. = spirală]: vechi instrument cu coarde (în general cu 9 c.) folosit la unele experiențe acustice în Grecia antică, menționat de Aristides, Ptolemeu și Porfirius. 2. Instrument de suflat de metal cu muștiuc, model de tuba contrabas cu 3–5 pistoane. Tubul conic se termină cu un pavilion foarte larg. Datorită formei și greutății sale, instrumentul se așază în jurul corpului, sprijinit pe umărul stâng. H. este un instrument prin excelență specific muzicii militare, neacceptat în orchestra simfonică. El poate fi acordat în Fa/Mib, în Do/Sib. Invenția instrumentului aparține austriacului I. Stowasser, Viena, 1849. ♦ Echiv.: bombardon, sousaphon, tuba (3).
- HEPTACORDE, fr.: instrument cu coarde și arcuș, var. de basse de viole de proporțiile unui violoncel cu 7 c., acordate: $mi_1, la_1, re_2, sol_2, si_2, mi_3$.
- HERDENGLOCKEN, germ. ↑ talanga.
- HEWGAG, engl.: alt termen pentru mirliton.
- HI, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de gong japonez construit din porțelan în formă de cupă ranversată.
- HICHIRICHI, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi fără clape, cu tubul cilindric (în general cu $L = 18$ cm) construit din bambus tratat special, din os sau corn de animal. Pe tub sunt obturate orificii digitale, șapte pe față și două pe spate. Ancia se numește „shita” și este confecționată din trestie. De origine arabă, instrumentul este întâlnit în practica muzicală tradițională japoneză, în special în ansamblul instrumental „gagaku”.
- HIEROCHORD, instrument cu coarde ciupite, var. de chironda, inventat de germanul A. Schmidt, în anul 1824.

HOORN, old.: horn.

HORA, pseudo-instrument de suflat obținut dintr-o scoică marină, folosit în practica muzicală japoneză.

HORN, germ. 1. ↑ Corn. 2. Registru de orgă de 8' cu tuburi linguale. La orgile americane acest registru poate fi de 16', 8' și 4'.

HORNPIPE, engl.: alt termen pentru chalumeau.

HOU-HOU, instrument de suflat, tip de trompetă naturală cu tubul drept construit din metal și pavilionul din tigvă-dovleac. Este semnalat la gr. etn. Moundang din Ciad (Africa centrală).

HOWEBOIE, engl.: veche denumire engleză din sec. al XVI-lea pentru chalumeau.

HRASO-HODINY, ceh.: carillon.

HROTA, fr.: vechi termen francez pentru cruth.

HSIAO ↑ xiao.

HU, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut nazal din Malaysia.

HUADA, instrument de percuție idiofon, tip de morișcă folosită de gr. etn. Araucano din Chile.

HUAILA KEPA, pseudo-instrument de suflat, tip de kepa folosită pentru semnalizări fonice în Peru.

HUAKIO KIAO, instrument de suflat cu rezervor de aer, tip de cimpoi chinez.

HUANCAR, termen generic peruan care desemnează instrumente de percuție membranofone cu sunet nedeterminat.

HUANCO, instrument de suflat natural cu ambușură terminală, constituit dintr-un corn de animal, folosit în folclorul muzical bolivian.

HUAYLLACA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip original de flageolet cu tub cilindric ($L = 20$ cm) construit din os, obturat cu 9 orificii digitale, patru pe față și cinci pe spate.

HUAYRA PUHURA, instrument de suflat cu ambușură terminală – denumire pentru syrinx dată de J. Velasco în *Historia del Reino de Quito en la America meridional*, Quito, 1789. Folosit în Peru și Ecuador. ♦ Echiv.: capador, rondador, siku.

HUBASI, instrument cu coarde ciupite. Cutia de rezonanță construită din lemn de arțar are următoarele dimensiuni: $L = 42,5$ cm, $l = 18,2\text{--}28$ cm, eclise cu $\hat{i} = 7,8$ cm. Fața de rezonanță este confecționată din lemn exotic de tong. De o parte și de alta a călușului se găsesc două orificii acustice în formă ondulată. Gâtul instrumentului cu $L = 8$ cm este divizat cu taste pentru a marca intervalele. Coardele sunt acordate astfel: la_2, re_3, sol_3, do_4 sau la_2, re_3, sol_3, re_4 . Acestea se

clasic japonez „kabuki”. Printr-o serie de lovituri repetate se atenționează începutul, punctul culminant și sfârșitul spectacolului; iar cu o singură lovitură schimbarea scenelor.

HYRZAK ↑ aijieke.

- IKURU, instrument de percuție membranofon, tip de tambur din lemn așezat vertical, semnalat în Nigeria (Africa de vest).
- IKUTA KOTO, instrument cu coarde ciupite japonez, var. modernă de koto cu 13c.
- ILIMBA, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, var. de balafon cu rezonator acustic natural din tigră-dovleac. Instrument principal în acompaniamentul unor cântece și dansuri populare ce aparțin gr. etn. Balamba din Congo (Africa ecuatorială).
- ILU, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cilindric de forma unui butoi prevăzut cu două membrane. Este răspândit cu acest nume în statul brazilian Pernambuco.
- IMBILA, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, xilofon original din Rhodesia, întâlnit în prov. Transvaal din Africa de Sud.
- IMBUBU ► Ebubu, vechi instrument de suflat cu ancie dublă, întâlnit în Mesopotamia. La sirieni purta numele de ambub, la akadieni și evrei hālilu, la greci gîngas.
- IMELE, instrument cu coarde ciupite, pluriarc congolez (Africa ecuatorială).
- IMITAȚIE DE PĂSĂRI, rom. fluier cu apă.
- IMZAD, instrument hibrid combinație originală de harpă-lăută-țiteră-arc muzical cu arcuș. Asemenea instrument insolit este fără echivalent în deșertul saharian. Cutia de rezonanță este emisferică realizată din tigră-dovleac. Fața de rezonanță prezintă două orificii acustice plasate la extremitatea ei superioară. O coardă unică este ridicată și desfășurată de la un capăt la celălalt pe fața de rezonanță. Arcul muzical îndeplinește rolul unui arcuș. Este semnalat și folosit cu predilecție de gr. etn. Ahaggar și Tuareg din Sahara.
- INCUDINE, it. nicovala.
- INGOMBA, instrument de percuție membranofon, var. de tambur construit dintr-un trunchi lung de arbore, prevăzut cu două membrane prinse la capete cu ajutorul unor cordoane din liane. Este prezent în folclorul muzical din Congo (Africa ecuatorială) și Guineea (Africa de vest).
- INGUNGU, instrument de percuție membranofon, tip de buhai cu tijă, folosit de gr. etn. Zulu și Bantu din Africa de Sud.
- INSIMBI, instrument cu coarde ciupite, var. de sanza din Mozambic.
- INSTRUMENT TRUANT, fr.: vechi instrument cu coarde și arcuș, tip de vielle à roue folosit în Franța, consemnat de J. B. la Borde în *l'Essai sur la musique ancienne et moderne*, Paris, 1780.

J

JACKDAW, engl. ↑ buhai.

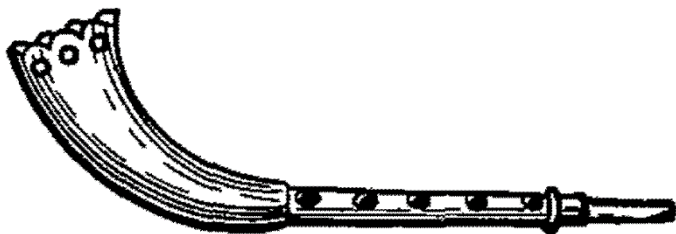
JADAGHARA, instrument de percuție membranofon, tip de tambur folosit în practica muzicală din Bengal, India.

JAGDHAUTBOIS, germ. ↑ oboe da caccia.

JAGDHORN, germ. ↑ corn de vânătoare.

JÄGERHORN, germ. ↑ corn de vânătoare.

JALEIKA ► Brelka, Briolka, slav.: instrument de suflat cu ancie simplă, var. de clarinet rudimentar format dintr-un tub de trestie sau din lemn, prevăzut cu 5–6 orificii digitale. Pentru a-i mări sonoritatea, la capătul inferior al tubului se

introduce un corn de vacă, formând pavilionul instrumentului. Se construiește în două variante, cu unul sau cu două tuburi. Instrumentul ocupă o arie geoculturală însemnată în Belarus, Lituania, Rusia și Ucraina.

JAMISEN, instrument cu coarde ciupite, var. de shamisen japonez cu 3 c., așezate pe o cutie de rezonanță circulară.

JANCHIR, instrument cu coarde ciupite, tip european de țiteră semnalată în Mongolia.

JANK, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă unghiulară de origine persană, semnalată în Egipt și Turcia.

JANK MISRI, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă egipteană cu două rânduri de coarde.

JANTRA ↑ tiktiri.

JAROGANYI ► Yoraganyi, instrument de percuție membranofon, tambur folosit perechi; cel cu diametrul mare se bate cu o baghetă, iar cel cu diametrul mic, cu mâna. Ambele instrumente se atârnă de gâtul muzicantului. Este prezent în folclorul muzical bengalez.

JOMBARD, veche denumire franceză pentru galoubet.

JUBAL, 1. În ebraică termenul jobel semnifică corn, trompetă. Potrivit tradiției *Vechiului Testament*, cei care cântau adesea la un instrument muzical își trag obârșia din Jubal, de unde se pare că derivă denumirea instrumentului. 2. Registru de orgă de 8' cu tuburi labiale deschise.

JUCO, instrument de percuție cu sunet nedeterminat, var. de buhai cu tijă din Nicaragua.

JUDENHARFE, germ. ↑ drâmba.

JUG-JANG-GO, termen coreean pentru chong-tu.

JULA-JULA, instrument de suflat, tip de siku (syrinx) cu 4 tuburi, răspândit în departamentul Oruro din Bolivia și în departamentul La Paz, Oruro și Potosi din Peru.

JURA, 1. Termen albanez care desemnează un tip de zurna. 2. Registru de orgă de 8'.

JURING, termen indonezian pentru drâmbă al cărui corp este construit din bambus, folosit de gr. etn. Lampong din Insula Sumatra.

JURUPARI ► Paxiuba, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală din lemn, întâlnită la unele populații riverane fluviilor Orinoco și Rio Negro. ♦ Echiv.: botuto.

JUZALE, instrument de suflat cu ancie simplă, tip de clarinet pastoral format din două tuburi îngemănate, unite între ele, întâlnit la gr. etn. Kurd din Irak.

- KAFIR HARP, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă arcuită cu 4–5 c., folosită în Afganistan.
- KAFIR PIANO, altă denumire pentru sanza.
- KAGURA, termen generic japonez destinat să reprezinte un grup de instrumente de suflat folosit în dansul „kagura” unul din cele mai vechi dansuri religioase japoneze.
- KAGURA FUYE, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip rudimentar de flaut oblic fără clape, cu tubul cilindric confecționat din bambus cu $L = 40\text{--}55$ cm, prevăzut cu 6 orificii digitale. Instrument folosit în sanctuarele shintoiste și în practica muzicală la curtea imperială japoneză.
- KAHA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală cu tub cilindric din Nepal.
- KAIMBAO, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de guiro, constituită dintr-un fragment de tub din bambus, în interiorul căruia se introduc fructe uscate. Prin agitarea instrumentului se produce un zornăit caracteristic. Este răspândit în Madagascar (Malgașă).
- KAI-NEN, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat format din 16 gonguri din bronz, acordate și suspendate pe două suporturi circulare din metal. Este folosit în Indochina și Birmania.
- KAIRĀTA VĪNĀ, instrument cu coarde ciupite, var. de bin (țiteră indiană) cu 3–4 c. din metal acordate fa_3, do_3, sol_2, do_2 . Coardele plasate deasupra unei tastiere, se sprijină pe 7–8 călușuri mobile, distribuite conform tonalității și ambitusului melodiei. Pentru a întări rezonanța instrumentului, sub tastieră se află un rezonator acustic.
- KAISERBARYTON ► Kaiserbais, germ. [fr. baryton impèrial; engl. imperial euphonium]. Instrument de suflat de alamă, var. de eufoniu cu 4 clape sau pistoane rotative, transpozitoriu acordat în Do sau Sib. K. a fost inventat de V. F. Červený, în anul 1882 și perfecționat în anul 1885. ♦ Înt. scr. = $re_1 - re_4$.
- KAITRA, termen derivat din grecescul kithara, întâlnit în organologia arabă care indică chitara.
- KAJAMBA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de morișcă din reg. Tanganyika, Tanzania (Africa de est).
- KAKAKI ► Kakati, instrument de suflat, var. de trompetă dreaptă naturală cu tubul $L = 1,80$ m, format din trei corpuri metalice detașabile pentru a fi ușor de transportat. K. emite două sunete la interval de cvartă; pentru a se realiza un număr mai mare de sunete, se folosesc mai multe instrumente la un loc. Este folosit în ritualul legat de muncile câmpului sau în onoarea demnitarilor gr. etn. Haussa din Sudan și Togo (Africa de est) și în nordul Camerunului (Africa de vest).

KALOVE ↑ pangolo.

KALPA, vechi termen hindus care indică tipul de trompetă de origine europeană.

KALUMBA, instrument monocord, arc muzical fără rezonator, întâlnit la gr. etn. Ila din Rhodesia de Nord (Africa de vest).

KALUMPEMBA, instrument de percuție membranofon, buhai din Cuba.

KAMÂN, termen generic persan pentru instrumente cu coarde și arcuș, întâlnit pe o arie geo-culturală pornind din Asia până în Balcani.

KAMBAUA, instrument monocord, arc muzical din Ecuador și Peru.

KAMBI, instrument cu coarde ciupite, pluriarc întâlnit la gr. etn. Ncundo din Congo (Africa ecuatorială).

KAMMU, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut fără clape folosit de gr. etn. Cuna din Panama. ♦ Echiv.: qena.

KAMSIA, termen generic indian folosit pentru gong-uri de diferite mărimi.

KAN, instrument de suflat cu ancii metalice, var. thailandează de sheng.

KANE, 1. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de talger plat din metal cu $\varnothing = \text{max. } 12 \text{ cm}$, folosit în ritualul cultului budist încă din epoca Kamakura (1185–1600) și în dansurile de pantomimă shintoistă. 2. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, gong japonez cu $\varnothing = 20 \text{ cm}$ folosit în templele budiste din sec. al XVII-lea.

KANG DUNG, instrument de suflat, tip de trompetă naturală tibetană prevăzută cu muștiuc. Tubul conic este construit din os sau din metal, prevăzut cu ornamentații. Modelul din os este un femur de om acoperit cu piele de animal, terminat la un capăt cu un pavilion din aramă (↑ dung-chen). ♦ Echiv.: kang-t'u.

KANG ↑ Cholgo.

KANG KU, instrument de percuție membranofon, tambur în formă de cupă, întâlnit în China.

KANG T'u ► Ta wang, instrument de suflat, var. de kang dung chinez ($L = 3 \text{ m}$) compus din două tuburi detașabile care se întrepătrund.

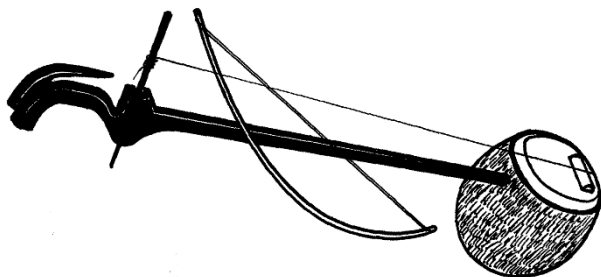
KANI, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă rudimentară cu coardele încrucișate. Instrument important în acompaniamentul unor dansuri populare ale gr. etn. Kru din Liberia (Africa de vest).

KANIK, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă triunghiulară cu 7 c. din fibre vegetale atașate la o cutie de rezonanță naturală din tighă-dovleac. Este răspândit în Sierra-Leone (Africa de vest).

KANJAPĪ ↑ kasapī.

în fiu prețioasă zestre folclorică. Despre instrument ne vorbește vasta epopee populară *Kalevala*. Modelul arhaic se construia din lemn de păr, prevăzut cu 5 c. acordate sol_3 , la_3 , sib_3 , do_4 , re_4 . Instrumentul era folosit în acompaniament vocal în cântecele „runo” și în dansuri populare. În vechea practică muzicală se folosea și un model hibrid cu arcuș. Astăzi, în Finlanda, se construiesc modele noi. Remarcăm un model de concert cu 36 c., cu un mecanism special de acordaj al coardelor asemănător cu cel al harpei. Instrumentul a fost realizat de P. Salminen, în anul 1920. K. este prezent în folclorul muzical al țărilor baltice. ♦ Echiv.: kankles, kaneli, kokle.

KANYEMBE, instrument monocord cu arcuș din Mozambic (Africa de est).

KAO, instrument de percuție membranofon, tambur militar chinez. ♦ Echiv.: ku (1).

KAO-T'UNG, instrument de suflat cu muștiuc, tip de trompetă naturală folosit în mediul militar pentru semnalizări fonice, întâlnit în China.

K'A PÎ, instrument hibrid, tip de drâmbă construită din bambus, semnalată în Tibet.

KĀRA, instrument cu coarde ciupite, tip de tanbur. Cutia de rezonanță piriformă se prelungește cu un gât subțire din lemn de formă cilindrică deasupra căruia sunt desfășurate 2 c. maț. Este întâlnit în Sudan (Africa de est).

KARABOZAN, termen popular albanez pentru trompetă.

KARAMOŪSA, gr. ↑ cimpoi.

KARAMUNTSE, instrument de suflat albanez de lemn cu ancie dublă.

KARANĀ ► Karanāy, Qarn, Qarna, Qarnai, vechi instrument de suflat de metal, var. de trompetă naturală cu tubul cilindric lung de 2 m. A fost cunoscut din perioada sasanizilor, dinastie persană care a domnit și stăpânit, între anii 224–651 d.Hr., teritoriul cuprins între Mesopotamia și India. Este răspândit în India, Irak și Tibet-Nepal. ♦ Echiv.: nafir.

Senegal (Africa de vest). ♦ Echiv.: kora, gingiru, sarong.

KASTAGNETTEN, germ. ↑ castaniete.

KASTANIETÎ, rus. ↑ castaniete.

KATAKI, instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de corn natural din fildeș. Până la cucerirea independenței Ghanei, instrumentul simboliza regalitatea engleză.

KATRUOS, gr.: termen pentru lyră întâlnit în scrierile vechi grecești din sec. al II-lea d.Hr.

KATYAYANA VÎNĂ, instrument cu coarde lovite, var. de santir despre care o legendă indiană din Cașmir spune că a fost inventat de înțeleptul Katyayana, de unde și denumirea lui. Nu are nicio legătură cu instrumentul indian vînă.

KAYAGO ► Kayagŭm ↑ Kayakeum.

KAYAKEUM ► Kayagŭm, Kayago, vechi instrument cu coarde ciupite, var. de koto cu 12 c. din mătase, lung de 1,60 m, construit din lemn de paulownia. Instrumentul a fost inventat la începutul sec. al VI-lea d.Hr. după un model chinez de zheng și era folosit în exclusivitate de femeile coreene. Un model hibrid mai mic, numit djunadjan, prezenta 10 c. care se ciupeau cu degetele sau se frecau cu un arcuș. ♦ Echiv.: dân tranh, koto, zheng.

KAZZO ► Bazoo, engl. ↑ mirlinton.

KÇUDRA GHANTIKA ► Ghangharū, vechi termen hindus pentru clopoței.

KEBERO, instrument de percuție membranofon, tip de tambur african construit din lemn prevăzut cu o singură membrană. Este întâlnit în Etiopia de sud (Africa de est).

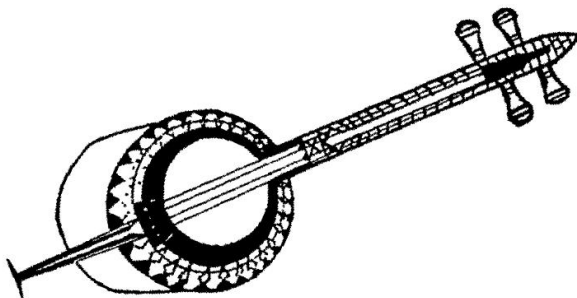
KEBUZI ► Kobîz, Kîiak, instrument cu coarde și arcuș de origine indiană (↑ saroh) cu 3 c. din vână de cămilă. Corpul de formă alungită este construit din lemn scobit în partea superioară – concavitate în formă de cupă ranversată; partea inferioară este acoperită cu piele de pui de cămilă sau de oaie cu rol de membrană de rezonanță. La K. se cântă cu instrumentul așezat în poziție verticală, între gambe. K. este întâlnit la gr. etn. Kazak din China.

KEDIRI, instrument de suflat de lemn cu ancii metalice, tip de sheng semnalat la gr. etn. Dayak din Borneo, Indonezia.

KEDY, ceh.: vechi termen pentru serpent.

KEGELTROMMEL, germ.: instrument de percuție membranofon, tip de tambur cu bazinul conic.

KEMANCEA ► Kamāṅḡa, Kamāṅḡe, instrument cu coarde și arcuș derivat din *kemāṅḡeh*. Cele 4 c. sunt desfășurate deasupra unei cutii de rezonanță rotunde,

care se continuă cu un gât lung. La K. se cântă sprijinind instrumentul în poziție verticală. Este prezent în folclorul muzical din Armenia și aproape în toată zona transcaucaziană.

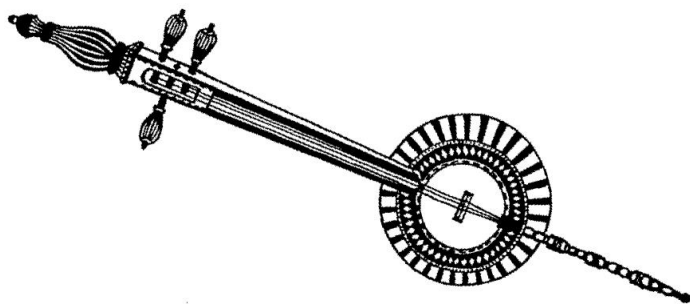
KEMĂNDĖEH ↑ kemāṅḡeh.

KEMANE, srb., cro. ↑ kemence.

KEMĀNG ► Engkuk-kemāṅḡ, instrument de percuție idiofon, var. de gong cu mamelon suspendat vertical pe un stativ. Întâlnit în formațiile de tip „gamelan” din insula Jawa, Indonezia.

KEMĀNGAH ↑ Kemancea.

KEMĀṅḡEH ► Kamāṅḡa, Kemāṅḡeh, instrument cu coarde și arcuș originar din Persia. Cutia de rezonanță de formă emisferică, construită din nucleu de cocos, are fața de rezonanță formată din pergament sau piele de animal. Ea se prelungește cu un gât rotund, destul de gros care se subțiază către volută.

Coardele în număr de 2–4 se sprijină pe un căluș așezat oblic pe fața instrumentului. La K. se cântă așezând instrumentul în poziție verticală sprijinit pe o tijă metalică. Tehnica de cântat este asemănătoare cu cea de la kemān. Este răspândit sub diferite modele pe o arie geo-culturală specific arabă: Asia centrală și de vest și în unele regiuni din Balcani (↑ aijiek, gîdulka, kemancea, kemence, so sam sai).

KENDE, 1. Instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, tip de xilofon african cu claviatura formată din 13 plăci din lemn. Sub fiecare placă se află prins câte un rezonator natural din tîgvă-dovleac. Instrumentul se așază în poziție verticală în fața instrumentistului care ține în fiecare mână câte două baghete. Este folosit de gr. etn. Sara Kabba Deme din Ciad (Africa centrală). 2. Termen ce definește o var. de harpă arcuită cu 7 sau 8 c., întâlnită la gr. etn. Madjingaye și Gor din Ciad (Africa centrală).

KENET, instrument de suflat natural cu ambușură terminală obținut din corn de animal. Este prezent în Etiopia (Africa de est).

KENGERE, 1. Instrument de percuție membranofon, tip de tambur cilindric întâlnit la gr. etn. Madi din Uganda (Africa de est). 2. Instrument de suflat natural obținut din corn de animal, prevăzut cu un muștiuc rudimentar. Este întâlnit în Congo (Africa ecuatorială).

KĚNONG, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de gong cu $\varnothing = 18\text{--}22$ cm. Acesta se așază în poziție orizontală. Este specific în insula Jawa.

KENT HORN, engl. ↑ bugla.

KENTUNG-KENTUNG, instrument de percuție idiofon, var. de tambur construit complet din lemn. Este întâlnit în Malaysia.

KEPA, pseudo-instrument de suflat obținut dintr-o scoică marină. În practica muzicală din folclorul peruan se întâlnesc două modele: anka-kepa și huayla-kepa. ♦ Echiv.: pututo.

KERĀR ► Krār, instrument cu coarde ciupite etiopian, var. de lîră clasică grecească. Cutia de rezonanță de formă rotundă sau pătrată (de 70–80 cm), este construită din lemn sau metal și este acoperită cu piele. Cele 5–6 c. sunt acordate re_4 , sol_3 , la_3 , si_3 , mi_4 (acordaj tipic mediteranean). Varianta modernă se numește semsemiya. Adesea termenul se confundă cu kisar sau tanbūră. ♦ Echiv.: bagana, begena.

KERAS, gr.: vechi instrument de suflat natural din corn de animal sau din metal, prevăzut cu ambușură. Era folosit pentru semnalizări fonice. Modelul construit din metal avea $L = 2,40$ m și emitea sunete care se auzeau de la mari depărtări. În Grecia modernă termenul are sens de corn. ♦ Echiv.: bombyx.

KERAULOPHONE, germ.: registru de orgă de 8' din grupa Diapason plasat în Manual, care redă sonoritatea cornului. Tuburile de formă cilindrică sunt prevăzute cu două orificii laterale.

KEREN, [gr. keras; lat. cornu]. Termen generic ebraic, care indică diferite tipuri arhaice de trompetă naturală. Un document scris de Gerardo din Sagredo (care a condus prima Episcopie catolică pe teritoriul românesc) conține informația că acest instrument a fost adus de evrei în Israel, din Babilon, în perioada întoarcerii

KHAEN ↑ khen.

KHAÑDJARĀ, termen bengalez, hindus și sanscrit pentru un tip de tamburină cu $\varnothing = 8\text{--}13\text{ cm}$ și $\hat{h} = 8\text{ cm}$, prevăzută cu o membrană din piele sau pergament. Instrumentul este folosit de cântăreții ambulanți hinduși.

KHĀRATALA ► Khārtal, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de sistra, compus dintr-o pereche de plăci din lemn crestate, pe care sunt prinse talgere mici din metal. Un singur interpret folosește în același timp K. și un instrument cu coarde ciupite. Este întâlnit în prov. Rajahstan din India.

KHEN ► Khāēn, instrument de suflat cu ancie simplă tipic laoțian, compus dintr-un număr variabil de tuburi sonore din bambus (6, 16 sau 26) de lungimi diferite, ordonate pe două rânduri în poziție verticală, asemenea tuburilor de orgă. Fiecare tub este prevăzut cu o ancie liberă metalică plasată la baza lui și un

orificiu lateral care permite întreruperea sunetului. Tehnica de cântat este asemănătoare cu cea de la sheng. De fapt este replica simplificată a acestuia. Melodiile obținute au un caracter polifonic modal, susținut de un sunet pedală, de obicei tonica melodiei. K. este întâlnit în Indochina (Laos, Kampuchia Democratică, Thailanda și Vietnam). ♦ Echiv.: Labu, Mundorgel.

KHETS ↑ shugu.

KHIL-KHUUR ↑ morin khuur.

KHLUI PHIANG-O, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept fără clape din Thailanda.

KHOL ► Mridanga, instrument de percuție membranofon, tambur folosit numai pentru acompaniamentul cântecelor sacre din vestul Indiei și din Bangladesh.

KHOMUZ, instrument cu coarde ciupite, tip de lăută asiatică cu 3 c. Cutia de rezonanță, construită din lemn de cais, piriformă, cu spatele plat se constituie corp comun cu gâtul lung și neted. O placă subțire din lemn de pin lipită pe cutie formează fața de rezonanță. Coardele din mătase plasate lateral, pe dreapta, sunt prinse la un capăt de trei cuie din lemn și legate la celălalt capăt de un buton din lemn. Ele se sprijină pe un căluș și pe un prăguș. Coarda cu acordajul cel mai înalt este plasată între două coarde acordate la cvartă sau cvintă inferioară, sau

- KIGWARA, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de ocarină întâlnită în Uganda (Africa de est).
- KIJONGA, instrument monocord, arc muzical din Costa Rica.
- KIKASA, instrument de percuție membranofon, tambur din Congo (Africa ecuatorială).
- KIKISTLI ↑ teksistli.
- KIKOHE PURU, instrument de suflat cu ambușură terminală, flaut nazal din Polinezia franceză.
- KILLI, instrument de percuție idiofon, clopot de mici dimensiuni, atârnat în casă sau prins de harnășamentul cămilei, folosit numai de femei ce aparțin gr. etn. Teda din Ciad (Africa centrală). La gr. etn. Daza se numește kullum.
- KIM ► Dàn kim, Dàn nguyet, 1. Instrument cu coarde ciupite, var. de lăută cu cutia de rezonanță cilindrică. Gâtul este lung și divizat de 8 taste, peste care sunt desfășurate 2 c. din mătase. Este folosit ca instrument solist sau în orchestra de „Teatru renovat” vietnamez sau în muzica de palat. 2. Termen întâlnit în Burma, pentru sheng.
- KIMASA, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă rudimentară cu 8 c., folosită în folclorul muzical al gr. etn. Soga din Uganda (Africa de est).
- KIMBANDA, instrument cu coarde ciupite, model de sanza semnalat la gr. etn. Bambala din Congo (Africa ecuatorială).
- KIMVALE, termen slav pentru țambal.
- K'IN ► Ch'in, Tjin, termen chinez corespondent pentru koto; analog și cu țitera (cithare) sau psalterium. Este considerat a fi unul dintre cele mai vechi instrumente muzicale din Extremul Orient. K. apare menționat în numeroase culegeri de ritualuri foarte vechi confucianiste și în povestiri din mitologia chineză. După o legendă se spune că a fost conceput de împăratul Fu-hi. Autorul chinez Leng Chien a scris *K'in shen shih lin fa* (16 Reguli de cântat la K'in). În Japonia a pătruns din sec. al VII-lea d.Hr.
- KINABAN, instrument muzical, tip de drâmbă din Filipine.
- KINANGA ► Kindanda, 1. Instrument cu coarde ciupite, tip de harpă arcuită cu coardele vegetale făcute din liane. Este răspândit în Uganda (Africa de est). 2. Instrument monocord, arc muzical din Uganda de sud.
- KINDANDA ↑ kinanga.
- KINDE, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă arcuită cu 5 c. De cutia de rezonanță sunt agățate diferite obiecte zornăitoare, care prin scuturarea

Kongo din Gabon K. formează un ansamblu de cinci instrumente de percuție, existent pe acest teritoriu, format din: kinutuna, nkwiți, nsaka, ntuta și patenge.

KIRAGUTSE, instrument de percuție membranofon, tip de tambur întâlnit în Rwanda.

KIRISEN, instrument cu coarde ciupite, var. de shamisen japonez. Corpul instrumentului este pătrat având aplicat o foaie de pergament cu rol de față de rezonanță. Cele 3 c. se ciupesc cu un plectru din carapace de broască țestoasă.

KISANGA, instrument monocord, var. de arc muzical (↑ pluriarc), întâlnit pe o arie geo-culturală pornind din Africa Ecuatorială, Congo, până pe continentul nord-american.

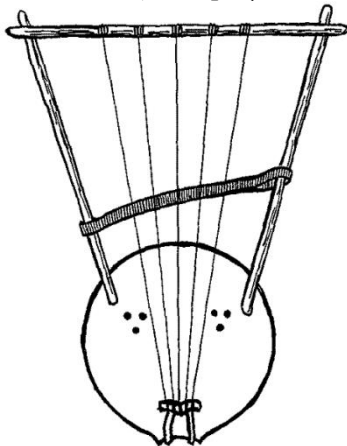
KISANSI, instrument cu coarde ciupite, var. de sanza, semnalată la gr. etn. Yaka

din Republica Democratică Congo, fostă Zair (Africa centrală).

KIS-DOB, magh. ↑ toba mică.

KISSAR ► Kussir, Kesser, instrument cu coarde ciupite, var. de lăută grecească (după etnologul român C-tin Brăiloiu). Cutia de rezonanță circulară este acoperită cu piele de animal. Din mijlocul părții inferioare a feței I de rezonanță

pornesc două brațe în formă de V, unite la extremitățile lor de o traversă de care sunt legate 3–5 c. Instrumentul este numit și lyra etiopiană. Este răspândit pe teritoriul african în partea de nord-est din Congo, pe valea Nilului în Egipt,

KLÄCHEL ► Schellen, germ. ↑ clopoței.

KLADDI, instrument de suflat cu anci metalice, tip rudimentar de sheng cu 6–8 tuburi sonore din bambus, folosit de gr. etn. Dayak (Dyak) din Indonezia.

KLANIDIS, lit.: termen popular pentru clarinet.

KLAPPENFLÜGELHORN, germ. ↑ bugla cu clape.

KLAPPENHORN, germ. ↑ corn dublu cromatic.

KLAPPENTROMPETTE, germ. ↑ trompeta cu clape.

KLAPPER, germ. ↑ bici.

KLAPPHOLZ, germ. ↑ bici.

KLARINETTE, germ. ↑ clarinet.

KLAVICHORD, germ. ↑ clavicord.

KLAVIER, germ. ↑ pian.

KLAVIZYLINDER, germ. ↑ clavicilindru.

KLAVIZYMBEL, germ. ↑ cembalo.

KLAVIZYTHERIUM, germ. ↑ clavictherium.

KLEINE FLÖTE ► Pikkolo Flöte, germ. ↑ flaut mic.

KLEINE GEIGE, germ. 1. ↑ Violetta (1). 2. Instrument cu coarde și arcuș, tip de rebec cu 3 c. (după S. Virdung și M. Agricola).

KLEINE KLARINETTE, germ. ↑ clarinet mic.

KLEINE TROMMEL, germ. ↑ toba mică.

KLEINE TROMMEL MIT SCHNARREITEN ► Parade drum, germ.: ↑ tambur de paradă.

KLEINE ZINK, germ. ↑ Quartzink.

KLEPALO ► Klepalce, Klepetala, termen slav pentru toacă, întâlnit în mănăstirile de rit ortodox de pe teritoriul fostei Iugoslavii.

KLEPAVKA, ceh. ↑ toaca.

KINTINGAN, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, clopoței folosiți în practica muzicală din insula Jawa.

KLIRRBECKEN, germ. ↑ talger zornăitor.

KLŌNG, termen generic thailandez pentru instrumente de percuție membranofone din grupa tamburului.

KLOKKENSPEL, old. ↑ Glockenspiel.

KOCIOI, pol.: termen popular pentru timpan.

KO-DAIKO, instrument de percuție membranofon, tip de tambur (↑ ô-daiko) japonez, cu bazinul convex cu $\hat{h} = 66$ cm și $\varnothing = 56$ cm.

KOD GIRKOUTOU ► Dala, instrument de percuție membranofon, tip de tambur tronconic cu două membrane prinse cu șnururi. Instrumentul se așază orizontal, astfel ca cele două membrane să poată fi lovite cu palmele. Este răspândit la gr. etn. Madjingaye și Gor din Ciad (Africa centrală).

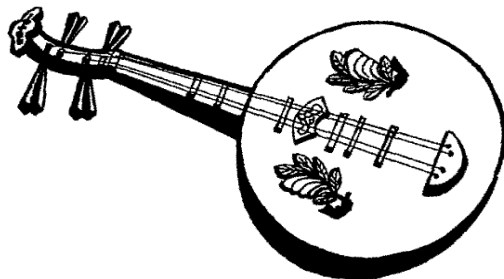
KODILY, instrument monocord, arc muzical din Oceania.

KOFE, instrument de suflat, flaut nazal din Polinezia.

KOHLO, instrument monocord, arc muzical din India.

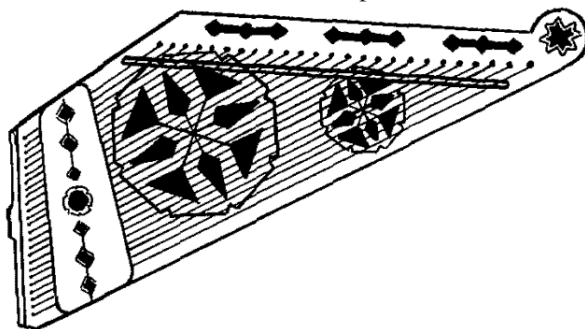
KOJNÎI, rus.: instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de fluier dublu, folosit în folclorul muzical din Turkmenia.

KO KIN, instrument cu coarde ciupite japonez, var. de keikin cu 2 c. perechi din

mătase. Cutia de rezonanță este rotundă cu $L = 10$ cm și $\varnothing = 5$ cm, acoperită cu piele de șarpe.

KOKLE ► Kuokle, instrument cu coarde ciupite, var. de kantele cu 25 c. din

Letonia. ♦ Echiv.: kankles.

KOKYU, instrument japonez cu coarde și arcuș, var. modernă de er-hu („violină chineză”). Cutia de rezonanță este pătrată, cu fața și spatele acoperite cu piele de pisică sau de șarpe. Gâtul fixat pe mijlocul feței de rezonanță prezintă

KONYAMWANG, instrument de percuție membranofon, tip de tambur în formă

de cupă cu o membrană, semnalat la gr. etn. Lunga din Republica Democratică Congo, fostă Zair (Africa de est).

KO'OLO, instrument monocord, arc muzical. Extremitatea superioară se sprijină de maxilarul interpretului, în timp ce mâna stângă prinde extremitatea opusă. Sunetele se formează apăsând coarda cu degetele. Este semnalat la gr. etn. Tehueches din Patagonia.

K'O PON, instrument cu coarde și arcuș, var. exotică de violină europeană, folosit în folclorul tibetan.

KOPUZ ► Kolca kopuz, instrument hibrid cu coarde și arcuș, apropiat ca formă de un tanbur. Există opinia că din acest instrument s-a format colascione european (după Kurt și Ursula Reinhard). Este întâlnit în Turcia.

KORA, instrument hibrid, combinație de harpă și lăută. Corpul sferic este o jumătate de tigvă-dovleac cu $\varnothing = 60\text{--}70$ cm, ornamentat și acoperit cu piele în partea superioară. Lângă gât se află obturat un orificiu acustic circular în formă de rozetă, asemenea celui de lăută. Gâtul lung și cilindric, construit din lemn, este fixat pe fața de rezonanță. Corzile se sprijină pe un căluș înalt de 20 cm, striat, cu orificii, pe unde trec unele coarde, pe care le divizează în două. Două bețe scurte sunt fixate de o parte și de alta a cutiei de rezonanță cu rol de punct de sprijin pentru mâini. La K. se cântă stând în picioare sau așezat jos, sprijinind instrumentul de piept sau pe genunchi. Coardele se ciupesc ca la harpă. Se cunosc modele cu 16–21 c. cu o înt. diat. = 3 octave. Varianta cu mai puține coarde se numește bolong. Este întâlnit pe teritoriul african în Gambia și Senegal (Africa de vest). ♦ Echiv.: bolong, kasso.

KORABEK, ceh.: instrument cu coarde și arcuș, tip de fidulă cu 2 c.

KORNETT, germ. ↑ cornet cu pistoane.

KORRO, instrument de percuție idiofon, var. de tambur fără membrană, de forma unei ambarcațiuni, obținută prin cioplirea unui trunchi de arbore exotic. K. este folosit în practica muzicală din reg. Dogon, Mali (Africa de vest).

mâna stângă. K. este răspândit în Filipine.

KUGO, vechi instrument cu coarde ciupite, tip de harpă japoneză cu 23 c. cunoscută din sec. al IX-lea.

KUHGLOCKE, germ. ↑ talanga.

KUHHORN ↑ Alphorn.

KUITRA ↑ kuwitra.

KULINTANGAN, instrument de percuție cu sunet determinat, compus dintr-un

carillon cu 13 gonguri acordate și ordonate pe două șiruri, prezent în folclorul filipinez.

KULLUM ↑ killi.

KULTRUM ARAUCANO, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cu o membrană cu bazinul format dintr-o țigvă-dovleac, întâlnit la gr. etn. Araucano din Chile.

KUM ↑ komunko.

KUMBHA, termen sanscrit pentru tamburină.

KUNDU, instrument de percuție membranofon, tambur cu două membrane din Papua Noua Guinee.

KUNDUKALAM ► Melam, termen indian care indică tavul (tambur).

obținute din maxilar de animal. Este folosit la acompaniamentul unor dansuri populare din Madagascar (Malgașă).

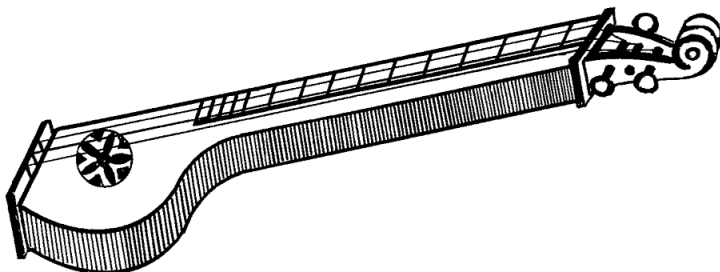
LÂME MUSICALE, fr. ↑ ferăstrău.

LANGFLÖTE, germ.: instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic fără clape.

LANGLEIK ► Langeleik, norv.: instrument cu coarde ciupite, var. de psalterion prevăzut cu 4–16 c. din oțel, acordate diatonic. Sunetele se obțin ciupind coardele cu un plectru. Este răspândit în Peninsula Scandinavă. ♦ Echiv.: langspil, humde.

LANGLUR, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de Alphorn construit din lemn acoperit cu fâșii de coajă de arbore. Lungimea tubului atinge chiar 3 m. Este folosit numai de femei din zonele montane ale Suediei. ♦ Echiv.: bucium, ligawka, lituus, lur, tulnic.

LANGSPIEL, isl.: instrument hibrid cu coarde și arcuș, combinație de psalterion și

țiteră. După aspectul cutiei de rezonanță și modul cum sunt montate coardele, L. se înrudește cu epinette des Vosges, Hummel, Langleik sau Scheitholtz.

LANT, magh. ↑ lăuta.

LA PA PU, instrument cu coarde ciupite, var. de lăută de origine arabă, întâlnit în practica muzicală chineză.

LARIGOT ► Arigot, fr. 1. Termen medieval pentru flageolet. 2. Registru de orgă de tip Mixtur, plasat în Manual, cu tuburi labiale de $1\frac{1}{3}'$ care sună cu o octavă mai sus decât registrul Nasard. Acesta redă timbrul caracteristic de clopoței. ♦ Echiv.: Spielflöte.

LASTRA DEL TUONO, it. ↑ placa de tunet.

LATIGO, sp. ↑ bici.

LATOWE, instrument de suflat, flaut nazal din insulele Celebes.

LÄTSPILL ↑ pilli.

LÁUD, sp. ↑ lăuta.

După autori italieni invenția ar aparține lui J. Ch. Fleischer din Hamburg, în anul 1718.

LAVIKKO ↑ pili.

LAYA-BANSI, instrument de suflat cu ambușură laterală, flaut oblic fără clape, cu 7 orificii digitale. Este întâlnit în Bengal, India.

LĂ-PĂ, instrument de suflat, tip de trompetă naturală de mari dimensiuni (cca 1,50 m) cu tubul răsucit, folosit în semnalizări fonice în China. ♦ Echiv.: rapa, siao t'ung kio.

LEBED, rus.: alt termen pentru harpă.

LEGNAFONE, it. ↑ xilofon.

LEHEPILL ↑ pili.

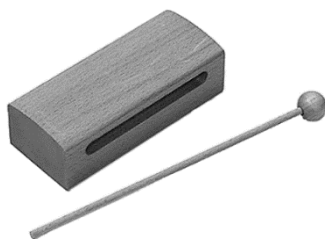
LEIER, germ. 1. ↑ Chironda. 2. ↑ Lira.

LEIERKASTEN, germ. ↑ cutia muzicală.

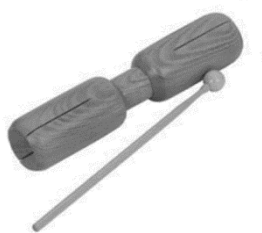
LEIERORGEL, germ. ↑ cutia muzicală.

LEMANA, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic din bambus fără clape, cu o largă răspândire în Africa de est.

LEMN, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, existent în două variante: 1. Lemn model chinez [it. blocco di legno, cassattina; fr. bloc de bois;

Model chinez

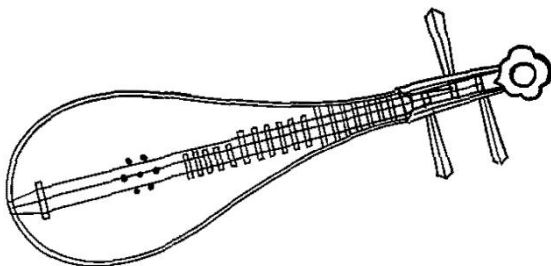

Model american

germ. Holzblocktrommel; engl. chinese wood block; sp. caja china]. Instrument format dintr-un bloc din lemn de esență tare de formă rectangulară, secționat inegal, prevăzut cu un spațiu de 5 mm. Cele două fețe plate au fiecare pe mijloc o fantă. ♦ Instrumentul este originar din Extremul Orient unde era folosit în orchestrele de teatru popular. Este întâlnit în America de Nord, adus de formațiile de jazz americane, în Europa după anul 1923. În orchestra simfonică este folosit pentru prima dată de M. Ravel în *Concertul în Sol*, 1930; D. Milhaud

LITUUS ► Cornu, lat. [gr. carnyx]. 1. Vechi instrument de suflat etrusc, var. de trompetă naturală în formă de pipă, confecționată din lemn (L = 1,60 m). Extremitatea inferioară se termină cu un pavilion din corn de animal. Prototipul preluat de romani era construit din bronz cu tubul conic, terminat cu un pavilion în formă de crosă. Acest instrument îl întâlnim prezentat în *Biblia lui Charles cel Pleșuv* (843–877 d.Hr.). L. a fost folosit mai ales de legiunile romane de cavalerie pe câmpul de luptă pentru a înspăimânta dușmanul; prezent uneori în ceremonii nuptiale sau în cele funerare. Cei ce purtau instrumentul se numeau „liticines”. Unii organologi îi consideră pe etrusci creatorii primelor modele de muștiucuri detașabile, deși nu s-au găsit încă dovezi concludente. 2. Între sec. XVI–XVIII în Germania, termenul era corespondent cu Krummhorn; din sec. XVIII era sinonim cu Zink sau cu litui vulgo *Waldhörner*. J. S. Bach în partitura cantatei *O Jesus Christ, mein's Lebens Licht* BWV 118, introduce 2 litui și 2 trompete în Sib.

LIU Q'IN, [q'in, rom. = frunză de salcie]. Instrument chinez cu coarde ciupite, var.

de p'i-p'a cu 2–4 c. din mătase sau nailon. Gâtul este divizat de 24–28 de taste. Este folosit ca instrument solist sau în orchestra populară.

LIUTNIA, rus. ↑ lăuta.

LIUTO, it. ↑ lăuta.

LIUTO ATTIORBATO, it. ↑ lăuta teorba.

LIUTO MODERNA, it. ↑ mandola.

LITUI VHLKO WALDHÖRNER ↑ lituus.

LLAVIORGANO, sp. ↑ claviorganum.

LO ► Luo, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, gong întâlnit în templele budiste sau în reprezentanții de teatru clasic chinez. În practica muzicală se întâlnesc două modele: ta luo și siao luo. O descriere a instrumentului este făcută de J. M. Amiot, expert francez în muzica chineză, în *Mémoire sur la musique des chinois, tout anciens que modernes*, Paris, 1779.

LOG-DRUM, engl.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tambur construit din lemn, prevăzut cu o fantă în loc de membrană. Este întâlnit în Samoa.

consemnare făcută în *De institutione musica*) și perfecționată de-a lungul timpului. Folosită de numeroși rapsozi, a fost deosebit de apreciată în practica muzicală din Grecia antică. Se spune că genul liric s-a născut din simbioza poeziei antice (a versului în sine) cu sunetul lyrei. L. clasică menționată de Homer cu numele de pektis (rom. = braț), era de două ori mai mică decât o ăteră și prezenta cel mai adesea 7 c. reprezentând cifra sacramentală la Apollon. Coardele se prindeau cu ajutorul unor șnururi din piele și a unui cordar; un căluș mobil era plasat în prima treime a lungimii coardelor. În necropola Tarquinia, (sit roman, sec. VI–I î.Hr.), pe mormintele tumulare ornamentate cu picturi murale se află reprezentat un model cu 7 c. Muzicologul român V. Tomescu menționează că L. de tip elen figurează pe monumente de cultură antică descoperite în așezările de pe teritoriul românesc: un relief votiv cu dimensiunile 30x28x10 cm din sec. al IV-lea î.Hr.; vase antice cu figuri de culoare roșie sau neagră, înfățișând personaje feminine cântând din acest instrument sau alte figurine din lut întruchipând aceeași temă, descoperite la Histria din sec. al V-lea î.Hr. (*Muzica românească în istoria culturii universale*, București, 1991). Theopompos în *Istoria* (elenistică) atestă prezența instrumentelor cu coarde la geți, figurând printre acestea și L. (tip de cithare). În castrul roman Apulum (Alba Iulia) și Gilău (județul Cluj-Napoca) s-au descoperit două plăci votive din marmură de 51x31x4 cm, datate din sec. II și III d.Hr. În ultimul exemplar iconografic se vede un cavaler trac identificat cu Apollo cithared-ul, ținând în mână o lyră, (după I. I. Russu, *Tracii în Dacia Romana*, Cluj-Napoca, 1969). ♦ Echiv.: arpicella, barbitos, begena, bioli, cavonto, chelys (1), chrota (2), cithara (1), edungu, Geige, katruos, kementzes, kerâr, kindă, kinnor, kissar, kithara, knr, kudu, kussir, lira, lira da braccio, lijerika, lirone da braccio, lira da gamba, odi, pektis, phormynx, rota, sabekah, sabitu, semsemiya, spadix, tam, testudo (1). 2. Instrument monocord cu arcuș din sec. IX–XII, prevăzut cu două orificii acustice plasate pe fața de rezonanță, prefigurând viitoarea violă. 3. Termen pentru lăută folosit de teoreticianul și compozitorul flamand J. Tinctoris. 4. Termen generic destinat să definească instrumente cu coarde și arcuș cu gât lung prevăzut cu o tastieră divizată, răspândite în Europa de vest între sec. XV–XVIII.

LYRA BARBERINA ► Amphicord, instrument cu coarde ciupite, var. de lyră triplă cu trepied, prevăzută cu trei rânduri de coarde acordate în modurile grecești: dorian, frigian și lidian. Instrument inventat în sec. al XVII-lea de italianul G. B. Doni la comanda Papei Urban al VIII-lea (Barberini), protectorul său.

LYRA CHITARA, [fr. lyreguitare; germ. Lyra-gittare; engl. lyre-guitar]. Instrument cu coarde ciupite, var. de lyră cu 6 c. acordate mi_1 , la_1 , re_2 , sol_2 , si_2 , mi_3 , mai rar cu 9 c. Cutia de rezonanță ($L = 80$ cm și $l = 35$ cm) prezenta orificii acustice pentru a-i întări sonoritatea. O tastieră montată între cele două brațe originale era divizată de taste în mici intervale, peste care erau montate coardele. La

MAGRUNA, instrument de suflat cu ancie simplă, tip de clarinet rudimentar compus din două tuburi cilindrice fără clape, prevăzut cu 5 orificii digitale. Este semnalat în folclorul gr. etn. Kanembo din Fezzan, Ciad (Africa centrală).

MAGUD ↑ tiktiri.

MAGUDI ↑ clarinet tiktiri.

MAKASA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, morișcă din Madagascar.

MAKATA, instrument de percuție cu sunet determinat, tip de xilofon african cu claviatura suspendată pe verticală formată din 9 plăci din lemn exotic, care se lovesc cu două baghete. Este semnalat în reg. Ituri Forest din Congo (Africa ecuatorială).

MAKKWEYANE ► Ligubhu, instrument monocord, tip de arc muzical cu rezonator acustic, semnalat la gr. etn. Swazi (Ngwane) din Africa de Sud. După etnologul D. Rycroft, M. este întâlnit și la gr. etn. Tonga din Mozambic (Africa de est).

MAKUTA, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cu două membrane de origine africană (din Congo), întâlnit în America Centrală.

MALA, instrument de suflat cu ambușură terminală, peruan, var. de kena-kena cu tubul scurt (↑ tlapistsali).

MALABA, instrument monocord, arc muzical din Uganda (Africa de est).

MALAKAT, instrument de suflat etiopian, tip de trompetă naturală din bambus. Pavilionul este format din tigră-dovleac sau chiar din metal.

MALENKI BARABAN, rus. ↑ toba mică.

MALIMBA, 1. Instrument de percuție cu sunet determinat, tip de marimba africană cu claviatura formată din 17 plăci din lemn exotic și rezonatoare acustice plasate sub fiecare placă. Este întâlnit în folclorul muzical din Congo (Africa ecuatorială). 2. Etnologul cubanez F. Ortiz remarcă prezența pe teritoriul african a unui instrument de suflat din corn de animal cu același nume (*Los instrumentos de la musica afrocubana*, Havana, 1952–1955).

MALÎI KLARNET, rus. ↑ clarinet mic.

MADAT, instrument de suflat cu ambușură terminală, flaut drept fără clape prevăzut cu 4 orificii digitale. Există un model mic numit parouai. Este semnalat la gr. etn. Toupouri din Ciad (Africa centrală).

MANCOSA ► Mancoseda, it. ↑ launeddas.

MANDIRÂ ► Manjira, Tālā, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talgere din aramă din Bengal, India.

Ciad (Africa centrală) ♦ Echiv.: matigeon.

MANICHORDION ► Monokordon, gr.: termen medieval pentru monocord cu arcuș cunoscut încă din sec. al XIII-lea. Din sec. al XVI-lea desemna un instrument înrudit cu clavicordul.

MANJAIRA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept fără clape cu 6 orificii digitale. M. este răspândit în Siria.

MANSU ► Meze, instrument de percuție membranofon cu sunet nedeterminat, tip de tamburină de mici dimensiuni, întâlnită în practica muzicală din vechiul Babilon.

MANSŪR, termen modern în organologia turcă cu sens de fluier pastoral, cimpoi sau trompetă. Muzicologul francez N. Dufourcq îl consideră un oboi fără clape (↑ nāy).

MAQRŪNA ↑ clarinet.

MĀR, instrument de suflat de lemn cu ancie dublă lipsit de clape, din Persia.

MARACA, port. 1. ↑ Maracas. 2. Instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept fără clape din Venezuela.

MARACAS, port.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, format dintr-o sferă sau elipsă construită din lemn dur sau plastic cu Ø = 5–15 cm, prelungită cu un mâner scurt. În interior sunt introduse grăunțe uscate de cereale sau pietricele. Prin agitare, acestea lovesc pereții sferei obținându-se o sonoritate continuă și de o intensitate variabilă. ♦ De proveniență africană, maracasul aparține indienilor sud-americieni. Instrumentul era realizat din tigvă-dovleac, fructe exotice uscate, lut ars, lemn. Pereții sunt ornamentați cu desene simbolice în culori vii. De obicei se folosesc perechi, unul cu un sunet înalt, iar celălalt cu un sunet grav. Sonoritatea produsă este continuă și de o intensitate variabilă. Este folosit ca instrument ritmic în diverse formații instrumentale din America de Sud, Centrală și de Nord. În Europa a pătruns odată cu turneele efectuate de diferite grupuri folclorice cubaneze și mexicane. În orchestra simfonică figurează pentru prima dată în lucrarea *Ionisation* compusă de Ed. Varèse între anii 1929–1931. ♦ Not. muz.: fără portativ pe o linie orizontală. ♦ Echiv.: alfandoque, bazara, cabasa, chocalho (1), cuban rattles, ganbo, hochet, isangu, kürbistrassel, maruga, masacalla, matraca, mbaraca, mussamba, mzungu, oyuali, porongo, quiaquia, quintipla, reco-reco, rumbakugeln, sake sake, sakila, tacuapu, xere (2).

răspândit în Egipt și Turcia. ♦ Echiv.: daff, reqq, Riqq.

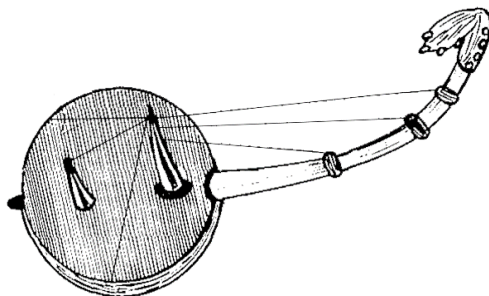
MBARA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de morișcă din tigră-dovleac uscat. M. se folosește la acompaniamentul unor cântece și dansuri ce aparțin gr. etn. Kaba din Ciad (Africa centrală).

MBARACA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de maracas din Paraguay.

MBILA ► Ambira, Imbila, Timbila, termen generic pentru balafon, răspândit în deosebite variante pe o arie geo-culturală tipic africană: Congo, Etiopia, Rhodesia și Africa de Sud.

MBIRA ► Mbila, Sanza, instrument cu coarde ciupite, tip de sanza din folclorul gr. etn. Bantu din Africa de Sud.

M'BOLON, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă arcuită africană prevăzută

cu 3 c., întâlnită în Mali (Africa de vest).

MBUAT, instrument de suflat cu ancie simplă, var. de sheng cambodgian cu 6 tuburi din bambus așezate în formă de V în camera de vânt. La acest tip anciile sunt făcute din bambus.

MBULUMBUMBA, instrument monocord, tip de arc muzical cu rezonator acustic din tigră-dovleac ce ține loc de cutie de rezonanță. Bagheta arcului este lungă de 70–100 cm și groasă de 2 cm. Un mic cărbune este așezat la o extremitate între coarde și baghetă cu rol de căluș. M. este întâlnit la gr. etn. Chipungu din Angola de sud-vest (Africa australă).

MEDIOPHONE, fr.: instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, tip de armoniu inventat în anul 1889 de francezii Dumot și Lelièvre.

MEKENG, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, clopot folosit perechi în practica muzicală a gr. etn. Bantu din Camerun (Africa de vest).

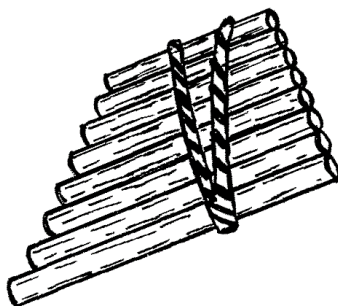
MEJORANA, instrument cu coarde ciupite, tip modern de vihuela cu 5 coarde grupate 2+1+2. Coardele sunt acordate la unison câte două. Este semnalat în Panama.

fredonează o melodie, în același timp prin ambușură se suflă aer în tub producând un zumzăit țipător caracteristic care însoțește melodia. Acest efect de „mirliton” este întâlnit la unele tipuri de tambur prevăzut cu o fantă, acoperit cu o membrană fină care vibrează, de asemenea la o serie de instrumente de percuție din grupa xilofonului cu rezonatoare acustice întâlnite din Africa. Instrumentul este răspândit în Europa de vest, Africa, Indonezia. ♦ Echiv.: abeng, bazoo, bigophone, cantophone, düdrerli, dudotka, eunuc flute, flauto de garricio, hewgag, kazoo, konene, merlotina, naududa, riet fluitse, Röhrflöte, Strählgorgel, onion pipe, zazan.

MIR SANG, termen persan dat unui pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, răspândit în Iran și Afganistan.

MIRWAS ↑ al-khashamba.

MISHI, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip rudimentar de nai cu 6–8 tuburi legate între ele cu fibre vegetale. Un singur tub poartă numele de „mushi”. Instrumentul este folosit în exclusivitate de bărbați care, în același timp, sunt și dansatori. M. este întâlnit în practica muzicală a gr. etn. Lunda din R. D. Congo, fostă Zair (Africa centrală).

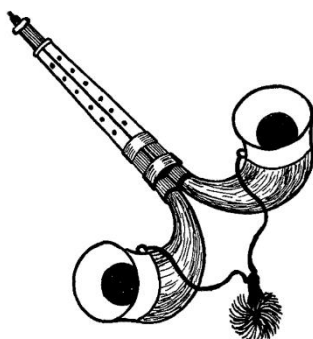

MIŠNICE, srb., cr.: instrument de suflat cu rezervor de aer, var. de cimpoi întâlnit în Serbia și Croația.

MITOTE, instrument monocord, tip de arc muzical caracteristic unor regiuni din Mexic, folosit în dansul cu același nume.

MIZHĀR, instrument arab cu coarde ciupite, considerat strămoș al al’ūd-ului.

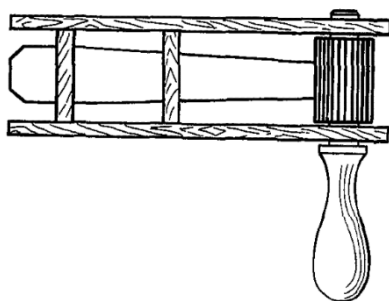
MIZMĀR ► El zamr, Zamr, Zummara, termen arab care desemnează instrumente

de suflat de lemn cu ancie dublă, tip de oboi cu tub cilindric fără clape, terminat

întâlnit la numeroase instrumente cu coarde și arcuș din Orientul îndepărtat. În decursul secolelor, până în epoca modernă, instrumentul a suferit schimbări radicale de structură și formă ajungându-se la modelul actual. Referitor la originea instrumentului, danezul H. Haslund Ghristensen și chinezul Li Ying Ming au lansat câte o versiune interesantă bazându-se fiecare pe faptul că instrumentele mongole sunt de proveniență indiană sau chineză.

MORIȘCA ► Dârâitoare, Scârțâitoare, [it. raganella; fr. crécelle, crécerelle; germ. Schnarre, Knarre, Schlotter; engl. cograttle, ratchet; sp. carraca; lat. crepitacullum; rus. tresciotka].

Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, format dintr-un cilindru din lemn dințat prins de un mâner. De acesta se prinde o ramă dreptunghiulară prevăzută cu o placă din lemn sau din metal. Printr-un efect de rotire, capătul superior al plăcii acroșează continuu fiecare dinte, producându-se un zgomot strident, asemănător cu o rafală de pocnituri repetate. ♦ Termenul morisca, din punct de vedere organologic, are un sens mai larg. El grupează instrumente eterogene ca structură, apropiate ca funcție, răspândite pe toate continentele. După opinia muzicologului R. Pinon, formele arhaice și-au făcut apariția îndeosebi la popoarele care au cunoscut și folosit roata. În Evul Mediu, în Europa a fost mult timp folosit în Germania și Franța. Cu timpul acestea au fost introduse în practica magiei, pentru a marca momentul culminant în ritualuri, în biserică pentru a chema pe credincioși la slujba religioasă ortodoxă. M. a fost folosită ca instrument fonic la diferite ocazii, în serbări populare, ca jucărie în mâna copiilor. Este bine să facem distincție între producția meșterilor artizani populari și cele produse de fabricile de instrumente muzicale. În orchestra simfonică M. este folosită de Beethoven, *Schlacht bei Vittoria*, de R. Strauss, *Til Eulenspiegel*, de Ravel, de Musorgski și alții. ♦ Not. muz.: pe o linie orizontală fără portativ. ♦ Echiv.: angklung, asakasaka, chanrara, charki, ciagratalika, drdrala, ekiro, gadza, ganza, grefelle, gresotka, huada, kajamba, kereplo, kitsarakara, knarre, krecetalo, makosa, maraca, matraca, musesegeto, pernanguma, platagonion, pujări, Rathe, reu-reu, tervelle, taletta, treșciotka, triquette, valeha, vrzadlo, xere (1), ziehchinola.

MORKA, instrument de percuție cu sunet determinat, tip de xilofon african cu 6–7 plăci din lemn exotic, semnalat la gr. etn. Sidamo din Etiopia și Kenya (Africa de est).

MORUPA, instrument de percuție membranofon, buhai din Zimbabwe (Africa australă).

MOSHU-GITARRA, sp.: termen pentru drâmbă, folosit în provincia Guipuzcoa

MUTANDA, altă denumire congoleză pentru arcul muzical. ↑ Lusuba.

MUTEVU ↑ kadad.

MUTHALATH, termen modern egiptean pentru triunghi (trianglu).

MU-YU, instrument de percuție membranofon, tambur cu bazinul construit din lemn ornamentat cu sculpturi ce reprezintă aripioare de pește. El se mai numește „pește de lemn”. Este folosit în ceremonii religioase japoneze.

MUZICUȚA ► Armonica de gură, [it. armonica a boca; fr. harmonica à bouche; germ. Mundharmonika; engl. mouth organ, harmonica; rus. gubnaia garmonical]. Instrument de suflat de lemn cu anci simple metalice. M. este formată din: o cutie dreptunghiulară din lemn sau plastic prevăzută cu un rând sau două de canale – mici compartimente pentru accesul aerului; două plăci din metal cu spații necesare pentru vibrația anciilor sau lamelelor metalice, nituite pe cele două plăci la una din extremități. Pentru a proteja anciile, plăcile sunt acoperite

cu două capace ușor bombate. Fabricile specializate construiesc muzicuțe diatonice – sistem Richter și muzicuțe cromatice. M. diatonică este construită și acordată pentru fiecare tonalitate, în Do, Re, Mi, Fa etc. M. cromatică este dotată cu o tijă mobilă, prevăzută cu spații compartimentate; apăsând pe ea se creează posibilitatea alterării cu un semiton a tonalității de bază (ex. Do major devine Do# major etc.). De asemenea se concep muzicuțe de acompaniament prevăzute cu două brațe detașate pentru acorduri majore (când se expira aerul), pentru acorduri de septimă (când se aspiră aerul) și acorduri minore suplimentate cu acorduri de septimă. Înălțimea și timbrul sunetelor sunt determinate de lungimea, tăria și elasticitatea anciilor metalice folosite. ♦ Muzicuța a fost inventată de Fr. Buschmann la Berlin în anul 1821. Ea derivă din shengul chinez, instrument de suflat numit și orga de gură al cărui principiu de funcționare constă în montarea unor anci simple pe diferite tuburi sonore care vibrează în prezența unei surse de aer, principiu cunoscut încă din perioada antică chineză ♦ Fabricile specializate construiesc numeroase tipuri de muzicuțe diatonice, cromatice și de acompaniament. Muzicuța diatonică: cu 10, 12, 15 compartimente, înt. diat. = do₃ – do₆; do₂ – sol₅; do₂ – mi₆. Muzicuța cromatică – model Honner Chrometta cu 10, 12, 14 compartimente, înt. diat. = do₂ – do₅; sol₃ – do₅; do₃ – re₆; sol₂ re₆. Muzicuța de acompaniament – model Honner bas

NAGRAZĂN, instrument de percuție membranofon, tip de timpan cu o membrană, în general folosit perechi, primul cu $\varnothing = 33$ cm, iar al doilea cu $\varnothing = 27$ cm. Instrument egiptean de acompaniament ritmic.

NAGUAR, termen indian pentru timpan cu două membrane.

NAI ► Fluierar, Moscal, Muscal, [it. flauto di Pan, siringa; fr. flûte de Pan, flûte polycalame; germ. Panflöte, Hirtengott Pan, Panfeife, Rohrpfeife; engl. panpipe, pandean pipe; sp. flauta de Pan; gr. syrinx; lat. fistula pani; rus. fleita Pana]. Instrument de suflat de lemn cu ambușură terminală, alcătuit dintr-un număr variabil de tuburi construite din bambus, trestie, soc sau fag, inegale ca lungime. Tuburile distribuite în poziție verticală, ușor concavă, așezate în ordine crescândă de la stânga spre dreapta, sunt unite între ele cu o vergea. Baza fiecărui tub este blocată cu un dop, iar extremitatea superioară este deschisă și rotunjită. Acordajul N. se obține prin introducerea unor bile de ceară. Fiecare tub emite un singur sunet, creându-se în totalitate o suprafață sonoră diatonică. Pentru a cromatiza întinderea sonoră, instrumentistul folosește o tehnică specială,

mișcând N. spre interior sau spre exterior. ♦ Naiul este unul dintre cele mai vechi instrumente muzicale din lume, despre care muzicologul ceh Alex. Buchner spune că „nai-ul poate fi considerat, alături de xilofon, ca unul dintre cele mai perfecte instrumente primitive”. Renumitul naist român Gheorghe Zamfir afirmă că „în vechea Arcadie, ținut muntos din nordul Greciei, cu mii de ani în urmă triumfa zeul Pan, fiul lui Hermes, unul dintre principalii zei ai Olimpului antic. Adorat de oamenii din acea zonă, considerat ca „Zeul total” (Pan înseamnă tot), creator universal, deținătorul secretului creației Naturii, Pan domina întregul peisaj prin virilitatea sa ieșită din comun semănând „panică” în rândul frumoaselor nimfe ale Arcadiei. El este cel care a construit din trestie acest instrument (de unde și denumirea lui de flautul lui Pan, ↑ syrinx), care ascunde în tuburile sale secretul sunetului terestru și cosmic. Având 7 tuburi, fiecare reprezentând sunetul unei planete, instrumentul lui PAN este codat, inițiativ plin de mister. Cifra 7 (șapte), cifra lui Dumnezeu, cifră pe care se

NASENFLÖTE, germ. ↑ flaut nazal.

NAUDUDA, magh. ↑ mirliton.

NAULA, lat. ↑ nabla.

NĀY ► Ney, 1. Vechi termen arab–persan–turc atribuit unor instrumente de suflat ca cimpoiul, fluierul pastoral, trompeta. Cel mai frecvent este o var. de flaut drept cu tubul deschis la ambele capete (↑ tilinca) prevăzut cu 7–8 orificii digitale, grupate uneori pe două şiruri spre baza tubului. La N. se cântă înclinând tubul cu 20°–30°. Este folosit de călugării musulmani (mewlewis) în executarea unor cântece sacre, în ritualuri musulmane; numai de bărbaţi, în muzica savantă arabă şi în muzica populară din Orientul Apropiat şi Africa de nord-vest (Algeria, Maroc, Tunisia). Diversitatea tipurilor existente purtând denumiri naţionale sau locale dintre cele mai diverse demonstrează popularitatea lui. Muzicologul francez N. Dufourcq îl consideră un oboi fără clape. ♦ Echiv.: mansür. 2. La români termenul semnifică un fluier din trestie întâlnit în formaţi instrumentale din sec. al XVII-lea. 3. Uneori i se dă şi sensul de syrinx.

NĀYANADA ↑ nagaswaram.

NĀYANAM ↑ nagaswaram.

NĀY-I NARM, instrument de suflat cu ambuşură terminală, flaut drept fără clape din Egipt.

NĀY JIRAF, instrument de suflat cu ambuşură terminală, tip de nāy (1) de mici dimensiuni, întâlnit în folclorul muzical din Egiptul modern.

NĀY SHAH, instrument de suflat cu ambuşură terminală, tip de nāy (1) de mari dimensiuni, întâlnit în Egiptul modern.

NĀY SIYAH, termen persan pentru zamr.

NĀY TANBŪR, instrument cu coarde ciupite, tip de lăută cu 2 c. cu cutia de rezonanţă piriformă prelungită cu un gât subţire. Este întâlnit în folclorul muzical din Turcia.

NDALA, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă arcuită cu 5 c., folosită în unele regiuni din Africa centrală.

NDANDI ↑ sanza.

NDARA, 1. Instrument de percuţie idiofon cu sunet determinat, tip de xilofon african cu claviatura formată din 8 plăci din bambus, folosit în Uganda (Africa de est). 2. Instrument cu coarde ciupite, var. exotică de ăteră prevăzută cu rezonator acustic. Coardele sunt montate paralel cu o planşetă din lemn care ţine loc de cutie de rezonanţă. Este prezent în folclorul gr. etn. Andecobe din Congo (Africa ecuatorială).

NKANGO, instrument monocord, arc muzical din Camerun (Africa de vest).

NKOKO, instrument de percuție idiofon, var. tambur fără membrană construit complet din lemn, prevăzut cu o fantă de mici dimensiuni. Este întâlnit la gr. etn. Yaka din R. D. Congo fostă Zair (Africa centrală).

NKUNGU, instrument monocord, arc muzical cu rezonator acustic, din Angola (Africa australă).

NKWITI, instrument de percuție membranofon cu sunet nedeterminat, buhai întâlnit în practica muzicală a gr. etn. Mpangu și Kongo din Gabon (Africa ecuatorială).

N'LAPA, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cilindric vertical, răspândit în Madagascar.

NO, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi pastoral fără clape, obturat cu 7 orificii digitale, prezent în folclorul muzical din Thailanda.

NOBUT, instrument de percuție membranofon, tip de timpan rudimentar din India.

NOCHED FLUTE, engl. ↑ flaut drept.

NODO, instrument de percuție membranofon, tip de tambur în formă de butoi, de proveniență chineză, întâlnit în Coreea după sec. XV. Se folosește perechi și sunt suspendați în aer (la un unghi de 90° unul față de celălalt) cu ajutorul unei prăjini. Este folosit în ritualurile confucianiste, în ritualurile strămoșilor și în orchestra „hon-ga”.

NOGO, instrument de percuție membranofon, tip de tambur în formă de butoi alungit, colorat în roșu, folosit perechi. Fiecare tambur prezintă câte o singură membrană. Cei doi tamburi așezați unul față de celălalt la 90°, sunt montați pe două stative din lemn ornamentate cu figuri de tigri culcați, pe fiecare stativ. Instrumentul este folosit în muzica rituală a strămoșilor și în cel al lui Confucius. N. este de origine chineză adus în Coreea începând cu sec. XV și construit după vechile scrieri chineze.

NO KAN ↑ riu teki.

NO KO, instrument de percuție membranofon, coreean, tip de tambur cu o membrană.

NOLA, lat., it.: termen medieval, abrev. de la campanola (rom. = clopot). Prin extensie poate fi considerat nume preluat de la orașul Campania unde se pare că au apărut primii campanelli (↑ carillon).

NOLIPIRU, instrument de percuție membranofon, tambur folosit de gr. etn. Tariana din Brazilia.

NONENGEIGE, germ. ↑ tromba marina.

corpul superior sau partea mâinii stângi, corpul inferior sau partea mâinii drepte și un pavilion ușor evazat. Pe fiecare corp este aplicat un mecanism cu clape realizat dintr-un metal rigid și rezistent, argintat sau nichelat. Instrumentul prezintă pe partea dorsală un suport din metal, de cele mai multe ori reglabil, pe care se sprijină degetul mare de la mâna dreaptă. O. profesional posedă următoarele caracteristici: două clape de octavă, clape auxiliare pentru trilurile $do\sharp_3$ – re, do_3 – re $\sharp_3$, fa $\sharp_3$ – sol $\sharp_3$, do_4 – re $_4$, re $\sharp_4$ – mi $_4$, sol $\sharp_4$ – la $_4$, si $_4$ – do $\sharp_5$, la b_5 – si b , re b_4 – mi $_4$, do_3 – do $\sharp_3$; poziția furcă pentru sunetul fa $_4$; si b_2 prevăzut cu o clapă de rezonanță; clapa de Fa automată. Cele mai recente ameliorări acustice au permis obținerea omogenității și echilibrul bun între registrele sale sonore. Ancia de O. este confecționată dintr-o trestie specială (Arundo donax). Acordajul se reglează la nivelul anciei astfel: când O. este acordat prea sus se scoate puțin ancia din tub; în cazul unui acordaj mai jos, aceasta se introduce mai mult în tub. ♦ Prezent sub diferite forme și denumiri în multe regiuni de pe glob, oboiul modern a preluat tubul conic și ancia dublă de la strămoșii săi (↑ aba, aulos, duduki, eraqyeh, ghaïta, kabiry, tibia, zamr, raita etc.). O identificare a

acestor exemplare arhaice se pot releva începând cu al II-lea mileniu, pornind din Egiptul antic, în vechea civilizație elenă și romană. Anticii greci și romani construiau aceste instrumente, respectiv aulos și tibia, din lemn de soc, trestie, lotus, merișor, os și chiar fildeș. De o construcție rudimentară, tubul avea 3–5 orificii digitale repartizate în linie dreaptă, la distanțe inegale. Ancia de mici dimensiuni era introdusă complet în gură, fără să fie atinsă cu buzele, pusă în vibrație prin suflul deosebit de amplu al interpretului. Sunetul obținut era strident, pătrunzător și violent. Această tehnică de cântat se mai întâlnește și astăzi în folclorul unor popoare arabe unde O. ocupă un loc important. În folclorul contemporan din unele țări europene se păstrează tipuri rudimentare de O. popular ca bombardă bretonă, tenora catalană, piffero sau ciaramella italiană, zurria macedoniană etc. Evoluția O. de orchestră în Europa, pornește de la tipul oriental numit zamr sau zurna din nordul Africii, cu tubul conic, fără clape, prevăzut cu 6 orificii digitale și un pavilion larg, perforat. Ancia era construită dintr-un fragment subțire din tulpină de plantă sau din două mici lamele din trestie legate față în față la baza lor, tehnică de preparare cunoscută

de mai mari dimensiuni, GroßContra-Bas cu $L = 2,28$ m și în Italia un model cu $L = 2,47$ m. În anul 1849, lutierul francez J. B. Vuillaume a imaginat și construit Octobasse-ul, instrument apreciat de compozitorul H. Berlioz. În anul 1889, americanul J. Geyer construiește un instrument asemănător prevăzut cu 3 c. ♦ Echiv.: basse gigantesque, octobass.

Ô-DAIKO, instrument de percuție membranofon, tambur cu două membrane cu bazinul în formă de butoi ($\varnothing = 73$ cm) Cele două membrane care acoperă cele două deschizături laterale sunt confecționate din pergament ornamentat cu picturi clasice japoneze. Este folosit în manifestări populare și în orchestra de teatru clasic „kabuki”.

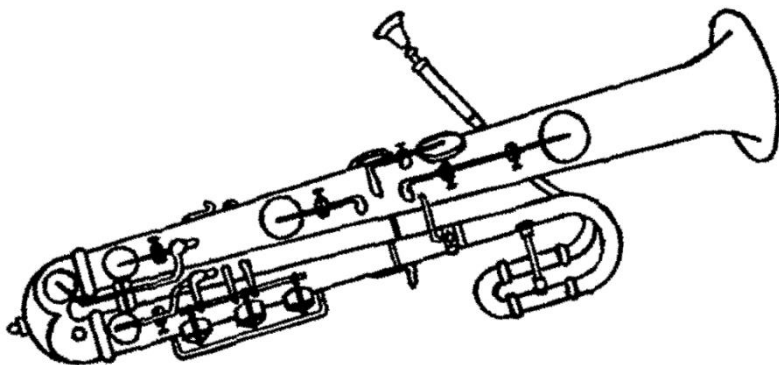
ODEOPHONE, instrument cu coarde ciupite, cu un mecanism cu claviatură, var. de clavicilindru conceput de acusticianul german E. Chladni în anul 1799 și îmbunătățit de Vadenburg la Viena în anul 1818. Instrumentul este prezentat în detaliu de R. Wright, în *Dictionnaire des instruments de musique*, Londra, 1941.

ODI ► Rabāba, instrument cu coarde ciupite, var. de lyră africană din Uganda (Africa de est).

ODRECILLO, sp.: instrument de suflat cu rezervor de aer, tip de cimpoi de mici dimensiuni.

OERIPHONE ↑ aeoline.

OFICLEID, [it. oficleide; fr. ophicléide, basse à clefs, basse d'harmonie, clairon chromatique; germ. Ophikleide; engl. quinticlave; sp., port. figle; gr. ophiskleis]. Instrument de suflat hibrid cu tubul conic construit din metal, prevăzut cu un muștiuc. Instrumentul prezintă 8–11 clape cu perinuțe, asemănătoare celor de

fagot. Capătul inferior se termină cu un pavilion mult evazat; în partea opusă se află o țeavă din metal cu diametrul mic, care reprezintă port-muștiucul instrumentului. Instrumentul se ține suspendat de un cordon așezat în jurul gâtului, ca la fagot. ♦ Oficleid-ul derivă din serpent. M. Brenet, muzicolog francez, susține ca O. a fost inventat în Anglia, în anul 1800, de francezul L. A.

OPTOPKA, termen în organologia poloneză pentru arcul muzical.

OPUK AGOYA, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă arcuită cu 5–7 c. a cărei cutie de rezonanță este o carapace de broască țestoasă. Întâlnită în folclorul muzical din Uganda (Africa de est).

ORCHESTRAL BELLS, engl. ↑ Glockenspiel.

ORCHESTRELLE, instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, var. de armoniu electric construit în U.S.A., anul 1920.

ORCHESTRION, termen generic pentru diferite instrumente cu claviatură prevăzute cu dispozitive mecanice de producere a sunetelor. Ele au fost concepute cu scopul de a imita timbrul instrumentelor din orchestra simfonică. Primele aparate mecanice muzicale apar la sfârșitul sec. al XVIII-lea. La Amsterdam, în anul 1789 a fost inventată o orgă portabilă cu patru claviaturi, realizată după indicațiile abatelui G. J. Vogler, pianist, organist și teoretician german. În anul 1791, A. Th. Kunz construiește la Praga un instrument hibrid cu claviatură, combinație de pian și orgă. Câțiva ani mai târziu frații Still și A. Th. Kunz au perfecționat acest instrument. J. N. Mälzel creează panharmonicon, pentru care L. van Beethoven a scris o lucrare cu ocazia victoriei lui Wellington la Vittoria (1805). Un tip evoluat de O. a fost imaginat de Ch. H. Bauer și J. Bauer. Aceștia introduc trei cilindri rotativi capabili să redea melodii expresive (Viena, 1828). Fourneau este autorul invenției unui armoniu expresiv, pe care l-a realizat la Paris în anul 1844. Un model de orgă mecanică numit harmonichord a fost realizat de Fr. Th. Kaufmann, la Dresda, în anul 1808; acesta reda timbrul unor instrumente de suflat și chiar de instrumente de percuție. Pentru acest instrument, C. M. von Weber a compus un *Adagio und Rondo*, anul 1811.

ORCHESTROPHONE, instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, tip de orgă cu tuburi de tip lingual, dotat cu registre ce redau timbrul instrumentelor de suflat. Instrumentul a fost conceput de frații Limonaire la Paris, în anul 1900.

O'RDU, instrument hibrid cu coarde ciupite, combinație de harpă și lăută, semnalată în folclorul gr. etn. Penh din Sudan (Africa de est).

ORE, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă cu 5–7 c., având cutia de rezonanță de formă triunghiulară. Este răspândită în Uganda (Africa de est).

ORGA, [it. organo; fr. orgue; germ. Orgel; engl. organ; lat. organum; gr. organon], Instrument de suflat cu rezervor de aer și tuburi de diferite forme și mărimi, cuplate cu una sau mai multe claviaturi. Este considerat cel mai complex dintre toate instrumentele muzicale. O. se compune din: 1. partea mecanică; 2. tubulatura. 1. Partea mecanică este formată din: consolă, camere de vânt, burdufuri, un sistem de transmisie și alte comenzi auxiliare. 1.1 Consola se constituie din claviatură, pedalier, registre timbrale, butoane pentru diverse combinații, cuplele, pedala de expresie, efecte de tremolo. 1.1.1 Claviatura sau

ORGA AMERICANĂ, instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, tip de armoniu bazat pe un mecanism ce pune în vibrație lamelele instrumentului prin procedeul de aspirare a aerului. A fost construit de firma americană Mason & Hamlin, la Boston, în anul 1861. ♦ Echiv.: amerikanische orgel, cottage organ.

ORGA ARMONIU ↑ orga expresivă.

ORGA CU MANIVELĂ, rom. ↑ cutia muzicală.

ORGA DE CRISTAL, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, var. de armonica de sticlă. Sunetele se obțin prin atingerea cu degetele umede a unor tije de sticlă puse în contact cu un număr variabil de bare metalice rotative. De jur împrejurul lor sunt atârinate baloane din plastic care țin loc de rezonatoare acustice. Instrumentul a fost inventat în Franța de frații Baschet și J. Lasry, în anul 1956.

ORGA ELECTRONICĂ, instrument electronic muzical care produce sunete cu ajutorul semnalelor electrice transformate în semnale mecanice amplificate. Ea are la bază cel puțin 12 oscilatoare (generatoare) cu divizoare de frecvență pentru a cuprinde o întindere cromatică de 5 octave. Sunetul realizat de aceste generatoare este filtrat de module speciale, care finalizează timbrul caracteristic

al unui instrument muzical. Se preferă de cele mai multe ori timbrul instrumentelor de suflat. Linia melodică se realizează prin intermediul unei claviaturi asemenea celei de orgă și poate fi însoțită de acompaniamente introduse prin program – acompaniamente presetate de tip armonic, de bas și de percuție. Preset semnifică timbre de instrumente, formule ritmice și memorii de tip ROM (care nu pot fi modificate) și RAM (care pot fi modificate) programate de constructor. ♦ Mărci: Hammond, Korg, Roland, Wurlitzer, Yamaha etc.

ORGA EXPRESIVĂ ► Orga armoniu [fr. orgue expressif; germ. Expressivorgel], Instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, var. de orgă de mici dimensiuni inventată de G. J. Grenié la Paris, în anul 1810. Instrumentul este prevăzut cu un sistem mecanic ingenios care cuplează un burduf cu două pedale.

pandora de dimensiuni mai mari. Cutia de rezonanță plată se prelungește cu un gât divizat cu 16 taste. Pe fața de rezonanță sunt desfășurate 8–9 c. duble, montate oblic, acordate: do_1 , fa_1 , sol_1 ; do_2 , fa_2 , la_2 , re_3 , sol_3 , do_4 . Englezul W. Barley a compus un album *A new book of tablature for the Orpharion*, 1596.

ORPHIKA, gr.: instrument hibrid, combinație de pian și harpă, a cărei mecanică de mici dimensiuni era introdusă într-o casetă portabilă ($L = 1,02\text{--}1,36\text{ m}$, $l = 24\text{--}34\text{ cm}$ și $i = 8\text{--}11\text{ cm}$). Instrument inventat de vienezul C. L. Rolling. ♦ Echiv.: cainorfica.

ORUTO, instrument cu coarde ciupite, var. de lăută din Kenya (Africa de est).

OSEKE, instrument de suflat cu ambușură terminală, flaut drept fără clape semnalat la gr. etn. Alur din Uganda (Africa de est).

OTTAVINO, it. 1. ↑ Flaut mic (piccolo). 2. ↑ Clarinet mic (piccolo). 3. Instrument cu coarde ciupite și claviatură folosit în Anglia și Germania din sec. XVI–XVII. Claviatura era formată din 3 octave.

OTTU, instrument de suflat cu ancie dublă, var. de oboi indian fără clape, obturat cu un singur orificiu digital. De obicei în practica muzicală populară se asociază

cu un tambur. ♦ Echiv.: nagaswaram, nāyanam.

OUMUKARA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de corn natural constituit dintr-un dovleac uscat tubular, prevăzut la un capăt cu un pavilion rotund pe care este fixată o foiță fină pentru a da efectul de mirliton. Instrument semnalat la gr. etn. Toupouri din Ciad (Africa centrală).

OUTA, instrument monocord, arc muzical fără rezonator semnalat în Africa de Sud.

OYUALLI, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. rudimentară de maracas în formă de salbă, semnalat în Mexic.

- PANGABA ► Panaba, vechi termen sanscrit pentru tambur construit complet din lemn, de formă conică, folosit în practica muzicală tradițională din Bengal, India.
- PANG GU, instrument de percuție cu sunet nedeterminat, chinez, tambur cu două membrane.
- PANGO, instrument monocord, arc muzical cu rezonator acustic, din Tanganyika, Tanzania (Africa de est).
- PANGOLO ► Kalove, instrument monocord, arc muzical din insulele Solomon.
- PĂNGRÎ ↑ tiktiri.
- PANG TSE, instrument de percuție idiofon chinez cu sunet nedeterminat, var. de bici format din doi cilindri din lemn de esență tare cu $L = 20$ cm, $\varnothing = 3$ cm. Primul cilindru se ține în palma mâinii stângi, iar ce de-al doilea este manevrat de mâna dreaptă. Este prezent în diferite ansambluri instrumentale unde marchează timpul accentuat din fiecare măsură. Este întâlnit ocazional și în orchestra simfonică.
- PANGUL ► Futaku, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de clopot cu limbă care vibrează în prezența unei surse de aer, întâlnit în Coreea.
- PANGWE, 1. Instrument cu coarde ciupite, var. de țiteră cu 6 c., prevăzută cu două rezonatoare din tigvă-dovleac. Este prezent în folclorul din Mozambic (Africa de est). 2. ↑ Bangué.
- PANHARMONICON ↑ orchestrion.
- PANN, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, chinez, var. de castaniete formate din 3 planșete din lemn de esență tare. Se practică variante interesante, precum tchra-pann și tsie-tse. În practica muzicală se asociază cu tann-p'i care susține prin lovituri repetate timpul tare marcat de pann.
- PANOPHONE, instrument cu coarde lovite și claviatură, tip de pian conceput de italianul Bozza, al cărui mecanism era suplimentat cu un sistem de pedale pentru a obține diferite intensități. Licența de construcție a fost dată în Franța, în anul 1894.
- PANPIPE, engl. ↑ syrinx.
- PANSFLOTE, germ. ↑ syrinx.
- PANSYMPHONICON, instrument hibrid, combinație de pian cu armoniu, construit de austriacul P. Singer, în anul 1839.
- PANSYMPHONIUM, instrument cu claviatură inventat de tirolezul R. Lechleitner, în anul 1872.
- PANTALEON ► Pantalon, vechi instrument cu coarde și claviatură, tip de Hackbrett de mari dimensiuni, construit și perfecționat în anul 1697 de H.

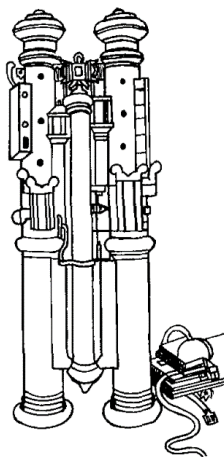
PETITTE FLÛTE, fr. ↑ flaut mic (piccolo).

PEVERUS ↑ bonang.

PEY ► Peyâr, instrument de suflat cu ancie dublă, oboi pastoral cu tub cilindric din bambus, cunoscut pe teritoriul cambodgian încă din sec. al XVI-lea. Astăzi este întâlnit în ansamblul popular „peyhat”.

PFEIFE, germ. ↑ fife sau fluier.

PHAGOTUM, lat.: vechi instrument de suflat cu rezervor de aer, tip de orgă portabilă prevăzută cu burduf. Instrumentul se constituie din două tuburi verticale cu orificii și clape, racordate cu un tub scurt de legătură; între ele se află

un al treilea tub de mai mici dimensiuni cu rol decorativ. Cele două tuburi prezintă la extremitatea lor superioară câte o ancie din metal. La baza instrumentului se află un orificiu unde se cuplează un burduf. Acest termen și instrument în același timp a generat numeroase controverse în ceea ce privește originea fagotului.

PHALAPHALA, instrument de suflat natural cu ambușură terminală, constituit dintr-un corn de antilopă. Este întâlnit în Africa de Sud și Veînda.

PHILOMELA, 1. Vechi instrument cu coarde și arcuș din sec. al IX-lea, tip rudimentar de viola da gamba. Cele 4 c. erau acordate sol₂, re₃, la₃, mi₃. 2. Monocord cu arcuș din Uganda (Africa de est). 3. ↑ Jubal (2).

PHOINIKION, gr.: instrument cu coarde ciupite, înrudit cu magadis și pektis.

PHONIKON, instrument de suflat de alamă, tip de eufoniu inventat de V. F. Červený, constructor ceh de instrumente de suflat.

PHORMYNX, gr.: termen atribuit unui instrument antic grecesc cu coarde ciupite, după toate probabilitățile ar fi vorba de o lyra.

PIAN DE CONCERT ► Pian cu coadă, [it. pianoforte coda; fr. piano à queue, grande piano; germ. Flügel; engl. grand piano; sp. piano de cola; rus. roiali, fortepiano]. Instrument cu coarde lovite și claviatură, tip mare de pian a cărui formă este împrumutată de la clavecin și este prevăzut cu mecanică engleză sau vieneză. Coardele de lungimi mai mari sunt dispuse în evantai în poziție orizontală. În practica muzicală se întâlnesc patru mărimi: sfert cu $L = 1,70$ m, jumătate cu $L = 1,80\text{--}2,10$ m, trei sferturi cu $L = 2,20$ m și pianul mare de concert cu $L = 2,50\text{--}2,75$ m ♦ Apariția pianului de concert este strâns legată de istoria pianului în general, a evoluției artei muzical-interpretative și din necesitatea unor concerte care să aibă loc în săli mari cu un public din ce în ce mai numeros. R. Stodart și A. Beyer construiesc, în anul 1777, un nou tip de pian, grand-piano, cu o cutie de rezonanță de forma unei aripi de pasăre. J.

Broadwood realizează între anii 1781–1783 un P. cu mecanică engleză, cu două pedale și o claviatură cu 5 octave. Claviatura se extinde la 6 octave în anul 1795 și la $6\frac{1}{2}$ octave, în 1804. Prima pedală a fost gândită de Cristofori din dorința de a reduce intensitatea sonoră. Această pedală numită „una corda” dădea posibilitatea ciocănelului să lovească numai una din cele două coarde duble repartizate pentru fiecare sunet. Apariția pedalei de surdină (cea din dreapta) se datorează germanului A. Beyer (↑ pian, pianină). În Franța, după unele încercări ale lui J. Marius, S. Érard construiește, în anul 1796, primul P. cu mecanică engleză, folosind sistemul „échapement” a lui Cristofori. De acum se poate vorbi de apariția școlii franceze de constructori de pian, în general, și de pian de concert în special, în anul 1996 la Târgul de Muzică din Frankfurt a fost prezentat în premieră mondială un P. („PEGASUS”) de avangardă, o sinteză a luteriei și structurii mecanice clasice cu un design inedit propriu sec. XXI, creație a prof.. Luigi Colani (designer) și a Societății Wilhelm Schimmel

mecanism cu pârghii și ciocănele de tip englez sau germano-austriac. La baza instrumentului se găsesc 3 pedale. Prin apăsarea pedalei din stânga, mecanismul cu ciocănele se apropie de coarde, astfel că ciocănelele percută cu mai puțină forță coardele, obținându-se scurtarea sunetelor. Acționând pedala din mijloc, o placă din lemn prevăzută cu o bandă din pâslă numită „surdină” se deplasează aproape de coarde pentru a opri vibrațiile intense, rezultând sunete surdinate (estompate). Ultima pedală, cea din dreapta, permite prelungirea sunetelor prin ridicarea unor surdine de mici dimensiuni plasate pe fiecare coardă. ♦ Consemnăm prezența unor tipuri de piano-forte create de numeroși constructori de instrumente cu claviatură, devenite reale surse de inspirație pentru modelul de pianină: clavecin drept, a lui F. Rigoli, anul 1620; pian vertical cu coada, R. Stodart, anul 1795; cabinet-pianoforte, W. Southwell, anul 1807, considerat primul pian drept; ditavaklsis, var. de pianină, construită în 1810, la Viena de M. Müller; pianoforte vertical numit cotage-piano, R. Wornum, anul 1811, botezat de C. Pleyel, în anul 1838 cu diminutivul de pianino. În anul 1826, J. H. Pape, vechi colaborator al lui I. Pleyel, pornind de la teorema că diagonala unui pătrat este mai lungă decât laturile sale, montează coardele pe diagonala cutiei de rezonanță, inventând sistemul coardelor încrucișate. Tot el schimbă pielea cu filșul aplicate la capătul ciocănelelor, obținând sonorități mai ample și mai strălucitoare. ♦ Not. muz.: pe două portative în cheile de violină (cheia Sol) și bas (cheia Fa).

PIANINO, it.: diminutiv de la piano.

PIANITO, sp.: termen popular pentru xilofon, întâlnit în Cuba.

PIAN MECANIC, instrument cu coarde lovite și claviatură, var. de pianină prevăzută cu un dispozitiv mecanic cu ajutorul căruia se pot reproduce numeroase piese muzicale concepute de constructor (↑ pianola). Primul model a fost creat în anul 1851, de francezul Al. Fr. Debain.

PIANO, it. 1. Abrev. de la piano-forte sau forte-piano. 2. ↑ Pian.

PIANO À BRETELLES, fr.: denumire populară pentru acordeon.

PIANO A CODA, it. ↑ pian de concert.

PIANO AFRICANO ↑ marimba.

PIANO À QUEUE, fr. ↑ pian de concert.

PIANO BUFFET, fr. ↑ pianina.

PIANO CABINET, fr. ↑ pianina.

PIANO CARÉE, fr. ↑ pian pătrat.

PIANO CLAVICORD, instrument hibrid, combinație de pian și clavicord, conceput la Londra în anul 1792, de germanul J. Geib.

cântecul patriotic *Marseillaise* compus în anul 1792 de ofițerul Cl. J. Rouget de Lisle. P. se răspândește cu o rapiditate de invidiat în Europa, dar mai ales în America de Nord. În sec. al XX-lea P. a dispărut din practica muzicală, fiind înlocuit de pian, devenind doar exponat de muzeu.

PIAN VERTICAL ↑ pianina.

PIATTI, it. ↑ talgere.

PIATTO TINTINANTE, it. ↑ talger zornăitor

PIBGORN, engl. ↑ pigborn.

PICOLĂ, rom. ↑ flaut mic.

PICCOLO, it. 1. ↑ Flaut mic. 2. ↑ Clarinet mic. 3. Registru de orgă de 2' și 1' cu tuburi labiale, construite din lemn sau din metal. Este considerat registrul cel mai înalt amplasat în Manual.

PICCOLO CLARINETTO, it. ↑ clarinet mic.

PICCOLO FLAUTO, it. ↑ flaut mic.

PICULINĂ, rom. ↑ flaut mic.

PIDHKIAVLI, gr. ↑ suravli.

PIEN-CH'ING ↑ bian qing.

PIEN CHUNG, echiv. bian zhong.

PIFANO ► Pifaro, sp., port. ↑ fifra.

PIFARRO ► Ciaramela, it.: termen ce desemnează în general numele unor instrumente de suflat cu ancie dublă, întâlnite în țările mediteraneene, cunoscute încă din sec. al XIV-lea (↑ zampogna, fifre, Schalmei).

PIFE, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept fără clape, construit din bambus, prevăzut cu 5-6 orificii digitale. Este întâlnit în Brazilia.

PIGBORN ► Pibgorn, Horn pipe, engl.: vechi instrument de suflat cu ancie simplă, var. de chalumeau prevăzut cu 7 orificii digitale. Pavilionul este confecționat din corn de animal. De origine celtică, el se întâlnea la populația galeză (welsha) din Evul Mediu. P. se menține până în sec. al XVIII-lea. Un frumos exemplar este păstrat la Welsh Folk Museum din St. Fagans de lângă Cardiff.

PILLI ► Lavikko, instrument de suflat cu rezervor de aer, tip de cimpoi cu un singur fluier, prevăzut cu 4 orificii digitale și un pavilion din corn de animal. P. este răspândit în țările nordice ale Europei și sub alte denumiri: pajupilli (fluier finlandez din scoarță de copac); ruokopilli (fifre finlandeză cu ancie dublă); pajupill (fluier estonian); lehepill sau lätspill (fluier); torupilli (cimpoi estonian).

înapoi). În dinastiile Tong și Song P. a fost deosebit de apreciat. Astăzi P. ocupă unul dintre cele mai importante locuri în practica muzicală chineză. ♦ Echiv.: biwa, còi-dan-ti, dabiya, dòn ty bà, hyang p'i-p'a, liu q'in, niutui qin, wu xuan p'i-p'a.

PIPE, engl. ↑ fluier.

PIPE RECORDER, engl. ↑ fluier.

PIPEAU, fr.: termen pentru flaut drept cu sau fără dop.

PIPHĂT ↑ roneat.

PIPIZA, gr.: instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi cu clape din Grecia modernă.

PIPO, instrument hibrid, drâmbă din Papua Noua Guinee.

P'IRI, instrument de suflat cu ancie dublă coreean, oboi construit din bambus, fără clape. ♦ Echiv.: hichirichi.

PIRING BURU, instrument de suflat, tip de trompetă naturală cunoscută în Turcia din sec. al XVII-lea.

PIRIPITY, instrument de percuție membranofon, tambur din Madagascar.

PI SA NAYI, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi fără clape din Cambodgia.

PISHA, termen persan pentru flaut oblic.

PISTALA, srb., cro.: instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept cu 4–6 orificii digitale.

PITCH PIPE, engl. ↑ fluier cu piston.

PITO, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept prevăzut cu 5 orificii digitale. Este răspândit în Spania și în America de Sud.

PITURKA, 1. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talangă din India. 2. Instrument de percuție idiofon, var. de tambur din lemn fără membrană de forma unei ambarcațiuni, semnalat în folclorul muzical indian.

PIVA, it.; vechi termen pentru cimpoi răspândit în reg. Lombardia și Liguria din nordul Italiei.

PIVA TORTO, it. ↑ cromorna.

PI WANG echiv. bi wang.

PÎISPILI, instrument monocord cu arcuș, a cărei cutie de rezonanță se prelungește cu un gât subțire. Instrumentul se sprijină vertical pe pământ cu ajutorul unui picior-cui din metal. Face parte din formațiile instrumentale populare din Estonia.

materiale. Coardele sunt prinse la extremități cu ajutorul unor cuie sau sfori ce servesc în egală măsură pentru acordaj. ♦ Despre originea pluriarcului, muzicologul francez A. Schaeffner spune că este „unul din cele mai vechi instrumente ale negrilor din Africa Occidentală cunoscute de organografiile europene”. Termenul pluriarc a fost dat de muzicologul francez G. Montandon în lucrarea *La généalogie des instruments de musique*, Genève, 1919. ♦ Echiv.: arc muzical, Bogenlaute, bolima, bombeto, chihumba, ekidongo, harpa, imele, kambi, kisanga, lakwemi, lungoyangoy, ngwoomo, nja, sabe, ukeke, wambi.

PO, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, chinez, talger din bronz cu $\varnothing = 60$ cm.

POARI ► Boari, instrument de suflat cu ancie simplă, tip de clarinet fără clape, folosit de gr. etn. Bororo din Paraguay.

POCHETTE, fr. ↑ violino piccolo.

POCHETTE D'AMOURE, fr.: instrument cu coarde și arcuș, var. de viola piccolo prevăzută cu coarde simpatice (de rezonanță). Este cunoscut în Europa de vest din sec. XVII și XVIII.

PO CHONG, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, chinez, tip de clopot suspendat pe un stativ.

PODIGLIONE CINESE, it. ↑ chapeau chinois.

PO FU, instrument de percuție membranofon, chinez, tip de tambur cu două membrane așezat orizontal pe un suport dreptunghiular sau suspendat. A fost folosit în mediul militar sau în ansambluri instrumentale de teatru clasic chinez.

POINTED HARP, engl. ↑ arpanetta.

POKIDO, instrument cu coarde ciupite, sanza din Congo (Africa ecuatorială).

POK SU, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic fără clape, de mici dimensiuni, răspândit în China.

POLIPHANT ► Poliphon, instrument hibrid, combinație de harpă și lăută, prevăzut cu 25–40 c. acordate diatonic. Instrument inventat de violistul italian D. Ferrant, în anul 1600.

POLO, instrument de percuție membranofon, tambur din Congo.

POLYCHORD, gr.: instrument cu coarde ciupite, var. de harpă cu pedale. Cutia de rezonanță de formă conică este plasată între două brațe trapezoidale, având pe fiecare latură desfășurate coarde. Pe latura din dreapta sunt fixate 61 c. acordate cromatic, din care ultimele 10 c. servesc pentru a mări rezonanța instrumentului. Pe latura din stânga se află 56 c. Toate cele 117 c. sunt întinse perpendicular pe suprafața celor două laturi formând între ele un unghi de 30°. Dimensiunile instrumentului: L = 1,85 m, l = 86 cm, distanță între laturi este de 32 cm. La

PRESTANT, registru de orgă de 32', 16', 8' și 4' din grupa Diapason plasat în compartimentul central al orgii. Este considerat unul dintre cele mai importante registre timbrale. În Anglia se numește Principal de 4'.

PRIMBAß, germ. ↑ baroxiton.

PRINCE OF WALES HARP, engl. ↑ psalterium.

PRINCIPAL, registru de orgă cu tuburi labiale deschise. Fiecare claviatură componentă a consolei instrumentului poate avea câte un registru de P. Mărimea unei orgi este dată de registrul Principal cu tuburile cele mai mari. Astfel o orgă de 32' posedă obligatoriu un registru Principal de 32', o orgă de 16' are un Principal de 16' etc.

PROBKA POCZTARSKA, pol. ↑ corn de poștă.

PROTEUS, instrument cu coarde ciupite și claviatură, clavecin construit de Francisco Nigetti.

PROVENZALISCHE TROMMEL, germ. ↑ tamburina.

PSALMODICON ► Psalmodica, instrument cu coarde ciupite, var. de țiteră cu arcuș inventată de suedezul J. Dillner în anul 1829. A fost prezent în muzica bisericească, folosit ocazional în scop didactic în școli.

PSALTER, engl. ↑ psalterium.

PSALTÉRIE, fr. ↑ psalterium.

PSALTERION ► Pesanterin, gr. 1. Termen generic folosit în organologia europeană pentru a desemna instrumente cu coarde ciupite cu degetul și nu cu un plectru (↑ bell harp, harpa, sambuque, nabla etc.). 2. Vechi instrument cu coarde ciupite de origine orientală, pătruns în Europa de vest începând cu sec. al XII-lea. Acesta avea forma rotundă sau de triunghi, prevăzut cu 6–7 c. care se ciupeau cu degetele. Din sec. al XIII-lea, cutia de rezonanță are aspect de trapez, prevăzută cu 6–17 c. simple, duble și triple acordate la unison, montate orizontal și paralel pe fața de rezonanță care se ciupeau cu un plectru. ♦ Echiv.: appalachian dulcimer, chalempong, dulce melos, epinette de vosges, kanonaki, kantele, langleik, micanon, nabla, takke, tympanum, yang kin.

PSALTERIUM ► Canon, lat. [it. salterio tedesco; fr. psalterie, salter, sauterie; germ. Hackbrett; engl. dulcimer; sp. salterio; gr. kanon; rus. psaltir]. Vechi instrument cu coarde lovite cunoscut în Grecia și Roma antică. Corpul instrumentului de forma unui trapez, uneori cu aspect rectangular sau de triunghi, prezintă pe fața de rezonanță 6–10 c. simple sau duble așezate orizontal. Tipul european de P. are sub fiecare coardă câte un căluș care o împarte în două părți egale sau inegale, formând două intervale, de octavă și cvintă. La P. se cântă cu instrumentul așezat orizontal pe un suport, sau portabil, atârnat de gât. Sunetele se obțineau lovind coardele cu două baghete din lemn, ușor curbate la

PUSAUNE, germ.: vechi termen medieval pentru trombon.

PU TATARA, pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, semnalat la gr. etn. Papet Maori din Noua Zeelandă.

PUTIPU ↑ cabasa.

PUTUTO ► Potuto, Putoto, termen „aymara” care indică un instrument de suflat natural obținut din corn de animal (taur), argilă (epoca precolumbiană), tigvă-dovleac uscat, scoică marină. Folosit de ciobani, de poștași în semnalizări fonice diverse, în folclorul muzical din Peru și Columbia.

PUZON, pol. ↑ trombon.

P'YŎN-GYŎNG, instrument de percuție idiofon, coreean, format din 16 clopote din piatră tăiată în formă de L, de culoare albă sau vernil, cu latura mare de cca 40–45 cm, latura mică de 30 cm, grosimea de cca 6 cm. Ele sunt prevăzute cu câte o gaură pentru a fi suspendate pe două șiruri, așezate pe un stativ ($\bar{i}$ = 1,50 m, l = 1,90 m). ♦ Echiv.: bian qing.

PYRAMIDENFLÜGEL, germ.: instrument cu coarde lovite și claviatură, var. de Hammerklavier în formă de piramidă, construit în Germania la Gera, în anul 1745 de E. Ch. Friederici.

PYROPHON, gr. [germ. Feuerorgel]. Instrument hibrid, var. de orgă cu 9 tuburi din cristal de diferite lungimi. Acestea intră în vibrație cu ajutorul unei claviaturi care prin apăsare permite pătrunderea unei flăcări de gaz natural în fiecare tub. Instrumentul a fost inventat la Strasbourg în anul 1872 de G. Fr. E. Kastner. Acesta a studiat fenomenul realizării unor sunete cu ajutorul flăcării de gaz după indicațiile englezului Higgens – fenomen cercetat de acesta pentru prima oară în 1777 și extins de fizicianul Faraday. Interesat de instrumentul creat de Kastner, Henry Dunant fondatorul Crucii Roșii mondiale, îl introduce pentru prima dată în Anglia (peste 5 ani), făcându-i o frumoasă prezentare: „pyrophonul reprezintă lumina filosofică a științelor naturale ale cărui sunete se apropie de vocea umană și de harpa eoliană. El are un caracter melancolic și misterios”. În 8 mai 1952 acest exemplar (păstrat la „Science Museum” din Londra) a fost restaurat de M. Hensinge. Acesta i-a mărit numărul tuburilor de sticlă, de la 9 la 25 cu $\varnothing$ = 12 cm, corespunzător pentru două octave. La P. a cântat de mai multe ori C. A. Franck, iar Ch. Gounod l-a introdus în partitura baletului *Jeanne d'Arc*. Compozitorul W. Weissheimer a compus, în anul 1880, *Fünf Geistliche Sonettes* (5 *Sonete religioase*) pentru voce, flaut, oboi, clarinet, pyrophon și pian. Un celebru interpret la P. este elvețianul René Krebs-Shapiro, căruia televiziunea elvețiană i-a dedicat, în 1988, o emisiune specială. Un frumos exemplar realizat de Ivan Pestalozzi se află expus în holul sălii de concerte „Tonnhalle” din Zürich, la care a cântat René Krebs, în 1997.

PWITA, instrument de percuție membranofon, buhai întâlnit în practica muzicală a gr. etn. Humbe din Angola și Zambia (Africa australă).

QAWAL, instrument de suflat cu ambușură terminală, flaut drept fără clape, înrudit cu cavalul românesc. Este răspândit în Egipt, Maroc și Turkestan.

QEREN ↑ keren.

QENA ↑ quena.

QERUN ↑ qarnā.

QIN, instrument cu coarde ciupite, var. de ȝiteră cu 7 c. Corpul este construit din lemn exotic de catalpa și tong, lăcuit și împodobit cu ornamentații pictate în stil clasic chinez. Instrumentul are $L = 1,30$ m, $l = 20$ cm, $\hat{h} = 5$ cm. Coardele se ciupesc cu un plectru sau cu unghiere speciale prinse de degete. Specialiștii chinezi afirmă că instrumentul era cunoscut încă din perioada dinastiei Qin (246–207 î.Hr.) cu numele qin antic sau qin cu 7 coarde. ♦ Echiv.: koto.

QING, vechi instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, chinez, format din 16 plăci de marmură, din lemn dur, sau dintr-un șir de clopote de mărimi diferite. Acestea sunt grupate pe două rânduri, atârinate pe un stativ. ♦ Echiv.: biân qing, biân zhong.

QIN GU, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, gong întâlnit în China.

QINQIN, instrument cu coarde ciupite. Cutia de rezonanță construită din lemn exotic de tong prezintă 2–3 c. din mătase care se ciupesc cu un plectru. Q. este

prezent în orchestrele populare din prov. Guangdong, China. Echiv.: gekkin, genkwam, shi gen, shuang qing.

QITĀR ↑ al-ūd.

QUADRILIGNEUN, lat. ↑ carillon.

QUARTA, instrument de suflat cu ambușură terminală, syrinx din Surinam.

QUARTGEIGE ► Kleine Diskant viole da braccio, germ.: instrument cu coarde frecate cu arcuș, tip de violino piccolo cu acordajul plasat la o cvartă perfectă mai sus față de violină, păstrându-se relația de cvintă perfectă între coarde.

QUINTFAGOTT, germ. ↑ fagottino.

QUINTICLAVE, engl. ↑ oficleid.

QUINTIPLA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de maracas tubular folosit în Venezuela.

QUINTITTEN ↑ quintaton.

QUINTON, fr.: instrument cu coarde și arcuș, var. de viola da braccio cu 5 c. acordate sol₂, (re₂), re₃, la₃, re₄, (mi₄) sol₄. Fața de rezonanță prezintă două orificii acustice în formă de C sau *f*. Arcușul este lung de 73,5 cm și greu de 48 gr. ♦ După muzicologul francez M. Pincherle, instrumentul a fost creat în anul 1760 de lutierul parizian Guerson. Adesea Q. se confundă cu pardessus de viole.

QURMAH, instrument arab de suflat cu ancie simplă, tip de arghîl cu două tuburi egale cu L = 60 cm unite paralel, prevăzute cu orificii digitale.

QUWĀNĪM, alt termen pentru qānūn.

QUXUAN ↑ sanxuan.

RACKETT, germ. ↑ Ranckett.

RACLEUR, fr. ↑ guiro.

RÄDCHEN, germ. ↑ rota (2).

RADLEIER, germ. ↑ chironda.

RAGANELLA, it. ↑ morișca.

RAG-DUNG, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală dreaptă cu un pavilion evazat, folosit în cultul budist din Nepal.

RAHMENTROMMEL, germ. ↑ tamburina.

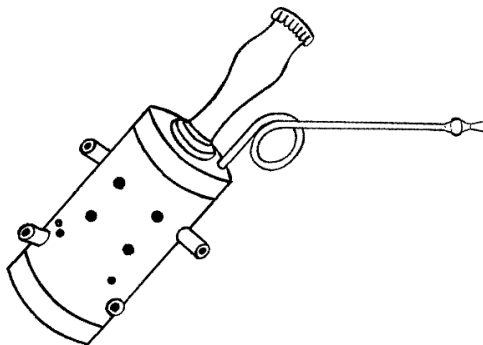
RAÎTA ► Gaïta, instrument de suflat de lemn cu ancie dublă, var. de oboi cu tubul conic de mici dimensiuni prevăzut cu 6–8 orificii digitale, fără clape. Partea inferioară a tubului se termină cu un pavilion pronunțat evazat. Ancia se introduce într-un tub metalic cu disc, ce slujește de port-ancie. R. pare a fi unul din strămoșii oboiului modern cu clape. Este răspândit în Algeria și Maroc (Africa de nord-vest). ♦ Echiv.: gheita.

RAJAO, port.: instrument cu coarde ciupite, tip de chitară cu 5 c.

RAMKIE, instrument cu coarde ciupite, tip de chitară cu 3–4 c. Cutia de rezonanță este confecționată din tîgvă-dovleac, prelungită cu un gât foarte lung, neted, prevăzut la extremitatea superioară cu un locaș unde sunt fixate 4 cuie din lemn de care se prind coardele. Unii organologi sunt de părere că R. este de origine portugheză, cunoscut cu numele de rabenquinha. Pe când muzicologul Fr. J. Fétis afirmă că instrumentul este de origine indiană și se înrudește cu phunga.

RANÂT EK ► Ranât thum, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, xilofon de tip african semnalat în Thailanda.

RANCKETT ► Rackett, Würstfagott, germ. [it. cortal, cervellato; fr. cervelas, cervelat; engl. rackett]. 1. Instrument de suflat de lemn cu ancie dublă din familia

oboiului, de o construcție originală. Corpul instrumentului este o cutie cilindrică (L = 12–35 cm), prevăzută cu 6–11 orificii digitale. În interior sunt plasate până

transversale; prin frecarea lor cu o baghetă din lemn se produce un efect sonor caracteristic. Din necesități practice, pentru a amplifica sonoritatea, uneori este plasat sub instrument un rezonator acustic. În localitatea Paracas din Peru s-a descoperit (1946) un tip arhaic precolumbian.

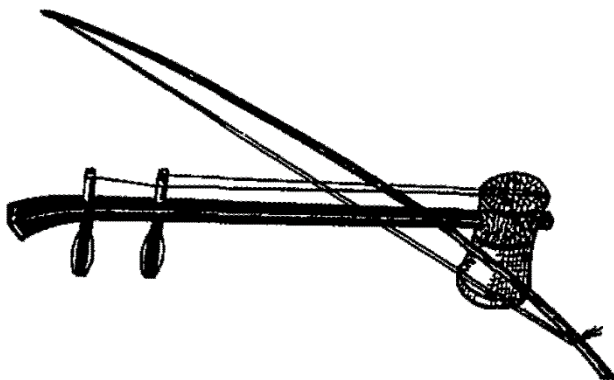
RATSCHE, germ. ↑ morișca.

RATTLE, engl. ↑ morișca.

RAU-RAU, termen pentru sistrum semnalat în Malacca, Malaysia.

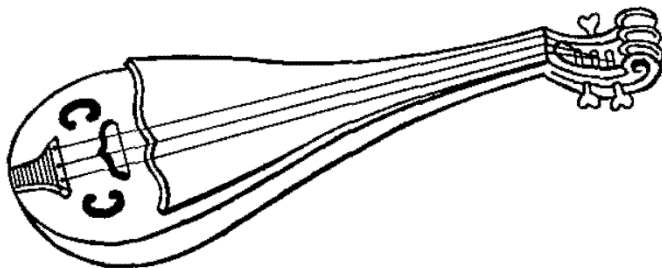
RAUSCHPFEIFEN, germ. 1. Instrument de suflat hibrid, var. de chalumeau cu rezervor de aer, întâlnit în Europa de vest din sec. al XVI-lea. Prima menționare a fost făcută de G. Burgkmair în *Triumphzug Kaiser Maximilianus*, 1518. R. se construia în 3 mărimi: sopran, cu $L = 42$ cm, acordat în Mi; tenor, cu $L = 54$ cm, acordat în DO și bas, cu $L = 86$ cm, acordat în Sol. 2. Registru de orgă de tip Aliquote cu tuburi labiale pe două rânduri, plasate în Manual, după cum urmează: octava de 4' cu cvinta de $2\frac{2}{3}'$, octava de 2' cu cvinta de $1\frac{1}{3}'$ și octava de 1' cu cvinta de $1\frac{1}{3}'$.

RAVANASTRON, vechi instrument cu coarde și arcuș. Cutia de rezonanță are formă cilindrică și este construită din lemn. Fața de rezonanță se constituie dintr-o piele de șarpe. Gâtul, de formă rotundă sau pătrată, străpunge cutia de rezonanță în partea laterală dând aspectul unui baros. Cele 2 c. sunt acordate la interval de cvintă perfectă și sunt prinse la un capăt de 2 cuie din lemn (tăiate în hexagon la un capăt și rotunde în partea opusă). Pentru a se menține tensiunea

coardelor, acestea se sprijină pe un căluș rudimentar. Tipul chinez are coardele din mătase, iar cel indian din intestin de gazelă. Arcușul se intercalează între cele două coarde, ca să le poată atinge deodată pe amândouă. R. modern este un instrument cu o largă răspândire geo-culturală pornind din India până în China. Modelele apropiate de acestea se întâlnesc și pe continentul Africii de vest. I se mai spune violină chineză. ♦ Originea ravanastronului este legendară. Invenția lui este atribuită regelui Ravana din Ceylon, care a trăit cu cca 5.000 de ani î.Hr.

contelui de Champagne Thibaud I (1284) rege al regatului Navarra, el însuși remarcabil interpret. Semnalăm menținerea unui asemenea model până în zilele noastre în Polonia și în Balcani (↑ gđulka, gusla). La modelul grecesc sunetele se realizează într-un mod original: cu unghia se apasă lateral și fin pe coardă, fără a se atinge tastiera instrumentului. Până spre începutul sec. al XVI-lea, atât R. cât și lyra nu aveau mai mult de 3 c. Prezența celorlalte coarde a determinat

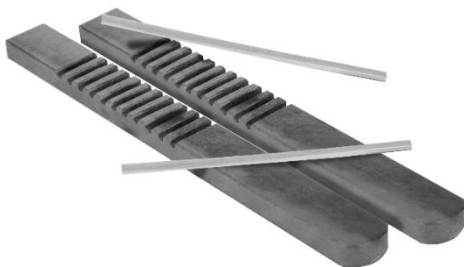

modificarea cutiei de rezonanță, apariția curburilor laterale în forma cifrei 8; aceasta a permis mânuirea mult mai comodă a arcușului. În sec. al XVI-lea, în practica muzicală era prezent și un model mai mic numit pochette. ♦ Echiv.: cruth, giga, Kleine Geige, marioneta, rabāb, rabeca, rabel, rebube (2), ribecchino, ribeca, rubebe, rubeca, lybebe, three-stringed.

REBUBE, 1. Fr.: termen medieval pentru drâmbă. 2. Instrument cu coarde ciupite, var. de rabāb cu 6 c. Cutia de rezonanță emisferică din lemn de cais, face corp comun cu un gât lung recurbat la vârful. Partea superioară este ornată cu încrustații florale. La baza gâtului se află două mici ornamente (↑ rewāp). Cele 6 c. sunt acordate $la_3, do_3, mi_3, mi_3, la_3, mi_4$ sau $la_3, re_3, mi_3, mi_3, la_3, mi_4$. Pentru melodie se folosește doar una, restul fiind coarde de acompaniament. Coardele se ciupesc cu un plectru din lemn de cais, păr sau os. Instrumentul este întâlnit pe o arie geo-culturală largă de influență islamică și la gr. etn. Xin Jiang din China.

RECORDER, engl.: instrument de suflat cu ambușură laterală, flaut drept fără clape. ♦ Echiv.: Blockflöte, flauto dolce, flûte à bec, fluier cu dop, plockflute.

RECO-RECO ► Lero-lero, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat,

construit cel mai adesea din lemn sau bambus în diferite forme după imaginația

acustic la modelele arhaice. În general se practică R. cu 5 c., acordat sol₂, sol₂ – re₃, sol₃, sol₃ sau sol₂, sol₂ – re₃, re₃, re₃, din care una este rezervată melodiei, plasată la mijloc. R. este răspândit în Tadjikistan, Uzbekistan și la gr. etn. turc Uiguren din prov. chineză Xin Jiang.

RGYAGLING, instrument de suflat cu ancie dublă, oboi fără clape din Nepal.

RHEITA, fr.: instrument de suflat cu ancie dublă, tip de raïta din Algeria și Maroc (Africa de nord-vest).

RIABUH, instrument de suflat cu ambușură laterală, flaut oblic fără clape din Nepal.

RIBĀB, instrument cu coarde ciupite, tip de rabāb din sudul Marocului. I se mai spune rabāb ash-sha'ir (rom. = rabāb de poet).

RIBEBA, it. ↑ drâmba.

RIBECA it. ↑ rebec.

RIBECCHINO ► Ribechina, Rebechino, Rebechetto it.: termen derivat de la arabul rabāb. Începând cu sec. al XV-lea în Italia indică un model mic de rebec.

RIETFLUITJE, old. ↑ mirliton.

RIG, ucr.: instrument de suflat cu ambușură terminală, constituit dintr-un tub cilindric, obturat cu 6 orificii digitale, prevăzut la capăt cu un corn de animal cu rol de pavilion.

RIGABELLUM, lat. ↑ Bibelregal.

RIHE, instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de nai cu tuburile din bambus așezate pe două rânduri. Este folosit în ansamblul instrumental „rihe muhu” din Guadalcanal, Insulele Solomon.

RINDA, instrument hibrid, var. de drâmbă din bambus, cu aspect sferic, folosit în Indonezia.

RINDING, termen pentru drâmbă în Jawa.

RINGTUBA, germ. ↑ tuba wagneriană.

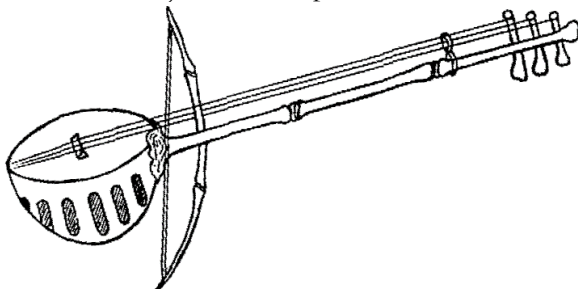
RIQQ, instrument de percuție membranofon, var. de tamburină (Ø = 25 cm) de origine indiană, răspândită în regiuni din Orientul Apropiat. Fr. R. Tranchefort în *Les instruments de musique*, Edition du Seuil, 1980, explică existența acestui instrument în Africa de Nord și în unele țări din Balcani încă din perioada Imperiului bizantin, răspândit prin intermediul ȝiganilor nomazi descendenți din India.

RÎLIA, rus. ↑ chironda.

RKAN-DUNG, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală dreaptă cu tubul foarte lung, folosit în practica muzicală budistă din Tibet, Nepal.

- ROMUZ, instrument hibrid cu coarde și arcuș, combinație de târ și kemang prevăzut cu 4–5 c., construit de iranianul Kossor, în anul 1875.
- RONDADOR, instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de syrinx din Ecuador, semnalat încă din perioada precolumbiană. Se spune că instrumentul se construia din trestie sau chiar dintr-o pană de condor. Astăzi este format din cca 10 tuburi.
- RONEAT, termen generic atribuit unor instrumente de percuție cu sunet determinat, var. de xilofon de origine indiană, prevăzut sau nu cu rezonator acustic. Cutia de rezonanță, așezată pe un soclu rezonator, are formă de navă frumos sculptată, ornamentată cu sidef și perle. Pătruns pe teritoriul cambodgian în sec. al XIX-lea, acesta se construiește în trei mărimi: roneat ek cu claviatura formată din 21 plăci din bambus sau din lemn; roneat thung cu 17 plăci și roneat dek cu 21 plăci din bronz, fiecare cu un registru sonor propriu. Prin excelență instrument melodic, acesta este prezent în muzica tradițională a poporului khmer, în orchestrele de ceremonii religioase și ca instrument de acompaniament a unor dansuri. De asemenea este inclus în ansamblul instrumental numit pinpeat din Cambodgia, pinphat din Laos și piphat din Thailanda.
- RONGO, instrument de suflat natural cu ambușură terminală, constituit din corn de animal sau din colț de elefant, folosit de gr. etn. Loanda din Angola (Africa australă).
- RORIA, instrument hibrid, drâmbă folosită de gr. etn. Maori din Noua Zeelanda.
- ROSSIGNOL, fr.: pseudo-instrument de suflat, fluier cu apă care imită trilurile păsărilor.
- ROTA, lat. 1. Vechi instrument cu coarde ciupite, medieval, descendent din cruth-ul galez. Cutia de rezonanță fără gât și tastieră este prevăzută cu 7–17 c. Există opinia că acesta ar fi de fapt o lyra sau un psalterion. A nu se confunda cu chironda. 2. Termen folosit în Europa de vest pentru un instrument cu coarde și arcuș, tip de vielă cu 2–3 c. Fața de rezonanță era obturată cu două orificii acustice de formă rotundă sau pătrată. 3. Începând din sec. al XI-lea este semnalată existența în practica arhaică muzicală germană a unui model cu o cutie de rezonanță triunghiulară, prevăzută cu cca 17 c. cunoscut și cu numele de psalterium triangularum. Tipurile care aparțin sec. al XIII-lea sunt de diferite mărimi, ornamentate cu pietre prețioase. La instrument se cânta ținându-l în poziție verticală. R. se menține până în sec. al XV-lea.
- ROTTA, germ. ↑ cruth.
- ROTTE, fr., germ. ↑ cruth.
- RUBĀB, vechi instrument cu coarde ciupite, din vechea Persie, tip de lăută cu 3–5 c. acordate din cvartă în cvartă. Variantele moderne se mai întâlnesc destul de rar în Iran, Tadjikistan și Turcia.

RU-RU, instrument cu coarde și arcuș, tip de ravanastron cu 3 c. acordate la interval de cvintă. Cutia de rezonanță este ovală, prevăzută cu numeroase orificii acustice

obturate pe corpul instrumentului și nu pe fața de rezonanță. Arcușul este intercalat între coarde ca să le atingă pe toate. Instrument caracteristic orchestrelor tradiționale chineze numite „pang-tse”.

RUSOLO, bulg.: alt termen pentru cimpoi.

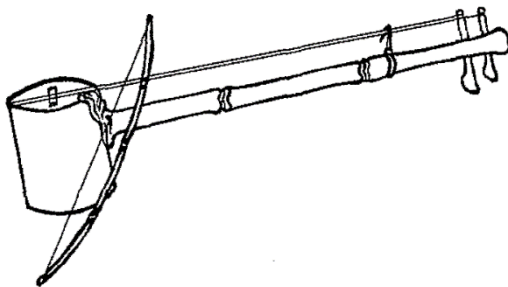
RUSSIAN BASSOON, engl. ↑ fagot rus.

RUSSISCHES FAGOTT, germ. ↑ fagot rus.

RUBPFEIFE, germ.: instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de Schnabelflöte de mici dimensiuni, prevăzut cu 4 orificii digitale. Instrument caracteristic perioadei dintre sec. XVI–XVII din Germania.

RUTE, germ. ↑ bici.

RU-XIN ► Ru-xi erl, instrument cu coarde și arcuș, tip de ravanastron cu 2 c. Cutia de rezonanță este formată dintr-un tub mare din bambus cu $L = 20\text{--}25\text{ cm}$ și $\varnothing = 10\text{ cm}$. Fața de rezonanță este o membrană din piele de șarpe. Baza instrumentului este complet deschisă, cu scopul de a amplifica rezonanța. Gâtul

din același material ($L = 50\text{ cm}$ și $l = 1,5\text{ cm}$) se termină cu două orificii, loc unde se introduc două cuie din lemn de care se prind coardele. Un prăguș mobil din metal prețios, plasat aproape de cele două cuie, scurtează sau lungeste coardele în funcție de ambitusul melodiei. Arcușul este intercalat între cele 2 coarde. Instrumentul este de origine hindusă, importat în China începând cu sec. al X-lea d.Hr.

S

SABBUR, instrument de suflat natural cu ambușură terminală, constituit dintr-un corn de animal, folosit în Siria.

SABE, termen pentru pluriarc întâlnit la gr. etn. Mbala din Congo (Africa ecuatorială).

SABEKAH, vechi instrument cu coarde ciupite, tip de lăută întâlnită la evrei și în Babilon, sec. al VI-lea.

SABITU, instrument cu coarde ciupite, tip de lăută cu 7 c. din vechiul Babilon.

SACABUCHE, sp. ↑ saqueboute.

SACCAPA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de hochet în formă de salbă, realizat din fructe uscate (*Thevetia nerifolia*). Este semnalat la gr. etn. Aymara, Chayahuita, Cocama, Conibo Kechua și Omagua din Brazilia.

SACKBUT, engl. ↑ saqueboute.

SACKGEIGE, germ. ↑ violino piccolo.

SACKPFEIFE ► Dudelsack, Bock, germ. ↑ cimpoi.

SACQUEBOUTE ► Saicqueboute, Saqboute, Trompette sacqueboute, fr. [germ. Sackabuche; engl. sackbutt, seykebuds, shagbutt, shagbolt; sp. sacabuche]. Termen semnalat în practica muzicală vest europeană (sec. IX–XVIII) care desemna o var. de trompetă naturală din registrul grav, prevăzută cu culisă. Instrumentul apare reprezentat în picturi din Evul Mediu precum tripticul ce formează catapeteasma bisericii din Anvers, pictată de H. Memling. În epoca Barocă, termenul a circulat cu sensul de trombon cu culisă, construit în trei mărimi: alto, tenor și bas. În egală măsură indică și o trompetă naturală bas, folosită în muzica instrumentală bisericească alături de cornet, serpent și fagot. Este considerat a fi unul din primele instrumente de suflat profesionale din muzica cultă.

SA DIU ► Sa deo, Sô do, instrument monocord, var. de vînă antică cu rezonator acustic. După Fr. R. Tranchefort este o țiteră tubulară, folosită în ceremonii de nuntă și în unele ritualuri magice. Astăzi se întâlnește frecvent la muzicanții orbi din Cambodgia și Laos.

SAFARIR, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de syrinx egiptean cu 24 de tuburi sonore.

SAFILL, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de sistrum obținută din două vergele din lemn legate între ele cu un cordón de care sunt prinse inele mici din metal. Agitând instrumentul, se produce un efect sonor

- SALAMURI, instrument de suflat gruzin (georgian), cu ambușură terminală, tip de fluier cu tubul cilindric prevăzut cu 8 orificii digitale.
- SALAN, instrument cu coarde ciupite, var. de harpă africană cu 6 c. și rezonator acustic din tigvă-dovleac. O foiță de hârtie este aplicată pe un orificiu plasat pe rezonator, pentru a produce efectul de mirliton. Este caracteristic gr. etn. Birifor din Volta Superioară (Africa subecuatorială).
- SALASIL, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talgere metalice din Arabia.
- SALBĀG, instrument cu coarde ciupite, tip de harpă persană menționată de filosoful și muzicianul iranian Abū Ibn Sīnā zis Avicenna.
- SALICIONAL ► Salicet, registru de orgă de 16', 8', 4' cu tuburi labiale cilindrice de diferite intensități, formând două registre timbrale distincte: de flaut și viola da gamba. Registrul de 4' este plasat în Manual, pe când cel de 16' este prezent în Pedalier. La orgile de mărime medie, S. poate înlocui registru Prestant de 4'.
- SA-LI-NE-LU, vechi instrument sumerian cu coarde lovite, presupus a fi un psalterium.
- SALMO, instrument cu coarde ciupite, tip de Țiteră folosită în folclorul muzical spaniol alături de o tamburină cu coarde.
- SALMODICON, sued. [norv. psalmodikon]. Vechi instrument monocord cu arcuș de formă cvadrunghiulară (91x45 cm), fără gât. S. are o coardă principală și alte 4–8 c. secundare de rezonanță din metal. Pe fața de rezonanță se află o serie de taste cu o înt. scr. = sol₂ – la₄. A fost conceput pentru acompaniamentul psalmilor în muzica bisericească. Astăzi instrumentul are aspectul unui violoncel.
- SALMASANG, germ. ↑ psalterion.
- SALPIN, it. ↑ salpinx.
- SALPINX, gr.: instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală cu tubul puțin conic, construit din fildeș, os, corn de animal, fier, bronz sau argint, prevăzut cu un pavilion destul de larg. Tubul era construit din mai multe segmente legate între ele cu inele din bronz și uneori atingea lungimea de 1,65 m. ♦ De origine etruscă – din zona Tireniană, salpinxul a fost semnalat și în Grecia antică, unde era folosit pentru semnalizări fonice de uz militar, în competiții sportive și mai rar în ceremonii de cult. Cea mai veche mărturie literară aparține lui Homer în *Iliada*, unde îl numește salpinx al galateenilor. Eschil îl citează în tragedia *Perșii*, în descrierea luptei de la Salamina. ♦ Echiv.: carnyx, cornu, hatzeroth, karnyx gallicus, tuba (1).
- SALTERIO, it., sp. 1. Instrument cu coarde ciupite, țiteră întâlnită în folclorul muzical spaniol (reg. Aragon), frecvent asociată cu un fluier cu 3 orificii digitale. 2. ↑ Psalterium.

SANBOMBA, it. ↑ buhai.

SANDOU, instrument de suflat cu ambușură terminală, fluier din bambus cu 6 orificii digitale, prezent în practica muzicală a gr. etn. Dajak din Indonezia.

SANDURI, gr.: instrument cu coarde lovite, asemănător cu un țambal. Coardele sunt astfel repartizate încât fiecărui sunet să-i corespundă 3–5 c. acordate la unison. Se construiește un model de mai mari dimensiuni numit tsimbalo care este dotat cu o pedală și o surdină (↑ țambal de concert).

SANFONA, port. ↑ chironda.

SANFONHA, port. ↑ chironda.

SANFTHORN, engl. ↑ cromorna.

SAICQUEBOUTE, fr. ↑ saqueboute.

SANGEN ↑ shamisen.

SAN GEN DA KIN, instrument cu coarde ciupite, tip de țiteră tubulară cu 3 c., de origine chineză (↑ ichigenkin) întâlnit în Japonia.

SANGOI, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut nazal cu tubul (L = 1,07 m și Ø = 3 cm), prevăzut cu 3 orificii digitale. Este semnalat în insula Borneo.

SANJA, instrument de suflat cu ambușură terminală, model mare de fusa (syrinx) caracteristic practicii muzicale din Bolivia.

SANSHIN ↑ shamisen.

SANTIR, instrument cu coarde lovite tipic iranian, var. de țambal. Cutia de rezonanță de formă trapezoidală este asemănătoare cu un qānun. Cele 37–72 c. sunt prinse de cuie din lemn sau metal montate în partea stângă pe fața de rezonanță și nu în partea dreaptă ca la tipurile europene. Coardele sunt acordate perechi. În Turcia, instrumentul are la baza lui o pedală-surdină. La S. se cântă cu două baghete îndoite la unul din capete și învelite cu pâslă sau piele. Instrumentul ocupă un loc important în practica muzicală populară din Afganistan, Egipt, India, Iran, Irak, Turcia. ♦ Echiv.: psalterium, tympanon, santour, santur.

SANTOŪRI, gr.: instrument cu coarde lovite, tip de santir din Grecia modernă.

SANTŪR ► Al santūr, [rom. = 100 de coarde]. Instrument cu coarde lovite, var. de santir arab cu 23 rânduri de coarde repartizate câte trei sau patru pentru fiecare sunet, acordate după scara fundamentală arabă. Originea sa pare să fie legată de civilizația asiriană. Îl găsim menționat în limba aramaică folosită de evrei în textele biblice. Prima menționare certă este dată de Ibn Khaldun (m. 1406). I se mai spune armonica santerin.

ritmic, solo sau în combinație cu balafonul (xilofon). La unele grupuri etnice este considerat un instrument sacru, deoarece materialul din care este făcut a fost supus unor legi de inițiere în ritualuri secrete. ♦ Echiv.: abuboyo, ambira, balafon, biti (1), chisanki, deze, dibung, ekende, hand piano, ibeka, insimbi, isanzi, jeu de la languettes pincée, jimba, kafir piano, kalimba, kankobebe, kasangă, kasayi, kibiti, kimbanda, kisansi, likembe, lukembi, marimbula, mbira, mbobila, ndandi, nzanza, ompashawa, pokido, tshisaasy, uadaku, zimba.

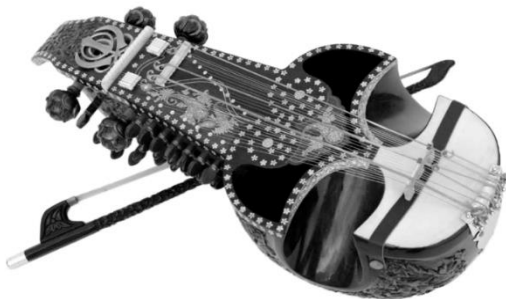
SAO NGANG, instrument de suflat cu ambușură laterală, flaut oblic fără clape construit din bambus, prevăzut cu 6 orificii digitale. Este folosit în ritualuri, în orchestra de teatru tradițional vietnamez sau ca instrument solo. ♦ Echiv.: ti.

SAPEH, instrument cu coarde ciupite, tip de lăută cu 3–6 c. Cutia de rezonanță plată, destul de voluminoasă este prevăzută cu un gât scurt. Este întâlnit la gr. etn. Dayak din Borneo, Indonezia.

SAQBOUTE, fr. ↑ sacqueboute.

SARALA-BĂNSÎ, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flageolet construit din bambus cu tubul lung de 34 cm și prevăzut cu 7 orificii digitale. Este întâlnit în India.

SĂRĂNGÎ, 1. Termen generic indian de origine islamică, care indică instrumente cu coarde și arcuș din familia fidula. Cutia de rezonanță masivă, de o construcție elegantă și originală, este construită dintr-un singur bloc din lemn în forma cifrei 8, prelungită cu un gât scurt, divizat cu taste. Fața de rezonanță este formată dintr-o membrană din piele sau o folie de pergament. Deasupra ei sunt desfășurate 3–4 c. principale pentru melodie, din maș, acordate do_3 , do_3 , fa_2 ,

(sol_2), do_2 sau do_3 , sol_2 , do_2 . Sub coardele principale sunt plasate alte 14 c. secundare de rezonanță din metal care vibrează prin simpatie și o coardă din alamă acordată fa_2 sau mi_2 . Coardele sunt prinse de cuie înfipite pe una din laturile instrumentului. Se cunosc modele construite în diferite mărimi, cu până la 37 c. secundare. Este folosit cu preponderență în acompaniamentul vocal din folclorul indian. 2. Instrument cu coarde și arcuș, var. de sārāngī cu 4 c. Coardele extreme destinate melodiei sunt acordate la cvintă superioară și la cvartă inferioară. Cele două coarde din mijloc sunt acordate la unison și au rol de

lăută. Modelul cu 4 c. este semnalat în Senegal și Nigeria. Un alt model cu 6 c. se folosește în Sierra Leone, Africa.

SARON JEMBLUNG, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, var. de xilofon javanez prevăzut cu o claviatură din plăci tubulare din bambus.

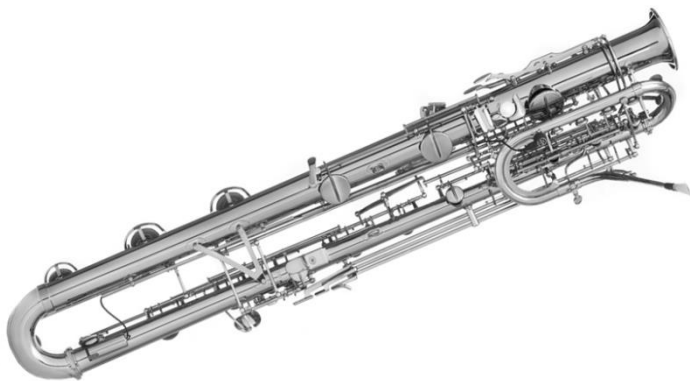
SARPA, instrument de suflat cu ambușură terminală indian, constituit dintr-un corn de animal.

SARRONCA ► Zorro, instrument de percuție membranofon cu sunet nedeterminat, var. de buhai cu tijă, format dintr-un olan cu extremitatea

superioară acoperită cu o membrană din piele. Prin centrul membranei este introdusă o vergea care înlocuiește șuvița de păr de cal. Tija se freacă cu ambele mâini. Este prezent în folclorul muzical din Spania și Portugalia.

SARRUSOFON, [it. contrabasso di ancia; fr., engl. sarrusophone]. Instrument de suflat hibrid din metal, transpozitoriu, cu tub conic și ancie dublă. Tubul este

obturat cu 23 de orificii, prevăzut cu un mecanism cu clape și inele mobile sistem Böhm. Digația este asemănătoare cu a saxofonului. ♦ Ideea construirii unui asemenea instrument a aparținut francezului M. Sarrus, șef de muzică militară. Scopul invenției a fost să înlocuiască oboiul și fagotul din formațiile de fanfară.

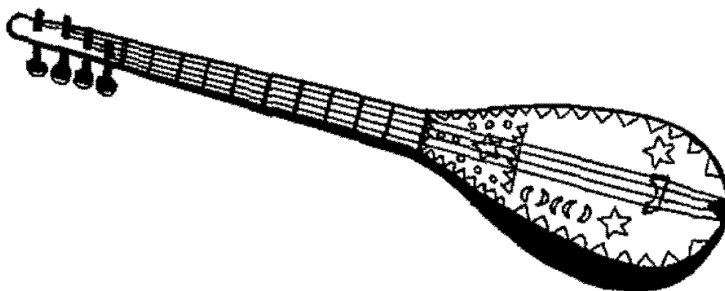
buglehorn]. Instrument de suflat de alamă cu muștiuc, transpozitoriu, cu tub conic prevăzut cu 3–6 pistoane sau ventile. Invenția este atribuită lui Ad. Sax, apreciat flautist și celebru constructor de instrumente muzicale. În anul 1840 acesta concepe noul instrument, patentat în anul 1843. Sax atașează un mecanism cu ventile tubulare la un oficleid, deja existent în practica muzicală. Semnalăm și opinia că acest instrument s-ar fi construit după modelul unui corn de poștă. În uzanța specifică organologiei din România, acest instrument poartă numele de fligorn. Se construiește în mai multe mărimi: supra-acut, sopranino, sopran, alto, tenor (bombardino), bariton (eufoniu), bas, contrabas (helicon). ♦ Echiv.: fligorn, tuba.

SAXOFON, [it. sassofone; fr., engl. saxophone; germ. Saxophon]. Instrument de suflat hibrid, transpozitoriu, construit din metal, prevăzut cu muștiuc și ancie simplă. Instrumentul are aspectul unei pipe dublu curbate, terminat cu un pavilion evazat orientat în sus. Pe tubul instrumentului este montat un mecanism de înalt finisaj prevăzut cu clape cu platouri sidefate, clape duble unite prin spatule, axe și pârgii mobile. Părțile componente ale instrumentului sunt: muștiucul, tubul de legătură și corpul propriu-zis. Un rol important în emisia sonoră îl ocupă muștiucul, accesoriu confecționat din ebonită (cauciuc vulcanizat), din cristal sau din metal. Este preferat muștiucul din metal, deoarece oferă o mai mare precizie de articulație și redă o sonoritate timbrală

bogată în armonice. Acordajul se efectuează la nivelul tubului de legătură, respectând același mod de acordaj cu al clarinetului. ♦ Instrumentul a fost inventat de belgianul Ad. Sax, în anul 1840. A fost prezentat publicului la 3 februarie 1844 în sala Herz din Paris, cu transcripții din creația compozitorilor H. Berlioz și J. G. Kastner. În anul 1844 este inclus în partitura de orchestră a oratoriului *Le dernier Roi de Juda* compusă de Kastner. Brevetul de invenție l-a primit mai târziu, în 21 martie 1846, deoarece s-a declanșat o celebră polemică între constructorii de instrumente și Ad. Sax. El a fost acuzat că și-a însușit invenția unui instrument deja inventat. Instrumentul a fost deosebit de uzitat

acestui instrument pe teritoriul românesc. Într-un bâlci din orașul Focșani a

văzut cum femeile cântau din gură și din săz.

SCACARIUM ► Scachordum, lat. ↑ echiquier.

SCACCIAPENSIERI it. ↑ drâmba.

SCACHORDUM, lat.: ↑ echiquier.

SCÂRȚĂITOARE, rom.: termen popular pentru morișcă.

SCATAGNELLI, it. ↑ castaniete.

SCATOLA MUSICALE, it. ↑ cutia muzicală.

SCENG ↑ sheng.

SCHACHBRETT, germ.: termen medieval care definește un tip de eschiquier.

SCHEWEGEL, germ. 1. ↑ Galoubet. 2. Registru de orgă de 8', 4', 2' și 1' cu tuburi labiale cilindrice. Face parte din registrele de bază ale orgii.

SCHALEMIE, germ. ↑ chalumeau.

SCHCHIERI, it. ↑ echiquier.

SCHETHOLT, germ. ↑ épinette de vosges.

SCELLEN ↑ clopoței.

SCELLENBAUM, germ. ↑ chapeau chinois.

SCELLENREIFEN, germ. ↑ tamburina.

SCELLENTROMMEL, germ. ↑ tamburina.

SCHKXIHWIS, let. ↑ talger.

SCHLAGBRETT, germ. ↑ toaca.

SCHLANGEHORN, germ. ↑ serpent.

SCHLANGZITHER, germ. ↑ psalterium.

SCHLEIGH BELLS, engl. ↑ clopoței.

din prov. Hunan aparținând perioadelor Toamnei și Primăverii (770–446 î.Hr.). Un model evoluat s-a descoperit în mai multe provincii datând din perioada Statelor Combatante (475–221 î.Hr.). Se a fost folosit ca instrument de acompaniament, iar după perioada Tang (619–907 d.Hr.) este inclus și în formațiile instrumentale de la curtea imperială.

SEGA, it. ↑ ferăstrău.

SEGANKURU, instrument monocord cu arcuș. În timpul cântatului instrumentul

se sprijină pe umăr astfel încât cutia de rezonanță să fie plasată spre spate. Este întâlnit în Botswana.

SEHEN ↑ iba.

SEHTĂR ↑ setăr.

SEITEKI, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic construit din bambus (L = 53,3 cm), prevăzut cu 6 orificii digitale. Este întâlnit în Japonia.

SEKITULUGE, instrument monocord, arc muzical din Uganda (Africa de est).

SELSLIM, vechi termen ebraic pentru talgere antice.

SEMANTERION ► Simandirion, gr. ↑ toaca.

SEME, veche denumire persană pentru zurna.

SEMI-LUNA ↑ violon de fer.

SEMSEMIYA, instrument cu coarde ciupite, tip de lyră orientală. Cutia de rezonanță, de mai mici dimensiuni, rotundă sau de alte forme, se construiește din lemn sau metal. Pe jugul transversal se prind 5 c. din metal. S. se așază pe coapsa instrumentistului sau se sprijină direct pe abdomen. Coardele sunt blocate de mâna stângă. În momentul în care o coardă se ciupește cu un plectru, aceasta este eliberată ca să vibreze, producând sunetul dorit. S. este prezent în folclorul muzical egiptean, în zona canalului de Suez.

SENO, instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de syrinx cu 12 tuburi din

păreră că S. era deja cunoscut și folosit în muzica bisericească din Italia și Franța de la începutul sec. al XV-lea (*Les instruments de musique dans l'art et l'histoire*, Bruxelles, 1967). Tipurile perfecționate apărute mai târziu au ajuns să fie folosite în muzica militară și în formațiile de suflători. Din punct de vedere organologic, S. era considerat un cornet bas-tenor acordat în Sib, cu o înt. crom. = 3 octave. Până la apariția contrafagotului, S. era considerat cel mai grav instrument de suflat de lemn. Primele clape au fost aplicate pe tub de către constructorul francez Frichot. Un S. cu pavilionul din metal, prevăzut cu 4 clape a fost realizat de F. Pezé. În practica muzicală se întâlnesc mai multe variante: serpent rus, serpent de cavalerie și serpent cu clape numit și oficleid. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de bas (cheia Fa); înt. diat. = Sib – sib₃. ♦ Echiv.: basse-ophikleide, Bläßhorn, cornet, kedy, oficleid, ophibariton, Schlangehorn, trompeta. 2. Registru de orgă de 16' și 8' cu tuburi linguale de formă conică sau cilindrică, plasat în Pedalier.

SERPENTBASSON, fr. ↑ fagot rus.

SERPENT CU CLAPE, rom. ↑ oficleid.

SERPENT DROIT, fr. ↑ fagot rus.

SERPENTON, sp. ↑ serpent.

SERPENT RUS, echiv. fagot rus.

SESQLTERA, lat.: registru de orgă de tip Mixtur, format din două rânduri de tuburi labiale. Acestea reprezintă cvinta și terța sunetelor fundamentale. Se notează cu 2²/₃' și 1³/₅'. Unele orgi pot fi dotate cu un al treilea rând de tuburi de 4'.

SETĂR ► Sehtâr, Sihtâr, termen persan pentru instrument cu coarde ciupite, tip de lăută de mici dimensiuni, prevăzută cu 3 c. acordate do₂, do₃, sol₂. Este considerat unul dintre cele mai importante instrumente iraniene, a cărui origine derivă din lăuta persană din perioada sasanidă. A nu se confunda cu sitâr. Instrumentul este folosit de cântăreți și muzicanți ambulanți iranieni.

SEXTKLARINETTE, germ.: instrument de suflat cu ancie simplă, tip de clarinet de orchestră, transpozitoriu acordat în Lab, dotat cu sistemul german Müller (Oehler) de clape și inele mobile. Este folosit în formațiile de suflători din Austria și Germania.

SEYOGO ↑ changgo.

SFIROHÂBIOLO, gr. ↑ suravli.

SHAGBOLT ↑ suravli.

SHAG BUSHE, engl. chalumeau.

„tokugawa” „nagauta” „kionnoto”. Astăzi instrumentul se construiește în mărimi diferite în funcție de registrul vocal al cântărețului. ♦ Echiv.: futoito, jamisen, kirisen, shudraga, san xuan.

SHAPEI TOCH ↑ gekkin.

SHAWM, engl. ↑ chalumeau.

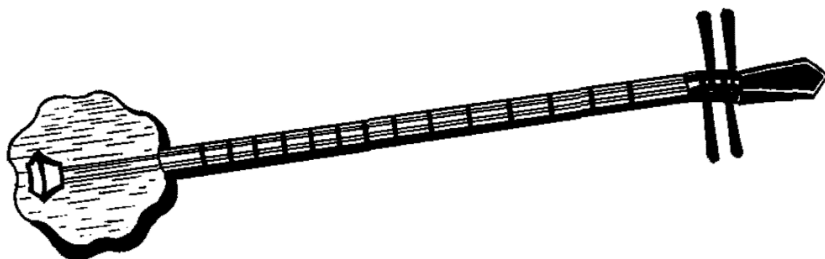
SHE ► Se, instrument cu coarde ciupite japonez, var. de Țiteră de mari dimensiuni (L = 2,10 m), prevăzută cu 25–27 c. de aceeași lungime, acordate cu ajutorul unor călușuri mobile. Confucius, cel mai profund gânditor al Chinei, mare iubitor de muzică, cânta frecvent la acest instrument. ♦ Echiv.: k'in, koto.

SHENG, instrument de suflat de lemn cu ancii simple, cu aspectul unui turn conic, format din 13–24 țevi din bambus de lungimi diferite, închise la ambele capete, așezate în poziție verticală, pe un suport din lemn sau metal, asemenea tuburilor de orgă. Baza fiecărei țevi este ușor secționată, loc unde se fixează o ancie (lamelă) din lemn sau metal, lipită la un capăt cu ceară ca să poată vibra lejer. Pe fiecare țevă, la câțiva centimetri deasupra anciei, se găsește un mic orificiu. De la baza suportului pornește un tub îndoit în formă de pipă. Când se suflă în tub și se astupă cu degetul orificiul, aerul pătrunde în țevă și pune în vibrație ancia. Lungimea anciei este riguros calculată ca să poată produce un singur sunet corect acordat. Dacă orificiul este lăsat deschis, aerul nu mai pătrunde în țevă și ancia nu are cum să vibreze. Un S. modern are 17 țevi, din care 13 sunt acordate: sol₄, fa_{#4}, mi₄, do₄, sol₄, si₃, mi₄, do_{#5}, si₄, la₄, re₅, re₄, la₃, iar restul de 4 țevi sunt mute, cu rol decorativ. ♦ Sheng-ul este un vechi instrument de suflat, cunoscut în China antică încă de pe timpul dinastiei Fong (cca 3500 î.Hr.). Legende povestesc că el a fost conceput de zeița chineză Nü Wa pentru a-l dărua copiilor ei. Modelele arhaice aveau 13 țevi așezate vertical pe un rezonator natural din tîgvă-dovleac. Din surse chineze se pare că și astăzi se mai vehiculează un asemenea model numit lusheng, semnalat la gr. etn. Miao și Tong din China de sud-vest. Despre S. se vorbește și în *Shu Jing* (*Cartea Istoriei*), una din cele 5 canoane confucianiste. În timpul perioadelor istorice ale Chunqiu 770–476 î.Hr. (Primăverii și Toamnei), Zhanguace 475–221 î.Hr. (a Statelor Combatante) și Han 206 î.Hr.–220. d.Hr., S. a fost unul dintre instrumentele muzicale importante din practica muzicală tradițională chineză. În perioadele Ming (1368–1644) și Qing (1644–1911) a fost inclus în orchestrele de operă clasică tradițională sau ca instrument solist. S. se construia în diferite mărimi, cu

SHO'OR ► Sarbasnai, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept cu 6 orificii digitale, lipsit de clape. Este răspândit în Kirghizia.

SHUANG QING ► Qin qin, instrument cu coarde ciupite, var de lăută chineză cu cutia de rezonanță de formă octogonală. Cele 4 c. duble sunt desfășurate

deasupra unui gât divizat de 13–14 taste așezate transversal. Coardele sunt acordate în cvinte și se ciupesc cu un plectru. ♦ Echiv.: danxen, genkwan.

SHUDRAGA, termen folosit în organologia mongolă pentru shamisen.

SHUGU, instrument de percuție membranofon, tip de tamburină cu cadru construit din lemn de tonn, cu $\varnothing = 24$ cm. Membrana se percută cu o singură

baghetă. Instrument răspândit în China de nord la populația mongolă.

SHUNGA, instrument cu coarde și arcuș, var. de kokyu japonez cu 4 c. duble. Cutia de rezonanță este pătrată, divizată de 5 prăgășuri–taste.

SHU XUAN ↑ san xuan.

SIAO-SO-NA ↑ so-na.

SIAO T'UNG KYO, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală dreaptă construită prin unirea a trei fragmente de tub cu aspect conic. Este semnalat în practica muzicală chineză. Echiv.: lă-pă, rapa.

SIMIKION, gr.: instrument cu coarde ciupite, ȝiteră din Grecia modernă.

SINAI, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi fără clape cu tubul conic și un pavilion construit din bronz. Este întâlnit în Iran.

SINEKEMAN, termen turc care definește un instrument cu coarde și arcuș asemănător cu tipul de viola d'amore, prevăzut cu 7 c. principale și alte 7 c. de rezonanță.

SINETA ► Sino, termen popular portughez pentru clopot.

SINFONIE, fr. 1. Termen medieval pentru chironda. 2. Instrument cu coarde lovite și claviatură, clavicord cunoscut în sec. al XVI-lea.

SING, 1. Termen din organologia indiană pentru corn. 2. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talgere persane de mici dimensiuni întâlnite în China și Laos.

SINGENDE SÄGE, germ. ↑ ferăstrău.

SINH TIÊN, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, format din 3 planșete din lemn exotic de lungimi diferite, prevăzute la una din extremități cu creștături ca la ferăstrău. Acestea, lovite între ele, produc efecte sonore asemănătoare celor de reco-reco. Instrument tipic vietnamez, folosit în muzica de curte și în formațiile instrumentale „dai nhac” și „bat am”.

SINJ, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talgere din Iran.

SINTETIZATOR, instrument electronic muzical complex acționat de o claviatură sau de potențiometre, capabil să producă un sunet sub formă de semnale electrice numerice. El este compus din module electronice specializate și interdependente unele de celelalte. Deosebirea esențială față de orga electronică constă în comanda sub tensiune a tuturor blocurilor componente. Blocurile componente sunt: DCO (VCO) – digital oscilator comandat în tensiune – care selectează forma undei de bază a timbrului și comandă schimbările de înălțime de sunet în timp (sistem envelope DCO); DCW (VCF) – digital filtru comandat în tensiune – care modifică nivelul de envelope DCW în funcție de plaja de modulație a claviaturii. Frecvent se introduc 8 nivele. De asemenea DCW comandă modificarea de timbru în timp, forma undei pe respectiv 8 nivele; DCA (VCA) – digital amplificator comandat în tensiune – care creează o variație în envelope DCA, în funcție de plaja de modulație a claviaturii pe 9 nivele, de asemenea modifică volumul în timp pe 8 nivele. ADSR (Attack, Decay, Sustain, Release) sunt parametrii de bază ai generatorului. Pentru a se crea un sunet unic, aceste trei sisteme DCO, DCW și DCA sunt permanent într-o deplină interacțiune. Fiecăruia dintre aceste sisteme îi aparține un generator independent, pentru a comanda schimbarea sunetelor, a timbrelor și a volumului, s. clasic analogic utilizează numai 4 faze în realizarea învelișului caracteristic unui sunet. Din punct de vedere muzical aspectul cel mai interesant

regiuni de pe glob, sub diferite forme și denumiri, s. era prezent în ritualuri și ceremonii de cult divin, în dansuri laice pentru a marca ritmul. ♦ Echiv.: iba, lira (1), krinidie, lojki, massa, rau-rau, safail, sistre, sistro, triumghi, wandirma, washamba.

SITĂR, [si = trei, tăr = coardă]. Termen generic indian pentru un numeros grup de instrumente de origine asiatică cu coarde ciupite sau frecate cu un arcuș. Modelul original avea 3 c., de unde și denumirea instrumentului. Cutia de rezonanță de formă emisferică se prelungește cu o tastieră lungă, divizată de mici bare transversale, mobile, distanțate la secundă mare sau la alte microintervale caracteristice scării muzicale tradiționale orientale. În general, pentru melodii sunt destinate 3–7 c. Lateral, pe marginea tastierei, sunt plasate

2 c. din alamă cu rolul de a acompania melodia cu variații ritmice. Sub coardele principale sunt montate numeroase coarde de rezonanță care vibrează prin simpatie. La S. se cântă sprijinind instrumentul în poziție verticală pe genunchiul muzicantului. În India este unul dintre cele mai răspândite instrumente, accesibil bărbaților și femeilor. Este de asemenea prezent în Afganistan, Iran, Tadjikistan și Turkmenistan. ♦ Echiv.: satâr, setâr, sehtâr.

SITAR, instrument cu coarde și arcuș, tip modern de kachapl, prezent în practica muzicală din Jawa, Indonezia.

SIYUTEKI, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic fără clape construit din bambus, folosit în Japonia.

SIZZE CYMBAL, engl. ↑ talger zornăitor.

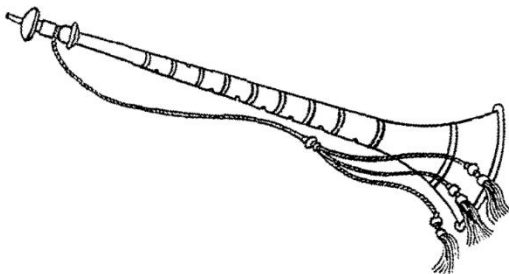
SKELLA, termen medieval pentru clopot folosit în Europa de Vest.

SKOR ► Thom, instrument de percuție membranofon, var. de darābuka, întâlnit în folclorul muzical din Cambodgia.

SKRIPKA, rus. ↑ violină.

așează acest solz între buza inferioară și baza maxilarului. Solzul poate fi considerat o ancie simplă care este pusă în vibrație prin expirarea aerului. Cavitătea bucală în acest caz devine un rezonator acustic natural.

SO-NA, instrument de suflat chinez cu ancie dublă, tip rudimentar de oboi. Tubul este conic, construit din lemn sau metal, prevăzut cu 8 orificii digitale. Ancia dublă se fixează într-o țevă mică din alamă, frumos decorată, prevăzută cu o

placă circulară din metal sau din os pe care se sprijină buzele, în practica muzicală se folosește un model mare da-so-na și unul mic siao-so-na. ♦ Echiv.: rgyaglin, surna, zamr.

SONAGLI ► Sonagliera, it. ↑ clopoței.

SONAJA, sp. ↑ clopoței.

SONERIA DI CAMPANE, it.: alt termen pentru campanelli.

SONGKA, pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, folosită în insula Jawa, Indonezia.

SONNAILLE, fr. ↑ talanga.

SOPILKA, ucr.: instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de fluier cu dop construit în 4 dimensiuni. ♦ Înt. diat. (totală) = $do_2 - fa_5$.

SORA, pseudo-instrument de suflat constituit dintr-o scoică marină, semnalat în Coreea.

SORDAN, instrument de suflat cu ancie simplă, tip rudimentar de clarinet fără clape folosit de gr. etn. Toba din Sumatra.

SORDINO, it. ↑ violino piccolo.

SURDIS, lat. ↑ sordun.

SORDONE, it. ↑ sordun.

anul 1921 de Jörg Mager și produs de casa Lorenz din Berlin.

SPIELFLÖTE, germ. ↑ larigot (2).

SPIELDOSE, germ. ↑ cutia muzicală.

SPIELUHR, germ.: vechi termen pentru Glockenspiel.

SPIKHARFA, germ.: alt termen pentru Nagelgeige.

SPINETA, [it. spinetta, arpicordo, clavicembalo piccolo, ottavino; fr. épinette; germ. Kielflügel, Spinett; engl. spinet; sp. espinete]. Instrument cu coarde ciupite și claviatură, tip de clavecin de mai mici dimensiuni. Cutia de rezonanță, cu frumoase decorațiuni picturale, se prezintă în mai multe forme: triunghiulară, dreptunghiulară și chiar pentagonală. S. posedă un singur rând de coarde simple. Coardele sunt ciupite de pene de corb tăiate în triunghi și cuplate la un sistem mecanic cu pârghii. După mărimea instrumentului, claviatura poate fi formată din 31–49 clape, corespunzătoare a 4 octave cromatice. S. poate fi portabilă sau fixă, sprijinită pe trei sau patru picioare ornamentate cu sculpturi în lemn. S. se deosebește de clavecin prin dimensiunile sale mai reduse și prin simplitatea mecanismului său. ♦ Spineta datează din sec. al XIV-lea fiind cunoscută în Italia, Franța, Anglia și Germania. Unii organologi afirmă că invenția S. poate fi atribuită venețianului G. Spinetti (sfârșitul sec. al XV-lea). Cel mai vechi instrument cunoscut și păstrat datează din anul 1493 și aparține constructorului Pasi din Modena. În secolele următoare, în Italia și Franța, termenul spinetă definea diverse tipuri de instrumente cu claviatură, precum clavicembalul, clavicordul și foarte rar orga. S. s-a menținut în practica muzicală până la sfârșitul sec. al XVII-lea, când a fost înlocuită de clavecin. S. Bidermann, celebru constructor de s. din Germania, s-a specializat în fabricarea unor S. mecanice introduse în cofrete speciale, miniaturale cu o claviatură de 3 octave.

SPINETĂ ITALIANĂ ↑ clavycitherium.

SPINETĂ VERTICALĂ ↑ clavicitherium.

SPINET, engl. ↑ spinetă.

SPINETT, germ. ↑ spinetă.

SPINETTA, it. ↑ spinetă.

SPITZFLÖTE ► Spielflöte, germ.: registru de orgă de 16', 8', 4' și 2' din grupa Gemshorn cu tuburi labiale conice, întâlnit la orgile germane.

SPITZGEIGE, germ. ↑ violino piccolo.

SPITZHARFE, germ. ↑ arpanetta.

SQUARE PIANO, engl. ↑ pian pătrat.

SQUILLA, lat.: termen medieval pentru clopot.

STROHFIEDEL germ. ↑ xilofon.

STVIRI, termen gruzin pentru cimpoi.

SUBING, instrument de suflat cu ambușură terminală, flaut fără clape semnalat în Filipine.

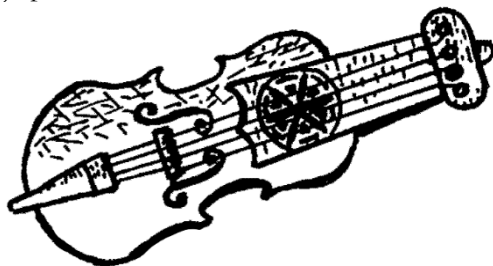
SŪFFĀRAH, termen generic arab și persan care desemnează instrumente de suflat de lemn cu ambușură terminală din grupa flautului drept fără clape (↑ năy).

SUGUDU, instrument cu coarde ciupite. Cutia de rezonanță are formă alungită, acoperită cu piele de oaie. Gâtul face corp comun cu cutia de rezonanță, mai lat

la bază și îngust la vârf. Cele 4 c. sunt prinse de 4 cuie pe latura stângă a gâtului. Organologia chineză remarcă prezența instrumentului în practica muzicală din China de sud începând cu ultimul an al Dinastiei de Sud, 1279.

SUKA, pol.: instrument cu coarde și arcuș, var. de fidulă cu 4 c. acordate în cvinte. Fața de rezonanță prezintă două orificii acustice în formă de *f*-uri și o rozetă

sculptată artistic. Instrument prezent în folclorul polonez.

SULING ► Bansī, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic din bambus fără clape prevăzut cu 4–6 orificii digitale. Este folosit perechi în ansamblul instrumental de tip „gamelan” din insulele Bali, Jawa precum și în sudul Filipinelor.

SULTANA instrument cu coarde și arcuș, var. de viola d’amore inventată în anul 1780 de Th. Perry, la Dublin. ♦ Echiv.: english guitar, zither-viol.

SUM, instrument rudimentar cu coarde ciupite, tip de harpă arcuită cu 13 c. metalice, din Birmania.

în *Sibb*. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de bas (cheia de Fa); înt. scr. = $Sib_1 - sib_2$; ef. real = $Lab_1 - lab_2$.

SUSIRA, termen generic indian pentru instrumente de suflat din lemn.

SUSURILITON, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de ocarină construită din lut ars. Este folosit în Jawa, Indonezia.

SUXCEA, instrument de suflat cu ambușură laterală, var. de ocarină construită dintr-un craniu de animal (căprioară sau guanaco). Instrument folosit în Peru.

SVIRELI, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de fluier cu dop format din două tuburi cilindrice ($L = 30-35$ cm și $45-47$ cm, ambele cu $\varnothing = 1-1,5$ cm), legate între ele astfel încât să formeze un unghi ascuțit. Ambele tuburi prezintă orificii digitale. Instrument caracteristic în folclorul din Rusia și din Ucraina.

SVIRLA, srb., cro.: termen generic pentru instrumente de suflat cu ambușură terminală (↑ fluier cu dop).

SWANCE WHISTLE, engl. ↑ fluier cu piston.

SWITCH, engl. ↑ bici.

SWITZCHERHARFE, germ. ↑ arpanetta.

SYMPHONIA, lat., gr. 1. Echiv. askaulos. 2. ↑ Chironda. 3. După Isidor din Sevilla ar fi un tambur cu două membrane.

SYRINGE, fr. ↑ syrinx.

SYRINX, gr.: vechi instrument de suflat cu ambușură terminală construit din lemn, metal sau fildeș. Mai multe tuburi de diferite lungimi, deschise sau închise la una din cele două extremități, lipite sau legate între ele, sunt așezate în poziție verticală. ♦ În mitologia greacă, Syrinx reprezintă una dintre nimfele arcadiene protectoare ale naturii. Legenda spune că nimfa Syrinx, ca să scape de urmărirea zeului Pan, îndrăgostit de ea, se aruncă în apele râului Ladon. Înduplecați de rugămințile ei, zeii o metamorfozează în trestie. Văzând aceasta, Pan rupe un mănunchi, din care își confecționează un instrument muzical asemănător cu naiul, pe care-l numește *Syrinx*; după numele nimfei dispărute. Se cunosc două tipuri: syrinx monokalamus cu sensul de fluier și syrinx polikalamus, numit la romani avena-ae. Prezența acestui instrument pe teritoriul României este dovedită de o serie de mărturii arheologice. V. Tomescu în *Musica daco-romana*, vol. II, pp. 86–100, afirmă că sarcofagul denumit „Mihalache Ghica” descoperit în Oltenia, prezintă pe latura dreaptă imaginii cu doi Eros, unul cântând la S. Modele asemănătoare se găsesc în lume, circulând cu diverse denumiri. În America de Sud, instrumentul se confecționează din pământ ars, piatră sau chiar din metal. Fiind unul dintre cele mai vechi instrumente de suflat polifonice, poate fi considerat un real strămoș al orgilor de toate tipurile. ♦ Echiv.: capador,

T

TABALA, instrument de percuție membranofon, var. de tambur în formă de cupă acoperit cu o membrană, semnalat la gr. etn. Kasonke din Senegal (Africa de vest).

TABALDE, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cu două membrane semnalat la gr. etn. Fulbe din Senegal (Africa de vest).

TABALU, vechi termen generic pentru instrumente de percuție membranofone, întâlnit în Mesopotamia.

TABAQ, instrument de percuție membranofon, var. de timpan cu bazinul realizat din lut ars și acoperit cu piele de animal. Este semnalat în Sudan (Africa de est).

TABBĀL, termen arab pentru timpan.

TABIL BALADDY, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cilindric cu două membrane. Este prezent în formațiile de suflători din Turcia și Egipt.

TABIR, termen persan pentru tambur.

TĀBLĀ ► Tābl, Tbel, Tābāl, instrument de percuție membranofon, arab, tip clasic de tambur vertical cu o membrană, prezent în practica muzicală din nordul și centrul Indiei septentrionale. Bazinul instrumentului era construit din lemn, cu Ø = 35–50 cm. Unica membrană din piele de bivoli era fixată și legată pe bordura bazinului cu ajutorul unor curelușe din piele sau cânepă. De obicei era asociat cu un timpan bāyū sau bānyū pentru a marca succesiv ritmul continuu. Cele două instrumente de percuție se foloseau lovind membrana cu palma, cu podul palmei sau cu degetele de la ambele mâini. Astăzi face parte dintr-o formație instrumentală compusă din: o pereche de naqqāra, sitār, un oboi gāita și tablā. Este întâlnit în ceremoniile de căsătorie, cât și în formațiile instrumentale de fanfară din practica muzicală arabă.

TABOR, instrument de percuție membranofon, tip de tamburină cu două membrane de proveniență arabă, semnalat în practica muzicală din Europa de vest. În Franța medievală reprezenta un tambur de mici dimensiuni cu două membrane numit taborel, taboret, tabourin, iar în Provence, atabor. El se asocia cu galoubet în acompaniamentul unor dansuri populare caracteristice reg. Provence.

TABORIN, sp. ↑ tamburina.

TABOR PIPE, engl. ↑ galoubet.

TABOUR ► Tamboure, vechi termen francez apărut la sfârșitul sec. al XII-lea care definea un instrument de percuție membranofon.

TALAMBAS, bulg. ↑ toba mare.

TALANGA, [it. campanaccio, campane da gregge; fr. cloche de vache, sonaille; germ. Kuhglocke, Almglocke, Herdenglocke; engl. cow beli; sp. cencero; port. chocal]. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de clopot din aramă sau dintr-un aliaj, prevăzut în interior cu o limbă din metal. în general T. este folosită în mediul rural, agățată de gâtul animalelor, obicei practicat în toate zonele de pe glob. T. de orchestră este prinsă de un stativ prevăzut cu o pedală cu rol de surdină. Sunetul se obține lovind T. cu două baghete pe extremitatea inferioară. Prezența acestui instrument de percuție în recuzita caracteristică orchestrelor simfonice a fost determinată de preferința compozitorilor dornici să evoce atmosfera pastorală. ♦ Not. muz.: pe o linie orizontală, fără portativ.

TALETTA, it. ↑ morișca.

TALERZ, pol. ↑ talger.

TALGER ► Cinci, [it. cinelli, piatti; fr. cymbale, cabucelle; germ. Becken, Tschinellen; engl. cymbals; sp. platillos; rus. tarilki]. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, format dintr-un disc metalic ușor concav pe centru cu Ø de la 5 la 70 cm. Pentru a permite să vibreze lejer, T. are pe centru un orificiu unde se fixează o curea de care se prinde sau se suspendă pe un stativ. Calitatea timbrală și dinamică funcțională depind de aliajul folosit, de grosime,

diametru, de diferite tehnici de manevrare. De cele mai multe ori în practica muzicală, instrumentistul folosește câte două instrumente. Sonoritatea optimă se obține lovindu-se vertical unul de celălalt, pornind de jos în sus sau viceversa. T. se folosește manual, suspendat sau cuplat la o pedală pe un stativ. Cele mai renumite T. sunt cele turcești și cele de proveniență chineză, care au marginea discului puțin îndoită în sus. ♦ De origine asiatică, talgerul a fost cunoscut în practica muzicală a popoarelor din vechile civilizații orientale. Istoricul Strabon, în *Geografia*, citează un fragment din poezia *Misoginul* de Menandru, care remarcă

pentru care se pot obține ritmuri speciale de acompaniament. O altă modalitate de folosire constă în lovirea discului mobil cu diferite baghete, obținându-se sunete continue deosebit de egale și o multitudine de efecte sonore originale. Instrument frecvent uzitat în muzica ușoară, de jazz, mai rar în cea simfonică. ♦ Not. muz.: pe o linie orizontală, fără portativ. În muzica de jazz capul notelor se scrie cu semnul X.

TALGERE TURCEȘTI, tip de talgere construite în Turcia, dintre cele mai renumite din lume.

TALGER ZORNĂITOR, [it. piatto tintinate; fr. cymbale bourdonnante; germ. Klirrbecken; engl. sizzle cymbal]. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talger turcesc a cărui caracteristică constă în faptul că prezintă nituri pe circumferința lui. Lovit cu o baghetă, produce un efect sonor caracteristic, asemănător cu un zornăit.

TALIŘE, ceh. ↑ talgere.

TALIUMA, instrument de suflat cu ambușură terminală, syrx din Brazilia. ♦ Echiv.: muresi.

TA LUO ↑ lo.

TĀLYIKA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talgere din India.

TAM, instrument cu coarde ciupite, var. de lyră întâlnită la gr. etn. Dinka din Sudanul de sud, Zair și Uganda de nord.

TAMBATTAM, instrument de percuție membranofon, tip de tambur pe cadru, cu Ø = 0,90–1,50 m. În India de sud, membrana se bate cu două baghete, iar în nord, direct cu mâna.

TAMBOR, sp., port. 1. Timpan; 2. Tambur.

TAMBORE DE TRONCO HEDINDO, sp.: termen pentru tambur construit complet din lemn.

TAMBORIL, sp. 1. ↑ Tamburina. 2. Instrument de percuție membranofon, tip de tambur cu o membrană. Se utilizează legați câte 4, cu dimensiuni și diametre diferite. Este semnalat în Uruguay.

TAMBOURIN, sp. ↑ tamburina.

TAMBOUR, fr. ↑ tambur.

TAMBOUR À FRICTION, fr. ↑ buhai.

TAMBOUR DE BASQUE, fr. ↑ tambur basc.

TAMBOUR DE BÈARN, fr.: instrument cu coarde lovite, tip de tympanon cu cutia de rezonanță rectangulară cu următoarele dimensiuni: L = 85,5 cm, l = 21,5 cm, î = 8,5 cm. Cele 6 c. sunt groase, acordate la octavă și la cvinta tonului

instrumentului un dispozitiv mecanic cu șuruburi de acordaj. La T. se cântă așezând instrumentul pe pământ, pe un stativ sau atârnat de gâtul instrumentistului cu o curea, ținut sub braț sau așezat între gambe. Membrana se percută cu pulpele degetelor, cu podul palmei ambelor mâini, cu una sau două baghete, de la cele mai rudimentare până la cele confecționate de fabrici specializate. În practica muzicală a unor popoare se întâlnește obiceiul ca membrana T. să fie atinsă cu diferite materiale vegetale sau animale: smocuri de iarbă, mănunchiuri de frunze, bile sau mărgele, aripi de pasăre. Menționăm și un T. zis prin frecare (↑ buhai) care formează un grup restrâns. În practica muzicală populară se mai întâlnește o var. de T. cioplit în trunchi de copac, prevăzut cu o deschizătură sau fantă longitudinală, de diferite lungimi și forme. Instrumentistul bate diferite ritmuri pe marginea instrumentului, cu două bețe groase tot din lemn. ♦ Originea tambur-ului datează din cele mai vechi timpuri, fiind considerat unul dintre primele instrumente muzicale create de om, unde elementul ritmic are o importanță esențială. El a fost cunoscut și construit în forme arhaice și variate pornind de la cele făcute în pământ (India, Papua Noua Guinee și în toată Africa de est) până la cele care formează un corp sonor independent. Pornind de la necesități convenționale de comunicare între oameni, T. a fost folosit pe câmpul de luptă, devenind simbol al puterii. În lucrarea *Istoria muzicii românești*, muzicologul V. Tomescu remarcă: “un număr mare de vase grecești, datând din sec. VI–IV î.Hr., provenite din așezările ce au înflorit pe litoralul dobrogean, constituie cele mai vechi monumente de artă pe care sunt figurate instrumente de percuție din cadrul culturii antice de pe teritoriul României”. În istoria lui Herodot, precum și în *Paradoxografia* lui Rhode (compilație anonimă ce cuprinde scrieri anterioare sec. al III-lea) se menționează prezența T. la geți. Cu timpul T. devine un instrument muzical component în diferite formații instrumentale eterogene din folclorul multor popoare și face parte din grupa instrumentelor de percuție din muzica simfonică, de divertisment sau cea de fanfară. ♦ Not. muz.: pe o linie orizontală, fără portativ. ♦ Echiv.: babyon, bachas, băina, bakilo, bambam, bambara, bandil, bangu, bania (2), baruba, bedung, bendyr, bilim, bingui, bontalon, boudougou, buzug, caccavella, cavonto, căi-mo, chang-gu, chin-ko, chipinjing, conga, daiko, dala, dămaru, daola-daola, daouli, dărăbuka, denaca, dhāk, dholaka, dholi, dialle, ditumb, dombak, dompri, dondon, droma, fikoreng, ganga, gangue, gätta, gengag, găci, huehuetrl, icibitik, ici no tzuzumi, ida, ilu, ingomba, isigubu, itulasi, jadaghara, jin-ku, jin-daiko, jojo, kabirizi, kakelkultrun, kang ku, kao, kendang, kengere (1), khol, khorādhak, kidi, kikasa, kin kon, kinutuna, kiragutse, ko, kod girkoutou, kondale, kon ko, konyamwang, korro, küdüm, kultrun, kunyu, kwelli, kwota, lang-na, lali, lalis, log drum, logo, ludoog, lugomba, lugumba, mādālā, makuta, mdriangda, mi, mina, mo-ko, mukaja, mukupel, mwintot, mwumbulu, nangara, ndendoo, ngoma, ngombi, ngufu, ngwoom, ni-daiko, nkoko, n’lapa, no ko, nolipiru, ntamani, ô-daiko, oganga, ogidan, ogung, o-kedo, okworo, ongoma, pahu, pa-ipu, palo-balsa,

ajutorul unor cordoane împletite în cruciș. Instrumentul este folosit în mediul militar și în formații instrumentale de suflători. R. Wagner l-a folosit în partitura de orchestră a operelor *Walkyria*, 1853–1854 și *Parsifal*, 1877–1882.

TAMBURELLO A SONAGLI, it. ↑ tamburina.

TAMBURIN, germ. ↑ tamburina.

TAMBURINA, [it. tamburino, tamburello basco; fr. bedon de Biscaye, tambour de Basc, tambourin à sonailles; germ. Einhandtrommel, Handtrommel, Schellentrommel, Tamburin; engl. hand drum, tamburine, timbrel, frame drum; sp. panderete; rus. buben]. Instrument de percuție idiofon, var. de tambur cu sau fără membrană. Pe un cadru circular îngust din lemn sau plastic ($\varnothing = 25\text{--}50\text{ cm}$) se montează o membrană numai pe o parte. Pe circumferința instrumentului sunt fixate 6–8 perechi de talgere mici. Uneori cadrul este frumos decorat cu sidef, os, perle etc. Se construiesc trei modele: a) fără membrană, b) cu membrană, c) cu talgere și membrană. Sunetul se obține astfel: agitând instrumentul cu mâna, lovită de genunchiul instrumentistului, prin frecarea membranei instrumentului cu degetul mare, lovind membrana cu baghete de toabă mică sau frecată cu măturele din metal. ♦ Tamburina a fost cunoscută în cultura muzicală din Antichitate, la fenicieni, chinezi, evrei, greci, romani etc. T. este semnalată în Europa (în țările din Balcani, Spania, Italia, Franța) unde a devenit un instrument nelipsit în acompaniamentul unor dansuri deosebit de vioaie. Din sec. XIX, T. este acceptată în muzica cultă, devenind un accesoriu indispensabil din familia instrumentelor de percuție. Primii compozitori care o folosesc: J. Ph. Rameau în *Les Fêtes d'Hébé*, 1739; G. Bizet în *l'Arlésienne* și în *Suites*; D. Milhaud în *Concert pour percussions et orchestre*, 1920–1930, *Suite française*, 1944; A. Copland în *Appalachian Spring*, 1945. ♦ Not. muz.: pe o linie orizontală, fără portativ. ♦ Echiv.: abendair, adufe, allun, altobaso, bambula (1), bata-koto, bedon de biscaye, bendyr, buben, caxambu, chilmani, chorus (4), cimbalo (3), daff, दौरا, deff, defi, Einhandtrommel, gaku daiko, hand drum, hing-ku, huruk, khanjari, kotek, kumbha, mansu, mazhar, mulungu, pandair, pandeiro, pandero, Provinzialische Trommel, rapana, riqq, rumana, salmo, shugu, tamborin, taborin, tamburello a sonagli, tambutcea, tof, tympanion, tympanon (1).

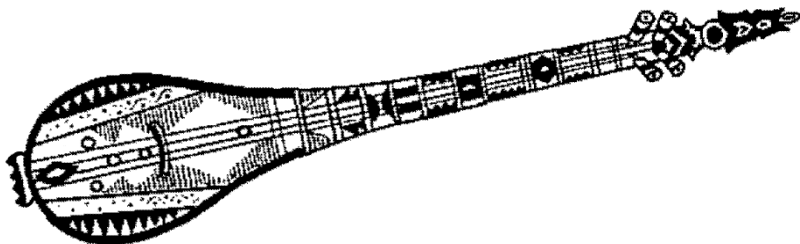

TAMBUR MILITAR, instrument de percuție membranofon, var. de tambur folosit în mediul militar pentru marș sau la diferite ocazii oficiale.

TAMBURO, it. ↑ tambur.

TAMBURO GRANDE, it. ↑ toba mare.

de origine persană se numește tanbūr buzuk prevăzut cu 3 c. duble, întâlnit și astăzi în Egipt și Siria. Tipul popular caracteristic în Turcia, tanbūr sharqi este considerat „pianul muzicii turcești”. Dimitrie Cantemir domnitor al Moldovei și mare cărturar enciclopedist, a fost un virtuoz al T., instrument pe care-l prețuia,

considerându-l „cel mai desăvârșit și complet dintre toate instrumentele”. T. clasic turcesc are cutia de rezonanță piriformă, turtită, cu gâtul subțire și foarte lung, divizată cu taste la distanțe inegale. Instrumentul prezintă 2 c. duble și una simplă, prinse în cuie, dintre care două lateral și a treia în spate. E. Popescu Judetz, în cartea sa *Dimitrie Cantemir*, îl numește „vechea pandoră a Orientului antic”, în muzica clasică turcească. ♦ Echiv.: tunbūr.

TANG KOA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, chinez, var. exotică de carillon, pus în funcțiune cu ajutorul apei. Cele 50 de tuburi din bambus sunt suspendate vertical și pot fi lovite cu o serie de ciocănele cuplate la acest sistem hidraulic.

TANG LUO, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, gong din aramă cu $\varnothing = 20$ cm. Este întâlnit în China.

TANGURI, instrument hibrid, drâmbă din Papua Noua Guinee.

TANPURA ↑ tambura.

TANSO, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic fără clape, cu tubul obturat cu 4 orificii digitale. Este întâlnit în Coreea.

TANZKLAPPER, germ. ↑ castaniete.

T'AO, instrument de percuție membranofon, tip de tambur chinez cilindric de mici dimensiuni, așezat orizontal.

TAPHŌN ► Tapone, termen thailandez pentru tambur cu două membrane așezat pe un suport din lemn. ♦ Echiv.: sam-for.

TĀR ► Thar, 1. Instrument cu coarde ciupite, tip de al'ud persan de mai mari dimensiuni. Cutia de rezonanță construită din lemn prezintă două concavități plasate lateral. Fața instrumentului este acoperită cu o folie de pergament peste care sunt întinse 2–6 c. metalice, acordate două câte două la unison. Pe un gât lung sunt lipite prăgușuri dispuse transversal pentru a delimita intervale de

Ioniță Ienea (Timișoara), Vasile Ionce (Baia Mare), Ion Lianu (Oradea), Petrică Lupaș (Hunedoara), Petrică Pasca (Arad), Nicolae Pârvu, Adrian Petrescu, Ion Pieptănar (Timișoara), Luță Popovici (Timișoara), Gigi Tăbăcar (Reșița), Ion Vasilescu (Reșița), Petrică Vița (Reșița), Gheorghe Popa etc.

TARILKI, ucr.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talgere folosite în Ucraina.

TARKA ↑ anata.

TARKASALINA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de fluier cu tubul pătrat, lung de 60 cm, frumos ornamentat în culori vii. Este semnalat în Peru.

TAROLE, fr. [germ. Taroltrommel]. Vechi instrument de percuție membranofon, var. de tambur militar de mici dimensiuni ($\hat{t}$ = 22 cm) cu aspect plat, prevăzut cu un sistem de reglaj cu șuruburi din metal și cu strune așezate pe una dintre membrane, asemănător cu toba mică de concert. A fost unul dintre primele tipuri de instrumente de percuție utilizate în orchestră. Acest instrument a pătruns în Europa prin Balcani și peninsula Iberică.

TAROT, fr.: termen pentru fagottino folosit în organologia franceză din sec. XVI–XVII.

TAROTA, instrument cu ancei dublă, catalan, var. de oboi tradițional din Spania.

TARREÑA ► Tarrañuela, sp. ↑ castaniete.

TARTARIE ► Tartavelle, fr. ↑ morișca.

TARY, instrument de percuție membranofon, tambur cu două membrane din Madagascar.

TĂS, instrument de percuție membranofon, tip de timpan de mici dimensiuni, cunoscut în Persia încă din sec. al VI-lea î.Hr.

TĂSĂ, instrument de percuție membranofon, timpan din vechea Persie, întâlnit în India de nord și Indonezia.

TASARISE, rus.: termen popular pentru violină.

TASCHENGIGE, germ. ↑ violino piccolo.

TASKA, instrument de percuție membranofon, tambur indian.

TATA, termen generic atribuit unor instrumente cu coarde din India.

TA-T'ONG KIAO, instrument de suflat, trompetă naturală dreaptă din China.

TATUNG, instrument de percuție cu sunet determinat, tip de xilofon cu claviatura formată din 9 plăci din lemn dur, folosit de gr. etn. Miao din Vietnam.

TAURELIUS, lit. ↑ talger.

TAUS ↑ esrâr.

TEMPLE BLOCK, it. ↑ nuca de cocos.

TEMÜR KHUUR ↑ aman khuur.

TENAHŌ, instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de nai cu 16 tuburi sonore plasate pe un singur rând, în ordine descrescătoare. Este întâlnit în Guadalcanal, Insulele Solomon. ♦ Echiv.: lalave.

TENOR ↑ viola da gamba.

TENORA, instrument de suflat cu ancie dublă, oboi de factură populară de o construcție mai elaborată, construit din lemn, cu tubul $L = 84\text{--}86$ cm, prevăzut cu 9 clape metalice. Extremitatea inferioară se termină cu un pavilion din metal. T. este instrument transpozitoriu acordat în *Sib*. La acest instrument a cântat compozitorul spaniol J. M. de la Purification, zis Pep Ventura, considerat și creatorul lui (? 1840). Instrumentul se folosește de obicei perechi în dansul spaniol „cobla”.

TENOR DRUM, engl. ↑ tambur de paradă.

TENORGEIGE, germ. ↑ violină tenor.

TENORHORN, germ.: instrument de suflat de alamă cu muștiuc, tip de eufoniu acordat în *Sib*, cu înt. crom. $Mi_1 - si_3$. ♦ Echiv.: *Baißflügelhorn*.

TENORŌON, engl.: instrument de suflat de alamă, saxhorn bariton (eufoniu), acordat în *Sib*.

TENORPOSAUNE, germ. ↑ trombon tenor.

TENNORVIOLA DE BRACCIO, it. [fr. *taille de violon, taille de viole*; germ. *Tenorgeige*; engl. *tenor violin*]. Termen pentru violină tenor dat de M. Praetorius. Modelul creat de lutierii italieni după anul 1550 prezenta o cutie de rezonanță lungă de 41–49,5 cm prevăzută cu 4 c. acordate sol_1, re_2, la_2, mi_3 . În practica muzicală s-a menținut până în sec. al XVIII-lea.

TEORBA, [it. *tiorba*; fr. *teorbe*; germ. *Theorbe*; engl. *theorbe*]. Instrument cu coarde ciupite, var. de lăută de mai mari dimensiuni. Corpul de rezonanță bombat se prelungește cu un gât dublu îngemănat. Unul este scurt și drept, prevăzut cu tastieră, iar celălalt mai lung și îngust, fără tastieră. Ambele prezintă câte o vultură sculptată artistic. Din cele 14–16 c. duble, doar 6–8 c. sunt destinate melodiei. Ele sunt desfășurate paralel pe gâtul scurt divizat cu taste. Restul de coarde, ce formează grupa de coarde burdon din registrul grav, sunt plasate deasupra gâtului lung, spre exterior, paralel cu instrumentul. Coardele se ciupesc cu un plectru sau cu degetele de la mână stângă. ♦ Instrumentul a fost creat în anul 1575 de muzicianul italian A. Naldi zis Il Bardella. Instrument semnalat în practica muzicală vest-europeană, în special în Italia până în sec. al XVIII-lea, folosit numai în acompaniament vocal. G. F. Händel l-a utilizat în numeroase oratorii.

THEORBA ROMANO, it. ↑ chitarrone.

THEORBE, germ. ↑ teorba.

THEORBENFLÜGEL, germ. ↑ lăuta teorba.

THEORBENLAUTE ► Theorbierthe Laute, germ. ↑ lăuta teorba.

THIABÓLI ↑ suravli.

THILO, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de syrinx cu 12 tuburi din Peru.

THIPENDANI, instrument monocord, arc muzical folosit de gr. etn. Karanga din Mozambic (Africa de est) și Rhodesia (Africa de vest).

THITENDOLE, instrument monocord, arc muzical semnalat la gr. etn. Chokwe din Zambia (Africa australă).

THON RAMMANA, instrument de percuție membranofon, var. de tambur cu o singură membrană în formă de cupă, folosit perechi în folclorul muzical din Thailanda.

THREEHOLDEN FLUTE, engl. ↑ galoubet.

THREE-STRINGED, engl. ↑ rebec.

THUMGO, instrument de percuție membranofon, tambur din Birmania.

THUNDER SHEET, engl., ↑ placa de tunet.

THÜRINGER WALDZITHER, germ.: instrument cu coarde ciupite, var. de țiteră cu 5 c. pentru melodie și 10 c. de rezonanță care vibrează prin simpatie.

TI, vechi instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic fără clape, cu tub cilindric din bambus prevăzut cu 8 orificii digitale. După specialiștii chinezi, Ti este anterior unui alt instrument tipic chinez, xiao, adus din Asia Centrală pe timpul împăratului Wu-Ti (140–87 î.Hr.), cunoscut apoi în Japonia cu numele de fuye.

TIBA ↑ Alphorn.

TI BA, instrument cu coarde ciupite, var. de lăută cu 4 c. din mătase, întâlnită în practica muzicală din China și Vietnam.

TIBIA ► Calamus, lat.: termenul indică un instrument de suflat cu ancie dublă care aparține culturii etrusce, preluat în cultura Romei antice. Etimologia se pare că derivă după numele țării Phrygia, numită de latini Tibia sau după materialul din care este construită (tobie de animal). Adesea se uneau două tuburi tibiae geminae, primul din dreapta era cilindric, iar cel din stânga era conic. Instrumentul a fost găsit în multe așezări pe întinsul teritoriu al Imperiului Roman. El a fost folosit în practica muzicală ca instrument solo sau în acompaniament vocal. Pe teritoriul Daciei (cucerită de împăratul Traian), în situl

TIMPAN, [it. timpano; fr. timbale; germ. Pauke, Heerpauke, Kesselpauke; engl. kettledrum; sp. atabal; rus. litavrî], 1. Instrument de percuție membranofon cu sunet determinat, format dintr-un bazin emisferic alungit, construit din aramă sau din fibră de sticlă (X-82 Fiberglass). Un cerc metalic plasat pe ramă fixează o membrană din piele de animal (vițel) sau un produs sintetic special. La baza bazinului se află un mic orificiu cu funcție acustică, care permite eliberarea undelor sonore, a căror vibrație extrem de amplă ar putea influența vibrațiile normale ale membranei sau uneori chiar distrugerea ei. Tensiunea și acordajul membranei se obțin cu ajutorul unor șuruburi reglabile fixate pe circumferința bazinului, care sunt cuplate cu un sistem mecanic cu pedală. Un ac indicator plasat pe o placă gradată indică poziția sunetului acordat. Sunetele se obțin lovind membrana în anumite locuri, folosind baghete egale ca dimensiuni, însă

diferite ca mod de confecționare: cu capul din pâslă, fetru, piele, cauciuc, ebonită. Tehnica de percutare este diversă și ea determină calitatea timbrală a instrumentului. Alegerea locului pe membrană precum și procedeele de atac determină durata și calitatea sunetului. Se construiesc tipuri de T. de dimensiuni și acordaje diferite. În orchestra simfonică se folosesc cel puțin patru timpane cu $\varnothing = 82, 78, 74, 66$ cm. Se practică următoarea așezare: gravul în stânga, iar cel acut în dreapta. Desigur există și alte așezări. ♦ Termenul de timpan a fost întâlnit încă din perioada Romei antice cu sensul de clopot sau talangă. Începând cu sec. al VIII-lea, în Europa au început să apară menționări ale instrumentului. Odată cu revenirea cruciașilor din Orient (sec. XIII), T. a fost întâlnit din ce în ce mai frecvent în diferite serbări populare precum și în mediul militar pentru a susține grupa trompetelor în marș. Din sec. al XVI-lea, T. și-a modificat radical forma și structura sa arhaică, modul de tensionare al membranei pe cadru, întâlnindu-se modelul semi-ovoidal din lemn, lut, metal. Importante modificări au fost aduse începând cu sec. al XIX-lea de G. Cramer, la München, în anul

(mandarini) chinezi. Modelul actual măsoară 61–63 cm și este prevăzut cu 9 orificii digitale. Tubul instrumentului este întărit cu inele metalice vopsite cu lac negru.

TÎPAN ► Tabuan, bulg. ↑ toba mare.

TJIN ↑ k'in.

TLAPAHUEHUTLI, instrument de percuție membranofon, var. de huehuetl mult mai subțire, cu o singură membrană întinsă pe un recipient din lut ars sau din tigvă-dovleac. Este întâlnit în America Centrală, Antile, Mexic și foarte rar în S.U.A.

TLAPISTSALI, instrument de suflat cu ambușură terminală, flaut drept fără clape, construit din lut ars, al cărui tub este obturat cu 3–5 orificii digitale. Mult mai elegant decât kena, tubul este pictat cu motive decorative antropomorfe. T. se consideră a fi printre primele instrumente de suflat din America Centrală. În Mexic se întâlnește un tip cu două tuburi cuplate.

TO, 1. Instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, clopot mic folosit în practica muzicală din China. 2. Instrument monocord, arc muzical cu rezonator din Nigeria (Africa de vest).

TOACA, rom.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, format dintr-o scândură fasonată din lemn de fag sau paltin. Este prezent în diferite ceremoniale cultice, pe teritoriul african al Orientului îndepărtat. Instrumentul este agățat de un suport cu ajutorul unor sfări și se lovește cu două bețe. T. este folosită ca instrument de semnalizare fonică în practica de cult ortodox. Instrumentul a pătruns și în muzica cultă pentru a evoca atmosfera arhaică rurală. ♦ Not. muz.: pe o linie orizontală, fără portativ. ♦ Echiv.: agiosideron, han, klepalo, klepavka, klopotak, klopotiz, lignum sacrum, mucango, olodero, pan, pang, Schlagbrett, semanterion.

TOBA MARE, [lit. gran cassa, tamburo grande; fr. grande caisse, grosse caisse; germ. grosse Trommel; engl. bass drum; rus. balșoi baraban]. Instrument de percuție membranofon din grupa tamburului. Instrumentul se constituie dintr-un cilindru voluminos, gol, din lemn sau metal, având două membrane pe cele două extremități, fixate cu ajutorul unui cerc cu șuruburi metalice. Se construiesc modele în diferite mărimi cu Ø de la 35 la 200 cm, determinat de genul muzical solicitat. De obicei, T. este lovită numai pe una din membrane, folosind o baghetă care are un capăt mai gros, învelit în fetru sau piele. În folclorul muzical al multor popoare de pe glob, T. figurează cu diferite denumiri. Funcția sa este de a susține ritmul alături de alte instrumente muzicale. În muzica de

TOHONA, instrument de suflat cu ambușură laterală, flaut oblic fără clape (tilincă) cu tubul deschis la ambele capete, prevăzut cu 3 orificii digitale. Este întâlnit pe teritoriul african.

TOLE, fr. ↑ placa de tunet.

TOLOMBAS, pol., alb. ↑ timpan.

TOMANGU, instrument monocord, arc muzical din Ecuador.

TOMBOL, instrument de percuție membranofon, tip de tambur de mari dimensiuni cu două membrane. Este întâlnit în reg. Tibesti din Ciad (Africa centrală).

TOMMY TALKER, engl. ↑ mirliton.

TOM-TOM, [it. tamburo mutto; germ. Einfelltoms; engl. big tom]. Instrument de percuție membranofon din grupa tamburului, prevăzut cu una sau două membrane din piele de animal. Se construiesc mai multe mărimi cu $\varnothing = 15\text{--}50$ cm și $î = 11\text{--}58$ cm. T. este fixat pe un trepied special sau prins pe marginea unei tobe mari; se folosesc câte 1, 2 sau 4 instrumente. ♦ De origine africană (Papua Noua Guinee), tom-tom-ul pătrunde în orchestrele americane de jazz, iar începând cu sec. al XX-lea este admis și în muzica cultă. Printre primii compozitori care l-au folosit au fost I. Stravinski, B. Maderna, C. Orff, K. Stockhausen. ♦ Not. muz. – pe una sau mai multe linii orizontale, fără portativ, în funcție de numărul de instrumente folosit.

TONABULUM, lat: termen medieval pentru clopoței.

TONE BLOCK, engl. ↑ lemn model american.

TONG, instrument hibrid, drâmbă din insula Borneo, Indonezia.

TONGBAL ↑ chabara.

TONG PAL, instrument de percuție idiofon, var. de tambur construit complet din lemn, fără membrană, întâlnit în Samoa.

TONG QIN, instrument de suflat de metal, trompetă naturală dreaptă, construită din cupru, lungă de 3 m. Instrumentul se sprijină pe umărul a două persoane datorită greutatei sale foarte mari. ♦ Până în sec. al X-lea instrumentul se folosea în mediul militar, apoi la curtea imperială. Astăzi este folosit frecvent în ceremoniile oficiale din lamaseriile budiste din Tibet, Nepal.

TONNANT, fr. ↑ toba mare.

TONTARDE, fr.: instrument de suflat cu ancie dublă, oboi fără clape, construit din scoarță de arbore de frasin înfășurată de 20 de ori, formând un tub conic. La extremitatea tubului cu diametrul mic se aplică o ancie dublă. Este întâlnit în reg. Pays de la Loire, departamentul Vendée din Franța.

TRAVERSON, instrument de suflat de alamă cu muștiuc, tip de trombon acordat în Fa sau Sib, realizat de D. Fuchs din Viena, în anul 1873.

TREEHOLDEN FLUTE ↑ galoubet.

TRES-PED, fr.: vechi termen pentru triunghi.

TREPIE, fr. ↑ triunghi.

TRESCIOTKA, rus.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, tip de morișcă formată din 20 de plăcuțe din lemn prinse pe o sfoară.

TREUGOLNIK, rus. ↑ triunghi.

TRIANGEL, germ. ↑ triunghi.

TRIANGLE, fr. ↑ triunghi.

TRIANGLU, rom. ↑ triunghi.

TRIANGOLO, it. ↑ triunghi.

TRIANGOLO HIERRECILLOS, sp. ↑ triunghi.

TRIANGULUM, lat. ↑ triunghi.

TRIBU ↑ dril-bu.

TRIFINIOLA, instrument cu coarde lovite și claviatură, pianină construită de L. Hupfeld din Leipzig, în anul 1920.

TRIGONA, gr. ↑ triunghi.

TRIGONOS ► Nabla, gr.: vechi instrument cu coarde ciupite de origine asiriană, tip de harpă triunghiulară portabilă de mici dimensiuni, întâlnită în Grecia antică. T. se înrudește cu magadis, pectis și phoinikion. După Platon (în dialogul *Republica*) reprezintă primul model clasic de harpă grecească. ♦ Echiv.: psalterion (2), sambuca (1).

TRIPHONIUM, lat.: instrument hibrid, combinație de armoniu și Țiteră, inventat de austriacul R. Lechleitner în anul 1878.

TRIPLO, sp.: instrument cu coarde ciupite, chitară de mici dimensiuni caracteristică folclorului muzical din nord-vestul Spaniei.

TRIQUETTE, fr.: termen medieval pentru morișcă.

TRIȘCĂ ► Fluieraș, instrument de suflat cu ambușură terminală, fluier cu dop cu o largă răspândire în Ardeal, Bucovina și Moldova de nord.

TRITONIKON, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de contrafagot cu tubul din metal, acordat în Mib. A fost conceput pentru muzica militară și realizat de Schollnast din Bratislava în anul 1839. I se mai spune universal-contrabas.

lea. El se constituie dintr-o cutie de rezonanță trapezoidal-piramidală, având în prelungire un gât scurt. O coardă groasă din maț este întinsă paralel cu fața de rezonanță și sprijinită pe un căluș. Aceasta este pusă în vibrație de un arcuș rigid și greu, prevăzut pe suprafața superioară cu o tijă metalică ornamentată la un capăt cu o floare de trifoi. La T. se cântă cu arcușul la extremitatea superioară a gâtului; acesta atinge sau freacă coarda între prăguș și mâna stângă.

♦ Referitor la originea și sensul denumirii instrumentului, organologia contemporană nu posedă date certe pentru a le explica. M. Praetorius îl consideră urmaș direct al monocordului. Se știe că instrumentul a avut o largă răspândire în Europa medievală, fiind folosit probabil ca instrument de semnalizare în marină sau utilizat de muzicanții ambulanți. Din sec. al XVII-lea T. prezenta unele modificări datorate francezului Jean Baptiste Prin, virtuoz al instrumentului. Acesta a adăugat cea de-a doua coardă, acordată la octava superioară, ambele sprijinite pe un căluș, precum și un număr variabil de coarde simpatice introduse în interiorul instrumentului, obținându-se un timbru mai catifelat și un volum mai mare de rezonanță. J. B. Prin a scris *Traité de la trompette marine*, Lyon, 1742. Molière în comedia *Le Bourgeois gentilhomme*, 1670, îl descrie ca fiind un instrument de mari dimensiuni, dotat cu reale calități muzicale. În anul 1674 la Londra (dată menționată în *Music and Letters*, vol. 14), a avut loc primul concert public, după care el devine din ce în ce mai utilizat în saloanele de concert, etalându-și reale posibilități de instrument concertant. Elvețianul J. Gletle a compus duete, A. Vivaldi piese solistice și chiar concerte. D. Scarlatti l-a inclus în partitura operei *Mitbridate*, compusă în anul 1707.

TROMBA SPEZZATA, it: termen pentru trompetă cu culisă.

TROMBE, fr.: termen pentru trompetă bas.

TROMBET, instrument de percuție membranofon, tobă mare din Egiptul modern.

TROMBETTA ↑ trompeta.

TROMBINO, it.: termen pentru trombon alto.

TROMBON (cu culisă), [it., fr., engl. trombone; germ. Posaune], Instrument de suflat de alamă cu muștiuc, compus dintr-un tub sonor deschis la ambele capete. Trei sferturi din lungimea tubului este cilindric cu $\varnothing = 13,98$ mm, iar ultimul sfert este conic formând la capăt un pavilion cu $\varnothing = 220$ mm. Caracteristica de structură a T. constă în prezența unei culise mobile – tub curbat în forma literei

contemporană cele mai convingătoare informații referitoare la T. cu culisă sunt considerate cele date de renumiții teoreticieni ai istoriei muzicii din sec. al XVI-lea, S. Virdung și M. Agricola, care-l consemnează în lucrările lor cu numele de Basune, Busan, Busaun, Busilne, Pusaune și, în final, termenul consacrat, Posaune. Un veac mai târziu, M. Praetorius menționează prezența a 5 modele de T.: sopran acordat în Do și Sib; alto în Fa și Mib; tenor în Sib; bas și c.-bas. Aceste instrumente utilizau doar 4 poziții corespunzătoare sunetelor mi_1 , fa_1 , sol_1 , la_1 . Din sec. al XVI-lea apar manufacturi precum „Hans & Georg Neuchel” (sec. XVI) din Nürnberg, care construiau T. cu o formă încovoiată, prevăzute cu culisă. În practica muzicală de atunci, T. a fost acceptat datorită calităților sale timbrale, pentru a susține vocile grave din cor. El este prezent și în diverse alte combinații instrumentale caracteristice vieții muzicale din sec. XVI–XVII. Cel mai vechi document complet și autentic îl constituie partitura operi *Orfeo* de C. Monteverdi, 1607, unde T. a fost introdus pentru prima dată în structura orchestrei, înaintea trompetei; deși alte documente îl menționează pe compozitorul H. Burgkmair – *Triumphzug Maximilians*, 1519; Orlando di Lasso – *Patrocinium musices*. În Franța a apărut o dată cu premiera operi *Orpheus* de C.W. Gluck, 1774. În orchestra de tip clasic se utilizau 3 T.: alto, tenor și bas. S-a vehiculat în rândul organologilor și istoricilor părerea că ar fi existat și un T. sopran, despre care H. Riemann afirmă că „în ce privește *dessus* din familia trombonului, el nu a existat” (↑ tromba da tirarsi). Vocea de sopran în practica instrumentului era suplinită de două instrumente de suflat, zink și cornetto. Mai târziu acest registru înalt a fost destinat unei trompete bas căreia i s-a aplicat în 1804 o culisă. Formula cu 3 T. în orchestră a fost continuată de Beethoven, Rossini, Schubert, Schumann, Berlioz etc. Din sec. al XIX-lea, o dată cu marile înnoiri ce au avut loc în evoluția unor instrumente și cu apariția unor noi instrumente, acesta suferă modificări importante, astfel: T. alto, cel mai apreciat instrument de compozitorii clasici, este abandonat; T. bas se substituie cu oficleid-ul și apoi cu tuba; T. tenor cu culisă rămâne singurul reprezentant până în zilele noastre. În anul 1839, constructorul german Sattler din Leipzig creează un T. tenor-bas, din orchestra simfonică contemporană. Tipurile de trombon cu culisă sunt: alto în Mib, tub $L = 2,17\text{ m}$, $\varnothing = 11,95\text{ mm}$, iar pavilionul cu $\varnothing = 181,8\text{ mm}$; tenor în Do, tubul $L = 2,57\text{ m}$, $\varnothing = 12\text{ mm}$, pavilionul cu $\varnothing = 210\text{ mm}$; tenor în Sib, tub $L = 2,90\text{ m}$, $\varnothing = 13,9\text{ mm}$, pavilionul cu $\varnothing = 215\text{ mm}$; tenor-bas în Sib/Fa cu cvart sau cvint ventil; contrabas în Sib/Fa/Mib/Sol sau Fa/Mib/Fa/Re. Tipuri de trombon cu pistoane sau cilindri rotativi sunt: alto, tenor, bas, c.-bas, prevăzute cu 3–4 ventile (instrumente folosite în muzica de fanfară). ♦ T. este un instrument netranspozitoriu, el sună la înălțimea reală, adică cea scrisă. Not. muz.: pe un portativ în cheia Do pe linia a treia, Do pe linia a patra și cheia Fa pentru tipul de trb. alto și trb. tenor. În cazul trb. bas și trb. c.-bas notația se face în cheia Fa; trb. alto în Mib, înt. scr. = $la_1 - mi/b_4$; trb. tenor în Sib, înt. scr. = $mi_1 - do_4$; trb. bas în Fa, înt. scr. = Si – fa_3 ; trb. bas în

bronz, alamă, argint. ♦ Echiv.: corn natural, trompetă naturală, trombon arhaic.

TROMPE DE BÈARN, fr. ↑ drâmba.

TROMPE DE CHASSE, fr.: instrument de suflat cu ambușură terminală, corn de vânătoare derivat după toate probabilitățile din olifant, apărut în prima jumătate a sec. al XVII-lea.

TROMPETA, rom., sp. [it. tromba; fr. trompette; engl. trumpet; rus. trubal].

Termen generic modern atribuit unui grup de instrumente de suflat cu ambușură terminală sau cu muștiuc, construite din diverse materiale: corn de animal, lemn, metal, cu tubul conic sau cilindric. Din acest grup de instrumente fac parte: trompeta naturală, trompeta de armonie, trompeta cu culisă, trompeta de orchestră (cu clape sau pistoane) 2. Registru de orgă care imită timbrul de trompetă. ♦ Echiv.: akkokotl, aulos din Tyr (2), barataka, bazuna, buri, cha kiao, cheipur, chorus (4), dbang dung, do daku, dung shen, erque, funga, gachi, gangdan, hao-t'ong, hong, hou-hou, ikombi, jubal (1), jurupari, kaha, kakaki, kalpa, kang dung, kao t'ung, karabozan, karanā, karanāy, karnyx gallicus, kivudi-vudi, lâpă, ligava, lituus, malakat, nabal, nāgbin, nsiba, nyastaranga, oluet, pampame, phunga, piluli, piring buru, karnā, rag-dung, rapa, rapal, rkan-dung, saqueboute, salpinx, sha kiao, shofar, siao t'ong kyo, ta t'ong kiao, tong qin, turya, uluru, yurupari.

TROMPETA (de orchestră). Instrument de suflat de alamă cu muștiuc, transpozitoriu. Tubul este desfășurat elipsoidal, deschis la ambele capete; două treimi din lungimea sa este cilindrică cu $\varnothing = 11,68$ mm, iar ultima treime se continuă cu aspect conic până se formează un pavilion evazat cu $\varnothing = 127$ mm. În extremitatea opusă pavilionului se aplică un muștiuc din metal pe unde se introduce coloana de aer. Pe tub este intercalat un mecanism cu 3–4 pistoane sau clape montate vertical și paralele între ele. Fiecărui piston îi corespunde un fragment de tub cu rolul de a coborî tonalitatea cu un interval precis, astfel: primul piston coboară cu un ton, al doilea cu un semiton, iar al treilea cu un ton și un semiton. Prin folosirea simultană a două sau trei pistoane se poate coborî până la o cvartă mărită (6 semitonuri). Cele 6 poziții obținute prin combinarea pistoanelor permit cromatizarea integrală pe toată întinderea, specifică fiecărui tip de T. Acordajul se efectuează la nivelul fragmentului de tub. ♦ “Trompeta este mai mult decât un simplu instrument muzical, este un indice sonor al civilizației” (Alex. Pașcanu, compozitor român). Nu se poate preciza cu exactitate locul și epoca în care acest instrument de suflat își face apariția pentru prima dată. Evoluția T. s-a desfășurat lent și simultan în diferite zone de pe glob. T. nu are inventator, natura a creat-o și omul a descoperit-o și a perfecționat-o. În forma sa cea mai simplă, trompeta naturală este un tub sonor deschis la ambele capete, lipsit de orificii sau clape; confecționat din bambus, trestie, soc, lut ars, corn de animal, scoică marină și mai târziu din metal: bronz, alamă, argint. Trompetele antice din metal înainte de a fi instrumente muzicale se foloseau în

armonie s-a menținut până la sfârșitul sec. al XIX-lea. Deoarece mănuierea tuburilor de schimb era anevoioasă, Ch. Clagget imaginează, la Londra, în anul 1788, un prototip de instrument duplex acordat în *Re* și în *Mi $\flat$* , obținut prin unirea a două instrumente. Paralel cu T. de armonie exista un model de trompetă cu culisă (asemenea celei de trombon), perfecționată în anul 1804 de englezul J. Hyde cu scopul de a coborî tonalitatea în registrul grav. Trompeta cu culisă (numită trompeta bas) era acordată în *Mi $\flat$* sau în *Do*. Firma modernă Jupiter din Germania a realizat un model nou (JP314), acordat în *Si $\flat$* cu tubul $L = 1,33 \text{ m}$, $\varnothing = 11,5 \text{ mm}$ și pavilionul cu $\varnothing = 120 \text{ mm}$. Inspirat de apariția primelor oficleide, trompetistul austriac A. Weidinger, în anul 1820, realizează prin modificarea claironului, un nou instrument hibrid numit trompeta cu clape (echiv. bugla sau goarna cu clape). Tubul conic era obturat cu mici orificii, astupate cu clape asemenea celor de la instrumentele de suflat din lemn. Instrumentul este abandonat odată cu apariția saxofonului. Forma modernă de T. a fost dată de francezul Maurice, model ce a stat la baza apariției trompetei cu pistoane. Data apariției T. cu pistoane sau ventile (trompeta de orchestră) este incertă. Germanul H. D. Stölzel experimentează, între anii 1815–1817, un mecanism cu pistoane pătrate, după o idee mai veche aparținând lui Fr. Blühhmel, anul 1813. C. Sachs remarcă în anul 1920 prezența unei instrument cu două ventile, realizat de A. J. Kerner la Viena încă din anul 1806, exemplar descoperit în muzeul din Tölz. În anul 1830, la Viena, se brevetează cel de al doilea piston, iar cel de al treilea piston apare în Franța. Stimulat de apariția saxhornului, W. Wieprecht și C. W. Moritz obțin un sistem original de pistoane simple cu diametrul larg, numit „Berlines Pumpenventil”. Ad. Sax concepe o T. prevăzută cu 6 pistoane independente: 3 descendente și 3 ascendente. Se practica și un mecanism cu ventile, cu mișcare rotativă la 90° , prin folosirea unor leviere sau clape, brevet de invenție ce aparține lui J. F. Riedl, la Viena, în anul 1832. Ventilele rotative s-au aplicat la instrumentele de construcție austriacă. În practica muzicală contemporană se cunosc și se construiesc multe tipuri de T. cu acordaje diferite, însă sunt preferate cele acordate în *Do*, *Si $\flat$* sau *La*. Un model duplex cu dublu acordaj l-a construit italianul G. Pelitti, în 1843 (↑ Duplex Pelitti). Pentru o redare mai fidelă a muzicii scrise în perioada Baroc, la sfârșitul sec. al XIX-lea, familia de belgieni Charles, Fernand și Victor Mahillon, constructori de instrumente muzicale de suflat, au reactualizat vechile instrumente de tip baroc. Acestea sunt folosite pentru registrul acut și supra-acut din unele creații ale compozitorilor preclasici. T. este prezentă în orchestra simfonică, în formații de fanfară, de jazz, de muzica populară, în mediul militar.

♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violina (cheia *Sol*); înt. scr. = $fa_2 - mi_3$; lim. op. = $sol_2 - do_3$. ♦ În orchestra simfonică partida de trompetă este formată din trompetist solo, trompetist 2, trompetist 3 (cornet 1) și trompetist 4 (cornet 2). ♦ Firme: Bach, Benge, Blessing, Conn, Courtois, Getzen Capri – Eterna, Holton, King, Meha USA, Orsi, Selmer, Yamaha. ♦ Interpreți din România –

TRUBA, rus. ↑ trompeta.

TRUMPET, engl. ↑ trompeta.

TRUMSCHEIT, germ. ↑ tromba marina.

TRUTRUKA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală cu tubul de 3 m. Este întâlnită în Argentina și Chile.

TSAMBOŪNA, gr.: instrument cu coarde ciupite, tip de mandoura folosit în practica muzicală populară din insulele grecești.

TSAMPUNA, gr. ↑ gaida.

TSANATSEL ► Tsanisan, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, sistră de origine egipteană din Etiopia, folosită ca instrument de cult creștin.

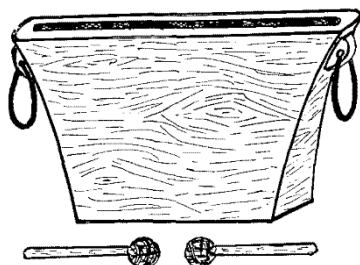
TSELO, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de syrinx peruan cu 12 tuburi.

TSHE, instrument de suflat cu ambușură laterală, var. de flaut fără clape, închis la ambele capete. Ambușura este făcută la mijlocul lungimii tubului. Cele 6 orificii digitale sunt repartizate câte trei de o parte și de alta aambușurii. Instrumentul a fost cunoscut și utilizat încă din primele dinastii chineze.

TSIE-TSE ↑ pann.

TSHIMBAM, instrument de suflat cu ambușură terminală, corn natural construit din corn de antilopă. Ambușura este plasată pe partea frontală la 5 cm distanță de extremitatea superioară a tubului. Instrument folosit pentru semnalizări fonice de gr. etn. Lunda din Zair (Africa centrală).

TSHINKUVU, instrument de percuție idiofon, var. de tambur de formă trapezoidală construit din lemn, fără membrană, prevăzut cu o fantă largă,

seționată pe centrul distanței. Instrument folosit pentru semnalizări fonice sau ca instrument de percuție de acompaniament în practica muzicală a gr. etn. Lunda din Zair (Africa centrală).

alamă cu muștiuc, component din familia saxhorn. Tubul voluminos, cu aspect conic, prezintă un mecanism cu ventile (pistoane). Pavilionul este evazat, cu $\varnothing = 31\text{--}45$ cm. Muștiucul are aproape aceeași formă cu cel de trombon, cu diametrul diferit. Acordajul instrumentului se reglează la nivelul fragmentelor de tub. ♦ Termenul tuba a fost cunoscut încă din Antichitatea romană. Tuba desemna un instrument de suflat constituit dintr-un tub în general conic, construit din lemn, corn de animal sau din metal, lipsit de clape sau pistoane (identificat cu o trompetă). După noua organizare a armatei romane, efectuată de împăratul Servius Lucius (578–535 î.Hr.) legiunile militare erau dotate numai cu instrumente de suflat: cornuu, lituus și tuba. Roska Márton (Márton) menționează că, T. era un clairon cu tub conic sau drept ($L = \text{cca } 1\text{--}1,30$ m) construit din bronz sau fier, capabil să emită câteva sunete. Pavilionul, mult

evazat, era prevăzut în interior cu lamele din os care vibrau, producând un sunet pătrunzător, aspru și strident. Muzicologul român V. Tomescu remarcă prezența instrumentului în practica de cult și în viața militară a unor popoare ce au locuit în bazinul mediteranean (*Musica daco-romana*, vol. II). Tuba era cunoscută la diferite popoare cu numele de carnyx în țările nordice, tyrrhena sau cornu la etrusci, hatzozeroth la evrei, salpinx la greci. În anul 1832, A. G. Guichard a conceput la Paris un oficleid cu pistoane, real model de inspirație pentru W. F. Wieprecht. Primul model de T. în accepțiune modernă a fost construit, la Berlin, în anul 1835, de J. G. Moritz la indicațiile lui Wieprecht. În anul 1843, F. V. Červený realizează un model de tubă contrabas (↑ Keiserbaß). Prin apariția saxhornului inventat de Ad. Sax în anul 1843, modelele anterioare sunt abandonate. Instrumentele moderne descind din saxhorn având același

corno tube; fr. tubas wagneriens; germ. Wagnertube, Waldhorntube; engl. tenor and bass tubas]. Instrument de suflat de alamă cu muștiuc, transpozitoriu, inclus în familia cornului. Tubul este conic cu $L = 3,65$ m, iar pavilionul cu $\varnothing = 33$ cm. Instrumentul are aspectul unui basfligorn, prevăzut cu 3–4 pistoane sau clape. La T. se folosește frecvent muștiucul de corn, motiv pentru care este folosit de corniști. ♦ Din dorința de a completa registrul grav al cornilor, R. Wagner solicită sprijinul lui Ad. Sax să construiască la indicațiile lui acest instrument pentru tetralogia *Der Ring des Nibelungen* (*Inelul Nibelungilor*), compusă între anii 1853–1874. Menționăm că V. F. Červený a construit cu mult timp înainte (în anul 1846) o var. de corn numit cornon, o posibilă sursă de inspirație a lui R. Wagner. T. a fost folosită și de alți compozitori ca R. Strauss, A. Bruckner, A. S. Schönberg, G. Enescu etc. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol) sau de bas (cheia Fa). Instrumentul se construiește în două tipuri de acordaj, tenor și bas, în Sib și în Fa. În orchestra simfonică se folosesc perechi.

TUBIU, instrument de suflat cu ambușură laterală, tip de flaut oblic fără clape, format dintr-un tub din bambus cu $L = 15$ cm. Cele două extremități sunt închise, delimitate de cele două noduri naturale existente. T. prezintă două orificii spre cele două capete, unul cu rol de ambușură. Instrumentul este folosit în exclusivitate de bărbați, în zonele locuite în Guadalcanal, Insulele Solomon.
♦ Echiv.: lalave.

TUBO MARACAS ↑ chocalho.

TUBRI ↑ tiktiri.

TUBULAR BELLS, engl. clopote tubulare.

TUCILLI, bulg. ↑ zvîniți.

TULNIC, instrument de suflat cu ambușură terminală, var. de bucium cu tub drept și aspect conic, construit din lemn de brad. Este răspândit în M-ții Apuseni.

TULUM, instrument de suflat cu rezervor de aer, tip de cimpoi folosit în folclorul turc.

TULUMBASI, rus. ↑ litavri.

TUMBA, instrument de percuție membranofon, tambur cu o singură membrană, din Cuba. 2. ↑ Launeddas.

TUMBADORRA, sp. ↑ conga.

TUMBANELLI, gr. ↑ tumbi.

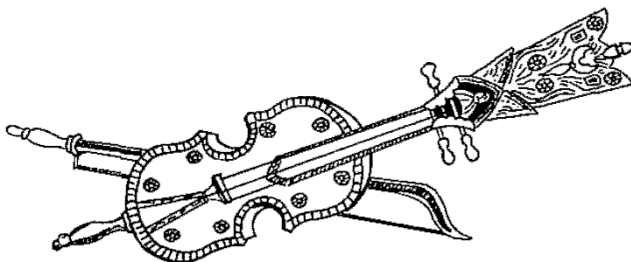
TUMBANO, gr. ↑ tambur.

TUMERU ↑ tiktiri.

TUMBELEKI, gr.: instrument de percuție membranofon, tip de dārābukka cu bazinul din lut ars în formă de olan cu gâtul îngust. Se construiește în diverse

TUPAN ► Topan, instrument de percuție membranofon, toבă mare folosită în Balcani: Albania, Macedonia și în Serbia meridională.

TUR, instrument cu coarde și arcuș din Birmania. Cutia de rezonanță are aspect de violină ornamentată cu sculpturi și încrustații cu perle și sedef. Gâtul lat și gros

prezintă ornamentații marginale, iar pe deasupra sunt întinse 3 c. din maț. Acestea se sprijină pe un căluș fixat pe fața de rezonanță. La T. se cântă punând instrumentul în poziție verticală.

TURA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, talger de mici dimensiuni, întâlnit în Egipt.

TURELURETTE, fr.: instrument de suflat cu rezervor de aer, model arhaic de cimpoi cu caraba din corn de animal obturat cu 6 orificii digitale. ♦ Echiv.: biniau.

TURLUTAINÉ, fr. ↑ serinette.

TURKISH CERCENT, engl. ↑ jing ling Johnnie.

TURLIKI, pol. ↑ talanga.

TURLUTAINÉ, fr. ↑ serinette.

TURYA, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală construită din metal cu tubul $L = 2$ m. Este semnalat în India.

TŪTAK, instrument de suflat cu ambușură laterală, flaut oblic lipsit de clape, din Iran.

TUTO, 1. Instrument de suflat cu ambușură laterală, var. de flaut pastoral din Surinam. 2. ↑ Siku.

TUTSI, instrument de percuție membranofon, tip de tambur cilindric cu două membrane din Rwanda.

TUVIK ↑ vichtalka.

TUYAUX DE FOND, fr.: registru de orgă cu tuburi sonore construite după modelul unui flaut drept (fluier cu dop). Ele reprezintă edificiul sonor al fiecărei orgi. Acestea sunt grupate în trei categorii de registre timbrale: Flauți,

T

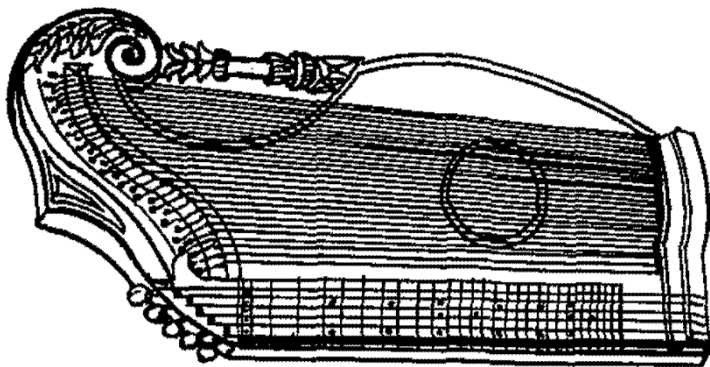
ȚAMBAL, [it. zimbalo, salterio tedesco; fr. cymbalum, tympanon; germ. Zymbel, Hackbrett; engl. cimbalom, dulcimer, magh. zimbal, zimbalom]. Instrument cu coarde lovite. Cutia de rezonanță trapezoidală are latura mare $L = 1,40$ m și latura mică $L = 0,95$ m. Coardele din metal sunt desfășurate transversal și prinse la extremități de cuie metalice înfipite la baza celor două laturi ale cutiei de rezonanță; la capete se sprijină pe călușuri fixe. În registrul grav, pentru fiecare sunet este repartizată câte o coardă; cu cât se merge spre registrul înalt, se adaugă gradat de la două la patru coarde, acordate la unison. Așezarea încrucișată a coardelor permite ciocănelelor să lovească coarda în partea cea mai ridicată, cât

mai aproape de căluș. Pornind din registrul mediu (do_3) coardele sunt divizate în două părți inegale de un căluș numit „popic”. Fiecare coardă emite două sunete numite „prime” sau „soțuri” acordate la cvintă perfectă; cele din registrul acut sunt divizate în trei. Se construiesc două tipuri: țambal portabil și țambal de concert (fix). Țambalul de concert are 35–36 c. Acordajul se realizează la nivelul cuielor folosind o cheie specială asemenea celei de harpă. Sub cutia de rezonanță sunt montate una sau două pedale. La Ț. se cântă cu două baghete din lemn, puțin îndoite la un capăt, învelite cu pâslă. Ele se numesc „ciocănele” sau „bețe”.

♦ Strămoșii țambalului sunt țitera și psalterium, vechi instrumente cu coarde lovite. Forma sa actuală a fost definitivată de maghiarul J. V. Schunda. Compozitorii care l-au introdus în orchestră au fost: I. Stravinski, în baletul *Renard*, 1917, *Ragtime pour 11 instruments*, 1918; B. Bartók, *Première Rapsodie pour*

♦ Echiv.: psalmodicon. ♦ Țitera de concert reprezintă tipul cel mai evoluat de țiteră. Corpul instrumentului îl formează o cutie de rezonanță trapezoidală ușor alungită, cu latura din stânga rotunjită și latura opusă dreaptă. Pe mijlocul feței de rezonanță se află obturat un orificiu acustic rotund sau oval. Tastiera lipită direct pe fața de rezonanță este divizată de 29 de taste în intervale de semitonuri. Deasupra, transversal, sunt întinse 5–6 c. principale acordate do_2 , sol_2 , re_3 , la_3 , mi_4 (model din Bavaria) sau do_2 , sol_2 , sol_3 , re_3 , la_3 (model austriac). Un alt grup de 27–39 c. sunt așezate într-o ordine convențional-diatonică, formând grupul secundar de coarde de acompaniament. Coardele grupului principal, care

execută melodia, se ciupecsc cu un inel prins pe degetul mare de la mâna dreaptă, iar celelalte trei degete (cu excepția degetului mic) o completează cu un acompaniament ritmic sau armonic. Coardele grupului secundar se ciupecsc cu un plectru folosit de mâna stângă. Instrumentul se așază pe un suport special sau direct pe genunchii instrumentistului, cu coardele principale spre el. Cele mai renumite sunt Ț. din Bavaria, Viena și Salzburg. Tipul cel mai răspândit este de proveniență vieneză. ♦ Not. muz.: pe două portative în cheia de violină (cheia Sol) și de bas (cheia Fa); înt. scr. (grup principal) = $do_2 - re_6$; înt. scr. (grup secundar) = $Fa - fa_3$. ♦ Echiv.: cetra da tavola, cindra, citera, cithare, elegie zither, Gebirgzither, Lieder Zither, longzither, pentaphone, Streich Zither, Thüringer Waldzither.

ULURU, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de trompetă naturală construită din lemn cu $L = 60$ cm. Este semnalat la gr. etn. Madi din Uganda (Africa de est).

UMUNAHU, instrument monocord, arc muzical cu rezonator acustic din tîgvă-dovleac care ține loc și de cutie de rezonanță. Este întâlnit la gr. etn. Hutu din districtul Ankole din Uganda (Africa de est).

UNDA MARIS, registru de orgă de 8' și 4' cu tuburi labiale. Acesta emite un vibrato discret sau tremolo, obținut prin acordarea ușor diferențiată a registrului sau prin cuplarea a două registre: Salicional și Gamba.

UNDELE MARTENOT, [fr. ondes Martenot, ondes musicales; engl. Martenot Waves]. Instrument electronic muzical cu claviatură, de formă dreptunghiulară, având în interior un aparat compus din: un tub electronic cu circuit oscilant, cu un grup de acumulatori destinat să furnizeze energia necesară producerii oscilațiilor electrice (energie ce înlocuiește coloana de aer); diferite rezistențe și potențiometre care transformă oscilațiile electrice în oscilații mecanice (sunete). Acest aparat este cuplat la claviatura instrumentului și la o bandă numită „ruban”, care se deplasează lateral, prevăzută cu un inel prin care trece degetul arătător de la mîna dreaptă. Prin glisarea rubanului se concep microintervale, efecte de glissando și alte mijloace nelimitate de expresie. Pentru a se obține variații timbrale, se intercalează anumite circuite (filtre), care absorb în mod diferențiat armonicile sunetului de bază (produs o singură dată) cu ajutorul unor butoane plasate într-un sertar lângă claviatură. Aceste butoane schimbă timbrul în mod instantaneu. Intensitatea se reglează cu o pedală plasată la baza instrumentului, sprijinită de pămînt. ♦ Instrumentul a fost inventat de pianistul și compozitorul francez M. Martenot, la Paris, în anul 1917, și brevetată în 1928. Din literatura muzicală franceză menționăm pe compozitorii: D. Levidis – *Poème symphonique*, 1928; J. Cantelobe – *Vercingetorix*, 1930–1932; A. Honegger – *Jeanne d'Arc au bûcher*, 1935; O. Messiaen – *Trois Petites Liturgies de la Présence Divine*, 1944, *Turangalila Symphonie*, 1948; H. Tomasi – opera *L'Atlantide*, 1954; A. Jolivet – *Concerto pour ondes Martenot et orchestre* și G. Bizet. ♦ Not. muz.: pe două portative în cheia de violină (cheia Sol) și bas (cheia Fa); înt. scr. = $do_1 - do_6$.

UNION PIPE, engl.: termen pentru cimpoiul irlandez.

UNIVERSAL CONTRABAS ↑ tritonikon.

UNIVOX, instrument electronic muzical cu claviatură, format dintr-un generator prevăzut cu dinți de ferăstrău, a cărui frecvență se schimbă prin variația condensatorilor din schema de oscilatori. Oscilatorul reacționează optim pe o suprafață sonoră de 2 octave. Peste aceasta plajă intonația devine arbitrară. Instrumentul a fost brevetat în Anglia.

UPRIGHT PIANO-FORTE, engl. ↑ pianina.

V

VADSZKÜRT, magh. ↑ corn de vânătoare.

VALCHA ► Rehtati, ceh.: termen folosit în organologia muzicală din Cehia și Slovacia pentru morișcă.

VALGA ↑ wambi.

VALÍHA ► Maruvany, instrument cu coarde ciupite, indonezian, var. de țiteră tubulară obținută dintr-un fragment de bambus gros. Coardele realizate din fibre vegetale desprinse longitudinal de pe scoarța lemnului, sau din metal, sunt separate și sprijinite la extremități pe călușuri fixe. Acordajul se face prin deplasarea a două călușuri sub fiecare coardă, sau folosind călușuri de diferite înălțimi, fie intercalându-se piciorușe din lemn între căluș și extremitatea fiecărei coarde respectând două serii de terțe succesive. Pentru a obține o gamă diatonică se pune în vibrație alternativ o coardă de la stânga cu una de la dreapta. Coardele sunt acordate la₁, do₂, mi₂, sol₂, si₂, re₃, fa₃, la₃ (pentru mâna stângă), si₁, re₂, fa₂, la₂, do₃, mi₃, sol₃, si₃ (pentru mâna dreaptă). Coardele se ciupesc cu degetele sau se lovesc cu o baghetă. Sub ultimele coarde grave, tubul prezintă o fantă cu rol acustic. André Schaeffner o numește chitară vegetală. Poziția de cântat este diferită de la o regiune la alta, instrumentistul stând jos sau în genunchi cu instrumentul mereu așezat vertical. Modelul profesional (cromatic) prezintă 37 c. metalice prevăzute cu un dispozitiv electric care mărește rezonanța instrumentului. Cele mai mari modele de V. ating lungimea de 1,50 m. V. este folosit solo sau în diverse ansambluri unde instrumentele sunt acordate diferit, de obicei la interval de terță sau sextă. V. este răspândită în Malaysia, Madagascar, Papua Noua Guinee de vest.

VALIHAMBALO, instrument de percuție membranofon, tambur african cu două membrane întâlnit în Madagascar.

VALTORNA, rus. ↑ corn.

VALTORNAVÎIE TUBÎ, rus. ↑ tuba wagneriană.

VALVE HORN, engl.: termen pentru corn cu clape.

VALVE TROMBONE, engl.: termen pentru trombon cu clape.

VALVE TRUMPET, engl.: termen pentru trompetă cu pistoane.

VĀMŚI ► Nāy, Vānsali, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept construit din bambus, prevăzut cu 3–4 orificii digitale. Este întâlnit în India.

VANGARU ↑ lalave.

motor electric miniatural. Mișcarea continuă a paletelor prelungește durata sunetelor realizând un vibrato deosebit de amplu, cu o sonoritate de o varietate coloristică proprie. La baza instrumentului se află montată o bară transversală cu rol de pedală, care estompează intensitatea sunetelor în momentul în care se apasă cu piciorul pe ea. Sunetele se obțin percutând plăcile cu baghete speciale cu cap de cauciuc dur sau înfășurat cu lână sau fetru (filț). V. lărgeste paleta coloristic-timbrală în orchestră prin intervenții solo sau creează o atmosferă caracteristică prin sonoritatea acordurilor folosite. ♦ Instrumentul a fost inventat de americanul Winterhoff în anul 1924. În orchestra simfonică este introdus de compozitorii A. Berg – opera *Lulu* și D. Milhaud – *Le marteau sans maître* (*Ciocanul fără stăpân*) și *Concert pour Marimba*, 1947. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol). Se construiesc două tipuri, fiecare având o înt. scr. = $fa_2 - fa_5$ și $do_3 - do_6$.

VIBRAFONO, it. ↑ vibrafon.

VIBRAPHONE, fr., engl. ↑ vibrafon.

VI CAM, instrument cu coarde și arcuș, var. de fidulă cu 4 c. acordate sol_2, do_3, fa_3, do_4 . Este răspândit în Vietnam.

VIDELE, germ. ↑ fidula.

VIDULA, lat. ↑ fidula.

VIELA, 1. Instrument medieval cu coarde și arcuș care indică fidula. 2. Rom. Termen popular pentru chirondă, întâlnit în reg. de nord a Moldovei și, mai rar, în vestul Transilvaniei.

VIÈLE, fr.: termen medieval pentru fidulă.

VIÈLE À ROUE ► Chifonie, fr. ↑ chironda.

VIÈLE D'ARCHET, fr. ↑ fidula.

VIÈLLE, fr.: termen medieval pentru fidulă.

VIÈLLE D'AMOURE, fr.: instrument cu coarde frecate, var. de chirondă cu 7 c. duble, din care 3 c. (acordate do_3, re_3, sol_3) sunt destinate melodiei, iar restul de coarde (do_3, mi_3, sol_3, la_3) îndeplinesc rolul de coarde de rezonanță.

VIGELE, germ.: vechi termen pentru fidulă.

VIGELLA, sp. ↑ fidula.

VIHOLA, port.: instrument cu coarde și arcuș, asemănător cu o violină cu 3 c. Este folosită în folclorul muzical portughez.

VIHUELA ► Bihuela, sp. [sp. veche viola; it. viola]. Vechi termen generic răspândit în Evul Mediu pe teritoriul Spaniei, care desemna instrumente cu coarde ciupite sau frecate, prevăzute cu gât gros și lat, cu o tastieră divizată. Se cunoșteau două

verticală sprijinit de pieptul interpretului, pe când modelul din sud se așează orizontal pe genunchi, pe un suport sau chiar pe pământ. În general există mici diferențe de grifură între ele. ♦ Vînă este un instrument cu un aspect exterior deosebit de frumos, fiind decorat cu aur, argint și fildeș. Acesta ocupă un loc primordial în tradiția muzicală indiană, considerat a fi cel mai vechi și mai îndrăgit dintre instrumente. După o legendă hindusă instrumentul este de origine

divină, creat de Nārada (înțelept din mitologia vedică, considerat unul dintre fiii lui Brahma) și de Sarasvati – zeița înțelepciunii și a artelor, neîntrecută interpretă la acest instrument. Unii organologi susțin originea sa egipteană descendentă din bin, veche harpă arcuită din Egipt, descoperită pe basoreliefuluri cu texte vedice. Modelul arhaic avea o singură coardă; din sec. al XII-lea apare modelul cu 2 c. și cu două rezonatoare acustice. ♦ Echiv.: alapi vînă, bicitrabin, bin, gotuvādyam, kachapā vînă, katyayana vînă, lyra indiană, ranjami vînă, rudra vînă, sarasvati vînă, sruti vînă.

VÎNĂ INDIANĂ ↑ bharta vînă.

VIOARĂ, rom. ↑ violină.

VIODE, rom.: termen generic atribuit unei familii de instrumente cu coarde și arcuș, var. de violină. Familia viodelor cuprinde 20 de tipuri împărțite în 5 grupe:

viodina, viodena, vioda, viobasa, viograva. Ele corespund registrelor vocii umane de sopran, alto, tenor, bariton și bas. Fiecare grupă este la rândul ei

folosite erau alto, viola și tenor-violă. Date precise despre V. le deținem de la S. Virdung, H. Judenkünig, M. Agricola, G. M. Lanfranco și M. Mersenne. Din lucrările lor teoretice aflăm că instrumentele cu coarde și arcuș erau clasate în două grupe principale: viola da gamba și viola da braccio, fiecare grupă având mai multe tipuri de instrumente. Caracteristici ale acestora: un gât cu limbă și tastieră divizată de taste pentru a marca digitația la instrument; coarde simpatice, numite coarde burdon, cu scopul de a întări rezonanța instrumentului sau cu rol de acompaniament. Ideea de a adăuga coarde simpatice suplimentare ar aparține practicii muzicale din Hindustan, India (după Fr. J. Fétis) sau englezilor (după M. Praetorius). Familia completă a violelor a influențat covârșitor cultura muzicală europeană, afirmându-se în practica muzicală pe două planuri: al armoniei și al melodiei. Din sec. al XIX-lea marea familie a violelor cu tastiera divizată sunt abandonate în favoarea familiei violinei formată din: violină, alto (viola), violoncel și contrabas. În sec. XX din dorința de a se reactualiza atmosfera caracteristică celor două perioade din istoria artelor, Renaștere și Baroc, artiștii muzicieni folosesc din ce în ce mai mult vechile instrumente în concerte camerale. 2. Registru de orgă cu tuburi labiale de 16', 8' și 4'.

VIOLA ALL'INGLESE, it. ↑ english violet.

VIOLA ALTA, instrument cu coarde și arcuș, tip de violă cu coardele acordate do_2 , sol_2 , re_3 , la_3 , inventată de germanul H. Ritter, între anii 1872–1875 și construită de lutierul K. A. Hörlein din Würtzburg. Pentru a ușura cântatul la instrument, Ritter adaugă a 5-a coardă, mi_4 . Instrumentul a fost apreciat de R. Wagner și R. Strauss, dar fără succes la instrumentiști.

VIOLA BASTARDA ► Viola dopia, Lira da gamba, it. [fr. basse de viole d'amour; engl. lyra viol, Viollyral]. Instrument cu coarde și arcuș, tip de violă din registrul tenor-bas. Cutia de rezonanță cu aspect alungit ($L = 56\text{--}60\text{ cm}$, eclisele $\hat{=}$ 11

cm), prezintă pe fața de rezonanță orificii acustice în formă de C sau *f*. V. prezintă 6–7 c. pentru melodie, suplimentate cu coarde secundare de rezonanță, acordate la unison cu cele principale. Sistemul de acordaj era liber, depinzând de compozitori și interpreți. ♦ Instrumentul apare menționat în mai multe tratate

curțile princiare, în saloanele de muzică ale nobililor. Repertoriul dedicat instrumentului: Ariosti – 6 *Lezioni*, 1728; A. Vivaldi – 8 *Concertos*; J. S. Bach – *Cantatele* BWV 152 și 205, *Johannes Passion*; G. Ph. Telemann – *Cantate, Sonate* și un *Konzert*; Chr. Graupner – 7 *Konzerte und Triosonate*; Fr. Benda, Fr. A. Hoffmeister, P. Locatelli, C. Stamitz, G. Charpentier, G. Donizetti, J. Massnet, G. Meyerber, G. Puccini, P. Hindemith, Fr. Martin etc. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de bas (cheia Fa), de tenor (cheia Do, pe linia 4) sau de violină (cheia Sol). ♦ Echiv.: basse de viole, bassetto (1), bass viol, baß Viola da gamba, consort viol, dessus de viole, division viol, filomela, gambe, geigenregal, knee viol, kniegeige, knieviola, pardessus de viole, philomela (1), viola contrabasso, viola d'amore, viola pomposa, violone, welschegeige. ♦ Interpreți din România: Robert Dumitrescu, Anca Iarosevici, Ilse Herbert László, Chereji Szilárd.

VIOLA DA MANO, it.: termen din sec. al XVI-lea pentru viola da braccio.

VIOLA D'AMORE, it. [fr. viole d'amour; germ. Liebesgeige, Doppelgeige; engl. viola d'amore, english violet]. Instrument cu coarde și arcuș din grupa viola da gamba, coardele fiind suprapuse pe două rânduri. Primele modele prezintă pe spatele cutiei de rezonanță decorațiuni fanteziste colorate pregnant. Paralel cu gâtul și limba netedă, nedivizată, sunt întinse 6–7 c. principale acordate la₁, re₂, la₂, re₃, fa#₃, la₃, re₄ sau în alte acordaje; sub căluș sunt desfășurate 7–14 c. secundare din metal, care nu sunt atinse de arcuș și vibrează prin simpatie. Instrumentele preferate pentru scopuri solistice nu au coarde secundare. ♦ Muzicologul francez M. Pincherle susține că instrumentul a fost inventat de D.

Farrant pentru a fi folosit în muzica de cameră sau ca instrument solist. Referitor la etimologia denumirii poetice a instrumentului circulă diferite păreri. Menționăm doar una dintre acestea, care evidențiază originea sa orientală: viola da more = viola mauresca și nu viola d'amore. Principiul coardelor de rezonanță îl găsim la instrumentele ce aparțin practicii muzicale orientale, cu predilecție cea din Hindustan, India, cu mult timp înaintea tipului european. Fr. J. Fétis remarcă instrumentul arab kemangeh rummy a cărui formă este apropiată de cea a instrumentelor create de lutierii europeni. Coardele grave sunt așezate pe dreapta, acordajul fiind inversat. Instrumentul a fost foarte răspândit în sec. al

J. Ch. Lidarti – *Sonata per la pomposa col basso*; J. J. G. Graun – *Concerto*; G. B. Sammartini, J. G. Janitsch.

VIOLE, 1. Vechi termen francez pentru fidulă. 2. Echiv. viola sau alto.

VIOLETTA ► Viola piccola, Violetta piccola, it. 1. Instrument cu coarde și arcuș din sec. al XVII-lea de forma unei viola da braccio, prevăzută cu 3–4 c. acordate în cvinte. Echiv.: Kleine geige. 2. În sec. XVII–XVIII termenul desemna tipuri

de viole de mici dimensiuni. 3. Tip de english violet cu 7 c. principale și 14 c. secundare de rezonanță, întâlnită în practica muzicală engleză. Leopold Mozart concepe special *Violinschule*, 1756, metodă pentru violină și violetta.

VIOLETTA DA ARCO ► Violetta da braccio, it.: instrument cu coarde și arcuș din familia viola da braccio, prevăzută cu 3 c. Acestea sunt întinse peste o tastieră din abanos netedă, nedivizată. Instrumentul a fost menționat de muzicologul italian G. M. Lanfranco în *Le Scindlle di Musica*, Ed. Lodovico Britannico, Brescia, 1533.

VIOLETTA DA GAMBA, it. ↑ bassetto.

VIOLETTA MARINA, it.: instrument cu coarde și arcuș, var. de viola d'amore, prevăzută cu 6 c. principale din maș, acordate la₂, re₃, sol₃, si₃, mi₄, la₄ și alte 14 c. de rezonanță din metal. După opinia lui C. Burney în lucrarea *A General History of Music* (vol. 2), invenția instrumentului aparține violonistului italian P. Castrucci, elevul lui A. Corelli, stabilit la Londra începând cu anul 1715. Este întâlnită în partitura operei *Orlando*, 1732–1733, compusă de G. Fr. Händel.

VIOLETTA PICCIOLA, it.: instrument cu coarde și arcuș, tip de lira da braccio din registrul acut. S-a construit în patru mărimi, cu 3–6 c. acordate în cvinte. Instrument menționat de M. Praetorius și cu numele de Garklein Geige, violetta picciola, rebechino.

VIOLÍ, gr.: instrument cu coarde și arcuș, tip de violină cu 4 c. acordate sol₂, re₃, la₃, mi₄, sau sol₂, re₃, la₃, re₄ (zis à la turc). Unele modele sunt prevăzute cu coarde de rezonanță. V. înlocuiește uneori lyra în folclorul grecesc.

ravanastron-ul, răspândit în India. A. Lavignac în *La Musique et Les Musiciens* afirmă că „acest instrument posedă deja toate elementele constitutive ale violinei, coarde de intestin de gazelă, căluș, cutie de rezonanță, gât lung, cuie pentru coarde și un arcuș”. Menționăm că mai pot fi considerați strămoși și alte instrumente ca omerti, tip de ravanastron perfecționat; kemāngēh a gūz, instrument cunoscut în practica muzicală arabă; rebāb, instrument persan adus în Europa prin intermediul arabilor care cuceresc peninsula Iberică (711 î.Hr.). Organologia modernă consideră că în Europa instrumentele cu coarde și arcuș precum cruthul (considerat unul dintre cele mai vechi instrumente din Europa), gusla, lira da braccio, rebecul, rotti, viola cu arcuș și viola da braccio au ca strămoș rebāb-ul. Prof. I. Sârbu remarcă în *Viola și maestrul ei de la origini și până azi*, că prima dovadă incontestabilă a apariției violii și a familiei violilor se află în tablourile și frescele pictorului italian G. Ferrari, găsite în bisericile de lângă Milano, de la începutul sec. al XVI-lea: Madonna degli aranci care se află în biserica Sf. Christopher din Vercelli, pictată în anii 1529–1530 și o altă pictură aflată în biserica Sacro Monte din Varallo. Începutul cristalizării tipului de violină

clasică se datorează atât unor lutieri rămași anonimi, cât și primilor meșteri lutieri din sec. XVI ca: G. Giacombo și G. Maria dalla Coma, Z. Montichiario, G. B. Donedo, G. Virchi, francezul J. Kerlin, stabilit în anul 1490 la Brescia și G. Tiefenbrucker, naturalizat francez Duiffoprugcar, lutier german stabilit la Lyon în anul 1553. Caracteristicile acestor violi constau în: cutia de rezonanță mai joasă ca înălțime (construită în două mărimi); spatele plat, nebombat; conturul ecliselor cât și curburile laterale mai evidente, cu scopul de a ușura mânuirea arcușului (preluate de la lira da braccio); C-uri acustice de rezonanță transformate mai târziu în f-uri; gâtul și tastiera mai scurte și mai late divizate cu taste, apoi fără taste; aspectul volutei modificat, de la sculpturile cu cap zoomorf sau antropomorf, la forma de spirală simplă, încolăcită; așezarea frontală și apoi laterală a cuiei de prins coardele; numărul variabil de coarde de la 3 c. la 4 c. și mai rar la 5 c., acordate în cvinte (acordaj preluat de la rebec), cea de-a cincea coardă era o coardă de rezonanță. Muzicologul francez Ph. Jambe de Fer, în *Epitom musical sons et accordes voix humaines, fluestes d'Alleman, fluestes à 9 trous, violes, violons*, Lyon, 1556, ne relatează situația precară a acestor tipuri de instrumente dotate cu o sonoritate stridentă, motiv pentru care se foloseau numai în mediul

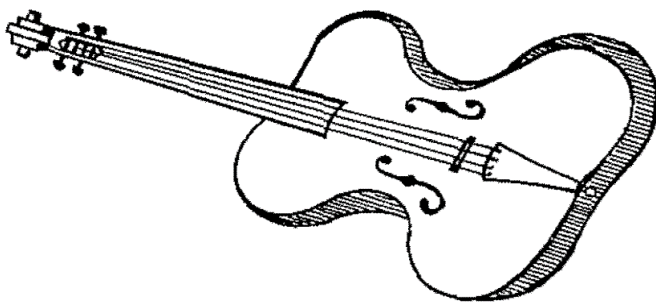
mai prodigios lutier a fost A. Stradivarius. Se estimează că el a construit cca 1100 de instrumente din care se cunosc 540 de violine, 12 viole și 50 de violoncele. Paralel cu aceste două școli de lutieri au apărut centre noi la Veneția, Milano, Livorno, Pisa, Tirol (Austria), Mirecourt (Franța), în Germania, Anglia, Polonia etc. În aceste noi centre au fost construite instrumente, sub influența școlilor din Brescia și Cremona. ♦ La români V. este menționată abia după anul 1633 când italianul N. Barsi a vizitat Moldova (C. C. Giurescu, *Le voyage de Niccolo Barsi en Moldavie* extras din „Mélangés du l'école roumaine en France” Paris, 1925). Lutieria din România a început să se dezvolte începând cu sec. XIX, odată cu constituirea primelor orchestre profesioniste. Modelele preferate de luterii români au fost cele de proveniență italiană și ale tirolezului J. Steiner. Luterii români s-au bucurat de o fericită situație, a existenței în M-ții Carpați a unui lemn de rezonanță dintre cele mai bune din lume. Menționăm printre luterii din România: D. Cărbunescu, V. V. Bianu, St. Meszaros, Th. Zach, A. Apăteanu, J. Paraiciuc, D. Știrbulescu, R. Macarie, Fr. Kleverkaus, R. Boiangiuc, I. Delu etc. ♦ În sec. XVI–XVII familia v. alias viola da braccio era compusă din: violină, alto viola, violino piccolo zisă „à la française” dessus de violon (violină sopran), viola da braccio, tenor viola, viola pomposa, violoncelul și violone sau contrabasul. Pe plan muzical, în sec. al XV-lea se cristalizează noi forme muzicale elaborate de compozitori ca S. Rossi, B. Marini, C. Farina, A. Vivaldi, G. B. Vitali. Se elaborează un repertoriu destinat muzicii instrumentale în continuă evoluție, contribuind la perfecționarea diferitelor instrumente. Profesoara Ioana Ștefănescu menționează că G. P. Cima, compozitor milanez, publică în anul 1610 o culegere de 50 *Concertti acclesiastici* care conține și 5 piese instrumentale pentru violină și violone (*O istorie a muzicii universale*, vol. I, 1995). B. Marini publică în anii 1617 și 1629 o culegere – *Affetti musicali* și *Sonata per il violono per sonar con due cordi*, ce cuprinde compoziții pentru violină și alte instrumente; C. Farina – *Capriccio stravagante*, 1627; Th. Baltazar – *Division violin*, 1688, ambele rămase celebre în istoria muzicii. În Franța, violonistul și editorul Fr. Duval tipărește primele sonate dedicate violinei compuse de S. Brossard și J. Rebel. Primul mare pedagog al viorii a fost A. Corelli. Primii care au conceput metode pentru studiul violinei au fost: F. S. Geminiani – *The art of playing on the violin*, Londra, 1731; A. P. Locatelli – *L'arte del violino*, Amsterdam, 1733; Leopold G. Mozart, în Germania, pune bazele metodicii predării viorii odată cu lucrarea sa *Versuch einer Gründlichen Violinschule* (1756). În sec. al XVI-lea V. se ținea sprijinită de partea stângă a pieptului; o dată cu evoluția sa din sec. XVII, ținea instrumentul așezând bărbia la dreapta cordarului. În primele decenii din sec. al XV-lea apare un nou mod de a ține vioara, așezând bărbia la stânga cordarului. Menționăm pe L. Spohr virtuoz violonist și pedagog german, ca inventator al bărbiei (1820). Extinderea întinderii cromatice a instrumentului determină trecerea treptată a cântatului din poziția I (determinat de existența celor 3 c., Mi, La, Re, coarda Sol se folosea ocazional) la mai multe poziții. Francezul M.

Thomastik. ♦ Interpreți soliști din România – Muzică cultă: George Enescu, Ion Voicu, Lola Bobescu, Mihai Constantinescu, Ștefan Gheorghiu, Gaby Grubea, Ștefan Ruha, Alexandru Teodorescu, Varujan Cozighian, Radu Zvorișteanu, Virgil Pop, Daniel Podlovschi, Cornelia Bronzeti, Eugen Sârbu, Silvia Marcovici, Mihaela Martin, Lenuța Ciulei, Mariana Sârbu, Anda Petrovici, Șerban Lupu, Cristian Badea, Cristina Anghelescu, Florin și Gabriel Croitoru, Florin Ionescu Galați, Alexandru Tomescu etc. Muzică populară: Nicolae Buică, George Boulanger, Cristache Ciolac, Grigoraș Dinicu, Ionel Dinicu, Ionel Budișteanu, Victor Predescu, Alexandru Țitruș, Ion Albeșteanu, Florea Cioacă, Benone Damian, Ion Drăgoi, Nicolae Botgros, Alexandru Marian, Tudor Pană etc.

VIOLINE, germ. ↑ violină.

VIOLINO, it. ↑ violină.

VIOLINO ARPA, it.: instrument hibrid imaginat de prințul român Mihai Grigore Sturdza și realizat de constructorul vienez de instrumente muzicale Th. Zack, la

Viena, în 1873. Forma instrumentului, oarecum diferită de violină, prezintă un contur puțin neregulat apropiat cu cel al chitarei. ♦ Echiv.: violino chitara.

VIOLINO CHITARRA, it. ↑ violino arpa.

VIOLINO DA BRACCIO, it. ↑ viola da braccio.

VIOLINO PICCOLO ► Sordino, it. [fr. pochette, sourdine; germ. Halbgeige, Quartgeige, Spitzgeige, Tanzmeistergeige; engl. kit; lat. linterculus]. Vechi instrument cu coarde și arcuș din familia viola da braccio. Cutia de rezonanță, împodobită cu diverse ornamente cu sidef, are formă alungită cu $L = 35\text{--}55$ cm, eclisele $i = 4\text{--}5$ cm. Unele modele prezintă curburi laterale. Cele 3–4 c. erau acordate în cvinte, cu o octavă mai sus decât violina modernă, iar limba nu prezintă taste. Arcușul, proporțional cu instrumentul, avea bagheta $L = 21\text{--}36,5$ cm. ♦ Se presupune că instrumentul descinde din rebecul cu 4 c., prezent în practica muzicală din sec. al XVI-lea. Cel mai vechi exemplar, datat din 1520, se păstrează în Muzeul Național din Copenhaga și este descris de Fruytkland în *Studien über die Pochette* din anul 1917. Lutierii inspirați de acest tip de rebec au

devine strălucitoare, captivând atenția compozitorilor vremii. Prezentăm dimensiunile unui model Stradivarius, realizat de acesta în anul 1712: cutia de rezonanță $L = 77,8$ cm, partea superioară $l = 34,1$ cm, partea inferioară $l = 43,7$ cm, eclisele în partea superioară au $\hat{i} = 11,8$ cm, distanța între f -uri la vârful de 94 cm și la bază de 25,3 cm. Cele 4 c. erau acordate în Sib, fa_1 , do_2 , sol_2 (instrumentul a aparținut muzicianului rus K. J. Davidov). Primii interpreți virtuozii au fost D. Gabrielli, F. B. Bononcini, G. Jacchini etc. Franța a fost prima țară care a pus bazele unei școli de V. datorată lui J. B. Stück zis Franciscello, compozitor și virtuoz al instrumentului. Unii istorici îl contestă în favoarea lui M. Berteau. Primele metode didactice au apărut în Italia datorită lui S. Lanzetti, și lui M. Corette în Franța. În Anglia, R. Crome tipărește la Londra, *Complet tutor for the Violloncello*, 1765. J. Triemer, B. Linicke, K. Fr. Abel au fost printre primii

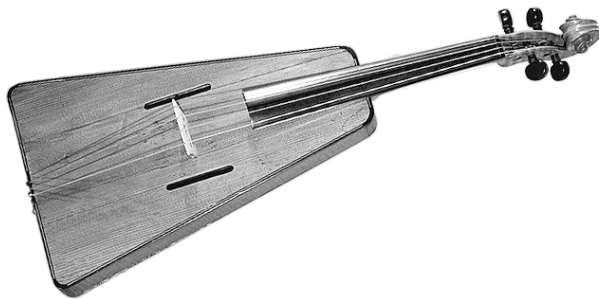

virtuozii din Germania. Se pare că lui Ch. F. Abel i-au fost dedicate *Suitele solo* pentru V. de J. S. Bach, scrise la Göthen, între anii 1717–1723. De asemenea, violoncelistul B. Baumgarten a editat la Haga, în anul 1775, o metodă de V. Asemenea școli au apărut și în alte țări europene printre care și România, unde D. Gh. Dinicu a conceput – *Metodă de violoncel*, 1930, apreciată în țară și în străinătate. Un loc stabil în orchestra simfonică l-a ocupat V. odată cu creațiile compozitorilor L. Boccherini, J. Haydn. A devenit component de bază în formula de cvartet de coarde, ca instrument solist, frecvent folosit în diferite formații eterogene în muzica de cameră. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de bas (cheia Fa), de tenor (cheia Do pe linia patru) și de violină (cheia Sol). Înt. scr. = do_1 – la_4 . ♦ Interpreți din România – Muzică cultă: Gheorghe Dumitru Dinicu, George Cocea, Radu Aldulescu, Vladimir Orlov, Ion Fotino, Soni Niculescu, Alfons Capitanovici, Serafim Antropov, Marin Cazacu, Cătălin Ilea,

mecanism cu ciocănele cuplate la o claviatură, a fost creat de Träger din Bamberg, în anul 1791. La Viena, în anul 1912, Duolon perfecționează acest instrument dându-i numele său. ♦ Echiv.: Nagelharmonika, Nailfiddle, semi-luna, Staalfiol, Stiftgeige, Stiftharmonika.

VIOLONE, it.: instrument cu coarde și arcuș, tip de viola da gamba contrabas cu 6 c. acordate Fa, do₁, sol₁, re₂, la₂, mi₃. Instrumentul sună cu o octavă mai jos decât basse de viole. J. S. Bach l-a folosit în *Brandenburg Concertos*, 1721. ♦ Echiv.: double basse de violon, double bass viol, Grosse bass de viole.

VIOLON SAVART, fr.: instrument cu coarde și arcuș, var. de violină de formă trapezoidală, cu fata și spatele plate și orificii de rezonanță drepte. Instrument

inventat de acusticianul francez F. Savart.

VILOTTA, it.: instrument cu coarde ciupite, var. de viola de mai mari dimensiuni, cu 4 c. acordate sol₁, re₂, la₂, mi₃. Instrumentul a fost conceput în anul 1891 de A. Stelzner din Dresda. Deoarece instrumentul era dificil de mânuit a fost repede abandonat de muzicieni.

VIRGINALE, fr., germ., engl.: instrument cu coarde ciupite și claviatură, var. de spinetă. Cutia de rezonanță are formă rectangulară, de trapez sau de pătrat. Din diferite texte sau documente muzicale se constată că V. a fost un instrument la modă în practica muzicală engleză din sec. XVI–XVII. O primă menționare o întâlnim într-un manuscris ce aparține lui Paulus Paulirinius din Praga, datat din anul 1460, păstrat la Cracovia. O descriere amănunțită se află în *Musica getuscht*, scrisă în anul 1511 de S. Virdung. După afirmațiile muzicologului belgian Ch. Van den Borren, termenul a servit la definirea tuturor tipurilor de instrumente cu coarde ciupite și claviatură (*Les origines de la musique de clavier en Angleterre*). Din sec. al XVIII-lea, termenul este înlocuit cu harpsichord, motiv pentru care spineta devine sinonim cu virginal.

VITULA, lat.: termen medieval din sec. al XI-lea pentru fidulă.

VIVO, instrument de suflat cu ambușură terminală, flaut nazal folosit în practica muzicală din insulele Tahiti și Marchize.

VOCALION, instrument de suflat cu rezervor de aer și claviatură, tip de armoniu,

W

WADA, termen generic pentru instrumente de percuție idiofone cu sunet nedeterminat, întâlnit în Chile.

WAGON-KOTO ► Yamata-koto, instrument cu coarde ciupite, var. de koto cu 6 c. inclus într-o formație instrumentală compusă din kagura fuye (flaut oblic), ô-daiko (toba mare) și 2 tamburi în formă de clepsidră, folosită în acompaniamentul dansului japonez „kagura”. Dacă în primele secole instrumentul era prezent în manifestări magice și șamanice, mai târziu el este folosit în muzica clasică imperială.

WALD-HAUTBOIS, germ. ↑ oboe da caccia.

WALDHORN, germ. 1. După S. Marcuse semnifică un instrument de suflat din alamă cu pistoane. 2. În reg. Tirol termenul are sens de Alphorn.

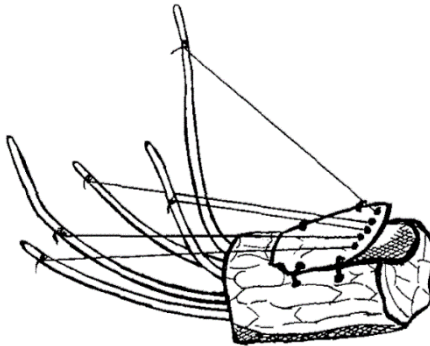
WALDHORNTUBE, germ. ↑ tuba wagneriană.

WALTEUFEL, germ. ↑ bici.

WALZENORGEL, germ. ↑ orgue de Barbéri.

WALZENTROMMEL, germ. ↑ tambur cilindric.

WAMBI ► Kisumba, instrument monocord, var. de arc muzical format din 5 arcuri fixate la una din extremități pe o cutie de rezonanță din lemn, din tigvă-

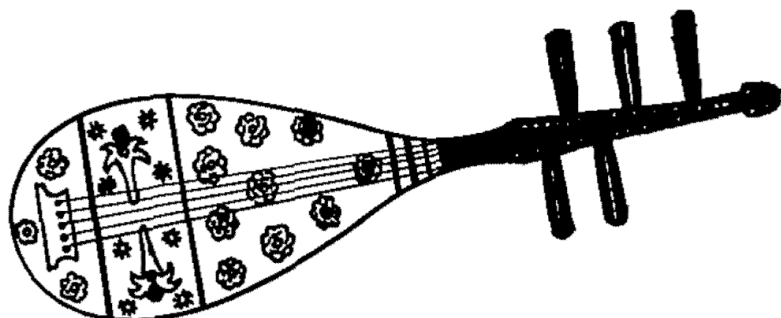

dovleac sau alt recipient (↑ pluriarc). Coardele arcurilor sunt făcute din fibre vegetale. Ele se ciupesc cu degetele. W. este prezent în practica muzicală populară din Congo (Africa ecuatorială). ♦ Echiv.: kalangu, ndjembo, ubo, valga.

WANDIRMA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de wasamba (sistrum) din Mali.

WANKARE ↑ huancar.

teritoriul chinez, unde instrumentul apare zugrăvit pe numeroase morminte.

Astăzi se construiesc modele mai evolute din punctul de vedere al construcției, frumos ornamentate.

(↑ mokkin). Pe teritoriul Vietnamului, pe lângă tipurile clasice orientale, se întâlnește și un model de o construcție originală. Plăcile sunt desfășurate pe o suprafață mai mare, suspendate în aer, legate între ele și prinse cu sfori de un suport format din tije de bambus. Un curent de apă este dirijat spre un balansoar denivelat a cărui mișcare perpetuă provocată de apă atinge diferite tije de legătură în contact cu plăcile. Rolul omului este să dea mișcări diverse tijelor, astfel încât să obțină melodia dorită. În lumea arabă și în India, X. a fost total necunoscut. Pe teritoriul celor două Americi, X. a pătruns o dată cu exodul de sclavi aduși din Africa; în America Centrală, cunoscut sub numele de marimba, este răspândit în Nicaragua, Republica Dominicană, Mexic, Cuba, iar în Guatemala a devenit instrument național; în America de Nord, este prezent în muzica de divertisment. Din sec. al XVII-lea, în Europa, X. este menționat în diverse scrieri, tratate de muzică, enciclopedii și jurnale de călătorie. La acest instrument cântau muzicanții ambulanți proveniți din teritorii extraeuropene. El figura cu diferite denumiri ca claquebois, clavitympanum, échelette, Hölzernes Gelächter, gigelira, psalterion de bois, psalteium-ligneum, régäl de bois, Strohfiedel, timpano. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol); înt. scr. = $do_2 - do_5$, ef. real = $do_3 - do_6$. ♦ Echiv.: akadinda, amadinda, angklung, angremut (2), anzang, balafo, balafon, balangi, balingi, baza, bifanda, bila, carimba (2), chalung, chinditi, dän gô, djil, doli-doli, elong, entaala, gambang kayu, genebres, ginebras, gyo, harmonica de bois, Holzharmonika, ilimba, imbila, kalakwa, kende (1), kinnery, ko-undou, ligneum psalterium, lulembe, madera y paja, madimba, madiumba, magondo, makata, marimba, mbila, menzan, mokkin, morka, ndara (1), njanga, nsatong, patouille, patola, penimba, pianito, ranat ek, roneat, roneat dek, saron jemblung, silimba, sticcato, tatung, teponastli, timbila, trog xilofon, vibrafon, vilangwi, xiloromba, xilosistron, yo (2), zangora.

XILORIMBA ► Xilomarimba, instrument de percuție idiofon cu sunet determinat, transpozitoriu, var. de marimba. Instrumentul are claviatura formată din plăci din lemn de diferite mărimi, ca la xilofon. Sub fiecare placă este fixat un rezonator acustic tubular construit din metal, identic cu cel de la marimbă. Unele firme care construiesc asemenea instrumente vopsesc claviatura în diferite culori pentru a da repere vizuale instrumentistului, facilitând tehnica de execuție. Comparativ cu marimba, Xilor. are o octavă mai mult, înt. crom. = 5 octave. Sunetele se obțin prin lovirea plăcilor cu două baghete din lemn sau din cauciuc dur. Instrumentul este folosit în egală măsură în muzica de divertisment, și în genul simfonic: A. Berg – *3 Orchesterstücke*, op. 6, 1914; I. Stravinski – *The Flood*, 1962; L. Dallapiccola – *Parole di San Paolo*, 1964; O. Messiaen etc. ♦ Not. muz.: pe un portativ în cheia de violină (cheia Sol), înt. scr. = $fa_3 - do_7$, ef. real = $fa_2 - do_6$.

XILOSISTRON ► Xilosisto, instrument de percuție cu sunet determinat, tip de

Y

YA-KOTO, instrument cu coarde ciupite, var. de koto japonez prevăzut cu 8 c.

YAMATO FUYE, instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut oblic japonez, fără clape, cu tubul obturat cu 6 orificii digitale.

YAMATO KOTO ► Wagon-koto, vechi instrument cu coarde ciupite, formă primitivă de țiteră chineză cu 6 c. (↑ zheng), adusă în Japonia după anul 673 d.Hr. Coardele prezentau următorul acordaj: mi₃, sol₃, si₃, re₃, la₃, mi₄. Instrumentul a fost folosit mai întâi în practica religioasă, iar din sec. al IX-lea este acceptat și în muzica laică practică de femei. Cu timpul devine instrument solist sau este inclus în formațiile tradiționale japoneze proprii genurilor muzicale foarte vechi, precum muzica rituală „gagaku” și în acompaniamentul dansului „kagura”.

YANG KIN ► Yooshin, instrument cu coarde ciupite, var. de psalterion de origine chineză, prevăzut cu 14–20 c. Pentru fiecare sunet sunt repartizate 2–4 c., acordate între ele la unison. Intonația lor se reglează cu ajutorul unor inele. Este acceptat în acompaniamentul vocal sau inclus în formații instrumentale clasice de teatru tradițional japonez.

YANGONG, instrument hibrid, drâmbă din Thailanda.

YERACOCOŬDHUNA, gr.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, mici clopoței din metal prinși de bagheta unui arcuș de lyră. El este folosit să susțină melodia cu efecte ritmice. Este întâlnit în insula Creta.

YING KU, instrument de percuție membranofon, tip de tambur chinez.

YO, 1. Instrument de suflat cu ambușură terminală, tip de flaut drept derivat din p'ai hsiao din perioada dinastiei Han (206 î.Hr. – 220 d.Hr.). 2. Instrument de percuție cu sunet determinat, xilofon ce aparține gr. etn. Mundang din Nigeria (Africa de vest).

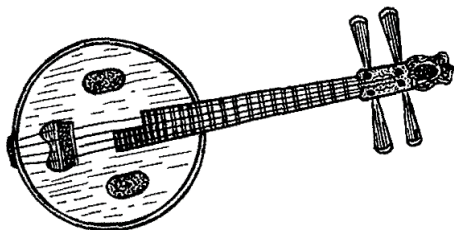
YOBAL ↑ chabara.

YO KIN, instrument cu coarde ciupite, var. de kin chinez cu 13 c. simple sau duble.

YOKO-FUYE ↑ riu teki.

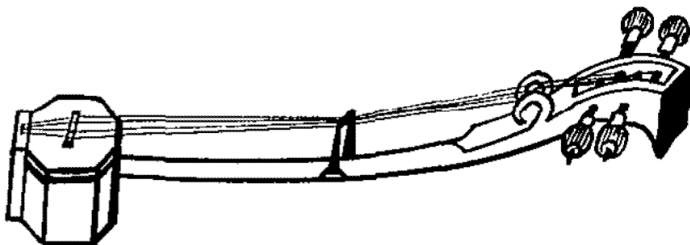
YONGGO, vechi instrument de percuție membranofon, coreean, tip de tambur (cu Ø = cca 20–25 cm) construit din lemn, decorat cu imaginea unui dragon

YUAN, instrument cu coarde ciupite, chitară lunară cu 4 c. acordate do_1 , sol_1 , re_2 , la_2 și un gât divizat de 24 de taste (↑ yue qin). Se construiește în trei mărimi:

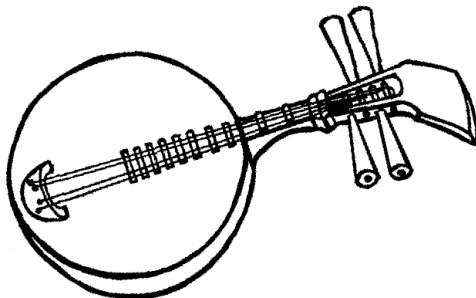
mare, mijlociu și mic. Instrumentul este folosit în acompaniament vocal sau inclus în formații tradiționale din folclorul chinez.

YUE DIAO SIXUAN, instrument cu coarde și arcuș, var. chineză de ravanastron numit popular „trompa de elefant” cu 4 c. Coardele sunt acordate la unison câte

două, având intercalat între ele un arcuș. Este folosit în orchestra de operă clasică precum și în folclorul muzical chinez din prov. Henan.

YUE K'IN, [rom. = chitară lunară]. Instrument cu coarde ciupite, lăută chineză. Cutia de rezonanță este rotundă, cu fața și spatele plat, cu $\varnothing = 30-35$ cm și eclisa $i = 3-4$ cm. Gâtul este scurt și divizat cu 10 taste. Lungimea totală a

instrumentului este de 61 cm. Cele 4 c. sunt acordate do_3 , do_3 , sol_3 , sol_3 și se ciupesc cu un plectru. După o legendă chineză se spune că numele i-a fost dat de persoana care l-a găsit într-un mormânt datat de pe timpul împăratului Wu Zhao (684–704) ce aparținea dinastiei Tang. ♦ Echiv.: cai dan nguet, gekkin, shapei toch.

Z

ZABOMBA, instrument de percuție membranofon, var. de sarronca (buhai) din reg. Barrancas și Safara din Portugalia.

ZABUMBA, 1. Port.: termen popular pentru toba mare. 2. Instrument de percuție membranofon cu sunet nedeterminat, buhai din Brazilia și Salvador.

ZACAPA, instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, clopoței confecționați din metal, argint, cochilii marine sau din păstăi de fasole uscată, toate frumos colorate. Este folosit în Peru.

ZAMBI, instrument monocord, arc muzical semnalat la gr. etn. Thonga din Mozambic, în Africa centrală și de est.

ZAMBOMBO, sp. ↑ buhai.

ZAMPOGNA, it.: instrument de suflat cu rezervor de aer, tip de cimpoi cu 4 tuburi sonore prevăzute fiecare cu ancii duble. Instrument caracteristic în sudul Italiei și în Malta. ♦ Echiv.: ciaramella, piffero.

ZAMR, instrument de suflat arab cu ancie dublă, tip de oboi fără clape, cu tubul construit dintr-o bucată din lemn sau metal ($L = 30\text{--}40\text{ cm}$), obturat cu 6–8 orificii digitale pe față și unul pe spate. Baza tubului îl formează un pavilion din lemn sau metal. La extremitatea superioară a tubului se află o țeavă din metal cu rol de port-ancie. Între ancie și această țeavă este fixat un disc din fildeș sau abanos pe care se sprijină buzele instrumentistului. Melodiile cântate pot fi desfășurate în mod continuu pe o durată de cca 5 minute. Este vorba de o tehnică specială de respirație frecvent întâlnită în practica instrumentală orientală. Această tehnică a fost cercetată de oboistul elvețian H. Holliger și explicată în studiul *Studien zum Spielen neuer Musik*, din revista „Promusica Nova” din Köln. În funcție de lungimea tubului se poate obține o gamă diatonică plasată într-un registru variat cu înt. diat. = $1\frac{1}{2}$ –2 octave. Z. este prezent pe o arie geo-culturală largă în Orient și pe teritoriul african la populațiile islamizate din Camerun, Ciad și Nigeria. ♦ Echiv.: mizmăr, nây, şiyah, seme, so na, surna, zurna.

ZANFONĂ, sp. ↑ chironda.

ZANGORA, instrument de percuție cu sunet determinat, xilofon african semnalat la gr. etn. Nsake din Sudan.

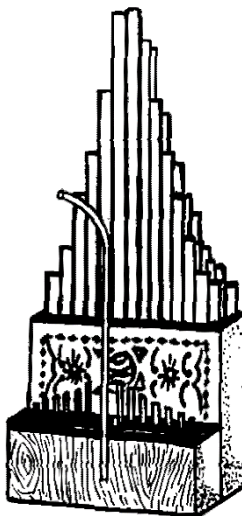
ZAPARECANO, instrument de percuție cu sunet determinat, marimba mexicană.

ZAUBERFLÖTE, germ.: registru de orgă de 8' și 4' cu tuburi labiale.

ZAZAN, engl.: vechi termen pentru mirliton.

î.Hr.) purta numele de *qin sheng* și era prevăzut cu 12 c. din mătase. Astăzi numărul lor a ajuns la 25 c., construite din metal. Corpul instrumentului este făcut din lemn exotic (*Paulownia imperialis*), cu dimensiuni ce poartă semnificații simbolice: lungimea de 3 picioare, 6 degete și 5 linii (= 1,45 m). Cifrele 3, 6, 5, semnifică 365 de zile ale anului; lățimea de 6 degete corespunde celor 6 puncte cardinale: nord, sud, est, vest, zenit și nadir. Fiecare coardă se sprijină pe un căluș plasat în locuri fixe, după reguli intonaționale specifice teoriei muzicale clasice chineze. Z. se așază orizontal, pe un suport sau pe genunchii instrumentistului. Coardele se ciupesc în porțiunea divizată între cordar și călușuri cu degetul mare, arătător și mijlociu de la mâna dreaptă. Degetele respective sunt prevăzute cu unghiere speciale din oțel sau din plastic. În același timp, degetul arătător și mijlociu sau mijlociu și inelar de la mâna stângă apasă coardele între căluș și cuie cu o presiune mai mare sau mai mică, obținând efecte de ornamente muzicale ce îmbogățesc elementul expresiv și decorativ al melodiei cântate. Pe o singură coardă se pot obține cca 14 sunete. Coardele grave sunt desfășurate pe cutia de rezonanță spre partea frontală, iar cele acute lângă instrumentist. Unele tipuri moderne de concert sunt dotate cu un dispozitiv mecanic de schimbare a acordajului fiecărei coarde. Z. este unul dintre cele mai apreciate instrumente tradiționale chinezești. Se folosește ca instrument solist, în duo sau în componența orchestrelor populare. ♦ Not. muz: pe două portative, în cheia de violină (cheia Sol) și de bas (cheia Fa) sau folosind o notație cifrată. ♦ Echiv.: ch'in, dan tranh, kin, komonko, koto.

ZHONG YIN SHENG, instrument de suflat cu ancie simplă, tip modern de sheng, prevăzut cu 36 tuburi sonore de cupru, așezate pe un suport pătrat, pe trei

rânduri, formând o piramidă. De la bază pornește un tub subțire ușor arcuit la

ZUGPOSAUNE, germ. ↑ trombon cu culisă.

ZUGTROMPETTE, germ. ↑ trompetă cu culisă.

ZUMMĂRA, instrument de suflat cu ancie simplă, var. de arghul format din două tuburi cilindrice așezate paralel, prevăzut cu 5–6 orificii digitale. Instrumentul a fost întâlnit în vechiul Imperiu Egiptean. Mărturii arheologice ale instrumentului se află pe un basoreliev datat din anul 2700 î.Hr., păstrat la muzeul din Cairo, precum și în numeroase morminte egiptene din sec. I î.Hr. Instrumentul este răspândit pe o arie geo-culturală întinsă: Peninsula Arabă, Indonezia.

ZUNGENTROMMEL; germ.: termen pentru tambur tubular.

ZURGĂLĂI, rom. ↑ clopoței.

ZURLA, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de oboi fără clape de origine orientală, întâlnit în Balcani, Asia, Orientul îndepărtat.

ZŪRNĂ ► Surnă, Surnăy, instrument de suflat cu ancie dublă, tip de zamr întâlnit în Balcani, în Arabia și India. În folclorul turc se asociază cu davul, veche combinație instrumentală rămasă proverbială în ținuturile de cult musulman.

„Meterhaneaua” turcă era formată din 16 zurne, 16 davule, 12 trompete, 4 tobe uriașe, 20 timpani și 7 talgere. La greci Z. alături de daulí constituie o formație instrumentală numită „zighia”.

ZVÎNȚI, bulg.: instrument de percuție idiofon cu sunet nedeterminat, var. de clopote de diferite mărimi, formă și acordaj, folosite în folclorul bulgar. ♦ Echiv.: ceanove, iasniŭ, tunceove, tucili, ubotnik.

ZVON, ceh.: termen popular pentru clopote tubulare.

ZWERCHPFEIFE, germ. ↑ fifre.

ZYMBELSTERN, germ. ↑ crotale.

- BRANDILY, M. *Instruments de musique et musiciens instrumentistes chez les Teda du Tibesti*. Musée Royal de l'Afrique Centrale, Tervuren, Belgique Annales, 1974
- BRENET, M. *Dictionnaire pratique et historique de la Musique*. Librairie Armand Colin, Paris, 1926
- BRYMER, J. *Clarinet*. Schirmer Books, New York, 1977
- BUCHNER, A. *Les instruments de musique à travers les âges*, Artia, Prague, 1957
- Encyclopédie des instruments de musique*, Gründ, Paris, 1990
- BUGEANU, C. *Flautul*. Revista „Muzica” supliment nr. 3–4, 1955
- BURADA, T. T. *Opere*, vol. 2–4. Ed. Muzicală, București, 1975–1980
- BUSSER, GUIRAUD *Traité pratique d'instrumentation*. Durand Editeurs, Paris, 1933
- CANDÉ, Roland de *Dictionnaire de musique*. Ed. G. Ricordi, 1950
- CASELLA, A., MORTARI, V. *La técnica dell'orchestra contemporánea*, Ricordi, 1950
- CIPARISSE, G. *Musique des Mpungu Kongo Occidentaux*. Musée Royal de l'Afrique Centrale, Tervuren, 1971
- CIPARISSE, G., ROUWEZ, J. *Musique Yaka*. Musée Royal de l'Afrique Centrale, Tervuren, 1972
- COLLAER, P., LINDEN VANDER, A. *Atlas historique de la musique*. Ed. Elsevier, Paris, 1960
- CORNELOOP, M. *L'orchestre et ses instruments*. Les presses d'Ile de France, 1955
- COSMA, V. *Muzicieni români – Lexicon*. Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1970
- Interpreți români – Lexicon*, vol. 1. Ed. Galaxia, București, 1996
- Lăntarii de ieri și de azi*. Ed. Universală, Du Styl, București, 1996
- COSTIN, M. *Vioara, maestrul și arta ei*. Ed. Viața Românească, București, 1920
- DEMBSKI, S., GUBISCH, G. *Lexique musical international*. Ed. Transatlantique, Paris, 1979
- DEMIAN, W. *Teoria instrumentelor*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1968
- *** *Diapason*. Paris, 1995, 1996, 1997
- *** *Dicționar chinez de muzică*. Ed. Populară Muzicală, Beijing, 1984

- Kiev, 1967
- HAN CROWDER, S. *Notes on things korean.* HOLLYM, Elizabeth, Nj – Seoul, 1996
- HANNU SAHA *Kantele, new life for Finland's national instrument.* Finish Music quarterly nr. 1/1988
- HARASZTI, E. *La musique hongroise.* Librairie Renouard, Paris, 1933
- HARCOURT, R. M. de *La musique des Incas et sa survivance.* Librairie Orientaliste Paul Genthner, Paris, 1925
- *** *Harvard Dictionary of Music.* London, 1970
- HEGYESI, Z. *Vioara și constructorii ei.* Ed. Muzicală, București, 1962
- HEINIZ, W. *Instrumentenkunde.* Wildpark, Potsdam, 1928
- HELFFER, M. *Castes de musiciens au Népal.* Edition du département d'ethnomusicologie, Paris, 1969
- HONEGGER, M. *Das Grosse Lexikon der Musik.* Freiburg, 1987
- HURÉ, J. *L'Esthétique de l'orgue.* Ed. Maurice Senard, Paris, 1923
- IOVU, V. *Metodă de nai,* 1982
- IRWIN, S. *Dictionary of Hammond organ stops.* New York, 1952, 1961
- ISIKOWITZ, K. G. *Musical and other sound Instruments of the South American Indians.* Göteborg, 1935
- JACQUOT, J. *La musique instrumentale de la Renaissance.* Edit, du Centre National de la Recherches Scientifique, Paris, 1955
- JARGY, S. *Musique populaire traditionnelle d'Irak*
- JUSTER, E. *Petits instruments électroniques de musique et leurs réalisations.* Librairie Parisienne de la Radio, Paris, 1973
- KERNBACH, V. *Dicționar de mitologie generală.* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989
- KIENTZI, D. *Saxologie du potentiel aoustico-expresif des 7 saxophones. Thèse de doctorat nouveau régime,* Academie de Paris Université, 1990
- KOECHLIN, CH. *Traité de l'orchestration.* Ed. Max Eschig, Paris, 1954
- KOTONSKI, W. *Schlaginstrumente im modernen Orchester.* Mainz, 1968
- KROLL, O. *Die Klarinette.* Bärenreiter, Kassel, 1965
- KRUPA, G. *The Science of drumming.* Robbins Music Corporation, 1946
- KUBIK, G. *La musique des Humbi, des Handa et des groupes fragmentes régionaux du Sud-Ouest de l'Angola.* Musée Royal de l'Afrique Centrale Tervuren, 1973
- KUHN, W. E. *Instrumental music.,* Allyn and Bacon Inc., Boston, 1970

- PARÉS, G. *Traité d'instrumentation et d'orchestration à l'usage des musiques, d'harmonie et de fanfare*. Ed. Henry Lemoine, Paris–Bruxelles, 1898
- PAȘCANU, A. *Despre instrumentele muzicale*. Ed. Muzicală, București, 1980
- PERROT, J. *L'orgue de ses origines hellénistique à la fin du XIII siècle*. Paris, 1965
- *** *Petit Larousse*. Librairie Larousse, 1960–1995
- PIGGOT, F. *The Music and Musical Instruments of Japan*. B.T. Batsford, 94 High Halborn, 1909
- PINCHERLE, M. *Le violon*. Paris, 1948
- PLATON *Opere*, vol. 5 (Republica). Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- POPA, A. *Instrumente de percuție*. Ed. Muzicală, București, 1972
Contribuții la metodologia instrumentelor de suflat. Ed. Muzicală, București, 1964.
De la muzica de jazz la muzica simfonică. Ed. Muzicală, București, 1965
- POPA AFRODITA *Piano Forte în oglinda timpului său*. Ed. Muzicală, București, 1994
- POPESCU-JUDETZ, E. *Dimitrie Cantemir*. Ed. Muzicală, București, 1973
- PRICHICI, C. GH. *Țambalul*. Revista „Muzica” nr. 8–9 din 1952
- QUERSIN, B. *La musique Bafia*. Musée Royal de l'Afrique Centrale, Tervuren, 1972
- RAMBOSSON, J. *Les harmonies du son et l'histoire des instruments de musique*. Paris, 1878
- RAMPÁL, J.-P. *La Flûte*. Paris, 1978
- RÉAU, L. *Dictionnaire polyglotte des termes d'art et d'archéologie*. Paris, 1953
- REINHARD, K. *Chinesische Musik*. Erich Roth Verlag, Kassel, 1956
- RIEMANN, H. *Musiklexikon*. Leipzig, 1887
- RIGHINI, P. *Il Corno*. Ed. Berben, 1972
- RUFF, W. *Lexikon Musikinstrumente. Meyerslexikonverlag*, Manheim
Wien, Zürich, 1991
- SACHS, C. *Les instruments de musique de Madagascar*. Paris, 1938
Reallexikon der Musikinstrumente. Berlin, 1913
The History of Musical Instruments. New York, 1940
Handbuch der Musikinstrumentenkunde. VEB Breitkopf,

- VIRDUNG, S. *Musica getutscht*. Basel, 1511
- WASIELEWSKI, W. J. V. *Geschichte der Instrumentalmusik im XVI Jahrhundert*
- WIDOR, CH. M. *Technique de l'orchestre moderne faisant suit du Trait d'instrumentation et d'orchestration de H. Berlioz*. Henry Lemoine Editeurs, 1925
- YUAN, KE *Miturile Chinei antice*. Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987
- ZAMFIR, C., ZLOTEA, I. *Metodă de cobză*. E.S.P.L.A., 1955
- ZEMP, H. *Polyphonies des lies Solomon*. Paris, 1973
- ZERASKI, H. *Die Musikinstrumente unserer Zeit*. VEB Deutscher Verlag für Musik, Leipzig, 1978
- ZINGEL, H. J. *Die Entwicklung des Harfenspiels von den Anfängen bis zur Gegenwart*, VEB Friedrich Hofmeister Musikverlag, Leipzig, 1969

AUBERT, L. (sec. XX), etnolog elvețian.

AVICENA – Abū Ibn Sīnā (980–1037), filosof metafizic, savant, medic și politician iranian.

B

BACHMANN, Karl Ludwig (1748–1809), violonist și constructor german de instrumente cu coarde.

BACKERS, Americanus (n. 1763), constructor olandez de pianе și clavecine.

BAFFO, Giovanni Antonius (1490–~1581), constructor italian de instrumente vechi, din Veneția.

BALBÂTRE, Bénigne Claude (1827–1899), organist francez.

BALTAZAR, Thomas (1630–1663), violonist german din Lübeck, stabilit la Londra în anul 1655.

BANCHIERI, Adriano – pseudonim Camillo Scaligeri della Frotta (1565–1634), organist, compozitor și teoretician muzical italian. *Conclusioni del suono d'organo*, 1591–1607.

BAND, Heinrich (1821–1860), constructor german de instrumente de suflat, din Krefeld.

BARBERI, Giovanni, fabricant italian de orgi mecanice, din Modena.

BARBICI, M. (1710–1790), lutier italian.

BARKER, Charles Spackman (1804–1879), organist englez, fabricant de orgi.

BARLEY, William (1565–1614), compozitor englez. *A new book of tabliture for the Orpharion*, 1596.

BARTH, Christian Sammuël (1735–1809), oboist german.

BASSANO, familie de muzicieni italieni stabiliți în Anglia: Anthony (1558–1617), Edward, Andrew, Henry.

BEDOS de CELLES, François (1709–1779), celebru constructor de orgi. *L'Art du facteur d'orgue*, 1766–1778, 3 vols.

BEER, Joseph (1744–1811), creatorul școlii de clarinet din Germania.

BEER, Frédéric (1794–1838), clarinetist german din Mannheim, stabilit la Paris.

BERGONZI, Carlo (1675–1747), lutier italian, elev a lui Amati.

BERMUDO, Juan (1510–1565), teoretician și compozitor spaniol. *Declaración de instrumentos musicales*, Osuna, 1555.

BERNHARD, Wilhelm Christoph (1760–1787), organist german.

BERTEAU, Martin (1760–1771), violoncelist francez.

- BRENET, Michel, (BOBLIER, Antoinette), (1858–1918), muzicolog francez. *Dictionnaire pratique et historique de la musique*, Paris, 1926.
- BRESSAN, Peter (1685–1731), constructor francez de instrumente muzicale, fondatorul Școlii engleze de flaut drept.
- BRIE, Jean de (sec. XIV), muzicolog francez.
- BROADWOOD, familie engleză constructori de pian: John (1732–1812), James Shudi (1772–1851), Henry Fowler (1811–1893).
- BROD, Henry (1799–1839), oboist francez.
- BROSSARD, Sébastien de (1655–1730), muzician și muzicograf alsacian. *Dictionnaire de musique*, 1703 – considerat primul *Dicționar de muzică* de limbă franceză.
- BUCHNER, Alexandre (m. 1911), muzicolog ceh.
- BUFFET, Louis-August (1816–1885), constructor francez de instrumente de suflat.
- BUONANNI, Filippo (1638–1725), muzicolog italian. *Gabinetto armonico*, Roma, 1722.
- BURADA, T. Theodor (1839–1923), muzicolog și folclorist român.
- BURNEY, Charles (1726–1814), organist și istoric muzical englez. *A general history of music*, 1776–1789.
- BUSCHMANN, Johann David, Christian Friederik.

C

- CACCINI, Giulio zis Romano (1546–1618), cântăreț și compozitor italian. *Le move Musiche*, 1601.
- CALDERA (CALDARA), Luigi Antonio (1670–1736), compozitor italian.
- CAMBERT, Robert (1628–1677), harpist și organist, considerat unul din creatorii Operei franceze.
- CANDE, Roland (sec. XX), muzicolog francez. *Histoire universelle de la musique*, Paris, 1978, 2 vol.
- CANTEMIR, Dimitrie (1673–1723), enciclopedist, teoretician, compozitor român, domnitor al Moldovei; ilustru cunoscător al teoriei muzicii turcești: *Kitâb-u'ilm-il musikê'alâ vedjib-il burufât*, cca 1703 (*Cartea științei muzicii, după felul literelor*). În istoria muzicii turcești figurează cu titlul *Kantemir-oghlu Edvâri* (*Tratatul lui Kantemir ogblu*).
- CARULLI, Dionisio Ferdinando (1770–1841), chitarist și compozitor italian, stabilit la Paris în anul 1808.

CUCIUREANU, Gheorghe (n. 1919), fagotist solo în orchestra Operei Române și profesor la Academia de Muzică din București. A perfecționat mecanica fagotului sistem Heckel.

D

DEBAIN, Alexandre François (1809–1877), constructor francez de pianе, armoniu și instrumente automate cu claviatură.

DELU, Ion (1904–1982), lutier român, creatorul viodelor.

DELLUSSE, familie franceză de constructori de instrumente de suflat din sec. XVIII–XIX: Charles (1731–1780), Christophe (m. 1835).

DEMIAN, Cyrill (sec. XIX), inventator austriac de instrumente muzicale.

DENNER, familie germană constructori de instrumente de suflat: Johann Christoph (1655–1707), Jacob (1691–1764).

DEMOSTENE (384–322 î.Hr.), om politic și orator atenian.

DE SANTIS, Giovanni (1884–1918), lutier italian.

DESCHAMPS, Emil (1791–1871), poet și dramaturg francez.

DIBDIN, Charles (1745–1814), compozitor și actor–cântăreț englez.

DIETZ, familie engleză constructori de instrumente muzicale: Johann-Christian (1733–1849), Johann-Christian (1804–1888).

DINICU, Dumitru Gheorghe (1898–1984), profesor și teoretician muzical român.

DIODOR din Sicilia (~80–29 î.Hr.), istoriograf grec.

DLUGOSZ, J. (sec. XIX), constructor polonez de instrumente muzicale.

DOLMETSCH, familie engleză constructori de instrumente: Arnold (1858–1940), Mabel (1874–1963), Helène (1878–1924), Rudolph (1906–1942). *Interpretation of Music of the XVII th and XVIII th Centuries*, 1915.

DONI, Giovanni Battista (1593–1647), creator de *instrumente*, *savant*, filosof, poet și elenist italian.

DONOSTIA, José Antonio de (1886–1956), organist, folclorist și compozitor basc. *Instrumentos de música popular española*, Barcelona, 1947; *Instrumentos musicales del pueblo vasco*, în *Anuario musical*, vol. 2, Barcelona, 1952.

DORUS, Vincent Joseph zis van Steenkiste (1812–1896), flautist francez.

DOSOFTEI (1624–1693), cărturar român, mitropolit al Moldovei. *Psaltirea pre versuri tocmită*, 1673, Uniev, Polonia.

DRAGONETTI, Domenico (1763–1846), contrabasist italian.

DUFOURCQ, Norbert (1904–1990), muzicolog francez. *La musique, les hommes, les*

muzicale.

FRANKLIN, Benjamin (1706–1790), om politic, fizician și publicist american.

FRICHOT, Louis-Alexandre (1760–1825), muzician, inventator de instrumente muzicale.

FRIEDERICI, familie germană de constructori de clavecine și orgi din Gera: Christian Ernst (1709–1780), Christian Gottfried (1712–1778).

FUX, Johann Joseph (1660–1741), organist și compozitor austriac.

G

GABUSI, Giuseppe (sec. XIX), constructor italian de instrumente muzicale.

GALPIN, Francis William (1858–1945), eclesiast și muzicolog englez, specialist în organologie. *Old English Instruments of Music*, London, 1910.

GEIB, Johann (1744–1818), constructor german de pian.

GEMINIANI, Francisco Severio (1680–1762), violonist italian. *The art of playing on the violin*, Londra, 1731.

GERBERT, dom Martin (1720–1793), scriitor și teoretician muzical german. *De cantu et musica sacra*.

GIBBONS, Orlando (1583–1625), organist, virginalist și compozitor renascentist.

GILLET, George-Eduard (1884–1934), oboist francez.

GIOBERNARDI, (Jobernardi) Bartolomeo (m. 1636), harpist și teoretician italian stabilit la Madrid, unde a desfășurat o deosebită activitate ca harpist, muzicolog și constructor de instrumente. *Tratado de la musica*, 1634.

GIULIANI, Mauro (1781–1828), muzician și chitarist italian.

GIUSTINIANI, Vincenzo (1564–1637), muzician italian. *Discorso sopra la musica*, 1620.

GOEPPFERT, Georg Adam (1727–1809), harpist german.

GOSSEC, François-Joseph (1734–1829), compozitor francez.

GRENIÉ, Gabriel Joseph (1756–1837), inventator francez.

GRENSER, familie germană de muzicieni și constructori de instrumente de suflat din Dresda: Carl August (1720–1807), Johann Heinrich Wielhelm (1764–1813).

GROCHEO, Johannes de, v. Jean de Grocheio.

GRÜBNER, familie germană din Dresda constructori de instrumente muzicale cu claviatură: Johann Heinrich (1665–1739), Johann Christian, Johann Gottfried (1736–1808), Johann Heinrich (1700–1777).

HUPFELD, Ludwig, firmă pentru instrumente de suflat, din Leipzig, fondată în anul 1892.

HURY, L. (sec. XX), lutier francez.

I

IANTARSKI, Gheorghe (sec. XX), muzicolog bulgar.

ISIDOR din Sevilla (570–636), sfânt episcop și enciclopedist medieval. *De ecclesiasticis officiis vita din San Gregorio; De ecclesiasticis Officiis Regula monachorum.*

J

JAMBE de FER, Philibert (1508–1566/1572), muzician francez. *Epitom musical sons et accordes voix humaines, flustes d'Alleman, flustes à 9 trous, violes, violons*, Lyon, 1556.

JEAN (Johannes) de MURIS (1291–1351), muzicolog francez. *De ecclesiasticis Officiis e Vita din San Gregorio, 1319; Ars novae musicae, 1325; Speculum Musicae, 1325.*

JEAN de GROCHEIO, (sec. XIV), muzicolog medieval. *De musica – Ars musicae, 1300; Theoria.*

JEMNITZ, Sándor (Alexander) (1890–1963), compozitor maghiar. *Sonata*, op. 28, pentru banjo și saxofon (1934).

JÉRÔME – HIERONIMUS – de Moravie (sec. XIII), muzicolog ceh naturalizat francez. *Discantus positio vulgaris, 1260–1270; Tractatus de musica, 1272–1304*, considerat cel mai vechi *Tratat de muzică*.

JUBAL, personaj biblic descendent din Gain și Lemah.

JUDENKÜNIC, Hans (1450–1526), lautist german. *Utilis et compendiaria introductio*, Wien, 1523.

JUDETZ, Eugenia Popescu (1925–2011), muzicolog român. *Dimitrie Cantemir, Cartea Științei Muzicii*, 1973.

K

KASTNER, Macario Santiago (1908–1992), muzicolog portughez. *Le clavecin parfait de Bartolomeo Jobernardi.*

KAUFMANN, Friederik (1785–1866), constructor german de instrumente muzicale.

KAUFMANN, Johann Gottfried (1752–1818), constructor german de instrumente muzicale.

KEISER, Reinhard (1674–1739) muzician german, directorul Operei din Hamburg.

KERLIN, Jean (sec. XV), lutier italian din Brescia, specialist în rebecuri, viole, lyre cu arcuș, lirone.

LAZARUS, Henry (1815–1895), clarinetist englez.

LEBRUN, Ludwig August (1746–1798), oboist german.

LEFÈBRE, Jean-Xavier (1763–1829), clarinetist francez la Opera Mare din Paris, profesor la Conservatorul Superior din Paris. *Méthode de clarinette*, 1802. Facsim. Genova 1974.

LEIPP, Emil (1913–1986), muzicolog și acustician francez.

Le JEUNE, Claude (1530–1600), lautist, compozitor și editor francez.

LEMAIRE, Jean (1581–1650), teoretician francez, creatorul unui instrument cu coarde ciupite, Almérie.

LENG, Chien, scriitor chinez. *K'in shen shih lin fa*, (16 Reguli de cântat la K'in).

Le ROY, Adrian (~1520–1598), lautist și editor francez. *Livres de tabulature de luth et guiterne*, 1551–1556.

LESUER, Jean-François (1760–1837), muzician francez.

LIGHT Edward (1747–1832), inventator și compozitor englez.

LOCATELLI, Antonio Pietro (1695–1764), violonist italian. *L'arte del violino*, Amsterdam, 1733.

LOPE (Carpio) de Vega (1562–1635), scriitor francez.

LOREÉ, familie franceză de muzicieni: François (m. 1902), Adolphe-Lucien (1867–1942).

LOT, Gilles, Friederic (1800–1868), constructor francez de instrumente de suflat din lemn.

LOTZ, Theodor (sec. XVIII), constructor german de instrumente de suflat din lemn, din Preftburg.

LUCA Novac (n. 1941), taragotist român.

LYON, Gustave (1857–1936), acustician și constructor francez de instrumente muzicale.

M

MACHAULT, Guillaume de (1300–1377), muzicolog și poet francez.

MAFFEI, Scipio (1675–1755), arheolog și dramaturg italian.

MAGER, Jörg (1880–1939), inventator german.

MAGGINI, Giovanni Paolo (1580–1630), lutier italian din Brescia.

MAHILLON, Victor Charles (1813–1887), muzicolog belgian specialist în istoria instrumentelor muzicale și constructor de instrumente. *Catalogue descriptif et analytique du Musée Instrumental du Conservatoire de Bruxelles*, 1893–1922.

MURATORI, Rocco (sec. XVIII), constructor italian de contrabași din Padova.
MURIS, Johannes de, v. Jean de Muris.
MÜLLER, Iwan (1786–1854), clarinetist și bassethorn-ist german.
MUSTEL, familie franceză de constructori de armoniu: Victor-François (1815–1890), Alphonse, Auguste.

N

NADERMANN, familie franceză de constructori de harpe: Jean-Henri (1753–1799), François Joseph, Henri (~1780–1835).
NALDI zis Il BARDELLA, Antonio (n. 1550), muzician italian.
NEUPERT, familie germană constructori de pian, clavecin, clavicorduri și harpe: Johann Christoph von (1848–1891), Hans (1902–1980), Wolf Dieter (n. 1937).
NORLIND, Tobias (1879–1947), etnomuzicolog suedez. *Systematik der Seiteninstrumente*, 1936–1939.

O

OELER, Oskar (1858–1936), clarinetist german.
ORSI, Romeo (1842–1918), clarinetist italian, solist în orchestra Operei Scala din Milano și constructor de instrumente muzicale.
ORTIZ, Fernando (1881–1969), etnograf, muzicolog, antropolog, istoric și sociolog cubanez. *Los instrumentos de la musica afrocubana*, Havana, 1952–1955.
OVIDIUS, Publius Naso (43 î.Hr.–18 d.Hr.), poet latin.

P

PANTALEON, Hebenstreit (1669–1750), violonist german și profesor de dans.
PAPE, Jean-Henri (1789–1875), constructor german de pian, stabilit la Paris.
PAȘCANU, Alexandru (1920–1989), compozitor român și profesor la Academia de Muzică din București.
PAULIRINIUS, Paulus (1413–1471), enciclopedist ceh. *Tractatus de musica*, 1460.
PELITTI, Giuseppe (1811–1893), constructor italian de instrumente de suflat.
PEPIN zis CEL MIC (715–768), duce de Burgundia și de Provence.
PEPYS, Samuel (1633–1703), scriitor englez. *Jurnal*, 1659–1669.
PERICLE (~500–429 î.Hr.), om de stat atenian.
PERROT, Jean (sec. XIII), truver, poet și compozitor francez.
PESARO, (PISAURENSIS) Domenico (Domenius) da, (sec. XVI), a creat arcicembalo (după G. Zarlino).

- RENATUS, Vegetius Flavius (finele sec. al IV-lea î.Hr.), scriitor latin. *Epitoma rei militaris*.
- RIEDL, Johann (sec. XIX), constructor austriac de instrumente de suflat.
- RIEMANN, Hugo (1849–1919), muzicolog german.
- RITTER, Herman (1849–1926), violist german.
- RÖLLING, Karl Leopold (m. 1804), violist și profesor vienez.
- RONCARD, Pierre de (1524–1585), poet francez.
- ROUSSEAU, JEAN JACQUES (1712–1778), scriitor și filosof francez. *Traité de la viole*, 1687.
- RUCKERS, celebră familie flamandă de constructori de clavecine: Hans (1555–1624) Johannes (1578–1642), Andreas (1579–1644).
- S**
- SACHS, Curt (1881–1959), muzicolog german fondatorul etnomuzicologiei. *Realexikon der Musikinstrumente*, 1913; *Geist und Werden der Musikinstrumente*, 1929; *Handbuch der Musikinstrumentenkunde*, 1930; *Les instruments de musique de Madagascar*, 1938; *The History of Musical Instruments*, 1940.
- SALLANTIN, François sau SALLENTIN, Alexandre (1755–1816), oboist francez.
- SAUNAS, Francesco (1513–1590), organist și teoretician spaniol. *De musica libri septem*, Salamanca, 1577.
- SALÓ, Gasparo da, vezi Bertelotti.
- SANZ, Gaspar (1640–1710), chitarist spaniol. A publicat o metodă de chitară în 3 volume, *Instrucción de musica sobre la guitarra española*, Saragosa, 1674.
- SARACINI, Claudio (1586–1630), aristocrat și muzician amator italian. Celio zis „Palusi”, (fratele lui Claudio) a inventat chitarrone.
- SAVART, Félix (1791–1841), fizician francez, creatorul unei violine de o formă originală, ce-i poartă numele.
- SAX, Adolph (1814–1894), constructor belgian de instrumente muzicale, creatorul saxofonului.
- SCHAEFFNER, André (1895–1980), muzicolog francez. *Notes sur la musique des Afro-américaines*, revista „Menestrel”, 1926; *L’Origine des instruments de musique*, 1936.
- SCHAFHÄUTL, Carl Emil von (1803–1890), acustician, geolog și medic german. *The Greek Aulos*, 1939.
- SCHLIMBACH, familie germană constructori de orgi: Bernhard (1769–1852), Johann Caspar (1777–1861), Martin (1811–1901), Balthasar (1807–1896), Gustav (1818–1894), Martin (1841–1914), Alfred (1875–1952).

STEINWAY, familie de constructori de pianе: Henry Engelhard (1830–1865), Heinrich, Henry.

STELZNER, familie germană constructori de pianе: Alfred, Heinrich (1712–1788).

STODART, Robert (1748–1831), constructor german de pianе.

STÖLZEL, Heinrich David (1777–1844), muzician și constructor de instrumente.

STOSS, Johann Martin (1778–1838), violoncelist austriac.

STOWASSER, Ignaz (sec. XIX), constructor austriac de instrumente de suflat.

STRABON (~63 î.Hr.–117 d.Hr.), geograf grec.

STRADIVARIUS (1644–1737), lutier italian.

STREICHER, familie austriacă de constructori de pianе cu mecanică vieneză: Johann Andreas (1761–1833), Johann Baptist (1796–1871).

STREITWOLF, Johann Gottlieb (1779–1837), din Göttingen, creatorul unui clarinet-contrabas.

STÜCK, Jean Baptist zis FRANCISCCELLO (1680–1755), violoncelist german, naturalizat francez la curtea ducelui de Orléans – Bourbon.

STUMPF, Johann Christian Nicolas (1770–1841), muzician german. *Die Anfänge der Musik*, Leipzig, 1911.

T

TASKIN, Pascal-Joseph (1723–1793), constructor belgian de pianе, elev al lui Fr. E. Blancet.

TERMEN, Lev Sergheevici, (1896–1993), inventator și profesor la Universitatea din Moscova.

TERPANDRU (sec. VII î.Hr.), poet, muzician, inventatorul unei lyre cu 7 c., fondatorul școlii „kitarodice” grecești.

THEOPOMPOS (378–304 î.Hr.), istoric și orator grec.

THIBOUVILLE, Jérôme Lamy (1833–1905), constructor francez de instrumente muzicale.

THIELKE, G. Joachim (1641–1719), constructor german de instrumente muzicale.

TIEFENBRUNNER, (TIEFENBRUCKER), (DUIFFOPRUGGAR), Georg, Gaspar (1514–1571), lutier german, naturalizat francez.

TINCTORIS, Johannes (1445–1511), muzician și teoretician flamand. *Terminorum musicae deffinitorium*, 1474; *De inventione et usu musicae*, 1484.

TODINI, Michele (1625–1689), lutier italian.

VOGLER (Abate Vogler), Georg Joseph (1749–1814), organist, pianist, teoretician și compozitor german.

VUILLAUME, familie de lutieri francezi: Jean-Baptiste, Claude-François, Nicolas François, Nicolas.

W

WAGNER, Richard (1813–1883), compozitor german. Operele: *Walkyria*, 1853–1854; *Der Ring des Nibelungen*, 1853–1874; *Tristan und Isolde*, 1857–1859; *Parsifal*, 1877–1882.

WARD, John (1571–1638), compozitor și muzicolog englez.

WEIDINGER, Anton (1767–1852), trompetist austriac.

WERNER, Johann Gottlieb (1777–1822), organist și compozitor german.

WHEATSTONE, Charles (1802–1875), constructor englez de instrumente muzicale.

WIEPRECHT, Wilhelm Friederich (1802–1872), muzician german constructor de instrumente muzicale.

WILDE, John (sec. XV), teoretician muzical englez. *Super musicam Guidonis*.

WINNEN, familie franceză constructori de instrumente de suflat: Nicolas și Jean.

WOOLLETT, Henry (1864–1936), muzicolog francez.

WORNUN, Robert (1780–1852), constructor englez de pian.

WRIGHT, Rowland (1811–1871), constructor american de instrumente de suflat. *Dictionnaire des instruments de musique*, Londra, 1941.

Z

ZABALETA, Nicanor (1907–1993), harpist spaniol.

ZANETTI, Francesco (1740–~1790), compozitor italian.

ZANETTO, Pellegrino di Zanetto, vezi Michelis Peregrino.

ZARLINO, Gioseffo (1517–1590), teoretician și compozitor italian. *Instituzioni harmoniche*, 1558; *Dimostrazione harmoniche*, 1571.

ZIANI, Marc Antonio (1653–1715), compozitor italian. Opera *Conquista delle Spagne*, 1707.

ZWOLLE, Henry Arnault (m. 1466), medic, astronom, inginer și muzicograf olandez de origine franceză.

DAS LEXIKON DER MUSIKINSTRUMENTE

Ziel dieses Buches ist, einen Beitrag zur Instrumentenkunde (Organologie) zu leisten, ein Bereich der Musikwissenschaft, welcher der Allgemeinheit fast unbekannt ist, und sogar von Musikern wenig betrachtet wird.

Als Titelwort jeder Eintragung dient der Rumänische Namen des Instrumentes. Es folgen allfällige Synonyme und die Bezeichnung auf Italiänisch, Französisch, Deutsch, Englisch und Spanisch. Die Namen aussereuropäische'r Instrumente wurden gemäss der üblichen Musikwissenschaftlichen Praxis ins Lateinische Alphabet übertragen. Die für das jeweilige Instrument gebräuchliche Notenschrift wird angegeben, ebenfalls sein gesamter und optimaler chromatischer und diatonischer Tonumfang, bei transponierenden Instrumenten klingend und notiert. Seine Rolle im Sinfonieorchester wird kurz besprochen. Diese Angaben sollen Dirigenten und Komponisten behilflich sein.

Dieses Buch könnte nicht nur für Musiker ein Werkzeug sein, sondern auch für viele Musikliebhaber, und zum Beispiel auch für Briefmarkensammler, die sich besonders für Instrumenten- abbildungen interessieren.

Die erste Ausgabe des Musikinstrumentenlexikons wurde 1992 vom Musikverlag des Rumänischen Komponisten und Musikwissenschaftlervverbandes veröffentlicht. Das Buch wurde vom Musikwissenschaftlichen Komitee des Rumänischen Komponistenverbandes analysiert und sehr positiv rezensiert.

VALERIU BĂRBUCEANU

Solo-Klarinettist der Philharmonie „George Enescu“ und Professor an der
Musikakademie Bukarest